

פרשת פינחס ה'תשס"ו

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

קה א הודו ליהוה קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו: ב שירו-לו זמרו-לו
 שִׁיחוּ בְּכָל-נִפְלְאוֹתָיו: ג הַתְּהַלְלוּ בְּשֵׁם קִדְשׁוֹ יִשְׁמַח לֵב | מִבְּקִשֵׁי יְהוָה: ד דִּרְשׁוּ
 יְהוָה וְעִזּוּ בַקְּשׁוֹ פְּנֵי תַמִּיד: ה זְכְרוּ נִפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר-עָשָׂה מִפְּתֵי וּמִשְׁפְּטֵי-פִיו:
 ו זֶרַע אַבְרָהָם עֲבָדוּ בְּנֵי יַעֲקֹב בְּחִירָיו: ז הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל-הָאָרֶץ מִשְׁפְּטֵיו:
 ח זָכַר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דָּבָר צִוָּה לְאַלְפֵי דוֹר: ט אֲשֶׁר בְּרַת אֶת-אַבְרָהָם וּשְׁבוּעָתוֹ
 לִישָׁחֵק: י וַיַּעֲמִידָהּ לַיַּעֲקֹב לְחֵק לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם: יא לֵאמֹר לְךָ אֶתֶּן
 אֶת-אֶרֶץ-כְּנָעַן חֹבֶל נַחְלַתְכֶם: יב בְּהִיּוֹתֶם מְתֵי מִסְפָּר כְּמַעֲט וְגָרִים בָּהּ:
 יג וַיִּתְּהַלְכוּ מִגּוֹי אֶל-גּוֹי מִמַּמְלָכָה אֶל-עַם אַחֵר: יד לֹא-הִנִּיחַ אָדָם לַעֲשׂוֹק
 וַיִּזְכַּח עֲלֵיהֶם מְלָכִים: טו אֶל-תִּגְעוּ בְּמִשְׁיַחֵי וּלְנַבִּיאֵי אֶל-תִּרְעוּ: טז וַיִּקְרָא רַעֲב
 עַל-הָאָרֶץ כָּל-מִטְּהַ-לֶּחֶם שָׁבֵר: יז שְׁלַח לִפְנֵיהֶם אִישׁ לַעֲבֹד נִמְכָּר יוֹסֵף: יח עָנּוּ
 בַּכְּבֹּל רַגְלוֹ (כתיב רגליו) בְּרֹזֶל בָּאָה נִפְשׁוֹ: יט עַד-עַתָּה בֹּא-דִבְרוּ אִמְרַת יְהוָה
 צִרְפַּתְהוּ: כ שְׁלַח מֶלֶךְ וַיִּתִּירְהוּ מִשַׁל עַמִּים וַיִּפְתַּחְהוּ: כא שְׁמוֹ אֲדוֹן לְבֵיתוֹ
 וּמִשַׁל בְּכָל-קְנִינּוֹ: כב לְאַסֹּר שָׁרָיו בְּנַפְשׁוֹ וּזְקִנָיו יַחֲפֵם: כג וַיָּבֵא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם
 וַיַּעֲקֹב גָּר בְּאֶרֶץ-חַם: כד וַיִּפַּר אֶת-עַמּוֹ מֵאֵד וַיַּעֲצֵמְהוּ מִצְרָיו: כה הִפְךָ לִבְּסָם
 לְשֵׁנָא עַמּוֹ לְהַתְנַפֵּל בַּעֲבָדָיו: כו שְׁלַח מֹשֶׁה עֲבָדוֹ אֶהְרֹן אֲשֶׁר בָּחַר-בוֹ: כז שְׁמוֹ-
 בַּסּ דְּבָרֵי אֲתוֹתָיו וּמִפְּתִים בְּאֶרֶץ חַם: כח שְׁלַח חֲשֵׁף וַיַּחֲשֵׁף וְלֹא-מָרוּ אֶת-דְּבָרוֹ
 (כתיב דבריו): כט הִפְךָ אֶת-מִימֵיהֶם לָדָם וַיִּמַּת אֶת-דָּגְתָם: ל שָׁרַץ אֶרֶץ
 צַפְרָדַיִם בְּחַדְרֵי מְלָכֵיהֶם: לא אָמַר וַיָּבֵא עָרֵב כְּנִים בְּכָל-גְּבוּלָם: לב נָתַן
 גְּשָׁמֵיהֶם בְּרֹד אֵשׁ לְהַבּוֹת בְּאֶרֶץ: לג וַיִּךְ גִּפְנִם וַתֵּאֲנַתֶּם וַיִּשְׁפֹּר עַיִן גְּבוּלָם:
 לד אָמַר וַיָּבֵא אֲרֵבָה וַיִּלַּק וַאֲיִן מִסְפָּר: לה וַיֹּאכַל כָּל-עֹשֵׁב בְּאֶרֶץ וַיֹּאכַל פְּרִי
 אֲדָמָתָם: לו וַיִּךְ כָּל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ רֵאשִׁית לְכָל-אוֹנָם: לז וַיִּזְצִיאֵם בַּכֶּסֶף וַיִּזְבַּח
 וַאֲיִן בְּשִׁבְטֵי כוֹשֵׁל: לח שְׁמַח מִצְרַיִם בַּצֵּאתָם כִּי-נִפְל פָּחַדָם עֲלֵיהֶם: לט פִּרְשׁ
 עַנְזֵי לְמִסְדָּה וְאֵשׁ לְהַאִיר לַיְלָה: מ שָׁאֵל וַיָּבֵא שָׁלוֹם וְלֶחֶם שָׁמַיִם יִשְׁבִּיעֵם: מא פָּתַח
 צוּר וַיִּזְבּוּ מִיֵּם הִלְכוּ בַּצִּיּוֹת נֶהַר: מב כִּי-זָכַר אֶת-דְּבָרֵי קִדְשׁוֹ אֶת-אַבְרָהָם
 עֲבָדוֹ: מג וַיִּצְאָ עַמּוֹ בְּשִׁשּׁוֹן בְּרִנָּה אֶת-בְּחִירָיו: מד וַיִּתֵּן לָהֶם אֶרְצוֹת גּוֹיִם וַעֲמַל
 לְאֻמִּים יִירְשׁוּ: מה בַּעֲבוּר | יִשְׁמְרוּ חֻקָּיו וְתוֹרָתוֹ יִנְצְרוּ הַלְלוּיָהּ:

קו א הַלְלוּהָ | הוֹדוּ לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ב מִי יִמְלַל גְּבוּרוֹת יְהוָה
 יִשְׁמִיעַ כָּל־תְּהִלָּתוֹ: ג אֲשֶׁר־י שְׁמִרֵי מִשְׁפַּט עֲשֵׂה צְדָקָה בְּכָל־עֵת: ד זָכְרָנִי יְהוָה
 בְּרָצוֹן עֲמָךְ פִּקְדוֹנֵי בִישׁוּעַתְךָ: ה לְרֵאוֹת | בְּטוֹבַת בַּחֲרִיד לְשִׂמְחַת בְּשִׂמְחַת גּוֹיְךָ
 לְהַתְּהַלֵּל עִם־נַחֲלַתְךָ: ו חֲטָאנוּ עִם־אֲבוֹתֵינוּ הֵעֵינּוּ הֵרַשְׁעֵנוּ: ז אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם |
 לֹא־הִשְׁפִּילוּ נַפְלְאוֹתֶיךָ לֹא זָכְרוּ אֶת־רַב חֲסִדֶיךָ וַיִּמְרוּ עַל־יָם בַּיַּם־סוּף:
 ח וַיֹּשִׁיעֵם לְמַעַן שְׁמוֹ לְהוֹדִיעַ אֶת־גְּבוּרָתוֹ: ט וַיַּגְעַר בַּיַּם־סוּף וַיַּחַרֵּב וַיִּזְלִיכֵם
 בַּתְּהוֹמוֹת כַּמְדָּבָר: י וַיֹּשִׁיעֵם מִיַּד שׁוֹנֵא וַיַּגְאֵלֵם מִיַּד אוֹיֵב: יא וַיִּכְסּוּ־מַיִם צַרִּיהֶם
 אֶחָד מֵהֶם לֹא נוֹתֵר: יב וַיֹּאמִינוּ בְּדַבְּרֵי וַיִּשְׁירוּ תְּהִלָּתוֹ: יג מִהֲרוּ שָׂכְחוּ מַעֲשָׂיו
 לֹא־חָפוּ לַעֲצָתוֹ: יד וַיִּתְּאוּ תְּאוּהָ בַּמְדָּבָר וַיִּנְסוּ־אֵל בִּישִׁימוֹן: טו וַיִּתֵּן לָהֶם
 שְׁאֵלָתָם וַיִּשְׁלַח רֶזֶן בְּנַפְשָׁם: טז וַיִּקְנְאוּ לְמֹשֶׁה בַּמַּחֲנֶה לְאַהֲרֹן קְדוֹשׁ יְהוָה:
 יז תִּפְתַּח־אָרֶץ וַתַּבְלַע דָּתָן וַתִּכַּסַּע עַל־עֲדַת אֲבִירָם: יח וַתִּבְעַר־אֵשׁ בְּעֵדָתָם לְהַבִּיחַ
 תְּלַהֲט רְשָׁעִים: יט יַעֲשׂוּ־עֵגֶל בַּחֲרֵב וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְמַסַּכָּה: כ וַיִּמְרוּ אֶת־כְּבוֹדֶם
 בַּתְּבִנִּית שׁוֹר אֲכַל עֵשֶׂב: כא שָׂכְחוּ אֵל מוֹשִׁיעֵם עֲשֵׂה גְדֻלוֹת בְּמִצְרַיִם:
 כב נַפְלְאוֹת בְּאֶרֶץ חַם נִזְרְאוֹת עַל־יַם־סוּף: כג וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֶם לוֹלֵי מֹשֶׁה בַּחֲרִידוֹ
 עָמַד בַּפָּרָן לִפְנֵי לְהַשִּׁיב חַמָּתוֹ מִהַשְׁחִית: כד וַיִּמְאַסּוּ בְּאֶרֶץ חֲמֻדָּה לֹא־הֵאמִינוּ
 לְדַבְּרוֹ: כה וַיִּרְגְּנוּ בַּאֲהֻלֵּיהֶם לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה: כו וַיִּשְׂא יָדוֹ לָהֶם לְהַפִּיל אוֹתָם
 בַּמְדָּבָר: כז וַלְהַפִּיל זֶרַעַם בְּגוֹיִם וּלְזוֹרֹתָם בְּאֶרְצוֹת: כח וַיִּצְמְדוּ לְבַעַל פְּעוֹר וַיֹּאכְלוּ
 זִבְחֵי מֵתִים: כט וַיִּכְעִיסוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם וַתִּפְרֹץ־בָּם מַגְפָּה: ל וַיַּעֲמַד פִּינָחָס וַיִּפְלַל
 וַתַּעֲצֵר הַמַּגְפָּה: לא וַתַּחֲשֹׁב לוֹ לְצְדָקָה לְדָר וְדָר עַד־עוֹלָם: לב וַיִּקְצִיפוּ עַל־מִי
 מְרִיבָה וַיִּרַע לְמֹשֶׁה בְּעִבּוֹרָם: לג כִּי־הֲמִרוּ אֶת־רוּחוֹ וַיִּבְטָא בְּשִׁפְתָיו: לד לֹא־
 הִשְׁמִידוּ אֶת־הָעַמִּים אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם: לה וַיִּתְעַרְבוּ בְּגוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מַעֲשֵׂיהֶם:
 לו וַיַּעֲבְדוּ אֶת־עֲצִבֵיהֶם וַיְהִיו לָהֶם לְמוֹקֵשׁ: לז וַיִּזְבְּחוּ אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנוֹתֵיהֶם
 לְשָׂדִים: לח וַיִּשְׁפְּכוּ דָם נְקִי דָם־בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר זָבְחוּ לְעַצְבֵי כְנָעַן וַתַּחֲנַף
 הָאָרֶץ בְּדַמַּיִם: לט וַיִּטְמְאוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם וַיִּזְנוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם: מ וַיַּחֲרֹ־אֶף יְהוָה בְּעַמּוֹ
 וַיִּתְּעַב אֶת־נַחֲלָתוֹ: מא וַיִּתְּנֵם בְּיַד־גּוֹיִם וַיִּמְשְׁלוּ בָהֶם שְׁנֵאֵיהֶם: מב וַיִּלְחָצוּם
 אוֹיְבֵיהֶם וַיִּבְנְעוּ תַּחַת יָדָם: מג פְּעַמִּים רַבּוֹת יַעֲלִים וְהִמָּה יִמְרוּ בְּעֵצָתָם וַיִּמְכּוּ
 בְּעוֹנָם: מד וַיִּרְא בָּעַר לָהֶם בְּשִׁמְעוֹ אֶת־רִנָּתָם: מה וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ וַיִּנְחֵם כָּרַב
 חֲסִדּוֹ: מו וַיִּתֵּן אוֹתָם לְרַחֲמִים לִפְנֵי כָל־שׁוֹבֵיהֶם: מז הוֹשִׁיעֵנו | יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ
 מִן־הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם קְדוֹשְׁךָ לְהַשְׁתַּבַּח בְּתְהִלָּתְךָ: מח בָּרוּךְ יְהוָה | אֱלֹהֵי
 יִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם וְאָמַר כָּל־הָעַם אֱמֹן הַלְלוּהָ:

מפתח כללי

- א) מזמורי תהילים ק"ה ק"ו..... ב
- ב) מאמר ד"ה צו את בני ישראל ש"פ פינחס, מבה"ח מנחם-אב, ה'תשי"א..... ה
- ג) שיחת אור ליום ג' פ' פינחס, ט"ו תמוז ה'תשט"ו..... יא
- ד) לקוטי שיחות (בלה"ק) פרשת פינחס..... יג
- ה) שיעורי תניא לשבוע פרשת פינחס..... טז
- ו) לוח "היום יום" לשבוע פרשת פינחס..... כו
- ז) אגרות קודש..... כח
- ח) שיעורי רמב"ם – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת פינחס..... כט
- ט) שיעורי רמב"ם – פרק אחד ליום לשבוע פרשת פינחס..... מג
- י) שיעורי רמב"ם – ספר המצוות לשבוע פרשת פינחס..... מט
- יא) ביאורים לפרקי אבות פרק ראשון..... נג
- יב) הלכות בית הבחירה..... נד
- יג) שו"ע אדמו"ר הזקן הלכות השכמת הבוקר..... נה
- יד) ספר הזכרונות (בלה"ק) – פרק קכ"א..... נו
- טו) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס פרשת פינחס..... נח

בס"ד. ש"פ פינחס, מבה"ח מנחם-אב, ה'תשי"א.

(הנחה בלתי מוגה)

צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי גו' תשמרו להקריב לי במועדו¹, ואיתא בספרי² מה אמור למעלה יפקוד ה' אלקי הרוחות איש על העדה אשר יצא לפנייהם ואשר יבוא לפנייהם³, אמר לו הקב"ה (למשה) עד שאתה מצוני על בני [שזהו דבר שאין בו צורך], צוה את בני עלי וכו'. ומזה שלפני הסתלקותו של משה אמר לו הקב"ה צוה את בני עלי בנוגע לענין הקרבנות, מובן, שענין הקרבנות הוא עיקר העבודה. וצריך להבין, שהרי מצינו שהנביאים טענו לישראל הנה שמוע מזבח טוב גו'⁴, וכתוב⁵ כי חסד חפצתי ולא זבח, והיינו, שהעיקר הוא הענין דשמוע, וענין החסד, ולא קרבנות (זבח).

וגם צריך להבין בענין הקרבנות גופא, דהנה, הקרבן הראשון שנצטוו ישראל ע"י משה הוא קרבן התמיד, ובענין התמידין אמרו רז"ל⁶ שתמיד של שחר מכפר על עבירות שבלילה ותמיד של בין הערביים מכפר על עבירות שביום. וידועה הקושיא⁷ כיצד מכפרת הקרבת הבהמה על חטאו של האדם, וע"ד לשון חז"ל⁸ אם אדם חטא בהמה מה חטאה. ומבואר בזה⁹, שהכפרה היא עי"ז שהאדם מתכונן שכל מה שנעשה בבהמה הי' ראוי שייעשה בו כו'¹⁰. וזהו גם ענין התפלה שכנגד הקרבנות, כמארז"ל¹¹ תפלות כנגד תמידין תקנום, כמבואר בלקו"ת¹² ענין קרבן עולה שהיו מקריבים הבשר והגידין והעצמות, שהתהוות העצמות נמשך מהמוח, וההתהוות הבשר הוא מהדם שמשכנו בלב שממנו נעשה בשר, וענינו בתפלה שכנגד הקרבנות, שההתכוננות בענין הביטול והעדר התפיסת מקום של העולמות (כל סדר ההשתלשלות) לגבי אוא"ס ב"ה, איך דכולא קמי' כלא ממש חשיבי, הוא בחי' העצמות שבאים מן המוח, והתעוררות המדות אהוי"ר שע"י ההתכוננות הוא בחי' הבשר הנמשך מן הדם שבלב, שזוהי הארה מצומצמת מעט מזעיר מהשגה שבמוח הנמשכת להתלבש בלב, ע"י הגידים ועורקים המחברים העצמות עם הבשר. ועפ"ז נמצא שיש מעלה בתפלה לגבי ענין הקרבנות, שהרי ענין הקרבנות הוא רק כאילו נעשה באדם כל מה שעושים בבהמה, ואילו בענין התפלה נעשית עבודת הקרבנות ממש בנפש האדם,

(1) פרשתנו כה, ב.

(2) פרשתנו שם. הובא בפרש"י עה"פ. וראה שהש"ר פ"א, ג.

(8) יומא כב, ב.

(3) שם כז, טז-יז.

(9) ראה אוה"ת מטות שם. סה"מ תרח"ץ ע' רכו. ועוד.

(4) שמואל-א טו, כב.

(10) ראה רמב"ן עה"ת ויקרא א, ט. רקנטי ר"פ ויקרא הובא

(5) הושע ו, ו.

בשל"ה במסכת תענית שלו ריא, ב. וראה גם פרש"י וירא כב,

(6) תנחומא פרשתנו יג (תנחומא באָבער שם – יב). במדב"ר

פכ"א, כא. הובא בתניא אגה"ת פי"א (ק, ב).

(11) ברכות כו, ב.

(7) ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ז ע' רפט. ועם הגהות –

(12) פרשתנו עז, ד ואילך.

אוה"ת מטות ס"ע א'רנה. ועוד.

שהרי ההתבוננות והתעוררות האהוי"ר הו"ע הקרבת הבשר והגידין והעצמות ממש, כנ"ל. ועפ"ז הי' צ"ל ענין התפלה במדריגה נעלית יותר מענין הקרבנות¹³. ומ"מ מצינו שענין הקרבנות הוא נעלה יותר מן התפלה, שזהו שאומרים בתפלה¹⁴ יהי רצון כו' שיבנה בית המקדש במהרה בימינו¹⁵, ששם תהי' הקרבת קרבנות. ומה שמבואר שמעלת הקרבנות היא מפני שהניצוץ האלקי שבבהמה שרשו גבוה יותר¹⁶, כי כל הגבוה יותר יורד למטה יותר¹⁷, הנה לפי זה הי' צ"ל עיקר המעלה בקרבנות שבבית ראשון ובבית שני דוקא, שהניצוץ האלקי שבבהמה הגשמית הוא באופן של ירידה יותר, ולא בקרבנות דלעתיד, כאשר את רוח הטומאה אעביר מן הארץ¹⁸. והרי מצינו שעיקר מעלת הקרבנות היא לעתיד לבוא דוקא, כפי שאומרים בנוסח התפלה¹⁹ ושם נעשה לפניך כמצות רצונך, שמזה משמע שדוקא לעת"ל יהי' שלימות הקרבת הקרבנות. וצריך להבין, דממה נפשך, מצד מעלת הרוחניות, הי' צ"ל עיקר המעלה בענין התפלה, ומצד מעלת הגשמיות, הי' צ"ל עיקר המעלה בקרבנות דבית ראשון ושני, ולמה אומרים שדוקא הקרבת הקרבנות דלעתיד תהי' כמצות רצונך.

(ב) ולהבין כל זה יש להקדים תחילה דהנה²⁰ נודע דתכלית בריאת העולמות היא לפי שנתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים²¹. ופירוש ענין הדירה הוא כמו עד"מ בדירת האדם שהוא דר בהדירה בכל עצמותו ומהותו²², וכן הוא ענין דירה לו ית' בתחתונים, שעצמות א"ס ב"ה יהי' למטה. וזהו גם הפירוש במארז"ל באתי לגני לגנוני²³ כו' דעיקר שכינה בתחתונים היתה, שהדיוק בזה הוא עיקר שכינה, היינו, לא רק שכינה סתם, בחינת הגילויים כו', כי אם עצמות א"ס ב"ה, שעז"נ שעיקר שכינה בתחתונים היתה, שזהו"ע שנתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים. וענין זה נעשה ע"י העבודה למטה. וכמו בענין עיקר שכינה בתחתונים היתה, שגם אז הי' ענין העבודה, שזהו מ"ש²⁴ ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה.

והענין בזה, דהנה כתיב²⁵ אשר ברא אלקים לעשות, ואמרו רז"ל²⁶ לעשות לתקן, והיינו, שבכל דבר יש ב' ענינים, מה שהוא מצד עצמו, ומה שניתוסף בו ע"י עבודת האדם. וכן הוא אפילו בגן עדן שהוא למעלה מהעולם, דקרקעית הג"ע היא הרוחניות שבגשמיות שבעולם²⁷, שישנו ענין הג"ע כפי שהוא מצד עצמו, ויש מה שניתוסף בו ע"י

פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(22) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' תפט (ועם הגהות – אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תרפ). אוה"ת בלק ע' תתקצו. סה"מ תרל"ה ח"ב ריש ע' שנג. המשך תרס"ו ס"ע ג.

(23) שה"ש ה, א. שהש"ר עה"פ. נתבאר בהמשך באתי לגני ה'ש"ית (סה"מ ה'ש"ית ע' 111 ואילך). וראה גם ד"ה באתי לגני (ת"מ סה"מ שבט ע' רסג ואילך).

(24) בראשית ב, טו.

(25) בראשית ב, ג.

(26) ב"ר פי"א, ו ובפרש"י שם.

(27) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"ב ע' תשג. סה"מ

תרס"ב ע' רצט. ד"ה ויקח ה"א תשי"ב (ת"מ ח"ד ע' 102

(13) ראה תו"א ויחי מו, ב. תו"ח שם צה, א ואילך. אוה"ת שם ח"ו תתשכט, א ואילך. תתשלז, א ואילך. ח"ו תתתסט, א ואילך. המשך וככה תרל"ז פ"ט. וראה דרך חיים שער התפילה פרק צב.

(14) בסוף תפילת העמידה.

(15) אבות פ"ה מ"כ.

(16) ראה מקומות שצויינו בהערה 7. ובכ"מ.

(17) ראה לקו"ת פ' ראה יט, ג.

(18) זכרי' יג, ב.

(19) בתפילת המוספין.

(20) בהבא לקמן – ראה סה"מ עת"ר ס"ע ריד ואילך.

(21) ראה תנחומא נשא טז. בחוקות ג. ב"ר ספ"ג. במדב"ר

עבודת האדם. והענין הוא, דהנה, גן עדן הוא נעלה יותר מהעולם²⁸, שהרי העולם קשור עם בחינת המדות, כמ"ש²⁹ כי אמרתי עולם חסד יבנה, וגן עדן כללותו הוא עולם הבריאה שמאיר בו חב"ד (חכמתו בינתו ודעתו) דא"ס, שהו"ע המוחין. והנה ידוע שהמוחין הם למעלה מן המדות, שלכן המשכת המוחין במדות היא ע"י מיצר הגרון דוקא, היינו שכדי שתהא התהוות המדות מן המוחין צ"ל תחילה התעלמות המוחין, ורק אז אפשר שתהא מציאות דמדות. ומזה מובן ריחוק הערך של המדות לגבי המוחין, שלכן צ"ל תחילה התעלמות המוחין, ונעשה ענין שאינו לא מוחין ולא מדות, ורק אז אפ"ל מציאות המדות. ומזה מובן גם ריחוק הערך של העולם שהתהוותו מבחי' המדות לגבי ג"ע שמאיר בו בחי' המוחין. ועוד זאת, שבעולם יש רק ידיעת המציאות ולא השגת המהות³⁰, והיינו הן בעניני אלקות והן בעניני העולם, שבכולם לא משיגים המהות, לא ברוחניות וגם לא בגשמיות, לפי שמהותו של כל נברא הוא הכח האלקי שבו, שהרי בהסתלק הכח הפועל מהנפעל יהי' אין ואפס³¹, וכיון שמהות הנברא הוא הכח האלקי שבו, ובכח האלקי אין שום השגה, נמצא, שגם בדברים גשמיים אין בעולם השגת המהות, אלא ידיעת המציאות בלבד. משא"כ בגן עדן ישנה השגת המהות דאלקות³², וכמאמר³³ נהנין מזיו השכינה, שהנאה היא מהשגת המהות דוקא. אמנם, אף שהעולם הוא בריחוק הערך מגן עדן, מ"מ, הנה דוקא ע"י העבודה בעולם פועלים תוספת אור בגן עדן, שהרי הגילוי דג"ע (שנהנין מזיו השכינה) הוא זיו תורתן ועבודתן³⁴, אור וזיו בלבד³⁵ ממה שנפעל על ידי העבודה שלמטה. וע"ד משנת"ל בד"ה באתי לגני³⁶ לענין תוספת אורות באצילות ע"י העבודה למטה, שהאורות באצילות הם כמונחים בקופסא, כי אינם בשביל האצילות, כי אם לצורך עולם התחתון, ואינם מתגלים באצילות, ועד"ז הוא לענין גן עדן, שאין מתגלה בו כי אם זיו תורתן ועבודתן בלבד. ומ"מ הנה זיו תורתן ועבודתן שבעוה"ז מוסיף אור בג"ע. וענין ההתחדשות בגן עדן ע"י העבודה למטה הוא המשכת אור הסובב, והיינו³⁷, שבגן עדן מצד עצמו מאיר בחי' אור הממלא בלבד, שזהו שגן עדן נקרא עולם ברור³⁸, שכל הענינים הם בסדר מסודר, כל ענין לפי מצבו, ולכן אינו מועיל ענין התשובה בגן עדן, כי התשובה היא ההתהפכות ממהות למהות, וענין זה אינו שייך בגן עדן שהוא עולם ברור, שבו מאיר אור הממכ"ע, שענינו הוא אורות ככלים, אורות שלפי ערך הכלים, שהכלים יכולים לקבל את האור. וזהו החידוש שע"י העבודה למטה, שנמשך אור הסוכ"ע.

(ג) והנה עיקר העבודה שעל ידה נעשה ענין הדירה בתחתונים היא עבודת הקרבנות דוקא³⁹. וכן הוא בענין העבודה שבתחלת הבריאה, כמ"ש ויניחהו בגן עדן

ואילך). וראה אוה"ת בראשית ח"ז תתשסג, א ואילך. ועוד.

(28) ראה ביאורי הזוהר לאדמו"ר האמצעי אחרי עה, א. סה"מ תרח"ץ ע' רכב. וש"נ.

(29) תהלים פט, ג. וראה אוה"ת (יהל אור) לתהלים עה"פ (ע' שיד). סה"מ תרח"ץ ס"ע רכ ואילך. וש"נ.

(30) ראה לקו"ת ואתחנן ו, א ואילך. ובכ"מ.

(31) ראה תניא שעהיוה"א פ"א. ובכ"מ.

(32) ראה תו"א חיי שרה טז, א. סה"מ תרח"ץ ע' רכד ואילך.

ובכ"מ.

(33) ראה ברכות יז, א.

(34) תניא פל"ט (נב, ב).

(35) ראה גם אוה"ת במדבר ס"ע ט.

(36) פרק ה (תו"מ ח"ב ע' 198). וש"נ.

(37) לקו"ת פרשתנו עה, ג.

(38) ראה פסחים נ, א. וש"נ.

(39) ראה ד"ה באתי לגני תשל"ב ס"ד ובהערה 22 שם (תו"מ

לעבדה ולשמרה, כמארז"ל⁴⁰ שלשמרה קאי על עבודת הקרבנות, כמ"ש¹ תשמרו להקריב לי גו'. וביאור הענין, דהנה, נת"ל שענין הדירה היינו שעצמות ומהות א"ס ב"ה יהי' למטה. ועוד זאת, שענין הדירה הוא שהמשכה למטה לא תהי' בדרך מקיף בלבד, אלא שתומשך בנבראים בפנימיות ובגילוי. ובשביל זה צריך להסיר את ההעלמות וההסתרים, כי, כאשר ישנם ההעלמות וההסתרים, אזי ההמשכה היא בדרך מקיף בלבד, או שהמשכה היא גם בפנימיות אבל היא בהעלם ולא בגילוי, ולכן צריך להסיר את ההעלמות וההסתרים, ואז תהי' ההמשכה בפנימיות ובגילוי, כיון שאין סיבה שלא תבוא אל הגילוי. וכל זה נעשה ע"י עבודת הקרבנות דוקא, לפי שבהם הי' נראה בגלוי⁴¹ שבבהמה גשמית נפעל הביטול וההתכללות באש שלמעלה, בחי' ארי' דאכיל קורבנין⁴², וקרבן הוא לשון קירוב הכחות והחושים⁴³, היינו שנמשך בפנימיות בנבראים⁴⁴, ועוד זאת, שהמשכה שע"י הקרבנות היא המשכת העצמות, כמארמר⁴⁵ רזא דקורבנא עולה עד רזא דאין סוף, היינו רזא דעצומ"ה א"ס ב"ה, שזהו דיוק הלשון רזא דא"ס, ולא רזא דאור א"ס. ולכן נעשה עיקר הענין דדירה לו ית' בתחתונים ע"י עבודת הקרבנות, לפי שע"י עבודה זו מגיעים בבחינת העצמות, וההמשכה היא בפנימיות הנבראים ובהתגלות. וזהו הטעם שעיקר המעלה דקרבנות היא בהקרבת בהמה גשמית דוקא, ולא בתפלה, משום שדוקא בהקרבת בהמה גשמית הי' נראה בגלוי שהבהמה נכללת באש שלמעלה כנ"ל. ולכן גם בתחלת הבריאה הי' ענין עבודת הקרבנות, כיון שע"י דוקא נשלמת הכוונה שנתאוהה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים, שזהו גם דיוק הלשון ויניחיהו בגן עדן לעבדה ולשמרה, ויניחיהו דייקא, כיון שע"י הקרבנות נעשה הענין דנייחא כו'⁴⁶.

(ד) והנה בעבודת הקרבנות גופא יש מעלה יתירה באופן העבודה שהיתה בתחלת הבריאה בגן עדן. דהנה, נת"ל שגן עדן הוא רוחניות שבגשמיות שבעולם, והיינו, שעם היותו בגשמיות העולם, הרי זה הרוחניות שבגשמיות, ושם לא הי' מציאות הרע כלל (שהרע הי' מחוץ לג"ע), ומזה מובן, שעבודת הקרבנות בג"ע לא היתה בענין הבירורים, אלא בענין המשכת אלקות [וע"ד שהי' בימי שלמה, דכתיב ב"י⁴⁷ הוא איש מנוחה, שענין הבירורים הי' אצלו בדרך ממילא⁴⁸]. אמנם, לאחרי חטא עה"ד כתיב⁴⁹ ויגרש את האדם, שנידון בגירושין⁵⁰, והיינו לפי שבגן עדן לא שייך מציאות של רע⁵¹. ואף שהטעם הפשוט שנאמר בכתוב הוא ועתה פן ישלח ידו גו' ואכל וחי לעולם⁵², הרי מצד טעם זה בלבד לא הוצרך לדונו בגירושין, שהרי הרבה דרכים למקום, אלא פנימיות הטעם לענין הגירושין

סה"מ שבט ע' שסט). ועוד.

(40) ב"ר פט"ז, ה. וראה גם לקו"ת שה"ש מח, ד ואילך.

(41) ראה גם סה"מ עטר"ת ע' תקלד.

(42) ראה זח"ג לב, סע"ב. יומא כא, ב. לקו"ת במדבר יא, א.

(43) ראה ספר הבהיר סי' מו (קט). וראה זח"ג ה, א. של"ה

שבהערה 10. פרי עץ חיים שער התפילה פ"ה.

(44) חסר קצת (המו"ל).

(45) ראה זוהר ח"ב רלט, א. ח"ג כו, ב.

(46) ראה גם לקו"ת שה"ש מט, רע"א.

(47) דברי הימים-א כב, טו.

(48) ראה תו"א בראשית ו, א. לקו"ת במדבר ד, א. ובכ"מ.

(49) בראשית ג, כד.

(50) ב"ר פי"ט, ט. פתיחתא דאיכ"ר ד.

(51) מאמרי אדמו"ר האמצעי, סה"מ תרס"ב וד"ה ויקח ה"א

שבהערה 27.

(52) בראשית שם, כב.

הוא משום שבגן עדן לא שייך מציאות הרע. ועז"נ⁵³ וישלחהו גו' לעבוד את האדמה אשר לוקח משם, דכיון שמצד האדמה שממנה לוקח נעשה אצלו ענין החטא, הנה תמורת זה שבהיותו בג"ע היתה עבודתו בהמשכת אלקות, הוצרך מעתה לעבוד את האדמה, שזהו"ע עבודת הביורורים. וזוהי מעלת עבודת הקרבנות כפי שהיתה בגן עדן, שענינה הוא המשכת אלקות, בלי התעסקות עם הרע כלל. וכן הוא גם בעבודת הקרבנות דלעתיד לבוא, דכיון שאת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, אזי לא יהי צורך בענין הקרבנות בשביל עבודת הביורורים, כי אם בשביל המשכת האלקות, כמו שהי' בג"ע בתחלת הבריאה.

(ה) אמנם עיקר השלימות בענין הקרבנות תהי' לעתיד לבוא, שאז יהיו הקרבנות נעלים יותר גם מהקרבנות שבג"ע. ובפרטיות יותר, הנה בקרבנות כתיב לחמי לאשי תשמרו, שהם ג' ענינים, לחמי, הוא הדבר הנקרב, תשמרו קאי על האדם המקריב, ואשי הו"ע האש שלמעלה, והיינו, שלפי אופן המקריב והנקרב כך תהי' ההמשכה שלמעלה. ולעתיד לבוא יהיו כל ג' ענינים אלו בשלימות, שלכן תהי' תכלית השלימות בענין הקרבנות.

וביאור הענין, דהנה הקרבנות שבג"ע היו לפני מתן תורה, שאז היתה הגזירה שבני רומי לא ירדו לסוריא ובני סוריא לא יעלו לרומי, היינו, שעליונים לא ירדו למטה ותחתונים לא יעלו למעלה⁵⁴, שלכן הנה כל מצוות שעשו האבות ריחות היו⁵⁵, והיינו, שלא נמשכה עדיין ההמשכה עצמית דמ"ת. וכפי שמבאר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע⁵⁶, שהענין דריחות היו גם באדם הראשון, אף שעבודתו היתה גבוהה מהאבות שהי' יציר כפיו של הקב"ה⁵⁷, ובגן עדן. ויש לומר בביאור החידוש שבדבר, שאף שהי' יציר כפיו של הקב"ה, מ"מ היתה עבודתו בבחי' ריחות בלבד, דהנה, מצד הנשמה הרי כולם שוים, כפי שמבאר רבינו בתניא⁵⁸ שהנפש האלקית היא חלק אלוהי ממעל ממש, כמ"ש ויפח באפיו נשמת חיים⁵⁹, ואתה נפחת ב⁶⁰ וכמ"ש בזוהר⁶¹ מאן דנפח מתוכי נפח פי' מתוכיותו ומפנימיותו. ומעלת אדה"ר שגם מצד הגוף הי' יציר כפיו של הקב"ה, והיינו, שגופו בהיותו למטה מעשרה טפחים, הי' יציר כפיו של הקב"ה שהוא למעלה מעשרה טפחים⁶², ונמצא, שהי' אצלו הענין דחיבור עליונים ותחתונים. וזהו החידוש שאעפ"כ היתה עבודתו בבחי' ריחות בלבד, והיינו, לפי שעדיין לא הי' אז ביטול הגזירה ע"י ההמשכה דמ"ת שהיא המשכת העצמות ממש, שזהו"ע אנכי גו'⁶³, אנא נפשי כתבית יהבית⁶⁴, שלכן כללות הענין דמ"ת הוא נעלה יותר מהמעמד ומצב דג"ע שבתחלת הבריאה, כמובן ממארז"ל⁶⁵

(53) שם, כג.

(54) תנחומא וארא טו. שמור"ר פ"ב, ג.

(55) שהש"ר פ"א, ג.

(56) סה"מ עת"ר ע' ריז.

(57) ראה ב"ר פכ"ד, ה. ועוד.

(58) רפ"ב.

(59) בראשית ב, ז.

(60) ברכות השחר (ברכות ס, ב).

(61) כ"ה בתניא שם בשם הזוהר. וראה אג"ק ח"כ ע' קלא.

וש"נ.

(62) ראה סוכה ה, א.

(63) יתרו כ, ב.

(64) שבת קה, א (כגירסת העין יעקב).

(65) שבת פח, א. פרש"י בראשית עה"פ.

עה"פ⁶⁶ יום הששי, תנאי התנה הקב"ה עם מע"ב אם יקבלו ישראל את תורתו מוטב, ואם לאו אחזיר את העולם לתוהו ובוהו, והיינו לפי שדוקא במ"ת היתה המשכת העצמות. ולכן, אף שגדלה מעלת עבודת הקרבנות בג"ע, שענינה לא הי' עבודת הבירורים (כיון שבג"ע לא הי' מציאות הרע), כי אם המשכת אלקות למטה, מ"מ, כיון שזה הי' קודם מ"ת, לא הי' בזה ההמשכה שמצד העצמות ממש. ולאידך גיסא, הנה עבודת הקרבנות בזמן בית ראשון ושני, אף שהיתה לאחר מ"ת שהי' אז המשכת העצמות, מ"מ, כיון שהי' זה לאחרי חטא עה"ד, שנעשה תערובות טו"ר, לכן היתה עיקר עבודת הקרבנות בענין הבירורים. אמנם בביאת המשיח במהרה בימינו יהיו ב' המעלות⁶⁷. דהנה, לעתיד לבוא כתיב את רוח הטומאה אעביר מן הארץ, שאז יהי' ביטול גקה"ט, שזהו גם מ"ש⁶⁸ וגר זאב עם כבש, שאפילו זאב (חי' טמאה) שהוא מגקה"ט, יהי' בו ענין של זיכוך כו', ומזה מובן, שגם קליפת נוגה שהיא הממוצע בין קדושה לגקה"ט, תהי' במעלה עליונה יותר. ונמצא, שלעת"ל יהיו הבהמה הנקרבת והאדם המקריב במעלה יתירה. ובמילא לא יהי' ענין הקרבנות בשביל עבודת הבירורים, כי אם בשביל המשכת אלקות, כמו בג"ע. ונוסף לזה תהי' בהם גם מעלת המשכת העצמות שלאחרי מ"ת, למעלה מהקרבנות שבג"ע. ולכן דוקא עליהם נאמר כמצות רצונך, כיון שעיי"ז נעשה עיקר הענין דדירה לו ית' בתחתונים.

(ו) והנה השלימות שבעבודת הקרבנות לעתיד לבוא באה ע"י העבודה בזמן הגלות דוקא⁶⁹. וע"פ הכלל הידוע⁷⁰ שדבר הגורם הוא למעלה מהדבר הנגרם על ידו, כיון שבכוחו דוקא לגרום את הדבר, הרי מובן גודל מעלת העבודה שבזמן הגלות, כיון שעל ידה דוקא באים להשלימות דעבודת הקרבנות כמצות רצונך. ויש לומר, שזהו גם מ"ש⁷¹ השיגוה בין המצרים, שכאשר נמצאים בין המצרים, הנה דוקא אז השיגוה, שמגיעים להשגות הכי נעלות, ועד שמגיעים להזמן שבו תהי' עבודת הקרבנות דלעתיד, שענינם הוא תכלית השלימות דדירה בתחתונים, בביאת משיח צדקנו, במהרה בימינו.

(69) ראה תניא רפ"ז.

(70) המשך וככה תרל"ז פט"ו.

(71) איכה א, ג. וראה אוה"ת נ"ך ח"ב עה"פ (ס"ע א"לה

ואילך).

(66) בראשית א, לא.

(67) ראה גם סד"ה צו את בני דש"פ פינחס תרט"ז — הועתק

בסה"מ תרל"ה ח"ב ע' שפו בהערה 205.

(68) ישעי' יא, ו.

בס"ד. שיחת אור ליום ג' פ' פינחס, ט"ו תמוז ה'תשט"ו.

– להתלמידים הנוסעים בשליחות ה"מרכז לעניני חינוך", בחררו הק' –

בלתי מוגה

א. בהמשך להמדובר אתמול¹, ברצוני להוסיף עוד מספר מלים:

אנו עומדים עתה בפרשת פינחס, שבה מדובר ע"ד המנין דבני ישראל קודם כניסתם לארץ.

– בכלל, ספר במדבר כולו נקרא בשם "ספר הפקודים" (כדאיתא בגמרא במסכת סוטה²), כיון שבחומש זה מדובר ע"ד מנין בני ישראל: הן בתחילתו, והן בפרשתנו – פרשת פינחס, אלא שהמנין שבפרשת במדבר הי' בתקופה הראשונה להליכתם של בני ישראל במדבר, ואילו המנין דפ' פינחס הי' קודם כניסתם לארץ-ישראל.

והנה, ענינו של מנין הוא³ – שאין בו חילוק בין יהודי א' לחבירו, בין למדן גדול לבין מי שיודע ללמוד במדה הכי מועטה; כולם נמנים בשוה – גם מי שיודע ללמוד במדה הכי מעוטה לא נחשב פחות מאחד, וגם הלמדן הגדול לא נחשב יותר מאחד.

וכיון שעומדים אנו עתה בסוף זמן הגלות, בסמוך להיציאה מ"מדבר העמים"⁴ ולהכניסה לארץ-ישראל, "ארץ אשר גו' תמיד עיני הוי' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"⁵, יחד עם משיח צדקנו, בגאולה האמיתית והשלימה – עלינו להבטיח שכל בני ישראל יצטרפו וילכו עם הגאולה לארץ-ישראל, כשם שבשעת הכניסה לארץ-ישראל בפעם הראשונה נמנו כל בני ישראל, ובאופן שכולם תפסו מקום במנין זה בשוה, לקראת כניסתם לארץ-ישראל.

ב. ולכן, בצאתכם עתה לשליחות לקירוב בני ישראל, אין לחשוש מכך שצריכים להתעסק עם יהודים כאלו שחסר אצלם עדיין בענינים מסויימים – כיון שצריכים לזכור שכאשר מדובר אודות הגאולה השלימה, נוגע כל יהודי, כל פרט.

כאשר מדובר אודות בני ישראל, שהם בני אברהם יצחק ויעקב – צריכים לדעת שכל הענינים החסרים אינם נוגעים אלא בחיצוניות, אבל לא בעצם הנשמה. ובפרט ע"פ מ"ש אדמו"ר הזקן בתניא⁶ "שכולן מתאימות ואב א' לכולנה".

וכפי שמצינו לגבי ענין המנין – בפרש"י⁷ בשם המדרש⁸ – ש"הטיל הקב"ה שמו עליהם ה"א מצד זה ויו"ד מצד זה, לומר מעיד אני עליהם", היינו, שהקב"ה מעיד על כאו"א מישראל באמצעות התחלת שם הוי', ולכן יכול כאו"א מישראל להכנס במנין בני ישראל.

ענין המנין הו"ע עיקרי לגבי כל דבר שבקדושה – שבכל דבר שבקדושה יש צורך בעשרה מישראל⁹ (ולכמה דעות¹⁰ יש חילוקים בנוסח הברכה בין עשרה, מאה או אלף, ועד ריבוא מישראל), וענין זה הוא מצד עצם הנפש, שמצד זה הרי גם משה רבינו אינו יותר מאחד, וגם פחות שבפחותים מישראל אינו פחות מאחד.

(1) שיחת י"ג תמוז ס"ג ואילך (לעיל ע' 192 ואילך).

(2) לו, רע"ב. מ, ב (במשנה).

(3) ראה גם תורת מנחם – התועודיות ח"ב ע' 214. וש"נ.

(4) יחזקאל כ, לה.

(5) עקב יא, יב.

(6) רפ"ב.

(7) פרשתנו כו, ה.

(8) פסיקתא דרב כהנא פי"א, ו. יל"ש פרשתנו רמז תשעג.

(9) ברכות כא, ב. וש"נ.

(10) שם מט, ב (במשנה).

ולכן, אין לחסוך ("זשאַלעווען") בהזמן ובהגיעה עם יהודי שיש מקום לשאלות עליו כו', שכן, כאשר מדובר על הגאולה האמיתית והשלימה, אסור לוותר גם על יהודי אחד, אלא על כאו"א לעשות מה שביכלתו כדי לסייע לו, ולגלות את מה שיש בו בפנימיותו, ובשלימות ("גאַנצערהייט").

ומזה מובן ג"כ גודל הזכות בעבודה זו – דכשם שבשביל מתן-תורה הי' צורך במנין מלא של כל בני ישראל שבאותו הדור, ודוקא עי"ז זכו למתן-תורה¹¹, כן הוא ג"כ בדור הגאולה, שכדי לזכות להגאולה יש צורך במנין מלא של בני ישראל שהם ראויים וזכאים לגאולה, ועי"י מנין מלא זה זוכים לגאולה.

* * *

ג. יעזור לכם השי"ת ויצליחכם, שתפעלו את השליחות במילואה – לקרב את בני ישראל לאבינו שבשמים,

ובשכר זה יצליחכם הקב"ה גם בענייניכם הפרטיים (לכאורה) – לימוד התורה, עבודת התפלה וקיום המצוות, וכל זה בהידור, הנה בכל ענינים אלו תסייע לכם לא רק זכותכם הפרטית, אלא גם זכותם של כל אלו מבני ישראל שתפעלו בהם בא' מג' הקוין דתורה עבודה וגמ"ח¹², או בשנים מהם, או בכל הג' קוין.

יעזור השי"ת שהנסיעה תהי' בהצלחה מופלגה למעלה מן הטבע, ותראו פרי טוב בעמלכם, ותחזרו מתוך בריאות ומתוך שמחה – על כך שמלאתם את שליחותו של הקב"ה להפיץ "נר מצוה ותורה אור"¹³, כולל "מאור שבתורה"¹⁴ – פנימיות התורה, תורת החסידות, מנהגי' והדרכותי'.

סעו לשלום ("געזונטערהייט"), והפיצו בכל מקום מסר של שמחה ("אַ פרייליכן גרוס") – שבמהרה יבוא משיח, ויש להתכונן ולהיות ראויים כדי שיקח אותנו, יחד עם כלל ישראל, בגאולה האמיתית והשלימה, וממילא על כאו"א להתכונן ככל יכלתו, ולמטרה זו באים אתם לשם – כדי לסייע בהכנה זו,

ו"דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב"¹⁵, ויפעלו הצלחה בכל הפרטים.

סעו לשלום ומתוך שמחה.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה שינגנו ניגון שמחה ויצאו בריקוד – "כי בשמחה תצאו"].

חגיגה פ"א ה"ו ובפי' קה"ע שם. המשך תער"ב ח"ג ע' א'שכב.

סה"מ תרפ"ט ע' 176. וש"נ.

(15) ראה ס' הישר לר"ת שיי"ג. הובא בשל"ה סט, א.

(11) ראה מכילתא יתרו יט, יא. דב"ר פ"ז, ח. ועוד.

(12) אבות פ"א מ"ב.

(13) משלי ו, כג.

(14) ראה פתיחתא דאיכ"ר ב ובפי' יפה ענף שם. ירושלמי

לקוטי שיחות פרשת פינחס

לדבר הוא לפי הנאמר בזוהר¹⁰ שאליהו היה עוד קודם לכן, אלא שלא היה אז ילוד אשה, כי אם מלאך, ולכן נאמר: "פנחס - זה אליהו".

משמעות הדברים בעבודת ה' היא:

הרי הוסבר לעיל כי כל אחד נדרש לא לבדוק אחרי הזולת כי אם לבצע כל ענין הבא לידו. ונשאלת השאלה: מניין לקחת כח לכך? - באה, איפוא, התשובה: "פנחס - זה אליהו". מאחר שהקב"ה זימן לאדם דבר שעליו לעשותו במסירת-נפש, ניתנים לו כחות לכך, ויתכן אף שמתלבש בו ניצוץ של מי שאינו ילוד אשה.

ג. ההוראה שבדבר לאברכים שבדורנו היא שאין עליהם לערוך חישובים שפלוני מסוגל לעשות ופלוני מסוגל לעשות - אלא שכל דבר הבא לידם - עליהם לדעת - חלקם הם, ויש להם כחות לכך, וצריכים הם לעשותו במסירת-נפש.

מסירת-נפש - כפי שאמר הרבי: אין משמעותה של מסירת נפש - לעלות לגג ולקפוץ הימנו, ח"ו. מסירת נפש צריכה להיות בלי רעש ושאון, "לא ברעש הוי"י"¹¹. מסירת נפש צריכה להיות בכל הפעולות היום-יומיות, "אוטם אזנו וגו' ועוצם עיניו"¹². אפילו לגבי לימוד התורה דרושה מסירת נפש: לא לקחת את התורה אליו, כי אם לקחת את עצמו אל התורה... וכשיש רצון באמת - ודאי יושג הדבר. וכשישנה מסירת נפש של פנחס הרי גם "פנחס - זה אליהו", שיבשר את הגאולה¹³, כלומר: כל ה"עבודה" העכשווית היא הכנה למשיח, לעשות את העולם - מקדש לו, יתברך.

(משיחת י"ב תמוז, תשי"ד)

ד. בפרשת השבוע מסופר אודות פנחס שקינא קנאת ה' צבאות. הכלל הוא: "אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש"¹⁴. הדברים אמורים בתורה שבעל-פה, ואם כן בתורה שבכתב, שמכל אות שבה נלמדות הלכות שלמות - כל שכן שסיפור שלם, כהסיפור אודות פנחס, יש בו חידוש.

מה החידוש בספור זה? - הענין של "הלכה ואין מורין

א. בפרשת השבוע מסופר, כי בשעה שאירע מעשה זמרי, לא ידעו בני ישראל מה לעשות, למרות שהיו במקום משה ואלעזר וזקני ישראל. נענה פנחס, שהיה אז הצעיר שבחבורה¹ (הגמרא² מפרטת את הסדר בו לימד משה את התורה לבני ישראל: תחלה למד עם אהרן, לאחר מכן עם אלעזר ואיתמר, אחר - עם שבעים הזקנים, ואחרי כן עם כל ישראל. נמצא שפנחס למד תורה יחד עם כל ישראל) ואמר: "... קנאים פוגעים בו". אמרו לו: "קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא"³ (=קריין האגרת הוא שיהא השליח). . .

ההוראה מן האמור היא:

יש ענינים שהגדולים שבדור שותקים ביחס להם ואינם מגיבים עליהם. אין זו תמיד הוכחה שאין לעשות דבר, ולמצוא חשבונות ופולפולים להתחמק מכך. יש לדעת שהרואה את עצמו מסוגל לעשות בנידון - צריך לעשות, והעובדה שגדולים ממנו אין אומרים דבר - היא, אולי, "כדי שיטול פנחס את הכהונה"⁴, כלומר: זה חלקו הוא המוטל עליו "לברר", ודוקא על-ידו - להגיע לשלימותו.

כשם שבגשמיות יש לכל אחד חלקו שלו ואין נוגע בפרנסתו של חברו⁵ - כך, וכל שכן וקל וחומר, ברוחניות - יש לכל אחד חלקו בתורה

- עליו נאמר: "ותן חלקנו בתורתך"⁶, שאין משמעותו רק בקשר להבנת תורה, כי אם גם בקשר לחידושי תורה, כפי שהגמרא מספרת במסכת מנחות⁷ שרבי עקיבא אמר דבר הלכה שאף משה רבנו לא ידע עליה -

וגם בקיום המצוות, המוטל על כל אחד לבצע, ואין אחד נוגע בפרנסתו של חברו. מה שכתוב⁸ "זכה - נוטל חלקו וחלק חברו" - אמור בקשר לגן-עדן, שהוא שכר המצוות, אבל במצוה עצמה, הנעלית משכרה, יש לכל אחד חלקו שלו. לפיכך יתכן שאחר אינו עושה זאת משום שהדבר מענינו הוא שעליו לעשותו.

ב. לגבי פנחס נאמר⁹: "פנחס - זה אליהו". ונשאלת הקושיא: הרי תחלה היה פנחס ולאחר מכן היה אליהו, והיה, איפוא, צריך לכתוב "אליהו - זה פנחס"? התיורין

(1) במדבר רבה פרשה כ, כה. תנחומא בלק, כא.

(2) עירובין נד, ב.

(3) סנהדרין פב, א.

(4) במדבר רבה פרשה כ, כד.

(5) על דרך אין אדם נוגע במוכן לחברו - יומא לח, ב.

(6) אבות פרק ה משנה ב.

(7) כט, ב.

(8) חגיגה טו, א.

(9) תרגום יונתן וראו ו, יח. ילקוט שמעוני ריש פ' פנחס. זהר חלק ב קצ, סע"ב. רלב"ג מלכים א יז, א.

(10) חלק א מו, ב. עיין שם בהגהות דרך אמת ועוד.

(11) מלכים א יט, יא.

(12) ישעיה לג, טו. וראה קונטרס העבודה פרק ב.

(13) תרגום יונתן וראו ו, ח.

(14) חגיגה ג, א.

שלום", ופנחס זה אליהו הבא לכל ברית מילה²¹ והוא יבשר את הגאולה.

ה. גם עתה זמן מגיפה, ר"ל, כפי שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר שהקב"ה הצית את כתלי הגלות²². אין צורך להוכחות והסברות לכך, כי הדבר נראה באופן מוחשי. באופן מוחשי רואים שכמה וכמה מישראל בחוץ לארץ ובארץ הקדושה ת"ו נאבדים ליהדות. הם צועדים בדרך עקלתון המובילה אותם לידי כך שיהיו, ח"ו, למתנגדים להוי' ולתורתו. בזמן כזה, זמן של דליקה, זמן בו עלולים ילד או ילדה יהודים להיאבד מן היהדות - בזמן כזה אין צורך ללכת לבית-דין ולעיין בספרים אם מותר לבטל שעה של לימוד לשם כך אם לאו, ושאלות דומות אחרות - שכן מסוכן לדחות כל דקה: עת לעשות.

בתקופה כזאת צריך כל יהודי להדליק את הקנאות שבנפשו, דבר האפשרי באמצעות פנימיות התורה, לצאת מד' אמותיו וללכת ליהודים ולדבר אתם בדרכי נועם ובדברי רגש. אין להכנס אתם בויכוחים שכליים, שכן בשעת דליקה אין זמן לכך, ובכלל - כשמדובר בפקוח נפשות קשה לשכנע את הזולת בויכוחים שכליים. יש לפנות אל הזולת ברגש - בשפת הנשמה - ובכך להצית את האש שבקרבו - "רשפיה רשפי אש שלהבת י-ה"²³, ואז - "ותעצר המגפה".

אז זוכים לידי כך שפנחס, זה אליהו, יבוא "לפני יום הגדול והנורא, והשיב לב אבות על בנים וגו'"²⁴, ויבשר את הגאולה על ידי משיח צדקנו במהרה בימינו.

(משיחת י"ב תמוז. תשי"ג)

ו. אחד מחידושי הדברים בפ' פנחס הוא סדר ההתנחלות.

ענין הקרבנות וכן ענין ספירת בני ישראל מופיעים גם בפרשיות אחרות בהרחבה, אבל סדרי נחלה בכלל וסדרי נחלה בארץ ישראל בפרט, מפורטים בפרשת פנחס.

סדרי ההתנחלות בארץ ישראל נקבעו על פי גורל: "אך בגורל יחלק את הארץ". בגמרא ובמדרש²⁵ מוסבר שהם נקבעו על פי הגורל וגם על פי האורים והתומים.

יש, לכאורה, להבין: כיון שהסדר של חלוקת ארץ ישראל בגשמיות הוא משום שכן סדר חלוקת ארץ ישראל ברוחניות - הרי פירוש הדבר שסדר ה"חלוקה" בעבודת ה' הוא על פי הגורל, והרי סדרי העבודה צריכים להיות

כן¹⁵ ו"קנאין פוגעין בו"¹⁶. כלומר: ישנם דברים שכאשר באה אודותם שאלה לבית דין כיצד יש להתנהג בהם - ישיבו בשלילה, משום שכן כתוב בשלחן-ערוך, ועם זאת מופיעה באותו שלחן-ערוך ההלכה של "קנאין פוגעים בו", כלומר: כשהאדם לא בא לבית-דין כי אם עושה כהרגשתו הנובעת מפנימיות נפשו - עשה כפי ההלכה ("הלכה ואין מורין כן") וכיוון לרצון העליון.

תמיד, יש בכל דבר לשאול את פי בית-דין, אבל כשמדובר בקנאת ה' צבאות, הרי הדבר דוגמת הנאמר¹⁷ שכל השואל בעניני פקוח נפש הוא שופך דמים, שכן הדבר צריך להשפיע עליו כל כך עד שיעשה את הפעולה מעצמו, מבלי לשאול בבית-דין. כך גם בשעה שמתעוררת קנאת ה', הכובשת את פנימיות נפשו - אין האדם פונה לבית דין לשאול. אז אין הוא מעונין לצעוד אך ורק על גשר של ברזל ולא לעשות דבר בלי שאלת בית-דין - שכן חבל על כל רגע. יתר על כן: אף כשידוע שבית-דין פוסק בנידון לשלילה - הרי "קנאים פוגעים בו", והדבר מתאים לרצון העליון שהרי "קנאים פוגעים בו" היא הלכה בשלחן-ערוך.

הסברת הדבר היא:

"אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות"¹⁸. יהודי כשלעצמו - כפי שאמר אדמו"ר הזקן - "יהודי אינו רוצה ואינו יכול להיות נפרד מאלקות", אלא שמשום רוח השטות, מחמת הבהמה שבקרבו, הנפש הבהמית, עלול הוא לעשות מעשה בהמה. לפיכך כשהוא מתעורר בקנאות, לא לכבודו או לכבוד בית אבא, כי אם "קנא קנאתי להוי'", והדבר משתלט עליו במדה כזו שאינו מהרהר אם עובר הוא עבירה בכך או לא, משום שכולו חדור קנאות להוי' - הרי סילק בכך את עצמו הוא לצדדים, וכשאדם מסלק את גופו ונפשו הבהמית לצדדים ונותרת רק הנפש האלקית, שהיא תמיד באמנה אתו, יתברך¹⁹ וממנה נובעת הקנאות בנפשו, ודאי הדבר שהנשמה לכשעצמה, ללא בלבולי הנפש הבהמית, מכוונת לרצון העליון.

לפיכך אנו רואים שע"י כך שפנחס הרג את זמרי - מיד "ותעצר המגפה". פנחס הציל כמה אלפים מישראל מעוון חמור ביותר, עוון "בעל פעור", שעליו נאמר במדרש²⁰ שהוא מקטרג תמיד על ישראל ומשה רבנו דוחה את הקטרוג - דבר שלא נאמר על שום עוון, ומעוון זה הציל פנחס את בני ישראל. לכן זכה ל"הנני נותן לו את בריתי

(21) פרקי דרבי אליעזר פרק כט. אבודרהם הלכות ברית מילה.

(22) היום יום עמוד 12.

(23) שיר השירים ח, ו.

(24) מלאכי ג כג-כד.

(25) בבא בתרא קכב, א. במדבר רבה על הפסוק.

(26) ראה תורה אור תחילת פרשת וישב. תורת חיים שם.

(15) עירובין ז, א. ביצה כח, ב.

(16) סנהדרין פב, א.

(17) ירושלמי יומא פרק ח הלכה ה.

(18) סוטה ג, א.

(19) תניא פרק כד.

(20) תוספות סוטה סוף פרק א. פרקי דרבי אליעזר סוף פרק מה. ועוד.

שנערמים קשיים במדה כזו - יש להוכיח שהדבר נוגע לו יותר.

ואף אם אינו רואה בעיני שכלו את שייכותו לענין זה, ואדרבה: הוא רואה שמצוה זו עולה לו ביתר קושי מאחרות, או שבמקצוע פלוני בתורה אין לו עריבות והצלחה - למרות זאת הרי ענין זה הוא ענינו המיוחד השייך לו בפרט, ובאמצעותו תהיה התעלות בכלל התורה והמצות שלו, דוקא משום כך עומד היצר הרע נגדו במדה חזקה כזו, שכן הענין נוגע לו מאד.

לפיכך אין לו להניח ענין זה ולהתמסר לענינים אחרים, כי אם, אדרבה, להשתדל דוקא בעשיית ענין זה, שכן הוא נוגע לו ביותר. עובדה זו עצמה שאין הוא מביין את הקשר אליו ואינו רואה שהדבר נוגע לו במיוחד - היא אחת ההעלמות וההסתרים.

ט. כך יובן הנאמר "אך בגורל יחלק את הארץ" - בגורל שהוא למעלה מטעם ודעת.

בארץ ישראל היו חלקים מסוגים שונים: הר, שפלה, ועמק, שדה לבן, שדה פרדס³⁰ וכו'. החלוקה, שפלוני קיבל בהר ופלוני בשפלה ועמק, זה בשדה הפרדס וזה בשדה הלבן, היתה בהתאם למדת שייכותו הפרטית של כל אחד לארץ ישראל הרוחנית, שהתבטאה לכן בחלוקה כזו בארץ ישראל הגשמית.

משום כך "אך בגורל יחלק את הארץ", כי שייכותו של כל אחד לחלקו אינה שייכות לפי טעם ודעת, כי אם ענין שלמעלה מטעם ודעת, שדוגמתו למטה הוא ענין הגורל.

י. כיון שהדברים סופרו לנו, והתורה היא נצחית בכל זמן ובכל מקום - נוגע הדבר לנו במיוחד:

לכל אחד ענין מיוחד השייך לו בפרט, ולמרות ההעלמות וההסתרים שיש לו בענין זה - ואדרבה, כאמור: מפני שהוא רואה שהיצר הרע, העולם, עומד לנגדו - עליו להשתדל יותר ויותר לעשות אותו, כי הענין שייך לו במיוחד, ובאמצעותו תהיה המשכה ועליה גם בשאר עניניו.

(משיחות ט"ז תמוז, תשי"ב)

על פי שכל, ולא על פי הגורל - שהוא למעלה מטעם ודעת?!

נכון, אמנם, שיסוד העבודה הוא דוקא - קבלת עול, אך היא יסוד העבודה בלבד, ואילו ראשית העבודה, כשיש לברר כיצד לעשות, מה מותר ומה אסור, צריכה להיות על פי התורה, ומוכרח לשם כך שכל והשגה. כיצד, איפוא, נאמר שה"חלוקה", כלומר הבירור והסיווג של העבודה המעשית, היא על פי גורל?

יתר על כן בלתי מובן הנאמר "אך בגורל יחלק את הארץ", והרי "אך" הוא מיעוט ופירוש הדבר שהחלוקה צריכה להיות רק על פי גורל, ולכאורה צריכה היא להיות רק על פי טעם ודעת?

ז. במאמר לאדמו"ר בעל ה"צמח צדק"²⁷ וכן במאמרים לרבתינו שלאחריו, מדובר הענין של "אך בגורל יחלק את הארץ" כפי שהוא בנפש ובעבודת ה'. לפי המוסבר שם מתורצת גם הקושיא האמורה:

גורל הוא הרי דבר הנעלה מטעם ודעת, וחלוקת הארץ חייבת להיות אמנם רק על פי גורל, משום שהחלוקה נובעת מענין שלמעלה מטעם ודעת.

והביאור בזה, ובהקדמה:

למרות שכל יהודי חייב בכל המצוות, ישנם, בכל זאת, לכל יהודי ענינים מיוחדים השייכים אליו בפרט.

כפי שבתניא, אגרת הקדש²⁸ מוסברת העובדה שאנו מוצאים בתנאים ואמוראים שהיו זהירים טפי (במדה יתרה) במצוות מסוימות: הם היו זהירים בכל המצוות, אך בענינים מסוימים היו זהירים טפי, לפי שהענינים היו שייכים להם בפרט, ובאמצעותם היתה גם ה"משכה" והעליה של קיום שאר המצוות שלהם.

שייכות הענינים המיוחדים לכל אחד אינה על פי טעם ודעת, על פי הבנת שכלו שיש לו קשר מיוחד לענינים אלו - כי אם למעלה מטעם ודעת, ענין הגורל.

ח. לפיכך, כשאדם רואה שיש לו לגבי מצוה מסוימת ההעלמות וההסתרים במדה יתרה - משמש הדבר הוכחה²⁹ כי יש למצוה זו שייכות יתרה אליו. מעובדה זו עצמה

(29) ראה קונטרס העבודה סוף פרק ו.

(30) ראה בבא בתרא קכב, א. ומבואר בספר המאמרים תרכ"ו עמוד רה.

(27) ראה ד"ה אך בגורל - אוה"ת פינחס ע' א'נט. ספר תרכ"ו, דשנת תרמ"ו.

(28) סימן ז. ראה גם הקדמת הר"ח לשער ההקדמות (נדפס גם בסוף קונטרס

עץ החיים עמוד 73 בסופו). ספר השיחות קין ה'ש"ת עמוד 22.

יום ראשון י"ג תמוז

שיעורים בספר התניא

הקדוש בקצת מקומות, שאין תשובה מועלת לפגם בריתו ומוציא זרע לבטלה, והוא – מה שאומר באותם מקומות בזהר, שאין תשובה מועילה על חטא זה, הרי זה דבר תמוה מאד, שאין לך דבר עומד בפני התשובה, – שגם תשובה לא תועיל, ואפילו

– העבירות החמורות ביותר של עבודה זרה ונלווי עריות וכו'. – שיש בהם החומרה המיוחדת של "יהרג ואל יעבור", שעל האדם ליהרג ובלבד שלא יעבור עבירות אלה, ובכל זאת מועילה בהם תשובה. כיצד, איפוא, אומר בזהר הקדוש, שעל חטא פגם הברית והוצאת זרע לבטלה, אין תשובה מועילה? ופרש פיראשית חכמה⁵, שפונת הוזהר – היא: שאין מועלת – על חטא זה, תשובה תתאה בו אם תשובה עולה וכו'. – לכך מתכוון הוזהר, שתשובה סתם, שהיא "תשובה תתאה" אין בה מן המועיל, אך המדריגה

העליונה יותר של תשובה, "תשובה עילאה" – מועילה לחטא זה. הנה להבין זאת – לפחות, מעט מן המקצת, צריך להקדים מה שמבאר מהכתוב ומדברי רבותינו זכרונם לברכה ענין הפרת ומיתה בידי שמים, – באיזה אופן בוצע עונש כרת ועונש מיתה בידי שמים: פשעבר עברה שחייבים עליה פרת – הנה מן ממש קדם – לפני מלאת לחוטא, חמשים שנה, ובמיתה בידי שמים – כשאחד עובר עבירה שעונשה מיתה בידי שמים, היה מן ממש – לא מיתה רוחנית של הנפש, אלא מיתה גשמית של הגוף – קדם – לפני שמלאו לו ששים שנה, כחנניה בן עזר הנביא בירמיהו¹⁰ – שאמר נבואת שקר, והקב"ה אמר לו "הנני משלח מעל פני האדמה גור", ובתור עונש מת ממש¹¹, (ולפעמים

שיעורים בספר התניא

פרק ד. ואולם, כל הנזכר לעיל, – בענין התעניות הבאות בשייכות לענין התשובה, ואילו תעניות יש להחמיר לצום אותן בפועל ואילו שיש לפדות בצדקה, הוא לגמר הכפרה ומרוק הנפש לה' – כל זה בא אחר התשובה, כמו שנתבאר לעיל

אגרת התשובה

פרק ד ואולם כל הנ"ל הוא לגמר הכפרה ומירוק הנפש לה' אחר התשובה כמ"ש

לעיל מהגמ' פ"ק דובחים דעולה דורון היא לאחר שריצה הפרקליט וכו'. אמנם התחלת מצות התשובה ועיקרה לשוב עד ה' באמת ובלב שלם. ההכרח לבאר היטב בהרחבת הביאור. בתקדים מ"ש בזה"ק בביאור מלת תשובה ע"ד הסוד. תשוב ה'. ה' תתאה תשובה תתאה. ה' עילאה תשובה עילאה. וגם מ"ש בזה"ק בקצת מקומות שאין תשובה מועלת לפגם בריתו ומוציא ז"ל. והוא דבר תמוה מאד שאין לך דבר עומד בפני התשובה ואפי' ע"ז וג"ע וכו'. ופי' בר"ח שכונת הוזהר שאין מועלת תשובה תתאה כ"א תשובה עילאה וכו'. הנה להבין זאת מעט מזעיר צריך להקדים מה שמבאר מהכתוב ומדברי רז"ל ענין הכרת ומיתה בידי שמים כשעבר עבירה שחייבו עלי' כרת ה' מת ממש קודם חמשים שנה. ובמיתה בידי שמים מת ממש קודם ששים שנה כחנניה בן עזר

מהגמרא פרק קמא דובחים, – פרק ראשון במסכת זבחים, דעולה – קרבן עולה שהיו מביאים על מצות עשה, אחרי התשובה, דורון היא לאחר שריצה הפרקליט וכו'. – אז מביאים דורון כדי להיות רצוי וחביב בפני המלך נגדו חטא, כך גם התעניות (או הצדקה) האמורות, הן כממצעי להיות שוב רצוי וחביב לפני הקב"ה. אמנם התחלת מצות התשובה ועיקרה, לשוב עד ה' – כפי שיטביר להלן, הכוונה היא עד שיחזור שם הוי' שבישראל לשלימותו, באמת ובלב שלם, ההכרח לבאר – זאת היטב

בהרחבת הביאור, בהקדים – לאחר הקדמת, מה שכתוב בזהר הקדוש בבאור מלת "תשובה" על דרך הסוד – ביאורה של המלה "תשובה" על פי דרך הסוד, הוא: "תשוב ה'", – שהאות ה' משם הוי' תחזור ותהיה מיוחדת עם המדריגה שלמעלה ממנה, אתה היתה מיוחדת לפני כן, ה' תתאה – "תשובה תתאה", – ה' התחנתנה שבשם הוי', כלומר, ה' האחרונה שבשם הוי' (י' ה' ו' ה'), כשהיא מוחזרת אל האות וא"ו של שם הוי', זה נקרא "תשובה תתאה" – המדריגה התחתונה שבתשובה, ה' עולה – "תשובה עולה". – ה' הראשונה שבשם הוי' כשהיא מוחזרת אל האות וי"ד שבשם הוי', זה נקרא "תשובה עילאה" – תשובה עליונה, המדריגה העליונה שבתשובה. וגם – צריך להקדים, מה שכתוב בזהר

1. רפ"ב. וראה לקוטי שיחות חלק י"ט עמוד 401 הערה 12 ובשולי הגליון. 2. ח"ג קכב, א. 3. זח"א ס, א. ריט, ב. זח"ב ריד, ב.
4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רמב"ם תשובה ספ"ג. ע"פ ירושלמי פאה פ"א, א. ובז"ח ס"פ בראשית". 5. שער הקדושה פ"ז.
6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וי"ל: מעט (בכמות) מזעיר (באיכות) – משא"כ בל' מעט מן המעט וכיו"ב)". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי שולל דעת הרמב"ן ס"פ אחר". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כירוש' ביכורים רפ"ב – כפי' תוד"ה כרת שבת כה, סע"א". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל". – בנוגע לכרת (בהערה 7). 10. פכ"ח. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הרי דינו מיתה בידי אדם (סנה' פט, א). 2. לא נתפרש בכלל בן כמה שנים הי'. וי"ל דהרא"ה היא דמיתה ביד"ש מת ממש (דזהו חידוש אדה"ז כאן) וכמש"נ בחנני' כה אמר ה' הננו משלחך (ביד"ש) מעל פני האדמה השנה אתה מת גור וימת חנני' גור. ועפ"ז מובן הבא בחצע"ג תיכף לאח"ז ולפעמים גם במיתה ביד"ש נפרעין לאלתר" – מהי 1) השייכות לכאן, 2) פי' "גם" – וע"פ הנ"ל: מתרן, – דלכאורה ענין דחנני' אינו דומה ליד"ש דנדוד' שהרי מיתתו ביד"א (ובזה – פשיטא שהכוונה מת ממש) ומיתתו בפועל באה תחת זה. וע"ז מתרן "בירמיה" – דאף שדינו מיתה ביד"א כבש"ס – לא דנוהו ע"ז, כ"א כמסופר בירמיה: הבטחת מת גור' לכן גור' – עונש מה' (לא תמורת יד"א) על שהבטיח כו' ומת ממש. וא"ת הרי מת לאלתר – לפעמים גם כו'. בהמשך להנ"ל י"ל גם ההדגשה הנביא – לא רק שלא דנוהו בפועל ביד"א, אלא שאא"פ ה' לדונו למיתה ביד"א (ובמילא – אין מקום לענשו תמורת זה), כי המדובר בחנני' הנביא (היינו שנביא אמת הי'. וכ"כ בירוש' סנהדרין פ"א ה"ה. ורק לאחר שיעברו שנתיים ולא תתקיים הבטחתו אפשר לדונו ביד"א". – ראה להלן עמוד 1188 ואילך.

שיעורים בספר התניא

שיעורים בספר התניא

גם במיתה בידי שמים נפרעין לאלתר, - נענשים מיד, כמו ברכת ובמיתה בידי שמים, שמי שהיה חייב בהם, מת בפועל ממש, לפני שמלאו לו חמשים או ששים שנה, ומתעוררת השאלה: והרי נמצאו בכל דור כמה וכמה חייבי כריתות ומיתות והאריכו ימיהם (ושנותיהם) [ושנותיהם] בנעימים.

לפני שמלאו לו חמשים או ששים שנה, ומתעוררת השאלה: והרי נמצאו בכל דור כמה וכמה חייבי כריתות ומיתות, - ובכל זאת, והאריכו ימיהם (ושנותיהם) [ושנותיהם] בנעימים?¹²

אגרת התשובה

הנביא בירמו' (ולפעמי' גם במיתה בידי שמים נפרעין לאלתר כמו שמצינו בער ואונן) והרי נמצאו בכל דור כמה וכמה חייבי כריתות ומיתות והאריכו ימיהם (ושנותיהם) [ושנותיהם] בנעימים.

יום שני י"ד תמוז

שיעורים בספר התניא

שיעורים בספר התניא

אך הענין יובן, על פי מה שכתוב¹³: "כי חלק ה' עמו וכו'", בני ישראל הם חלק הוי', הם חלק משם הוי"ה ברוך-הוא, ברכתיב: - כמו שכתוב¹⁴: "ויפח באפיו נשמת חיים", - כתוב כאן הרי "ויפח", ומאן דנפח מתוכו נפח¹⁵ וכו'¹⁶. - הנופח, נופח מתוכיותו ומפנימיותו, כך, שהנשמה עליה כתוב "ויפח", היא מפנימיות האלקות, והיא שם הוי', כפי שיטביר מיד להלן: ואף שאין לו - להקב"ה דמות הגוף וכו'¹⁷ חס ושלום, - כיצד, איפוא, מתאים לומר על כך "ויפח", ושעם ישראל הם חלק מהקב"ה? אף דברה תורה בלשון בני אדם¹⁸, כי כמו שיש הפרש והבדל גדול באדם התחתון, על דרך משל, בין ההבל שיוצא מפיו בדבורו להבל הוי' נפיתה, שביצא מלבוש בו פח וחיות מעט מועיר והוא בחי' חיצונית מנפש החיה שבקרבנו. אבל ביוצא בכח הנופח דמתוכו נפח מלוכש בו כח וחיות פנימי' מבחי' הנפש החיה וכו'. ככה ממש עד"מ המבדיל הבדלות לאין קץ. יש הפרש עצום מאד למעלה בין כל צבא השמים ואפי' המלאכי שנבראו מאין ליש וחיים וקיימי' מבחי' חיצונית החיות והשפע שמשפיע א"ם ב"ה להחיות העולמות ובחי' זו נקראת בשם רוח פיו עד"מ כמ"ש וברוח פיו כל צבאם והיא בחי' חיות המלוכשת באותיות שבעשרה מאמרות (שהן בחי' כלים והמשכות וכו' כמ"ש בלק"א ח"ב פי"א). ובין נשמת האדם שנמשכה תחלה מבחי' פנימי' החיות והשפע שמשפיע א"ם ב"ה כמ"ש ויפח

אגרת התשובה

אך הענין יובן עפ"י מ"ש כי חלק ה' עמו וכו' חלק משם הוי' ב"ה ברכתיב ויפח באפיו נשמת חיים ומאן דנפח מתוכו נפח וכו'. ואף שאין לו דמות הגוף וכו' ח"ו. אך דברה תורה התחתון עד"מ בין ההבל שיוצא מפיו בדבורו להבל היוצא ע"י נפיתה. שביצא בדבורו מלוכש בו כח וחיות מעט מועיר והוא בחי' חיצונית מנפש החיה שבקרבנו. אבל ביוצא בכח הנופח דמתוכו נפח מלוכש בו כח וחיות פנימי' מבחי' הנפש החיה וכו'. ככה ממש עד"מ המבדיל הבדלות לאין קץ. יש הפרש עצום מאד למעלה בין כל צבא השמים ואפי' המלאכי שנבראו מאין ליש וחיים וקיימי' מבחי' חיצונית החיות והשפע שמשפיע א"ם ב"ה להחיות העולמות ובחי' זו נקראת בשם רוח פיו עד"מ כמ"ש וברוח פיו כל צבאם והיא בחי' חיות המלוכשת באותיות שבעשרה מאמרות (שהן בחי' כלים והמשכות וכו' כמ"ש בלק"א ח"ב פי"א). ובין נשמת האדם שנמשכה תחלה מבחי' פנימי' החיות והשפע שמשפיע א"ם ב"ה כמ"ש ויפח

אין-סוף ברוך-הוא להחיות העולמות, ובהינה זו - של שפע וחיות, נקראת בשם "רוח פיו" על דרך משל, - כמו רוח הפה שיוצא מהאדם בשעה שהוא מדבר, כמו שכתוב¹⁹: "וברוח פיו - נבראו, כל צבאם", והיא בחינת חיות המלכשת באותיות שבעשרה מאמרות (שהן - האותיות, בחינת כלים והמשכות וכו', - מהחיות האלקית, כמו שנתפאר בלקומי אפרים - ספר ה'תניא", חלק ב - "שער היחוד והאמונה", פרק יא); ובין נשמת האדם, שנמשכה תחלה מבחינת פנימיות החיות והשפע שמשפיע אין-סוף ברוך-הוא, כמו

12. על השאלה: מה מציין רבנו הזקן בקושיא, בהוסיפו המלה "בנעימים" ("שהאריכו ימיהם ושונויותיהם בנעימים") - ענה הרבי שליט"א: "שאאל"פ (בדוחק עכ"פ) שנתקיים ע"י עונש עוני וכו' שנק' מתו בל' "הכתוב" (שמות ד, יט) ו"בדברי רז"ל" (הובא בפרש"י ע"ה"ת שם). 13. האזינו לב, ט. 14. בראשית ב, ז. 15. הובא לעיל ח"א רפ"ב בשם הזהר. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה להמשך בזה ח"א רפ"ב". 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכו' - ולא גוף - שיר יגדל. וראה לקו"ת לג"פ בתלתו". 18. ברכות לא, ב. 19. תהלים לג, ו.

שיעורים כספר התניא

הנשמה בגוף – ואחר כך ירדה בסתר המדרגה, גם כן, על ידי בחינת האותיות – כפי שהדבר במלאכים המתהווים מאותיות,

אלא שכאן הן האותיות שבמאמר: "נעשה אדם וכו"²⁰ – מזה נברא האדם, כדי להתלבש – הנשמה, בגוף – האדם, שבהעולם הזה התחתון. – הרי שהנשמה נמשכה תחלה, מפנימיות החיות והשפע, ורק מפאת התלבשותה בגוף, נמשכה על ידי בחינת האותיות, שהן בחינה של חיצוניות. הרי שההבדל בין מלאכים לנשמות הוא,

נשמות הן מפנימיות האלקות, היא שם הוי' (כפי שיוסבר להלן). ומלאכים הם מבחינה של חיצוניות – שם אלקים. ולכן נקראו המלאכים בשם "אלקים" בכתוב, וכמו שכתוב: "כי ה'

שיעורים כספר התניא

אלקים] הוא²² אלקי האלקים גו"²³ – האלוה של המלאכים, הודו לאלקי האלקים גו"²⁴ – של המלאכים, ויבאו בני האלקים להתייצב גו"²⁵ – המלאכים באו להתייצב לפני הקב"ה, הרי שהמלאכים נקראים בשם "אלקים". לפי שיניקת חיותם – של המלאכים, היא מבחינת חיצוניות – האלקות, שהיא בחינת האותיות לכה, ושם אלקים הוא בחינת חיצוניות לגבי שם הוי'ה ברוך-הוא. אכל נשמת האדם, שהיא מבחינת פנימיות החיות, – האלקית, היא חלק משם הוי'ה ברוך-הוא, כי שם הוי'ה מורה על פנימיות החיות, שהיא למעלה מעלה מבחינת האותיות.

אגרת התשובה

וכו' ואח"כ ירדה בסתר המדרגה ג"כ ע"י בחי' האותיות שבמאמר נעשה אדם וכו' כדי להתלבש בגוף עוה"ז התחתון. ולכן נקראו המלאכי' בשם אלקים בכתוב וכמו"ש כי ה' אלקיכם אלקי האלקי' כו' הודו לאלקי האלקי' כו' ויבאו בני האלקי' להתייצב כו'. לפי שיניקת חיותם היא מבחי' חיצוניות שהיא בחי' האותיות לכד ושם אלקים הוא בחי' חיצוניות לגבי שם הוי' ב"ה. אבל נשמת האדם שהיא מבחי' פנימי' החיות היא חלק שם הוי' ב"ה. כי שם הוי' מורה על פנימי' החיות שהיא למעלה מעלה מבחי' האותיות.

פנימיות החיות, – האלקית, היא חלק משם הוי'ה ברוך-הוא, כי שם הוי'ה מורה על פנימיות החיות, שהיא למעלה מעלה מבחינת האותיות.

יום שלישי ט"ו תמוז

שיעורים כספר התניא

וביאר הענין, – איזה ענין יש בנשמה, שבו נראה שהיא חלק משם הוי' – כלומר, שאותם בחינות וענינים שישנם בשם הוי', ישנם גם ב"חלק" זה – בנשמה? רבנו הזקן מסביר להלן, שבשם הוי' נכללות עשר הספירות, ובמקביל ישנם בנשמה עשרה כוחות שהם כמו עשר

הספירות: בנדע ממאמר אליהו: – ב"פתח אליהו" שבהקדמת תקוני זהר: "אנת הוא דאפיקת – אתה הוא זה שהוצאת, האצלת, עשר תקונין, – עשרה תיקונים, וקרינן להון – וקוראים להם, עשר ספירן, – עשר ספירות, לאנהגא בהון עלמין סתימין וכו', – להנהיג בהם עולמות סתומים (גנוזים) שאינם מתגלים, ועולמות גלויים וכו'²⁶, אנת חכים ולא

שיעורים כספר התניא

מבין, אתה בעל כוח הבינה, אבל לא בבינה הידועה לנבראים, וכך הלאה, כל עשר הספירות, וכל ה' ספירות נכללות ונרמזות בשם הוי'ה ברוך-הוא. כי הוי'ה, – של שם הוי', שהיא בחינת נקדה לכה, – האות יו"ד מורכבת מנקודה בלבד בלי התפשטות באורך ורוחב, מרמזת לחכמתו ותברך, – ספירת החכמה, שהיא – בחינת וספירת החכמה, היא בבחינת העולם והסתר קדם – לפני, שבאה לבחינת התפשטות וגלוי ההשגה וההכנה (והקוץ שעל²⁷ הוי"ד רומז לבחינת רצון העליון ברוך-הוא, – בחינת כתר, שלמעלה מעלה מדרגת בחינת חכמה עלאה, בנדע). ואחר שבאה לבחינת

הספירות: בנדע ממאמר אליהו הוא דאפיקת עשר תיקונין וקרינן להון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין וכו'. אנת חכים ולא בחכמה ידיעא אנת מבין ולא בבינה ידיעא וכו'. וכל ה' ספירות נכללות ונרמזות בשם הוי' ב"ה. כי הוי"ד שהיא בחי' נקודה לכד מרמזת לחכמתו ית' שהיא בבחי' העולם והסתר קודם שבאה לבחי' התפשטות וגלוי ההשגה וההכנה (והקוץ שעל הוי"ד רומז לבחי' רצון העליון ב"ה שלמעלה מעלה מדרגת בחי' חכמה עילאה כנודע). ואחר שבאה לבחי' התפשטות וגלוי ההשגה וההכנה לעלמין סתומים – כשהיא במדרגה שהעולמות הסתומים יכולים ל"תפוס" הידועה לנבראים, אנת מבין ולא בבינה ידיעא וכו'". – אתה

אגרת התשובה

וביאר הענין כנודע ממאמר אליהו אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין וקרינן להון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין וכו'. אנת חכים ולא בחכמה ידיעא אנת מבין ולא בבינה ידיעא וכו'. וכל ה' ספירות נכללות ונרמזות בשם הוי' ב"ה. כי הוי"ד שהיא בחי' נקודה לכד מרמזת לחכמתו ית' שהיא בבחי' העולם והסתר קודם שבאה לבחי' התפשטות וגלוי ההשגה וההכנה (והקוץ שעל הוי"ד רומז לבחי' רצון העליון ב"ה שלמעלה מעלה מדרגת בחי' חכמה עילאה כנודע). ואחר שבאה לבחי' התפשטות וגלוי ההשגה וההכנה לעלמין סתומים – כשהיא במדרגה שהעולמות הסתומים יכולים ל"תפוס" הידועה לנבראים, אנת מבין ולא בבינה ידיעא וכו'". – אתה

התפשטות וגלוי ההשגה וההכנה לעלמין סתימין – לעולמות סתומים – כשהיא במדרגה שהעולמות הסתומים יכולים ל"תפוס"

20. בראשית א, כו. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: 'ג' פסוקים. וי"ל כנגד ג' דרגות מלאכים – דבי"ע: הקרובה לדרגת הנשמות שכולם עלו במח' (ח"א רפ"ב) בריאה. וכל פסוק הא' 'ה' אלקיכם (דנשמות) אלקי האלקים (מלאכים), למטה מזה – לא נזכר לא ה' ולא אלקיכם, כ"א (פסוק הב') אלהאל"ק. וי"ל יצירה, למטה מזה (פסוק הג') בני (ונמשכים מ)האלקים להתייצב גו' (דין עניני עוה"ז וסיפורם 'משוט בארץ') וי"ל עשיי". 22. המלה "הוא" נוסף על ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, וכך כתוב בפסוק. 23. עקב י, יז. 24. תהלים קלו, ב. 25. איוב א, ו. 26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: 'ולכאורה סתירה להני"ל דהוי' למע' מעלה מבחי' האותיות וכאן 'לאנהגא בהון עלמין' ומתורץ במש"כ לקמן 'ולא בחכמה ידיעא'. ולא בבינה ידיעא. אותיות ה"ה מודיעים ומגלים (כדלעיל בח"ב בכ"מ) – ולכן התחלת 'לאנהגא' היא דעלמין סתימין (לא ידיעא)". 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: 'מדויק "שעל" – כי יש קוץ למטה מעצם הוי"ד ורומז לענין אחר'.

שיעורים בספר התניא

אותה בהשגה והבנה, שהיא מדריגת וספירת הבינה, נכללת ונרמזת - בחינת וספירת בינה, באות ה"א, - של שם הוי", שיש לה - לאות ה', בחינת התפשטות לרחב, המורה ומרמז על הרחבת הבינה, - ענינה של "בינה", וגם לארץ, - לאות

ה' גם התפשטות לאורך, המורה על בחינת התמשכה והתשפעה מלמעלה למטה לעלמין סתימין. - לעולמות סתומים (גנוזים) - שנמשכת ויורדת אליהם השפעה מספירת הבינה, שתהיה להם השגה והבנה באלקות. ואחר כך, כשנמשכת המשכה והשפעה זו יותר למטה לעלמין דאתגליין, - לעולמות הגלויים, וכמו - למשל, האדם שרוצה לגלות חכמתו לאחרים על ידי דבורו על דרך משל - נכללת ונרמזת המשכה זו באותיות ו"ה - של שם הוי", כי הוי"ו מורה על התמשכה מלמעלה למטה, - כציור האות ו' בכתב בגשמיות, קוצה חלקי המוצאות ובהן נברא כל היצור (וכמו"ש בלק"א מלמעלה למטה, וגם - מטעם נוסף יש לכך שייכות

לאות ו', שכן המשכה זו - הנמשכת לעלמין דאתגליין, היא על ידי מדת חסדו וטובו - של הקב"ה, ושאר מדותיו הקדושות, הנכללות בדרך כלל במספר שש, - כמספר האות ו', שבפסוק²⁹: "לך ה' הגדולה וכו'" עד "לך ה' הממלכה וכו'", ולא "עד" בכלל. - בחינת "לך ה' הממלכה" איננה בכלל המדות, כי מדת מלכותו ותפירת נקראת בשם "דבר ה'", - ענין של דיבור, ולא מדה כמו שאר המדות, כמו שכתוב³⁰: "באשר דבר מלך שלטון", - וכך, בחינת מלכות למעלה, היא ענין של דיבור,

שיעורים בספר התניא

ונכללת ונרמזת - מדת המלכות, באות ה"א אחרונה של שם הוי"ה, - כיצד מרמזת האות ה' על בחינת המלכות? - כי פנימיות ומקור הדבור, הוא הקבל העולה מן הלב ומתחלק לה' מוצאות הפה: אחה"ע מהגרון וכו', - הרי שפנימיות הדיבור, היא הענין של הבל, וגם הכרת ה"א היא בחינת הבל לבה, כמו שכתוב³¹: "אתא קלילא דלית בה מששא". - אות קלה שאין למשש אותה, היא הבל בלבד. לכן מרמזת האות ה' על בחינת מלכות ודיבור שפנימיותו הוא ענין ההבל. ואף שאין לו - להקב"ה, דמות הגוף חס ושלום, - כיצד, איפוא, מתאים לייחס למעלה הבדל מאותיות שיש בהן ממשות לאות שאין בה ממשות? - אף דברה תורה כלשון בני אדם, - באדם קיים הרי הבדל כזה, כך גם למעלה מציינים הבדל זה, שכן, ברוחניות הענינים יש גם למעלה הבדל בין האות ה' לבין שאר האותיות. בשגם, - וכן מטעם נוסף מתאים המשל - אף שאין לו דמות

סתימין נכללת ונרמזת באות ה"א שיש לה בחי' התפשטות לרחב המורה ומרמז על הרחבת הביאור וההבנה וגם לאורך המורה על בחי' המשכה והשפעה מלמעלה למטה לעלמין סתימין. ואח"כ כשנמשכת המשכה והשפעה זו יותר למטה לעלמין דאתגליין, וכמו האדם שרוצה לגלות חכמתו לאחרים ע"י דיבורו עד"מ. נכללת ונרמזת המשכה זו באותיות ו"ה. כי הוי"ו מורה על התמשכה מלמעלה למטה, וגם המשכה זו היא ע"י מדת חסדו וטובו ושאר מדותיו הקדושות הנכללות בדרך כלל במספר שש שבפסוק לך ה' הגדולה וכו' עד לך ה' הממלכה וכו' ולא עד בכלל. כי מדת מלכותו ית' נק' בשם דבר ה' כמו"ש באשר דבר מלך שלטון ונכללת ונרמזת באות ה"א אחרונה של שם הוי". כי פנימיו ומקור הדיבור הוא ההבל העולה מן הלב ומתחלק לה' מוצאות הפה אחה"ע מהגרון וכו'. וגם הכרת ה"א היא בחי' הבל לכד כמו"ש אתא קלילא דלית בה מששא. ואף שאין לו דמות הגוף ח"ו. אך דברה תורה כלשון בני אדם. בשגם שגם דבר ה' כ"ב אותיות המתחלקות לה' ח"ב פי"א ביאור ענין אותיות אלו).

הגוף חס ושלום, שגם "דבר ה'" - מורכב כביכול, מכ"ב אותיות, המתחלקות לה' חלקי המוצאות, - מהן באות האותיות שלמטה, ובהן נברא כל היצור - כל הנבראים, (וכמו שנתבאר בלקוימי אפרים - ספר ה"תניא", חלק ב - "שער היחוד והאמונה" פרק יא, באור ענין אותיות אלו). - על כל פנים, הסביר כאן רבנו הזקן, איך כל עשר הספירות נכללות ונרמזות בשם הוי". - להלן יסביר, איך גם בנשמה, להבדיל, שהיא חלק משם הוי", ישנם עשר בחינות וכוחות, שענינם דומה לעשר הספירות.

28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מוסיף שרוצה במדת חסדו וטובו דלקמן". 29. דברי הימים א. כט, יא. 30. קהלת ח, ד. 31. נוסח "אקדמות".

יום רביעי ט"ז תמוז

שיעורים כספר התניא

וְהַתְּבוּנָנוּתוֹ בְּגִדְלֹת ה' אֲהַבָה וְיִרְאַה וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן – שאר המדות הנקראות "תולדות" ו"ענפים" של אהבה ויראה, בְּמִחוּ וְתַעֲלוּמוֹת לְבוֹ, – כך הדבר בתחילת הולדת המדות, כשהן ישנן במוח ובתעלומות הלב בלבד. אבל, באופן גלוי אין הוא מרגיש עדיין

אהבה או יראה בלבד, וְאֶחָד בְּךָ – יביא להולדת המדות

בְּכַחֲמֵינָתָהּ תַּתְּנִילוֹת לְבוֹ. ענין

זה, שיוֹרֵד מֵהַשְּׂכָל וְהַחֲבֵנָה להיות ענין של מדות – זו

הרי ירידה מלמעלה למטה (שכן, שכל היא הרי למעלה ממדות), על כך מורה

האורך שבאות ה"א, על הירידה מלמעלה למטה,

שמהשכל יתהוו מדות. וְכִיָּה – מהמדות אהבה

ויראה וכו', נִמְשָׁכָה עֲבוּדָה הַאֲמִיתִית בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמְצוֹת, קְקוֹל וְדְבוּר אִו

מַעֲשֵׂה, – לקיים מצוות במעשה, העבודה האמיתית

בלימוד תורה וקיום מצוות, היא הרי כשזה בא מתוך

אהבת ה' ויראת ה' שלו (כפי

שהוסבר בפרק ד' בחלק הראשון של ספר ה"תניא"), וכשזה יורד

למטה ומתבטא בלימוד תורה ובקיום מצוות בדיבור ובמעשה, הרי

הֵן אוֹתוֹת וְאוֹי ה"א וכו'. – שכן, האות ו'או' היא ענין הקול

והדיבור, והאות ה"א היא ענין המעשה. וְגַם הַתְּבוּנָנוּת לְהִבִּין וְלַהֲשִׁיב בְּאֲמִתּוֹ וְגִדְלָתוֹ יִתְפַּדֶּה, נִמְשָׁכָה גַם בֵּין מֵהַתּוֹרָה, –

שכן, עליו הרי ללמוד בתורה ענינים שיביאו אותו להבנת אמיתת

וגדלות הקב"ה, דְאוֹרֵיָהּ מִתְקַבְּהָ נִפְקָא, – תורה באה מחכמה, היא בְּחֵינָתָהּ יוֹדֵד שֶׁל שֵׁם הַנּוֹה"ה וכו':

שיעורים כספר התניא

וְכַכָּה מִמֶּשׁ עַל דְּרָךְ מִשְׁלֵל, הַמְבַדִּיל הַבְּדִלּוֹת לְאִין קִין, – בין ה"למעלה" לבין נשמה שהיא נברא. כך הדבר גם בְּנִשְׁמַת הָאָדָם, שְׁהִיא בְּחֵינָתָהּ נִפְשׁ הַאֲלֹקִית דְּמֵתוּכִיהָ נִפְחָ – על כך כתוב הלשון "ויפח" המורה, שהיא באה מפנימיות האלקות, שכן, הקב"ה נופח

את הנשמה מתוכיותו ומפנימיותו, הרי כיוון

שהנשמה היא מפנימיות האלקות, הוא שם הוי', הרי

כשם שבשם הוי' ישנן עשר ספירות, כך גם בנשמה: יֵשׁ

כָּה – בנשמה בְּחֵינָתָהּ שְׂכָל הַנְּעֻלָּם, – בחינת וכוח

החכמה, הַמְרָמֵז מְאֹד יוֹד, – שהרי כשם שהאות

יו"ד היא בלי התפשטות של אורך ורוחב (היא נקודה

בלבד), כך גם כוח ובחינת החכמה, הוא כוח שאין בו

עדיין שום התפשטות של שכל והשגה, אלא זאת

בלבד, שְׂכָכָה לְצִאת אֵל הַגְּלוּי, לְהִבִּין וְלַהֲשִׁיב בְּאֲמִתּוֹ יִתְפַּדֶּה –

באמיתת יחודו, וְגִדְלָתוֹ וְכו', כָּל חֵד וְחֵד לְפִי שְׁעוֹרָא דִּילָהּ, – כל אחד ואחד לפי

שיעורו, לְפִי רַחֵב שְׂכָלוֹ וְכִינָתוֹ. – עד כדי כך הוא מבין אמיתת גדלותו של הקב"ה. עצם הכוח, ש"יונח" בו ענין אמיתת וגדלות

הקב"ה, זהו כוח החכמה, עליו מרמזת האות יו"ד. וְכִפִּי אֲשֶׁר מַעֲמִיק שְׂכָלוֹ וּמְרַחֵב דַּעְתּוֹ וְכִינָתוֹ לְהַתְּבוּנָן בְּגִדְלָתוֹ יִתְפַּדֶּה, אִו מְרָמֵז בִּינָתוֹ – כוח הבינה, מְאֹד ה"א, שֵׁשׁ לָהּ רַחֵב, –

המרמז על רוחב ההבנה, וְגַם אֲרֵךְ, – לאות ה"א יש גם אורך, המורה על התְּמַשְׁכָּה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, – כדי להוליד מְכִינָתוֹ

יום חמישי י"ז תמוז

שיעורים כספר התניא

קיימים גם בה עשרה כוחות, בדוגמה לעשר ספירות הכלולות בשם הוי'. בפרק הנוכחי יסביר רבנו הזקן, שגם מה שהנשמה נמשכת למטה בגוף (שעל

כך הוסבר לעיל, שזה) על ידי הדיבור "נעשה אדם", ודיבור הוא הרי חיצוניות, אך, מאיזו מדריגה בדיבור נמשכה הנשמה – מפנימיות הדיבור, שזה הענין

של הבל (שלא כמו בשאר הנבראים, כולל מלאכים, שהם באים מחיצוניות הדיבור), כך, שגם פנימיות הנשמה וגם חיצוניות הנשמה באות מהפנימיות שלמעלה: פנימיות הנשמה באה מהפנימיות שלמעלה (שהיא שם הוי').

וחיצוניות הנשמה באה מפנימיות הדיבור שלמעלה (כלומר, מהפנימיות של חיצוניות הנשמה באה מפנימיות הדיבור שלמעלה (כלומר, מהפנימיות של חיצוניות,

שכן, דיבור בכלל הוא הרי חיצוניות).

שיעורים כספר התניא

פֶּרֶק ה'. בפרק הקודם, פרק ד', הסביר רבנו הזקן, שנשמתו של יהודי, היא חלק משם הוי', כלומר, היא באה מפנימיות האלקות שהיא שם

הוי', שלא כמו שאר הנבראים שבאים משם אלקים ומהדיבור שלמעלה, שהוא חיצוניות. אלא, כדי שתוכל הנשמה להתלבש בגוף של עולם הזה, היה

עליה לרדת בסתר המדריגות, על ידי ה"דיבור" שלמעלה, במאמר "נעשה אדם". כלומר, הנשמה גם כן עברה אחר כך דרך הדיבור שלמעלה, אבל היא

באה בתחילה מפנימיות האלקות. לכן כתוב על הנשמה הלשון "ויפח", שהכוונה ב"ויפח" היא, שזה בא מהפנימיות, שכן "מאן דנפח מתוכיה נפח" (הנפוח – נופח מתוכו ומפנימיותו). וכיוון שהנשמה היא חלק משם הוי', לכן

שיעורים כספר התניא

והנה, המשכת וירידת הנפש האלקית לעולם הזה להתלבש בגוף האדם, – שזה בא מהדיבור שלמעלה, מהמאמר "נעשה אדם", נמשכה מפימיות ומקור הדבור, הוא הכל העליון, המרמז באות ה"א תתאה – האות ה' האחרונה של שם הוי', כנזכר לעיל, –

שייכותה של האות ה' ל"הבל", וכמו שכתוב: "ויפח באפיו נשמת חיים, ויהי האדם לנפש חיה", – הקב"ה נפח נשמה בגוף, שזה משמעות "יהי האדם לנפש חיה", נשמה בגוף – "ויפח באפיו נשמת חיים" – שהיה זה באופן של "ויפח", ומאן דנפח וכו'. – הנופח – נופח מתוכיותו ומפנימיותו. הרי, שגם ההמשכה של הנשמה בגוף (חיצוניות הנשמה) היא באופן של פנימיות, אלא שהמדובר כאן הוא על פנימיות הדיבור, שהיא הפנימיות של החיצוניות, שלא כפנימיות של הנשמה עצמה הבאה מהפנימיות שלמעלה ממש, וזהו שכתוב: "כי חלק ה' עמו, יעקב חבל נהלתו", – כלומר, שישנן בנשמה

שתי מדריגות: מדריגה אחת – "חלק מהוי'", פנימיות הנשמה, ומדריגה שניה – "חבל נחלתו", חיצוניות הנשמה. פירוש, – המלה "חבל", הוא כמו חבל, על דרך משל, שראשו אחד קשור למעלה וקצהו למטה. – כך הנשמה, הקצה העליון של הנשמה קשור ב"למעלה" והקצה השני לברש בגוף. כי הנה, פשט – פירוש, הכתוב: מה שכתוב – לגבי הנשמה: "ויפח", הוא להורות לנו, כמו שעל דרך משל ששהאדם נופח לאיזה מקום, אם יש איזה דבר חוצץ ומפסיק בינתיים – בין האדם הנופח לבין הדבר שעליו הוא נופח, אין חבל הנופח עולה ומגיע כלל לאותו מקום, –

שיעורים כספר התניא

עליו הוא נופח³³ ככה ממש – בנמשל, אם יש דבר חוצץ ומפסיק בין גוף האדם לבחינת החל העליון. – אינו מגיע אז ההבל שלמעלה שעליו נאמר "ויפח". אך באמת, אין שום דבר גשמי ורוחני חוצץ לפניו ותפרו, כי – הרי כתוב: "הלא את השמים ואת הארץ אני מלא",

אגרת התשובה

פרק ה' והנה המשכת וירידת הנפש האלקית לעולם הזה להתלבש בגוף האדם

נמשכה מבחי' פנימי' ומקור הדיבור הוא הכל העליון המרומו באות ה"א תתאה כנ"ל וכמ"ש ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה ומאן דנפח וכו'. וז"ש כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו פי' כמו חבל עד"מ שראשו א' קשור למעלה וקצהו למטה. כי הנה פשט הכתוב מ"ש ויפח הוא להורות לנו כמו שעד"מ כשהאדם נופח לאיזה מקום אם יש איזה דבר חוצץ ומפסיק בינתיים אין החבל הנופח עולה ומגיע כלל לאותו מקום ככה ממש אם יש דבר חוצץ ומפסיק בין גוף האדם לבחי' הכל העליון. אך באמת אין שום דבר גשמי ורוחני חוצץ לפניו ית' כי הלא את השמים ואת הארץ אני מלא ומלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיני' בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד ואיהו ממלא כל עלמין וכו' אלא כמ"ש בישעי' כי אם עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלתיכם. והטעם לפי שהם נגד רצון העליון ב"ה המחוי' את הכל כמ"ש כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ (וכמש"ל שהוא מקור השפעת שם הוי' ונרמז בקוצו של יו"ד). וזהו ענין הכרת. שנכרת ונפסק חבל ההמשכה משם הוי' ב"ה שנמשכה מה"א תתאה

ו"מלא כל הארץ כבודו"³⁷, ו"לית אתר פנוי מיני' – אין מקום שהוא פנוי ממנו יתברך, בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד", – בלעדי הקב"ה, ו"איהו ממלא כל עלמין וכו'", – הוא יתברך מלא כל העולמות וכו', הרי שהקב"ה נמצא בכל מקום ובכל דבר, כך שלא שייך שום דבר שיסתיר עליו יתברך, אלא כמו שכתוב בישעי' 38: "כי אם עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלתיכם". והטעם, – מדוע יש בכוח העוונות לכסות ולהבדיל בין הנשמה לאלקות, הוא: לפי שהם – העוונות, נגד רצון העליון ברוך-הוא המחיה את הכל, כמו שכתוב: "כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ" – הכל,

מהשמים עד הארץ, נברא ברצונו של הקב"ה, (וכמו שנתבאר לעיל, – בפרק ד', שהוא – הרצון העליון, מקור השפעת שם הוי', ונרמז בקוצו של יו"ד). – של שם הוי', וכיון ששם הוי' הוא מקור ההשפעה לכל הנבראים, הרי דבר שהוא נגד מקור ההשפעה של שם הוי' (והוא ענין העוונות). הוא מנוגד לחיות האלקית ומכסה עליה. ואם כך – הרי העוונות הם דבר המכסה ואינו נותן לחיות האלקית שמה"הבל העליון" (עליה נאמר "ויפח") להגיע אל גוף האדם. וזהו ענין הכרת, שנכרת ונפסק חבל ההמשכה משם הוי' ברוך-הוא, שנמשכה מה"א תתאה – האות ה'

32. בראשית א, כו. 33. האזינו לב, ט. 34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היתור ל' פשט הכתוב כו' לנו" (מה הי' חסר בהבנת הענין - בהשמתם?!). – י"ל דמבואר וגם מתרץ מה שלכאורה אינו מובן כלל: ע"פ משנת"ל הסדר בהמשכת הנשמה מלמעלמ"ט – פנימיות החיות, אח"כ פני' הדבור (ושניהם נלמדים מל' ויפח – כנ"ל) ואח"כ אותיות הדבור (ולא בנפיתח) "נעשה אדם", ורק אח"כ "נעשה" הבפועל – התלבשות הנשמה בגוף – היינו ד"באפיו" נמשך מדבור ולא מ"ויפח"! ולזה מבאר דפשט הכתוב מה שבא להורות (דלכאורה הי' צ"ל "פירוש" "תוכנו" וכיו"ב או להשמיט התיבה) – על השינוי גם לאחרי הפעולה ד"נעשה אדם", דגם אז (אף שאינו מפנימי) הי' עד"מ כשאדם נופח כו' (משא"כ דיבורו נשמע – היינו מגיע – גם כשיש חציצה, ולכן בשאר הנבראים אין ענין הכרת וכו') וענין זה דויפח ישנו בכל הדרגות דהמשכת הנשמה עד לגוף וגם לאח"ז – כל משך היותם "אדם" נשמה וגוף יחד. 35. ב"אגרת התשובה" מהדורא קמא, מביא כאן רבנו הזקן משל – "כגון בריאה של בהמה" – מהניפוח ב"ריאה" של בהמה. הרבי שליט"א הסביר פעם, שבכך רוצה רבנו הזקן להביא משל מתורה (שכן, ע"פ תורה (שו"ע יו"ד רסל"ט) צריכה להיות בדיקת הריאה על ידי ניפוח). 36. ירמיה כג, כד. 37. ישעיה ו, ג. 38. נט, ב. 39. תהלים קלה, ו.

שיעורים כספר התניא

האחרונה של שם הוי', **בְּנוֹכַר לְעֵיל**, – הרי שאין הנשמה שבגוף מקבלת חיות ממקורה שבשם הוי', ובשעה שחיותו של יהודי היא מקדושה בלבד (כפי שהיה למשל בזמן בית המקדש – כך יסביר להלן), מביא או דבר זה למיתה גשמית של הגוף, וְכִמּוֹ שֶׁבְּתוֹב **בְּפִרְשֵׁת אָמַר**⁴⁰: "וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַחַיָּה מִלִּפְנֵי אֲנִי ה'" – כלומר, משמעות ענין ה"כרת" היא, שהוא נכרת מהוי', ובלשון רבנו הזקן: "מִלִּפְנֵי דִיָּקָא. – מַמְנִי דוּקָא, מִשְׁמַעוֹת הַכְרִיתָה הִיא שְׁהוּא נִכְרַת מִפְּנִימִיּוֹת הָאֱלֻקוֹת, שְׁהִיא (כְּאִמּוֹר לְעֵיל) שֵׁם הַוִּי'. וּבִשְׂאֵר עֲבֻדוֹת שְׂאִין פְּהֵן פְּרַת - עַל כָּל פְּנִים הֵן פּוֹגְמִין - אֵת הַנֶּפֶשׁ, כְּפִדּוּעַ; וְיִגְמֵם, הוּא מִלְּשׁוֹן פְּגִימַת הַסְּפִין.

– סכין שחיתה פגום, היינו שחסר משהו באותו מקום; כך גם בענינו, שחסר משהו מחבל ההמשכה שמשם הוי' אל הנשמה, כפי שרבנו הזקן מסביר מיד להלן: **וְהוּא עַל דְּרַף מְשָׁל, מַחְבֵּל עַב שְׂזוּר מִתְרִי"ג - 613, חֲבָלִים דְּקִים, פְּכָה חֲבַל הַהַמְשָׁכָה הַנּוֹכַר לְעֵיל כְּלוּל מִתְרִי"ג - 613, מִצּוֹת**⁴¹, – כל מצוה היא חבל דק מהחבל הכללי, וְכִשְׁעוֹבֵר חָס וְשָׁלוֹם עַל אַחַת מֵהֵנָּה - על אחת מתר"ג המצוות, **נִפְסַק חֲבַל הַדֶּק -** שכנגד אותה מצוה, וְכוּ'. – וכשנפסקים מספר מרובה יותר של חבלים דקים, על ידי שהוא עובר חס ושלום על כמה וכמה מצוות, נגרמת חלישות גדולה בחבל. ואילו "כרת" הוא ענין שהחבל כולו נכרת ונפסק רחמנא ליצלקן. אַךְ

שיעורים כספר התניא

גַּם בְּחֵיב כְּרַת וּמִיתָה נִשְׂאָר עֲדִין בּוֹ הַרְשִׁימוּ - הרושם, מִנֶּפֶשׁוּ הָאֱלֻקוֹת, וְעַל יְדֵי זֶה יִכּוֹל לְחַיּוֹת עַד ג' – אם הוא חייב כרת, אִי ס' – אם הוא חייב מיתה בידי שמים, **שְׁנָה וְלֹא יוֹתֵר -** מזמן נקוב זה. (וְכִּי שֶׁבְּתוֹב בְּשֵׁם הָאֲרִיז"ל שֶׁנִּכְנְסָה בּוֹ - במי שעובר על חטא שיש בו כרת או מיתה

אגרת התשובה

כנ"ל. וכמ"ש בפ' אמור ונכרתה הנפש ההיא מלפני אני ה'. מלפני דייקא. ובשאר עבירות שאין בהן כרת עכ"פ הן פוגמין הנפש כנודע. ופגם הוא מלשון פגימת הסכין והוא עד"מ מחבל עב שזור מתר"ג חבלים דקים ככה חבל ההמשכה הנ"ל כלול מתר"ג מצוות וכשעובר ח"ו על אחת מהנה נפסק חבל הדק וכו'. אך גם בחייב כרת ומיתה נשאר עדיין בו הרשימו מנפשו האלקי ועי"ו יכול לחיות עד ג' או ס' שנה ולא יותר (ומ"ש בשם האריז"ל שנכנסה בו בחי' המקיף וכו' אינו ענין לחיי גשמיות הגוף ומיירי עד ג' שנה או בזמן הזה כדלקמן):

חטא שיש בו כרת או מיתה בידי שמים, פְּחִינַת הַמְּקִיף וְכוּ' – כלומר, למרות שאין הוא יכול לקבל חיות פנימית, שכן, נשמתו נכרתה משרשה, הרי הוא, אבל, מקבל חיות מבחינת ה"מקיף", משם יכול הוא לקבל חיות גם כשנשמתו נכרתה מההשפעה הפנימית של שם הוי' (ולכאורה, מבחינה זו, יכול היה הרי לחיות יותר מחמשים או ששים שנה? – אלא, האמור

לעיל בשם האריז"ל) **אִינוֹ עֲנִין לְחַי גְּשָׁמִיּוֹת הַגּוֹף**⁴², – שמבחינת ה"מקיף" ויכול לחיות גם כשלא נשאר שום רושם מהנפש האלקית, וּמִיִּירֵי - ומדובר, עַד ג' שְׁנָה, – כשעדיין קיים הרושם מהנפש האלקית, שבגלל כך הוא חי בגופו – אז ישנה בו בחינת ה"מקיף", או פְּגִמַן הַזֶּה כְּדִלְקָמֵן): – כפי שיוסבר להלן, שבזמן הזה, כשחיותו של יהודי באה על ידי התלבשות בענינים שאינם קדושה, הרי ביכולתו לקבל ממילא את חיותו גם אז, כשנשמתו כרותה משרשה בשם הוי', שלכן בזמן הזה יכול גם מי שחייב כרת או מיתה, לחיות יותר מאשר חמשים או ששים שנה, ואז, חיות הקדושה שמוכרח שתהיה ליהודי, נמצאת בו מבחינת ה"מקיף" (כמאמר האריז"ל).

יום שישי י"ח תמוז

שיעורים כספר התניא

פֶּרֶק ו'. בפרק ד', בו החל רבנו הזקן לפרש ענין התשובה על פי דרך הסוד, הקדים להסביר מה שמהפסוק ומדברי חכמינו ז"ל אנו יודעים, שב"כרת" היה האדם מת לפני מלואת לו חמשים שנה, וב"מיתה בידי שמים" היה מת ממש לפני מלואת לו ששים שנה, ומתעוררת על כך השאלה: הרי ראינו הרבה חייבי כריתות ומיתה בידי שמים שחיו את שנותיהם באריכות ימים ו"בנעימים"?

כדי להבהיר שאלה זו, הסביר רבנו הזקן, שהנשמה היא חלק משם הוי', וגם פנימיות הנשמה וגם חיצוניותה הן שתיהן באופן של "ויפח" ("ויפח באפיו נשמת חיים"), כלומר, מפנימיות האלקות: פנימיות הנשמה באה מפנימיות שם הוי', ושם הוי' הוא הרי הפנימיות שבאלקות. וכן חיצוניות הנשמה הנמשכת (בגוף) על ידי הדיבור "נעשה אדם", היא גם כן באה מפנימיות הדיבור. ושתיהן – פנימיות וחיצוניות הנשמה – הן באופן של "ויפח". שבכך נכללות כל מדריגות ההמשכה של הנשמה כפי שהיא נמשכת בגופו של יהודי, וכפי

שיעורים כספר התניא

שהיא כבר נמצאת בתוך גופו של יהודי. על כל זה נאמר "ויפח". דבר המלמד אותנו, שאופן המשכת החיות של נשמה, הנמשכת מאלקות, היא באופן של "נפידה". שבשעה שקיים דבר החוצץ ומפסיק בין הנופח לבין הדבר אליו הוא נופח, אין חבל הנופח מגיע למקום אליו הוא נופח (שלא כמו בדיבור, שגם אם יש דבר המפסיק, אפשר לשמוע את הדיבור, כלומר, הדיבור מגיע לתעודתו למרות הדבר המפסיק).

בכך הסביר רבנו הזקן ענין ה"כרת", בדרך כלל הרי "יעקב חבל נחלתו" שגם בחיצוניות הנשמה ישנו "חבל ההמשכה" של החיות הנמשכת מהנשמה בגוף; אך בשעה שישנו דבר המפסיק, במיוחד ענין של כרת רחמנא ליצלקן החותך את חבל ההמשכה – עלולה אז החיות שמה"ויפח" שלא להגיע לנשמה שבגוף וממילא היה משפיע הדבר להיות "מת ממש", שמי שהיה חייב כרת מת ממש לפני מלואת לו חמשים שנה, או מי שהיה חייב מיתה בידי שמים היה מת לפני מלואת לו ששים שנה.

40. כב, ג. 41. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "חידוש נפלא – דכא"א מקבל חיות כפועל בעוה"ז ע"י תר"ג חבלים, אף שמצות הכנים אין שייכות לזרים, כו"כ מצות א"א שתהיינה כבי"א ועוד. ואולי מובן עפמשנ"ת בקו"א ד"ה ולהבין פרטי הלכות (קנט, ב)". 42. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מלקו"ת דברים סב, סע"ג. פג, סע"ב".

שיעורים בספר התניא

בפרק הנוכחי, פרק ו', יסביר רבנו זקוק, שכך היה רק בשעה שהשכינה שרתה בישראל בבית המקדש, אז היתה כל חיותם של בני ישראל רק מצד הקדושה. מהשפע הפנימי שהשפיע הקב"ה על ידי שם הוי'. ואילו בזמן הגלות, כשהשכינה בגלות, ואף חיותם של בני ישראל יכולה להימשך באמצעות

קליפה (כלומר, שחיות הקדושה מתלבשת בלבוש של קליפה), אז, גם מי שחייב כרת או מיתה בידי שמים, מקבל חיותו, למרות שנכרת ונפסק חבל ההמשכה של שם הוי'. ולכן אין בזמן הגלות הסדר של "מת ממש" צ"ב בחיבי כריתות ומיתה בידי שמים. אלא אפשר הדבר שהם יאריכו ימים, דבר המאפשר, אגב, הזדמנות לחזור בתשובה ולתקן ענין הכרת או המיתה בידי שמים, וכיוצא בזה.

אמנם, זהו בזמן שהיו ישראל במדרגה עליונה, כשהיתה השכינה שורה בישראל⁴³. המקדש⁴⁴, ואז לא היו מקבלים חיות לגופם⁴⁵ רק על ידי נפש האלקית לבדה, מבחינת פנימיות השפע שמשפיע אין-סוף ברוך-הוא על ידי שם

הוי"ה ברוך-הוא, בנזכר לעיל. – וממילא, אם נפסק "חבל ההמשכה" משם הוי', לא היתה יכולת להמשיך לחיות, כאמור, שבשעה שעל ידי ענין של כרת נכרת ונפסק "חבל ההמשכה" משם הוי' לנשמתו של יהודי, היה "מת ממש", שכן לא היתה לו אפשרות לקבל חיותו. אף לאחר שירדו ממדרגתם, ונרמו במעשיהם סוד גלות השכינה, – שהשכינה היא בגלות בקליפות וסטרא אחרא, שזה ענין של סוד, כיצד יתכן הדבר שהשכינה תהיה בגלות בקליפות⁴⁶, כמו שכתוב: "ובפשעיכם שלחה אפכם"⁴⁷, – "אמכם" היינו השכינה, "אם הבנים" (כמבואר בחלק א' ריש פרק ג'ב). כנסת ישראל, מקור נשמות ישראל, בחינת מלכות דאצילות. ובשם הוי' זה "ה' תתאה" של שם הוי' שכאמור לעיל – משם בא "חבל ההמשכה" לנשמה, דהיינו שירדה השפעת פנימיות ה"א תתאה – של שם הוי', הנזכר לעיל⁴⁸, ונשתלשלה ממדרגה

שיעורים בספר התניא

למדרגה למטה מטה, עד שנתלבשה השפעתה ב' ספירות דננה, – בקליפת "נוגה" שהיא הקליפה שיש בה גם טוב, יש בה עשר ספירות לעומת עשר ספירות הקדושה⁵⁰, המשפיעות⁵¹ שפע וחיית על ידי המזלות וכל צבא השמים והשרים שעליהם, לכל החי הנשמי שפעולם הנה, – שחיותם באה מקליפת "נוגה" על ידי המזלות וצבא השמים והשרים, ונס לכל הצומח, – שגם חיותם, המתבטאת בענין של צמיחה, שהם צומחים מקטון לגדול – באה גם כן מקליפת "נוגה" על ידי המזלות וצבא השמים והשרים, כמאמר רבותינו וזכרונם לברכה⁵²: "אין לך כל עשב מלמטה שאין לו מזל וכו'". – "למעלה – המכה בו ואומר לו גדל", המשפיע בו ענין הצמיחה מקטנות לגדלות. ומאחר שכל אלה מקבלים חיותם על ידי קליפת "נוגה", לכן – ואין יכול גם החוטא ופושעי ישראל לקבל חיות לגופם ונפשם הפנימיות – גם כן מקליפת "נוגה", כמו שאר בעלי

אגרת התשובה

פרק ו אמנם זהו בזמן שהיו ישראל במדרגה

עליונה כשהיתה השכינה שורה בישראל כבהמ"ק, ואז לא היו מקבלים חיות לגופם רק ע"י נפש האלקי לבדה מבחי פנימי השפע שמשפיע א"ם ב"ה ע"י שם הוי' ב"ה כנ"ל. אך לאחר שירדו ממדרגתם וגרמו במעשיהם סוד גלות השכינה כמ"ש ובפשעיכם שולחה אמכם דהיינו שירדה השפעת בחי ה"א תתאה הנ"ל ונשתלשלה ממדרגה למדרגה למטה מטה עד שנתלבשה השפעתה ב"ם דנוגה המשפיעות שפע וחיית לכל החי הנשמי שבעוה"ז וגם לכל הצומח כמארו"ל אין לך כל עשב מלמטה שאין לו מזל וכו'. ואזי יכול גם החוטא ופושעי ישראל לקבל חיות לגופם ונפשם הבהמיות כמו שאר בע"ח ממש כמ"ש נמשל כבהמות נדמו. ואדרבה ביתר שאת ויתר עז עפ"י המבואר מזוה"ק פ' פקודי שכל שפע וחיית הנשפעת לאדם התחתון בשעה ורגע שעושה הרע בעיני ה' במעשה או בדיבור או בהרהורי עבירה וכו' הכל נשפע לו מהיכלות הסט"א המבוארים שם בזוה"ק, והאדם הוא בעל בחירה אם לקבל השפעתו

חיים ממש, – המקבלים חיותם על ידי קליפת "נוגה", כמו שכתוב⁵⁴ – שקיים מצב שהאדם הוא "נמשל בבהמות נדמו". – משולים ודומים לבהמות, ואדרבה – להיפך, לא זו בלבד שהוא גם יכול לקבל חיותו מקליפה, כמו בהמה ושאר דברים חיים או צומחים שבעולם הזה, אלא הוא מקבל חיותו משם ביתר שאת ויתר עז, – יותר מאלה, על פי המבואר מזוה"ק הקדוש פרשת פקודי, שכל שפע וחיית הנשפעות לאדם התחתון בשעה ורגע שעושה הרע בעיני ה' במעשה או בדיבור או בהרהורי עבירה וכו'⁵⁵ – בשלשה לבושי מחשבה דיבור ומעשה, הכל – כל השפע והחיות הללו, נשפע לו מהיכלות הסטרא אחרא המבוארים שם ביתר הקדוש. – וישנם היכלות שונים של קליפה וסטרא אחרא, מהם באה החיות למעשים, דיבורים ומחשבות השונים שחיותם היא מקליפה. והאדם הוא בעל בחירה אם לקבל השפעתו מהיכלות

43. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזהו מראה מדרי' ישראל אז". 44. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זהו בכללות העולם, ובנוגע לשכינה, וכן בפרט ובנוגע לאדם - עוד ענין". 45. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היינו גם כאו"א בפ"ע". 46. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועיין לקמן קמ, ב". 47. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלכאורה אינו מובן שעי' מעשה בני אדם יבוא גלות השכינה?! ועי' מביא ראי' וגם ביאור: (א) ראי' – שכן הוא (ב) ביאור – מפני שהיא אמכם". 48. ישע"י נ, א. 49. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בפ"ד – בנוגע לכללות העולם. בפ"ה – בנוגע לנשמה דכאו"א". 50. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ככח"א פ"ו". 51. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בלאה"כ (ולא ע"י הגלות שבנדוד, כי אם מחטא עה"ד. ראה קמ, רע"א)". 52. ב"ר פ"י, ו. 53. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה צ"ל 'ופושעי' לי יחיד". 54. תהלים מט, יב. 55. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וצע"ק מאי מרבה ב'וכו' – ואולי הכוונה ל'יגם אם אינו כו' (שבח"א פ"א) דל' 'יגם' משמע דאינו ענין בפ"ע לגמרי (דלכן אינו מפרטו בפ"ע – באגה"ת), אבל בכ"ז צריך ריבוי (ולכן מוסיף 'וכו')".

שיעורים כספר התניא

הסְטְרָא אַחְרָא, – זאת כשהוא חושב, מדבר או עושה ענינים של רע, או מהיכלות הקדושה⁵⁶ שמהם נשפעות כל מחשבות טובות וקדושות וכו', – כלומר, גם דיבורים ומעשים טובים, שכל אלה מקבלים חיותם מהיכלות הקדושה. **כִּי יִזְהַר לְעֵמֶת זֶה עֲשֵׂה הָאֱלֹקִים וְכוּ'**⁵⁷. – לעומת

כל דבר שבקדושה, יש כנגדו בקליפה וסטרא אחרא, והיכלות הסְטְרָא אַחְרָא מְקַבְּלִים וְיוֹנְקִים חַיּוּתָם מִהַתְלַבְּשׁוֹת וְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הַשֹּׁפֵעַ דִּי סְפִירוֹת דְּנֻגָה, – איך השפע בא ויורד ממדריגה למדריגה עד שהשפע יורד בהיכלות ה"סטרא אחרא", הַבְּלוּלָה – קליפת "נוגה" כלולה, מִבְּחִינַת טוֹב וְרַע, הִיא בְּחִינַת "עֵץ הַדַּעַת" וְכוּ', –

שיעורים כספר התניא

בחינת עץ הדעת טוב ורע, שיש בו טוב ורע, כְּנֻדַע לְיִוְדַעֵי חָן. – ליודעי חכמת הקבלה. הרי, כיוון שיש בו טוב ורע, נמשך משם אחרי ריבוי השתלשלות, הרע של היכלות ה"סטרא אחרא", שמשם מקבל האדם שפע כשהוא עושה ענינים של רע במחשבה, דיבור או מעשה. להלן יסביר רבנו

הזקן, מדוע האדם החוטא – לא זו בלבד שהוא יכול לקבל חיות מ"סטרא אחרא" כשאר בעלי חיים, אלא שהוא יכול לקבל זאת ביתר שאת ויתר עז, מפני שהוא

ממשיך לקליפות תוספת יניקה מהשפעת הקדושה, ומפני שהוא הוא הממשיך להן זאת, הוא מקבל, לכן, החלק הראשון מההשפעה שהן משפיעות לאחר מכן, ובלשון רבנו הזקן:

אגרת התשובה

מהיכלות הסט"א או מהיכלות הקדושה שמהם נשפעות כל מחשבות טובות וקדושות וכו'. כי זה לעו"ז עשה האלקי וכו'. והיכלות הסט"א מקבלים ויונקים חיותם מהתלבשות והשתלשלות השפע ד"ס דנוגה הכלולה מבחי' טו"ר היא בחי' עה"ד וכו' כנודע לי"ח.

שבת קודש י"ט תמוז

שיעורים כספר התניא

והנה, **"יעקב חבל נחלתו"**⁵⁸ בְּתִיב⁵⁹, – נשמתו של יהודי היא כמו חבל, על דרך משל, כמו החבל שראשו אחד למעלה וראשו השני למטה, אם ימשך אדם בראשו השני – ינענע וימשך אחריו גם ראשו הראשון ככה שאפשר לו להמשך. וְכַךָּ

מִמֶּשׁ בְּשֵׁרֵשׁ נִשְׁמַת הָאָדָם וּמְקוּרָה מִבְּחִינַת ה"א תְּתַאֵה – ה' אחרונה של שם הוי', הַנּוֹבֵר לְעֵיל, – שבשעה שהוא עושה עבירה, הוא ממשך ומוריד השפעתה – של ה' תתאה", משם שרשו ומקורה, על ידי מעשיו הרעים ומחשבותיו עד 192 היכלות הסט"א ומעשיו. ומפני שהוא הוא הממשיך להם ההשפעה לכן הוא נוטל חלק בראש ור"ל. וזהו שאמרו רז"ל

אגרת התשובה

יעקב חבל נחלתו כתיב. עד"מ כמו החבל שראשו א' למעלה וראשו השני למטה אם ימשך אדם בראשו השני ינענע וימשך אחריו גם ראשו הראשון כמה שאפשר לו להמשך. וככה ממש בשרש נשמת האדם ומקורה מבחי' ה"א תתאה הנ"ל הוא ממשיך ומוריד השפעתה ע"י מעשיו הרעים ומחשבותיו עד תוך 192 היכלות הסט"א כביכול שמשם מקבל מחשבותיו ומעשיו. ומפני שהוא הוא הממשיך להם ההשפעה לכן הוא נוטל חלק בראש ור"ל. וזהו שאמרו רז"ל

שיעורים כספר התניא

בחסידות, שרושם מהחבל (היצוניות החבל) נשאר, ולכן הוא יכול על ידי כך להמשיך תוספת יניקה ב"סטרא אחרא". ומפני שהיא היא הממשיך להם ההשפעה, לכן הוא נוטל חלק בראש, – חלק גדול יותר. אשר לכן, לא זו בלבד שהחוטא יכול לקבל

השפעתו מקליפות וסטרא אחרא, אלא הוא מקבל יותר השפעה ודי למכין. – אלא, אף על פי כן כתוב בחסידות⁶⁰, שסוף סוף מן ההכרח שההשפעה תיפסק, שכן, יהודי יכול רק באופן זמני לקבל השפעתו מסטרא אחרא, ולא לזמן ממושך, כי אין זה המקום שממנו עליו לקבל חיות. הרבי שליט"א הזכיר דבר זה בשיחה קדושה, בשיבות לחיזוק

שמירת שבת בבני ישראל, שיש להסביר ליהודי, שהריווח שהוא רואה ר"ל מחילול שבת, עליו לדעת, שהסוף של ריווח זה וניצול הריווח לא יכול להיות טוב, שכן, ברכה והצלחה בבני ישראל הן

הוא מקבל מחשבותיו ומעשיו. – ולמרות שהסביר לעיל, שבחיבי כריתות נפסק "חבל ההמשכה" משם הוי', כיצד, איפוא, הוא יכול על ידי חבל זה להמשיך תוספת יניקה לסטרא אחרא? – מובא, אבל,

56. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי קמ"ל?! והביאור – שאדרבא הוא חידוש גדול, דאף דשולחה אמכם כו' ונתלבשה ב"ס דנוגה (כנ"ל), כו"ז בבחירתו – יכול לקבל מהיכלות דקדושה! ואולי יש לבאר: דאז אף שנתלבשה ב"ס דנוגה – קליפת נוגה (הלבוש – בטל להמלוכש, מתהפך לטוב) ונכללת בקדושה – עדמשי"כ לעיל נד, סע"ב נוא"כ – אינו כמשי"כ בס' הרר"י ש"י קארף. וצ"ע. ועוד י"ל (ואולי שייך יותר לכאן, ממש"כ לעיל אך לאחר כו' האדם הוא בעל בחירה כו') דרק כשירדו ממדרי' האדם בעל בחירה לקבל חיותו מהיכלות דסט"א, משא"כ בזמן הבית, וכדלעיל ספ"ה". 57. קהלת ז, יד. 58. האזינו לב, ט. 59. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה הסגנון דדבר חדש קמ"ל – קשה, שהרי כל הפרק שלפ"ז מדבר בענין זה? אבל באמת כן הוא, שבא לבאר ענין חדש ואף הפכי מהקודם – ועפ"ז מובנים כמה שינוים מפרק לפרק. – וזהו (כסיום הענין הדקדוק – ע"י) שיעקב – חבל נחלתו, סיום וקצה ההמשכה (ולכן קאמר ראשו כו' וקצהו), מלמעלמ"ט ע"י החבל. בפ"ו – הכתוב יעקב חבל נחלתו (כענין בפ"ע (ולכן הוסיף כאן: יעקב חבל נחלתו כתיב (ולכן בפמ"ה שא"צ לשלול ענין וביאור שקדמו – לא הוסיף "כתיב") והפכי מהנ"ל) – שהלמטה, "ראשו (בנוגע לפעולה) השני", פועל על הראש (בנוגע לחיות) דלמע' וממשיך (ועוד ענין חדש) ומוריד כו' (היכלות כו') (שבוה ב' פרטים חדשים: דהחבל ממשיך לאחריים (ולא ככפ"ה – ליעקב) – ירידה למטה מיעקב חבל – עד תוך היכלות כו' – שלזה מוכרח לתרץ: איך אפשר לחבל שתוריד למטה מהחבל? ולזה כופל שמשם מקבל כו', היינו שבאותו ענין יעקב מקבל (למטה מהמשיפע כו')". 60. קונטרס ומעין ע' 77-80.

שיעורים כספר התניא

דוקא על ידי פרנסה בשמירת שבת ודיני התורה בכלל. וזהו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה⁶¹: "אין בדינו לא משלות הרשעים וכו"⁶² – שהם חיים בטוב, "בדינו" דוקא, כלומר בזמן הגלות אחר החורבן. – מפני שמקבלים אז חיות מהקליפות. וזהו גינת גלות השכינה כביכול, – כשמ"ה' תתאה" של שם הוי' נמשך בקליפות, להשפיע להיכלות הסטרא אחרא אשר שנאה נפשו ותברך. – יצטרך הקב"ה להשפיע להן תוספת השפעה, יותר מאשר הוקצב להן מראש לינוק מקדושה, וזאת – כדי שיהיה

ענין הבחירה וענין העבודה. וכשהאדם עושה תשובה נכונה – אזי מסלק מהם – מהקליפות, ההשפעה שהמשיך – בהן, כמעשיו

שיעורים כספר התניא

ומחשבותיו, כי בתשובתו מחזיר השפעת השכינה למקומה. – והריהו נוטל מהן ההשפעה שנמשכה בהן על ידי "גלות השכינה" בתוכן. וזהו – מה שהמלה "תשובה" היא "תשוב ה'" (כמובא לעיל בפרק ד' מהזהר הקדוש).

ושובה של "ה' תתאה" היא

"תשובה תתאה", תשוב

ה"א תתאה – שבה

מבחינת גלות, וכמו

שכתוב⁶³: "ושב ה' אלקיד

– מקור נשמתך, את

שבותך", כלומר עם

שבותך, – הוא עצמו ישוב

עם שובך, וכמאמר

רבותינו זכרונם לברכה⁶⁴:

"והשיב לא נאמר וכו'": –

אלא "ושב", והכוונה היא

שהוא עצמו ישוב מהגלות, על ידי שיהודי שב מגלות, – שב

"אלקיד" מקור נשמתו, השכינה, מגלות.

אגרת התשובה

אין בדינו לא משלות הרשעים וכו' בדינו דוקא כלומר בזמן הגלות אחר החורבן. וזהו בחי' גלות השכינה כביכול להשפיע להיכלות הסט"א אשר שנאה נפשו ית'. וכשהאדם עושה תשובה נכונה אזי מסלק מהם ההשפעה שהמשיך כמעשיו ומחשבותיו. כי בתשובתו מחזיר השפעת השכינה למקומה. וזהו תשוב ה"א תתאה מבחי' גלות וכמ"ש ושב ה' אלקיד את שבותך כלומר עם שבותך וכמאמר רז"ל והשיב לא נאמר וכו':

61. אבות ד, טו. 62. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלשני הפי' (דהרע"ב) קשה הבידינו דוקא: (1) דרך רשעים צלחה – ה"ז שאלת ירמי' (יב, א) ומרע"ה (ברכות ז, א). (2) השלוח דבשביל לטרודן כו' – למה זה לזמן הגלות דוקא? משא"כ להמבואר בפנים – דבזמן הגלות דוקא – הרשע מקבל חיות (וגם יכול להיות בנעימים – כדלעיל רפ"ד –) ומקבל – בראש (וגם באיכות – היינו – שלוח) ובכ"ז אין בדינו כו' כלומר יצאנו כו'". ראה להלן עמוד 1239. 63. נצבים ל, ג. 64. מגילה כט, א.

יום שישי

יג תמוז, חג הגאולה

ה'תש"ג

אין אומרים תחנון.

שיעורים. חומש: בלק, ששי עם פירש"י.

תהלים: סט"עא.

תניא: פרק ב. אך כל . . . יום רצון.

יום בו יצא כ"ק אדמו"ר שליט"א לחרות.

המאסר הותחל רבע על שעה השלישית אור ליום רביעי חמישה עשר בסיון תרפ"ז. התעכב בגלות – בעיר קאסטרנא – עד חצי שעה אחר חצות היום יום הרביעי שלשה עשר בתמוז תרפ"ז.

ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א לחג הגאולה: הנני שולח מאמר... השתתפותי עם ידידנו אנ"ש שי' בכל מקום מושבותיכם להצלחה, ולהיות אתכם עמכם בהתועדותכם בדבר חיזוק דרכי החסידות בקביעות ושמירת זמני למודי דא"ח ולהתעורר בקיום עניני הלימוד... אלקינו ואלקי אבותינו יברך את כללות אנ"ש הם ביתם זרעם וזרעם בתוך כלל אחינו בני ישראל, ה' עליהם יחיו, בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר.

שבת

יד תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בלק, שביעי עם פירש"י.

תהלים: עב"עו.

תניא: פרק ג'. והנה . . . "184" ג"פ כו'.

ז"ל הצ"צ באחד מדרושו: רבינו ז"ל באמרותיו לבניו יום ג' פ' בלק שנת תקס"ב אמר וזה דבריו: להבין קושית התוכנים מאחר שהארץ היא כדורית ועגולה כתפוח למה אינם נופלים אותם בני אדם הדרים כנגדינו מלמטה באמעריקא... ותירוצם אינו אמת... ורבינו ז"ל אמר כי התירוץ הוא, דהנה מבואר בע"ח שהתשעה גלגלים מקבלים מבחי' עיגולים, ובהעיגול אין בו מעלה ומטה, ומהאי טעמא הנה אותם בני אדם שהם כנגדנו למטה, הרי הרקיע שעליהם הוא למעלה בהשוואה אחת עם הרקיע שעלינו, והארץ דשם היא מטה לגבי הרקיע שעלי'.

יום ראשון

טו תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פנחס, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: עז"פח.

תניא: אכן כל . . . "184" תענית.

אאמו"ר כותב באחד ממאמריו: בתענוג נפשי על אלוקות יכול להיות מזה שמנונית בגוף. אומרים על הר"נ מטשרנאביל שהי' שמן בגופו מענית אמן יש"ר.

יום שני

טז תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פנחס, שני עם פירש"י.

תהלים: עט"פב.

תניא: ומ"מ . . . "צג" בהצדקה.

אהבת ישראל של הבעש"ט – אין לשער.

הרב המגיד אמר: הלואי היו נושקים הס"ת באותה האהבה, שהי' מורי מנשק את הילדים בהוליכו אותם אל ה"חדר" כשהיה "באהעלפער" ["עוזר-למלמד"].

יום ראשון

יום שני

יום שלישי

יום רביעי

יום שלישי יז תמוז ה'תש"ג

תענית. סליחות. אבינו מלכנו.

שיעורים. חומש: פנחס, שלישי עם פירש"י.
 תהלים: פג"פז.
 תניא: אכן מספר . . . לא תמנו.

יום
חמישי

חלוק [ההבדל שבין] לוחות הראשונות ולוחות האחרונות. *בלוחות עצמן* - הראשונות מעשה אלוקים, השניות פסל לך. *המכתב* - חרות על הלוחות שכדרז"ל עירובין (נד, א) הוא רק בלוחה"ר. *במעלת בני ישראל* - בלוחה"ר צדיקים, כשעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, בשניות בעלי תשובה. *במעלת משה* - במתן תורה ניתנו למשה אלף אורות במתנה, ובחטא העגל ניטלו ממנו ולא חזרו בלוחות שניות (רק בשבת נותנים לו כדאי' בפע"ח). מעלת לוחה"ש שניתן ג"כ הלכות מדרש אגדות כו', כפלים לתושי' כדאי' בשמ"ר מ"ו, וקירון עור פני משה.

יום רביעי יח תמוז ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פנחס, רביעי עם פירש"י.
 תהלים: פח"פט.
 תניא: פרק ד. ואולם . . . בנעימים.

יום
שישי

דער אלטער רבי האָט געזאָגט אויף ר' משה ווילענקער: משה האָט מוחין דגדלות, און אין די צען יאָר וואס ער האָט געהאַרעוועט, האָט ער אויסגעהאַרעוועט מוחין רחבים. דריי יאָר האָט ר' משה ווילענקער זיך מכין געווען צו יחידות באם אלטען רבי'ן, און נאָכדעם איז ער געבליבען זיבען יאָר אין ליאזנא אויף בריינגען די יחידות אין עבודה בפועל.

תרגום חפשי

אדמו"ר הזקן התבטא על ר' משה ווילענקער: למשה יש מוחין דגדלות, ובעשר השנים שהתייגע הוא יגע [השיג] מוחין רחבים.
 שלש שנים הכין ר' משה ווילענקער את עצמו ליחידות אצל אדמו"ר הזקן, ואחר-כך נשאר שבע שנים בליאזנא כדי ליישם את היחידות בעבודה בפועל.

יום חמישי יט תמוז ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פנחס, חמישי עם פירש"י.
 תהלים: צ"צו.
 תניא: אך הענין . . . צד"ח החי' וכו'.

שבת
קודש

מהנהגות אאמו"ר כשנסע מביתו, אף שנשאר במקום אחד כמה חדשים, הי' אומר בכל יום אחר התפילה תפילת הדרך - בלא שם ומלכות.

ב"ה, י"ט תמוז, תשי"ח
ברוקלין.

הרה"ג וו"ח אי"א נוי"נ וכו'
מו"ה אברהם זושא שי

שלום וברכה! מאשרים קבלת הפ"נ שלו עם המצורף אליו, ויהי רצון
שעוד רבות בשנים ימשיך בעניני תורה ומצות בכלל ובמצות הצדקה
ביחוד, ובפרט ע"פ דברי רבנו הזקן בעל התניא (פוסק בנסתר דתורה)
והשולחן ערוך (פוסק בנגלה דתורה) איך היות כל עיקר עבודת ה' בעתים
הללו בעקבות משיחא היא עבודת הצדקה כו' ולא אמרו רז"ל ת"ת כנגד
גמ"ח אלא בימיהם כו' (אגה"ק ס"ט).

ומובן שגם ע"פ נגלה אין קושיא ממרז"ל ת"ת שקול כנגד גמ"ח, כי
הרי מצוה שזמנה עובר וכן זו שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים דוחה
תורה (מו"ק ט' ע"ב).

ובעקבתא דמשיחא הרי היוקר יאמיר כו' ואין בן דוד בא עד שתכלה
פרוטה מן הכיס (עיין אגה"ק סוף ס"י יו"ד).

ויהי רצון שפירות הנ"ל שאוכלין אותם בעוה"ז יומשכו ויפעלו
בהנוגע לאברים בכלל ובחי' רגלים בפרט (אגה"ק ס"י ט') של בנו הגדול
יחיאל שליט"א. ויבשר טוב גם אודותו.

בברכה לבריאות הנכונה ולבשורות טובות בכל האמור.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - י"ג תמוז-י"ט תמוז ה'תשס"ו

יום ראשון

הלכות נחלות פרק ג

א. אין הבכור נוטל פי שנים בנכסים הראויין לבוא לאחר מיתת אביו, אלא בנכסים המחזקין לאביו שבאו לרשותו, שנאמר: "בכל אשר ימצא לו". ביצד? אחד ממורישי אביו שמת לאחר מיתת אביו, הבכור והפשוט יורשין כאחד; וכן אם היתה לאביו מלוה, או היתה לו ספינה בים - יורשין אותה הבכור והפשוט כאחד.

ב. הניח להן אביהן פרה משכרת או מחכרת, או שהיתה רועה באפר וזלדה - הבכור נוטל בה ובזלדה פי שנים.

ג. שחט אחד ממפרי אביו בהמה, ואחר כך מת אביו - נוטל פי שנים במתנות של אותה בהמה.

ד. אין הבכור נוטל פי שנים בשבח ששכחו נכסים לאחר מיתת אביו, אלא מעלה אותו השבח בדרמים, ונותן היתר לפשוט; והוא, שישתנו הנכסים - כגון פרמל שנעשה שבלים, וכפניות שנעשו תמרים. אבל שכחו מחמת עצמן, ולא נשתנו - כגון אילן קטן שגדל ונעשה עבה, וארץ שהעלת שרטון - הרי זה נוטל בשבח זה פי שנים; ואם מחמת הוצאה השביח, אינו נוטל.

ה. אין הבכור נוטל פי שנים במלוה, אף על פי שהוא בשטר, ואף על פי שגבו היתומים קרקע בחוב אביהן. הנה לאב מלוה ביד הבכור - הרי זה ספק אם יטל בה פי שנים, הואיל וישנה תחת ידו, או לא יטל, הואיל ומחמת אביו יירשנה ועדין לא באה לידו של אביו; לפיכך - יטל ממנה חצי חלק בכורה.

ו. בכור שמכר חלק בכורה קדם חלקה - ממכרו קדם; מפני שיש לבכור חלק בכורה קדם חלקה. לפיכך, אם חלק עם אחיו קדם במקצת נכסים, בין בקרקע בין במטלטלין, ונטל חלק פשוט - ותר בכל הנכסים, ואינו נוטל בשארן אלא פשוט. במה דברים אמורים? בשלא מחה. אבל אם מחה באחיו, ואמר בפני עדים: 'ענבים אלו שאני חולק עם אחי בשנה, לא מפני שמחלתי בחלק בכורה' - הרי זו מחאה, ולא ותר בשאר נכסים. אפלו מחה בענבים כשהן מחברין, ובצרום וחלקום בשנה - לא ותר בשאר נכסים. אבל אם דרכום, וחלק עמקן בשנה ביין, ולא מחה בהם משנעשה יין - ותר בשאר הנכסים. הא למה זה דומה? למי שמחה בענבים, וחלק עמקן בשנה בזיתים - שהרי ותר בכל וכן כל פיוצא בזה.

ז. מי שיבם אשת אחיו, הוא יורש כל נכסי אחיו המחזקין; אבל הראויין לבוא לאחר מפאן, הרי הוא בהם ככל האחים - שהרי 'בכור' קרא אותו הכתוב, שנאמר: 'והיה הבכור אשר תלד, יקום על שם אחיו המת; ולא ימחה שמו מישראל'. וכשם שאינו נוטל ממנו בראוי בבחזק - כך אינו נוטל בשבח ששכחו נכסים אחרי מיתת אביו, משעת

מיתה עד שעת חלקתו עם אחיו בנכסי אביו. ואפלו השביחו נכסים אחר שיבם וקדם שיחלקו - הרי הוא בשבח כאחד מן האחים, אף על פי שנוטל מנכסים אלו שני חלקים, חלקו וחלק אחיו שיבם אשתו, הואיל ומת האב בחיי כלם.

ח. כבר בארנו בהלכות שבנים, שהבכור נוטל שני חלקים שלו כאחד, במצר אחד. אבל היבם שחלק עם אחיו בנכסי אביו, נוטל חלקו וחלק אחיו בגורל; ואם עלה גורלו בשני מקומות, נוטל בשני מקומות.

ט. שומרת יבם שמטה - אפלו עשה בה אחד מן האחים מאמר - משפחת בית אביה יורשין נכסי מלוג שלה ונחצי נכסי צאן ברזל, ויורשי הפעל יורשין כתבתה עם חצי נכסי צאן ברזל. ויורשי הפעל חבין בקבורתה, הואיל והם יירשו כתבתה, כמו שבארנו במקומו.

הלכות נחלות פרק ד

א. האומר: 'זה בני', או 'זה אחי', או 'אחי אבי', או שאר היורשין אותו - אף על פי שהודה באנשים שאינן מחזקין שהן קרוביו - הרי זה נאמן, ויירשנו; בין שאמר כשהוא פריא, בין שאמר כשהוא שכיב מרע. אפלו נשתתק, וכתב בידו שזה יורש - בודקין אותו, כדרך שבדקין לגטין.

ב. היינו מחזקין בזה שהוא אחיו, או בן דודו, ואמר: 'אינו אחי', 'אינו בן דודי' - אינו נאמן. אבל נאמן הוא על מי שהחזק שהוא בנו לומר 'אינו בני', ולא יירשנו. ונראה לי, שאפלו היו לבן בנים - אף על פי שאינו נאמן עליו לומר 'אינו בני' לענין יחוס, ואין מחזקין אותו ממזר על פיו - נאמן הוא לענין ירשה, ולא יירשנו.

ג. האומר: 'זה בני', וחסר ואמר: 'עבדי הוא' - אינו נאמן. אמר: 'עבדי', וחסר ואמר: 'בני' - אף על פי שהוא משמשו כעבד, נאמן; שזה שאמר 'עבדי', כלומר 'הרי הוא לי כעבד'. ואם היו קורין לו 'עבד בן מאה זוז', וכיוצא בדברים אלו, שאין קוראין אותן ביחוד אלא לעבדים - הרי זה אינו נאמן.

ד. היה עובר על בית המכס, ואמר: 'בני הוא זה', וחסר אחר כך ואמר: 'עבדי' - נאמן; שלא אמר 'בני', אלא להבדיל מן המכס. אמר בבית המכס: 'עבדי הוא', וחסר ואמר: 'בני הוא' - אינו נאמן.

ה. העבדים והשפחות - אין קורין להן 'אבא פלוני', ולא 'אמא פלונית', שלא יבוא מן הדבר תקלה, ונמצא זה הבן נפגם. לפיכך, אם היו העבדים והשפחות חשויין ביותר, ויש להן קול, ורחי כל הקהל מפירין אותן ואת בני אדוניהם, כגון עבדי הנשיא - הרי אלו מותרין לקרות להן 'אבא' ו'אמא'.

ו. מי שהיתה לו שפחה, והוליד ממנה בן, והיה נוהג בו מנהג בנים, או שאמר: 'בני הוא ומשחררת היא אמא' - אם

בן, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון - אין זה הבן יורש את אחר משניהן, מפני שהוא ספק. ואם מת הבן - שניהן יורשין אותו וחולקין בשוה, מפני ששניהן ספק, שמא זה אביו או זה אביו.

ד. יבמה שלא שקה שלשה חדשים, ונתגיבמה בתוך שלשה חדשים, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון - זה הספק אומר: 'שמא בן המת אני, ואירש נכסי אבי כלם, ואין אמה ראוי לבס, שאין אמי בת ביום', והיבם אומר: 'שמא בני אמה, ואמך ראוייה ליבום, ואין לה בנכסי אחי כלום' - הואיל וגם זה היבם ספק, שמא יבם הוא או אינו יבם - חולקין בשוה. וכן דין זה הספק עם בני היבם, בנכסי המת שנתגיבמה אשתו - חולקין בשוה: הספק מחצה, ובני היבם הודיין מחצה. מת היבם אחר שחלק עם זה הספק, ובאוי בני היבם הודיים לירש אביהן - אף על פי שיש לזה הספק לומר להן: 'אם אחיכם אני, תנו לי חלק בירשה זו; ואם אין אני אחיכם, תחזירו לי החצי שלחך אביכם' - אין לזה הספק עמהם בנכסי אביהן כלום, ואינו מוציא מיבם.

ה. ספק והיבם שבאו לחלק בנכסי אביהם - הרי היבם יורש ודאי; וזה הספק - אם הוא בן המת, יש לו חצי הממון ולזה היבם חציו, ואם הוא בן היבם, אין לו כלום; לפיכך, יירש היבם, וידחה הספק. הניח היבם שני בנים ודאין, ואחר כך מת אבי היבם - הרי הספק אומר: 'אני בן המת, ויש לי מחצה ולשניהם מחצה', והשנים אומרים: 'אחינו אמה, ובן היבם אמה, ואין לה אלא שליש בנכסי הנקן' - החצי שמורה להן בו נוטלין, והשליש שמודין הם בו לו נוטלו; והשתות הנשא - חולקין אותו בשוה, הוא נוטל חציו ושניהם חציו. מת הספק - הרי היבם אומר: 'שמא בני הוא, ואני אירשנו', ואבי היבם אומר: 'שמא בן בני המת הוא, ואני אירשנו' - חולקין בשוה. מת היבם - הרי הספק אומר: 'בנו אני, ואירשנו', ואבי היבם אומר: 'שמא בן בני האחר אמה, וזה אחי אביך הוא, ואני אירשנו' - חולקין בשוה.

ו. מי שנפל הבית עליו ועל אשתו, ואין ידוע אם האשה מתה תחלה, ונמצאו יורשי הפעל יורשי האשה, או הפעל מת תחלה, ונמצאו יורשי האשה יורשי הפעל - כיצד דינם? מעמידין נכסי מלוג בחזקת יורשי האשה, והכתבה עקר ותוספת בחזקת יורשי הפעל; וחולקין בנכסי צאן פרזל - יורשי האשה נוטלין חצו, ויורשי הפעל חצו. אבל אם נפל הבית עליו ועל אמו - מעמידין את נכסי האם בחזקת יורשי האם, שהם יורשי ודאין; אבל יורשי הבן ספק הם - שאם מת הבן תחלה, אין לאחיו מאביו בנכסי אמו כלום, כמו שבארנו.

ז. נפל הבית עליו ועל בן בתו - אם האב מת תחלה - בן בתו יירשנו, ונמצאו הנכסים של יורשי הבן; ואם בן בתו מת תחלה - אין הבן יורש את אמו בקבר כמו שבארנו, ונמצאו הנכסים של יורשי האב. לפיכך, יחלקו יורשי האב עם יורשי בן הבת. וכן אם נשבה האב, ומת בן בתו

תלמיד חכמים הוא, או אדם פשוט שהחזק בדקדוקי מצוות - הרי זה יירשנו. ואף על פי כן, אינו נושא בת ישראל, עד שיביא ראיה שנסתמרה אמו ואחר כך ילדה, שהרי החזקה שפחה בפנינו. ואם משאר ההדיוטות הוא, ואין צריך לומר אם היה מן המפקירין עצמן לכך - הרי זה בחזקת עבד לכל דבר, ואחיו מאביו מוכרין אותו; ואם אין לאביו חוץ ממנו, אשת אביו מתגיבמת. וזה הוא הדין שינאה לי שהוא הולך על עקרי הקבלה. ויש מי שלא חלק בין פשרים לשאר העם, לענין שלא ימכרו אותו אחיו בלבה. ויש מי שהורה, שאפילו לירשו, לא נחלק בישראל. ואין ראוי לסמוך על דבר זה.

ז. כל הירשין, יורשין בחזקה. כיצד? עדים שהעידו שזה מחזק לנו שהוא בנו של פלוני, או 'אחיו' - אף על פי שאינן עדי יחוס, ולא ידעו אמתת יחוסין - הרי אלו יורשין בעדות זו.

ח. יעקב שמת והניח ראובן ושמעון, ולא החזק לו בן אלא שניהם - תפשו ראובן את לוי מן השיק, ואמר: 'אם זה אחינו הוא, ושמעון אומר: 'איני יודע' - הרי שמעון נוטל חצי הממון; וראובן שלישי, שהרי הודה שהן שלשה אחין; ולוי נוטל שתות. מת לוי, יחזר השתות לראובן. נפלו ללוי נכסים מאחרים - יחלקו אותן ראובן ושמעון, שהרי ראובן מודה לשמעון שלוי זה אחיהם. השבית השתות מאליו, ואחר כך מת לוי - אם שבח המגיע לכתפים הוא, כגון ענבים שהגיעו להבצר - הרי השבח הזה בנכסים שנפלו לו מאחרים, ויחלקו בהן; ואם עדין לא הגיעו להבצר, הרי הן של ראובן לבדו. אמר שמעון: 'אין לוי זה אחי, ונטל לוי בחלק ראובן כמו שבארנו, ואחר כך מת לוי - לא יירש ממנו שמעון כלום, אלא ראובן לבדו יירש השתות עם שאר הנכסים האחרים שהניח לוי. והוא הדין בכל הירשין שיודו מקצתן בירשין אחרים, ולא יודו מקצתן.

הלכות נחלות פרק ה

א. זה הכלל בירשין: כל שני יורשין, שאחד מהן יורש ודאי, והשני ספק - אין לספק כלום; ואם היו שניהם ספק, שמא זה הוא היורש או שמא זה - חולקין בשוה. לפיכך, מי שמת והניח בן וטמטום או אנדרוגינוס - הרי הבן יורש הכל; שהטמטום והאנדרוגינוס ספק. הניח בנות וטמטום ואנדרוגינוס - יורשות בשוה, והרי הוא כאחת מן הבנות.

ב. כבר בארנו בהלכות אישות דין הבנות עם הבנים במזונותיהן ובפרנסתן, ושם בארנו שהמזונות מתנאי כתבה. ובזמן שהנכסים מרבין, אין לבנות אלא מזונותיהן, והבנים יירשו הכל; ויתפרנסו הבנות בעשור נכסים, כדי שינשאו בו לבעלים. ובזמן שהנכסים מועטים, אין לבנים כלום, אלא הכל למזון הבנות. לפיכך, מי שמת והניח בנים ובנות וטמטום או אנדרוגינוס - בזמן שהנכסים מרבין - הבנים יורשין, ודוחין הטמטום אצל הבנות ונזון פמותן; ובזמן שהנכסים מועטים - הבנות דוחות את הטמטום אצל הבנים ואומרות לו: 'זכר אמה, ואין לה עצמו מזונות'.

ג. מי שלא שקה אחר בעלה שלשה חדשים, ונשאת וילדה

הואיל ויש שם לשון מתנה - אף על פי שהזכיר לשון ירשה בתחלה ובסוף, דבריו קמיין. וכן אם היו שלש שדות לשלשה יורשין, ואמר: 'יירש פלוני שדה פלונית, ותנתן לפלוני שדה פלונית, ויירש פלוני שדה פלונית' - קנו שלשתן; אף על פי שגה שאמר לו בלשון ירשה, אינו זה שנתן לו חלקו במתנה. והוא, שלא ישהה בין אמירה לאמירה כדי דבור; אכל אם שגה, צריך שיהיה לשון המתנה מערב בשלשתן.

ז. כיצד יאמר? אם היה לשון המתנה באמצע - פלוני ופלוני ופלוני יירשו שדה פלוני ופלוני ופלוני שנתתים להם במתנה, ויירשום'. ואם היה לשון המתנה בתחלה - יאמר: 'תנתן שדה פלוני ופלוני ופלוני לפלוני ופלוני ופלוני, ויירשום'. ואם היה לשון מתנה בסוף - יאמר: 'יירש פלוני ופלוני ופלוני שדה פלוני ופלוני ופלוני, שנתתים להם במתנה'.

ח. ירשת הבעל - אף על פי שהיא מדבריהם, עשו חזוק לדבריהם כשל תורה; ואין התנאי מועיל בה אלא אם כן התנה עמה כשהיא ארוסה, כמו שבארנו בהלכות אישות.

ט. הגוי יורש את אביו מן התורה; אבל שאר ירשותיהן, מניחין אותן לפי מנהגן.

י. והגר אינו יורש את אביו הגוי, אלא מדבריהם; תקנו לו שיירש כשהיה, שמא יחזר למרדו. ויראה לי שהתנאי מועיל בירשה זו, הואיל ואין הגוי מחויב לעמד בתקנת חכמים. ואין הגוי יורש את אביו הגר, ולא גר יורש את הגר, לא מדברי תורה, ולא מדברי סופרים.

יא. כל הנותן נכסיו לאחרים, והניח את היורשין - אף על פי שאין היורשין נוהגין בו כשורה - אין רוח חכמים נוהה הימנו, ונכו האחרים ככל מה שנתן להם. ומדת חסידות היא, שלא יעיד אדם חסיד בצנאזה שמעבירין בה הירשה מן היורש, אפלו מבן שאינו נוהג כשורה, לאחיו שהוא חכם ונוהג כשורה.

יב. ישראל שנשתמד, יורש את קרוביו הישראלים כשהיה. ואם ראו בית דין לאבד ממונו ולקנסו שלא יירש, כדי שלא לחזק ידי הרשעים - הרשות בידם. ואם יש לו בנים בישראל, תנתן ירשת אביהם המשמד להן. וכן המנהג תמיד במערב.

יג. צווי חכמים, שלא ישנה אדם בן בין הבנים בחייו, אפלו בדבר מועט, שלא יבואו לידי תחרות וקנאה, כאחי יוסף עם יוסף.

הלכות נחלות פ"ק ז

א. אין היורשין נוחלין, עד שיביאו ראיה ברורה שמת מורישין. אבל אם שמעו בו שמת, או שבאו גויים משיחין לפי תמן - אף על פי שמשיאין את אשתו על פיהם, ונוטלת בתתה - אין היורשין נוחלין על פיהם.

ב. האשה שבאת ואמרה: 'מת בעלי' - אף על פי שהיא נאמנת, ותנשא ותטל בתתה - אין היורשין נכנסין לנחלה על פיה. אמרה: 'מת בעלי', ונתבמה - הרי יבמה נכנס

במדינה, או שנשבה הבן, ומת אבי אמו במדינה - יחלקו יורשי האב עם יורשי בן הבת.

ח. נפל עליו הבית ועל אביו או שאר מורישין, והיתה עליו כתבת אשה ובעלי חובות - יורשי האב אומרים: 'מת הבן תחלה, ולא הניח כלום ואבד החוב', ובעלי חובות אומרים: 'האב מת תחלה, וזכה הבן בירשתו ויש לנו לגבות מחלקו' - הרי הנכסים בחזקת היורשין; ועל האשה ובעלי חובות להביא ראיה, או ילכו להם בלא כלום.

ט. דין אלו שמתו תחת המפלת, או ששבעו בים, או שנפלו לאש, או שמתו ביום אחר, וזה במדינה והאחר במדינה אחרת - דין אחד הוא; שבכל אלו וכיוצא בהן, אין יודעין מי הוא שמת תחלה.

יום שני

הלכות נחלות פ"ק ו

א. אין אדם יכול להוריש מי שאינו ראוי לירשו, ולא לעקר הירשה מן היורש, אף על פי שגה ממון הוא; לפי שנאמר בפרשת נחלות: 'והיתה לבני ישראל לחקת משפט' - לומר שחקה זו לא תשתנה, ואין התנאי מועיל בה; בין שגה והוא בריא בין שהיה שכיב מרע, בין על פה בין בכתב - אינו מועיל.

ב. לפיכך, האומר: 'איש פלוני בני בכורי לא יטל פי שנים', 'איש פלוני בני לא יירש עם אחיו' - לא אמר כלום; 'איש פלוני יירשני', במקום שיש לו בת, או שאמר: 'בתי תירשני', במקום שיש לו בן - לא אמר כלום. וכן כל כיוצא בזה. אבל אם היו לו יורשין רבים, כגון בנים רבים או בנות או אחים, ואמר כשהוא שכיב מרע: 'פלוני אחי יירשני מקלל אחי', או 'בתי פלונית תירשני מקלל בנותי' - דבריו קמיין, בין שאמר על פה בין שכתב בכתב. אבל אם אמר: 'פלוני בני יירשני לבדו' - אם אמר על פה, דבריו קמיין; אבל אם כתב כל נכסיו לבנו - לא עשהו אלא אפטרופא, כמו שבארנו.

ג. אמר: 'פלוני בני יירש חצי נכסי, ושאר בני החצי' - דבריו קמיין. אבל אם אמר על הבכור שיירש כפשוטו, או שאמר לא יירש פי שנים עם אחיו - לא אמר כלום, שנאמר: 'לא יוכל לבכר את בן האהובה'. פי את הבכר בן השנואה יכיר'.

ד. ואם היה בריא - אינו יכול להוסיף ולא לגרע, לא לבכור ולא לאחד משאר היורשין.

ה. במה דברים אמורים? בשאמר בלשון ירשה; אבל אם נתן מתנה, דבריו קמיין. לפיכך, המחלק נכסיו על פיו לבניו כשהוא שכיב מרע, רבה לאחד, וימעט לאחד, והשונה להן את הבכור - דבריו קמיין; ואם אמר משום ירשה, לא אמר כלום.

ו. כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה - אף על פי שהזכיר לשון ירשה, דבריו קמיין. כיצד? תנתן שדה פלוני לפלוני בני ויירשנה, או שאמר: 'יירש שדה פלוני ותנתן לו', או שאמר: 'יירשנה ותנתן לו ויירשנה' -

אפיטרופוס, לא לקרקע ולא למטלטלין, שהרי לדעתו יצא והניח נכסיו. וכיצד יהיה דין נכסי זה? המטלטלין - יצמדו ביד שהן תחת ידו עד שיבאו ויתבעו, או עד שימות ויתבעו הירושין;

ט. והקרקעות - מי שהניחו שכן, אין לוקחין ממנו שכן, ושדה או כרם שהיה בהן ארס, ישארו כשהניחן עד שיבאו, ושדה או כרם שהניחם בורים, ישארו בורים; שהרי הוא ברצונו אבד ממונו; ואבדה לדעת, אין אנו מצוין להחזירה. י. שמעו בו שמת - הרי בית דין מוציאין כל המטלטלין, ומניחין אותן אצל גאמן על פיהן, ומורידין הקרוב לשדות ולכרמים, ויהיה בהן כפאריס, עד שתבוא ראיה ברורה שמת, או עד שיבוא.

הלכות נחלות פ"ח

א. כשמורידין הקרוב לנכסי השבוי או הבורח, או לנכסי היוצא לדעת ששמעו בו שמת - לא יורידו קטן, שמא יפסיד הנכסים. ואין מורידין קרוב לנכסי קטן - שמא יטען ויאמר: 'זה חלקי המגיע לי בירשתי'. ואפלו קרוב מחמת קרוב, אין מורידין. כיצד? היה שני אחים, אחד גדול ואחד קטן, ונשבה הקטן או ברח - אין מורידין הגדול לתוף שדהו, מפני שהקטן אינו יכול למחות, ושמא יחזיק זה האח, ולאחר שנים יאמר: 'זה הוא חלקי שהגיע לי בירשתי, ומחמת ירשה באתי'. ואפלו בן אחיו של זה הקטן הנשבה - אין מורידין אותו לנכסיו, שמא יאמר: 'מחמת אבי ירשתי חלק זה'.

ב. לעולם אין מורידין לנכסי קטן, אפלו קרוב מחמת אחי האם שאינן ראויין לירש; הרחקה יתרה היא זו; ואפלו היה ביניהן שטר חלקה, בין בבתים בין בשדות - לא ירד. ואפלו אמר: 'כתבו עלי שטר אריסות' - לא ירד; שמא יאבדו השטרות, ויארכו הימים, ויטען, שזה חלק ירשה בא לו מחמתו או מחמת מורישו. מעשה באשה אחת שהיה לה שלש בנות, ונשבת הזקנה היא ובת אחת, ומתה בת שניה, והניחה בן קטן. ואמרו חכמים: 'אין מורידין זו הבת הנשארה לנכסים, שמא מתה הזקנה, ונמצאו שליש נכסים אלו לקטן, ואין מורידין קרוב לנכסי קטן'. וכן אין מורידין לזה הקטן בנכסים - שמא יצא עדין הזקנה בחיים, ואין מורידין קטן לנכסי שבוי. אלא כיצד עושין? מתוך שצריך להעמיד אפיטרופוס לשליש של קטן, מעמידין אפיטרופוס על כל נכסי הזקנה. אחר זמן, שמעו שמתה הזקנה. אמרו חכמים: 'תירד הבת הנשארה לשליש הנכסים, שהוא חלקה, וירד הקטן לשליש, שהוא חלקו מנכסי הזקנה, והשליש של בת השבויה, מעמידין לו אפיטרופוס מפני חלק הקטן; שמא מתה גם הבת השבויה, ויש לזה הקטן חצי השליש שלה'. וכן כל היוצא בזה.

יום שלישי

הלכות נחלות פ"ט

א. האחין שעדין לא חלקו ירשת אביהן, אלא פלן משתמשין ביחד במה שהניח להן אביהן - הרי הן כשפתין

לנחלה על פיה, שגאמר: 'יקום על שם אחיו המת', והרי קם.

ג. מי ששבע במים שאין להם סוף, ובאו עדים ששבע בפניהם, ואבד זכרו - אף על פי שאין משיאין את אשתו לכתחלה, הרי הירושין נוחלין על פיהן. וכן אם באו עדים שראוהו שנפל לגב אריות ונמרים, או שראוהו צלוב והעוף אוכל בו, או שנדקר במלחמה ומת, או שנהרג ולא הפירו פניו. אבל אם היו לו סימנים מבהקין בגופו והפירו אותן - בכל אלו הדברים וכיוצא בהם - אם אבד זכרו אחר בן, יורדין לנחלה בעדות זו, אף על פי שאין משיאין את אשתו; שאני אומר, שלא החמירו בדברים אלו, אלא מפני אסור ברת, אבל לענין ממונו - אם העידו העדים בדברים שחזקתן למיתה, והעידו שראו אותם הדברים ושאבד זכרו אחר כך ונשמע שמת - הרי אלו נוחלין על פיהם. וכן מעשים בכל יום בכל בתי דינין, ולא שמענו במי שחולק בדבר זה.

ד. שבוי שנשבה, ושמעו בו שמת, וירדו יורשיו לנחלה, וחלקו אותה ביניהם - אין מוציאין אותה מידם. וכן הבורח מחמת סכנה. אבל היוצא לדעת ששמעו בו שמת, וירדו יורשיו לנכסיו, וחלקום - מוציאין מידם, עד שיבאו ראיה שמת מורישין.

ה. שבוי שנשבה, ובורח מחמת סכנת נפשות - חזבין בית דין להתעסק בנכסיהן. כיצד עושין? כל המטלטלין יהיו מפקדין ביד גאמן על פי בית דין, ומורידין לתוף הקרקעות קרובין הראויין לירשה כדי לעבד את הקרקע ולהתעסק בה, עד שיודע שמתו, או עד שיבואו. ולכשיבואו השבוי והבורח - שמין לאלו הקרובים שהורדו מה שעשו ומה שאכלו, כמנהג כל הארסין של אותה המדינה. ולמה לא יצמדו בית דין אפיטרופוס על הכל, בין במטלטלין בין בקרקעות, עד שיבואו הבעלים, או עד שיודע בודאי שמתו? לפי שאין בית דין חזבין להעמיד אפיטרופוס לגדולים שהם בני דעת.

ו. נשבה השבוי, וברח המספן, והניח קמה לקצור, ענבים לבצר, תמרים לגדר, זיתים למסק - בית דין יורדין לנכסיו ומעמידין להן אפיטרופוס, וקוצר ובוצר וגודר ומוסק ומוכר הפרות; ומניחין דמיהם עם שאר המטלטלין בבית דין, ואחר כך מורידין הקרוב לנכסיו; שאם ירד תחלה - שמא יתלש אלו הפרות שהם בתלושין, ויאכל אותן. והוא הדין בחצרות ופונדקיות וחניות העשויות לשכר, ואינן צריכין עבודה ולא טרח, ואין אדם נוהג אותן באריסות - אין מורידין להם יורש, שהרי גובה השכר ואוכל. אלא כיצד עושין? בית דין מעמידין להן גבאי, ויהיה השכר מנח בבית דין, עד שתבוא ראיה שמת, או עד שיבוא ויטל שלו.

ז. ואין מורידין הקרוב לעולם אלא לשדות וגנות וכרמים וכיוצא בהן, שהיה בהם כפאריס, כדי שלא יפסדו, ונמצאו בורים ונשמים.

ח. מי שיצא לדעת והניח נכסיו, ואין ידוע לאין הלך ולא מה ארע לו - אין מורידין קרוב לנכסיו; ואם ירד, מסלקין אותו. ואין בית דין צריכין להטפל בו ולהעמיד לו

ט. אחד מן האחין ששטר חוב יצא מתחת ידו - עליו להביא ראיה שאביו נתנו לו בכתיבה ומסירה, או שצנה לו בו כשהוא שכיב מרע; ואם לא הביא ראיה, הרי הוא לאמצע.

י. במה דברים אמורים? באחין, מפני שחזקתן שומטין זה מזה. אבל אחר שטען שנתן לו או שקנהו מבצלו - גובה בו, ואינו צריך להביא ראיה.

יא. אחד מן האחין שנטל מאתים וזו ללמד תורה או ללמד אמנות - יכולין האחין לומר לו: 'אם אין אתה אצלנו, אין לך מזונות אלא לפי ברפת הבית; שאין הוצאת מזונות אחד לברדו, כהוצאת מזונותיו בין רבים.'

יב. מי שמת והניח בנים גדולים וקטנים - אין הגדולים מתפרנסין פרנסת הקטנים, ולא הקטנים גזונים מזונות הגדולים, אלא חולקים בשוה. נשאו גדולים לאחר מיתת אביהם - ישאו קטנים פן מכלל הנכסים, ואחר כך יחלקו. נשאו הגדולים בחיי אביהם, ואמרו הקטנים לאחר מיתת אביהם: 'הרי אנו נושאים כדרך שנשאתם אתם' - אין שומעין להם, אלא מה שנתן להם אביהם נתן.

יג. השיא האב את בנו משל אב, ועשה לו משתה והיתה ההוצאה משל אב, ונשתלחה שושבינות לזה הפן בחיי האב - כשהיא חוזרת לאחר מיתת האב, חוזרת לאמצע. אבל הוציא הפן במשתה משלו - אינה חוזרת אלא מחלק הפן שנשתלחה לו בלבד.

יד. האב ששלח שושבינות בשם אחד מבניו - כשתחזור השושבינות לאותו הפן, הרי היא שלו. אבל אם שלחה האב בשם בניו סתם - כשתחזור, תחזור לאמצע. ואין זה שנשתלחה לו חיב להחזירה, עד שישמחו עמו הבנים בלן, שהרי בלן שושביניו, שבשם בלן נשתלחה; לפיכך, אם שמח עם מקצתן - מחזיר חלק זה ששמח עמו בלבד, והרי הוא לאמצע.

טו. גדול האחין שהיה לובש ומתכסה מלבושין נאים - אם יש לאחים הנאה ממנו, כדי שיהיו דבריו נשמעין - הרי זה לובש מתפוסת הבית.

הלכות נחלות פּרָק י

א. שני אחים שחלקו, ובא להן אח ממדינת הים, וכן שלשה אחין שחלקו, ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן - אפלו נטל זה קרקע וזה כספים - בטלה מחלקת, וחזרין וחולקין השאר בשוה.

ב. מי שצנה בשעת חליו שיתנו לפלוני דקל או שדה מנכסיו, וחלקו האחין ולא נתנו לו כלום - הרי המחלקת בטלה. וכיצד עושין? נותנין מה שצנה מורישו, ואחר כך חזרין וחולקין פתחלה.

ג. האחין שחלקו, שמין מה שעליהן. אבל מה שעל בניהן ובנותיהן, שקנו להן מתפוסת הבית - אין שמין; וכן מה שעל נשותיהן, שכבר זכו בהן לעצמן. במה דברים אמורים? בכגדי חל. אבל בכגדי שבת ומועד, שמין מה שעליהן.

ד. מי שהניח יתומים, מקצתן גדולים ומקצתן קטנים, ורצו

לכל דבר. וכן בשאר היורשין, הרי הן שתפין בנכסי מורישן; וכל שנשא ונתן כל אחד מהן בממון זה, השכר לאמצע.

ב. היו היורשין גדולים וקטנים, והשביחו הגדולים את הנכסים - השביחו לאמצע. אמרו: 'ראו מה שהניח לנו אבא, והרי אנו עושין ואוכלין' - השבח של משביח; והוא, שיהיה השבח מחמת הוצאה שהוציא המשביח; אבל אם שביחו נכסים מחמת עצמן, השבח לאמצע.

ג. וכן אם היתה אשתו של מת, היא היורשת בכלל אחיותיה או בכלל בנות הדיקה, והשביחה הנכסים - השביחה לאמצע. ואם אמרה: 'ראו מה הניח בעלי, והריני עושה ואוכלת', והשביחה הנכסים מחמת הוצאה - הרי השבח שלה.

ד. מי שירש את אביו, והשביח הנכסים ונטע ויבנה, ואחר כך נודע שיש לו אחין במדינה אחרת - אם קטנים הם, השבח לאמצע; ואם היו גדולים - הואיל ולא ידע שיש לו אחין, שמין לו כפאריס. וכן אח שירד לנכסי קטן והשביח - אין שמין לו כפאריס, אלא השבח לאמצע; שהרי ירד שלא ברשות.

ה. אחד מן האחין שלקח מעות, ועשה בהן סחורה - אם היה תלמיד תכמים גדול שאינו מניח תורתו שעה אחת, הרי השכר שלו; שאין זה מניח תורתו, ומתעסק לאחיו.

ו. אחד מן האחין שמהו המלך גבאי או סופר שמכניס ומוציא בממון המלך, וכן כל פיוצא בזה מעבודת המלכים - אם מחמת האחין מנהו, כגון שהיה אביהם ידוע בדבר זה, ואמרו: 'נעמיד בנו תחתיו, כדי לעשות חסד עם היתומים' - הפרס שישל וכל השכר שישתפר בעבודה זו, לכל האחין, ואפלו היה נבון ביותר, וראוי למנותו. ואם מחמת עצמו מנהו, הרי זה לעצמו.

ז. אחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית, וקנה עבדים בשמו לברדו, והלה לאחרים, והיה שטר החוב בשמו לברדו, ואמר: 'מעוה אלו שהליתתי או שקניתי בהן עבדים, אלו שלי לברדו הן שנפלו לי מבית אבי אמי', או 'מציאה מצאתי', או 'מתנה נתנו לי' - עליו להביא ראיה שנפלה לו ירשה אחרת, או מצא מציאה, וזכה במתנה. וכן האשה שהיתה נושאה ונותנת בתוך הבית, והיו אונות - שהן שטרי ממפר עבדים ושטרי חובות - יוצאות על שמה, ואמרה: 'שלי הם, שנפלו לי מבית אבותי' - עליה להביא ראיה שנפלה לה ירשה. וכן אלמנה שהיתה נושאה ונותנת בנכסי יתומים, והיו אונות ושטרות יוצאין על שמה, ואמרה: 'מירשה נפלו לי', או 'מציאה מצאתי', או 'מתנה נתנה לי' - עליה להביא ראיה. ואם יש לה נדוניה, ואמרה: 'מנדוניהתי לקחתי' - נאמנת; אבל אם אין לה נדוניה, ולא הביאה ראיה - הרי הכל בחזקת היורשין.

ח. במה דברים אמורים? באחים ובאלמנה שאין חלוקין בעסתן. אבל אם היו חלוקין בעסתן - שמא מעסתו קמין, ועל האחין להביא ראיה שהן משל אמצע. וכן אם מת זה הנושא ונותן בתוך הבית - על האחין להביא ראיה, אף על פי שלא היו חלוקין בעסתן.

ולמה לא יקחו משכון כלים של זהב או חלי של זהב? שמה של אחרים הוא, ויתנו סימן, ויטלוהו אחר מותו, אם ידע הדין שאין זה אמוד. וכמה יפסקו בשכר? כפי מה שיראו הדין - או שליש השכר, או חציו; אפלו רביע השכר ליתומים - אם ראו שזו תקנה להן, עושין. לא מצאו אדם שיתנו לו המעות רחוק להפסד וקרוב לשכר - הרי אלו מוציאים מהן מזונות מעט מעט, עד שיקנו להן במעות קרקע, וימסרו אותה ביד אפיטרופוס שיעמידו להן.

ב. כל המטלטלין של תומים - שמיין אותן, ומוכרין אותן בבית דין. ואם היה השוק קרוב למדינה - מוליכין אותן לשוק ומוכרין אותן, ויצטרפו דמיהם עם המעות של תומים.

ג. מי שהיה בידו שכר של תומים - אם יניחו כאן עד שימכרו, שמה יחמיץ, ואם יוליכו לשוק, שמה יארעו אנס בדרך - הרי זה עושה בו כדרך שהוא עושה בשלו. וכן כל פיוצא בזה.

ד. לשמעמדין בית דין האפיטרופין, מוכרין לו כל נכסי הקטן, הקרקע והמטלטלין שלא נמכרו; והוא מוציא ומכניס, ובונה וסותר, ושוכר ונוטע וזורע, ועושה כפי מה שיראה שנה טוב ליתומים. ומאכילן ומשקן ונותן להן כל הוצאתן, כפי המזון וכפי הראוי להן; ולא ירויחו להן יתר מדי, ולא יצמצם עליהן יתר מדי.

ה. כשיגדלו התומים, נותן להם ממון מורישם; ואינו צריך לעשות חשבונות מה שהכניס ומה הוציא, אלא אומר להם: 'זה הוא הנשאר', ונשבע בנקיטת חפץ שלא יגזלן פלוס. כמה דברים אמורים? בשמנוהו בית דין. אבל אפיטרופוס שמנהו אבי תומים, וכן שאר המורישין - אינו נשבע על טענת ספק. יש לאפיטרופוס ללבש ולהתפסות מנכסי תומים, כדי שיהיה מכבד ויהיו דבריו נשמעין; והוא שיהיה ליתומים הנאה בנכסיהן בהיות דבריו נשמעין. ויש לאפיטרופוס למכור בהמה ובעדים ושפחות שדות וכרמים, להאכיל ליתומים; אבל אין מוכרין, ומניחין המעות. ואין מוכרין שדות לקח עבדים, ולא עבדים לקח שדות, שמה לא יצליחו; אבל מוכרין שדה לקח שוורים לעבודת שדות אחרות, שהשוורים הם עקר כל נכסי שדות. ז. אין האפיטרופין רשאים למכור ברחוק ולגאל בקרוב, למכור ברע ולגאל בנפה, שמה לא יצליח זה שקנו. ואין רשאים לדון ולחוב על מנת לזכות ליתומים; שמה לא יזכו, ונמצא החוב קים.

ח. אין האפיטרופין רשאים להוציא עבדים לחרות, ואפלו לקח מן העבד דמיו שיצא לחרות. אבל מוכרין לאחרים ולוקחין מהם הדמים על מנת שיוציאום לחרות, ואותם האחרים הן שמשחררין.

ט. האפיטרופין תורמין ומעשרין נכסי תומים כדי להאכילן, שאין מאכילין את התומים דבר האסור; אבל לא יעשרו ויתרמו, כדי שניחו הפרות מתקנין, אלא ימכרו אותם טבל, והרוצה לתמן יתמן.

י. האפיטרופין עושין לקטנים ספה, ולולב, וציצית,

לחלק בנכסי אביהן, כדי שיטלו הגדולים חלקן - מעמידין בית דין אפיטרופוס לקטנים, ובורר להן החלק הנפה. ואם הגדילו - אינן יכולין למחות, שהרי על פי בית דין חלקו להם. ואם טעו בית דין בשומה, ופחתו שתות - יכולין למחות, וחוזרין וחולקין חלקה אחרת אחר שהגדילו.

ה. מי שמת והניח יורשין גדולים וקטנים - צריך למנות אפיטרופוס שיהיה מתעסק בחלק הקטן, עד שיגדיל. ואם לא מנה - תביין בית דין להעמיד להן אפיטרופוס, עד שיגדילו; שבית דין הוא אביהן של תומים.

ו. צנה המוריש ואמר: 'נותן חלק הקטן לקטן, ומה שירצה יעשה בו' - הרשות בידו. וכן אם מנה המוריש אפיטרופוס על הקטנים, קטן או אשה או עבד - הרשות בידו. אבל אין בית דין ממנין אפיטרופוס, לא אשה, ולא עבד, ולא קטן; ולא עם הארץ, שהוא בחזקת חשוד על עברות. אלא בודקין על אדם נאמן, ואיש חיל, ויודע להפך בזכות התומים, וטוען טענותן, ויש לו כח בעסקי העולם, כדי לשמר נכסיהם ולהרויח שבתן; ומעמידין אותו על הקטנים, בין שיהיה רחוק בין שיהיה קרוב לקטן, אלא שאם היה קרוב, לא ירד לקרקעות.

ז. בית דין שהעמידו אפיטרופוס, ושמעו עליו שהוא אוכל ושותה ומוציא הוצאות יתר מדבר שיהיה אמוד בו - יש להן לחוש לו, שמה מנכסי תומים הוא אוכל; ומסלקין אותו, ומעמידין אחר. אבל אם מנהו אבי תומים - אין מסלקין אותו, שמה מציאה מצא; אלא אם באו עדים שהוא מפסיד נכסי תומים, מסלקין אותו. וכבר הספיקו הגאונים שמשביעין אותו, הואיל והפסיד. והוא הדין לאפיטרופוס שמנהו אבי תומים, והיתה שמועתו טובה, והיה ישר ורודף מצות, וחסד להיות זולל וסובא והולך בדרך החשד, או שפרץ בנדרים ובאבק גזל - בית דין תביין לסלק אותו ולהשביעו, ולמנות להן אפיטרופוס כשר. וכל הדברים האלו, כפי מה שיראה לדין; שכל בית דין ובית דין, הוא אביהן של תומים.

ח. קטן שהגדיל, אפלו היה אוכל ושותה יתר מדי ומפסיד והולך בדרך רעה - אין בית דין מונעין ממנו ממנו, ואין מעמידין לו אפיטרופוס, אלא אם כן צנה אביו או מורישו שלא יתנו לו אלא אם כן היה כשר ומצליח, או שלא יתנו לו עד זמן פלוני. והשוטה והחרש - הרי הן קטנים, ומעמידין להן אפיטרופוס.

הלכות נחלות פרק יא

א. מעות של תומים שהניח להן אביהן - אינן צריכים אפיטרופוס, אלא כיצד עושין בהן? בודקין על מי שיש לו נכסים שיש להן אחריות, ויהיו עדיה, ויהיה איש נאמן ושומע דיני תורה, ומעולם לא קבל עליו נדוי; ונותנין לו המעות בבית דין, קרוב לשכר ורחוק להפסד, ונמצאו התומים נהנין משכר המעות. וכן אם אין לו קרקע, ונתן להן משכון זהב משכר שאין לו סימן - נוטלין בית דין המשכון, ונותנין לו המעות קרוב לשכר ורחוק להפסד.

נבלתו; (יג) שלא להחיות מכשף; (יד) להלקות לרשע; (טו) שלא יוסיף בהפנית הלוקה; (טז) שלא להרג נקי באמדם הדעת; (יז) שלא לעגש אנוס; (יח) שלא לרחם על הורג חברו או חובל בו; (יט) שלא לחוס על הדל בדין; (כ) שלא להדר גדול בדין; (כא) שלא להטות הדין על בעל עברות, אף על פי שהוא חוטא; (כב) שלא לעגל משפט; (כג) שלא להטות משפט גר יתום; (כד) לשפט בצדק; (כה) שלא ליראה בדין מאיש זרוע; (כו) שלא לקח שחד; (כז) שלא לשא שמע שוא; (כח) שלא לקלל הדיינין; (כט) שלא לקלל הנשיא; (ל) שלא לקלל אדם משאר בני ישראל הפשרים. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות סנהדרין פרק א

א. מצוות עשה של תורה, למנות שופטים ושוטרים בכל מדינה ומדינה ובכל פלך ופלך, שנאמר: "שפטים ושטרים תתן לך בכל שעריך". שופטים - אלו הדיינים הקבועים בבית דין, ובעלי דינים באים לפניהם. השוטרים - אלו בעלי מקל ורצועה, והם עומדים לפני הדיינים המסבבים בשווקים ועל החגיות לתקן השערים והמדות, ולהפכות כל מענת; וכל מעשיהן על פי הדיינים. וכל שיראו בו ערות דבר - מביאין אותו לבית דין, ודיינין אותו כפי רשעו.

ב. אין אנו חייבין להעמיד בתי דינים בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר, אלא בארץ ישראל בלבד; אבל בחוצה לארץ, אינן חייבין להעמיד בית דין בכל פלך ופלך, שנאמר: "תתן לך בכל שעריך, אשר ה' אלהיך נותן לך".

ג. כמה בתי דינים קבועים יהיו בישראל, וכמה יהיה מנינם? קובעין בתחלה בית דין הגדול במקדש, והוא הנקרא 'סנהדרין גדולה'. ומנינם אחד ושבעים - שנאמר: "אספה לי שבעים איש מזקני ישראל", ומשה על גביהן, שנאמר: "והתציבו שם עמך", הרי שבעים ואחד. הגדול בחכמה שבכלן - מושיבין אותו ראש עליהם, והוא הנקרא 'ראש הושיבה'; והוא שקורין אותו חכמים 'נשיא' בכל מקום, והוא העומד פחת משה רבנו. ומושיבין הגדול שבשבעים משנה לראש, ויושב מימינו, והוא הנקרא 'אב בית דין'. ושאר השבעים יושבין לפני שניהן, כפי מעלתן: כל הגדול מחברו בחכמה, יהיה קרוב לנשיא משמאלו יותר מחברו; והם יושבין בכמו חצי גרן בעגול, כדי שיהיה הנשיא עם אב בית דין רואין את פלן. ועוד מעמידין שני בתי דינים של שלשה ועשרים, שלשה ועשרים - אחד על פתח העזרה, ואחד על פתח הר הבית. ומעמידין בכל עיר ועיר מישראל שיש בה מאה ועשרים או יותר, סנהדרין קטנה; ויושבת בשער העיר, שנאמר: "והציגו בשער משפט". וכמה יהיה מנינה? שלשה ועשרים דין. והגדול בחכמה שבכלן, ראש עליהן; והשאר יושבין בעגול כמו חצי גרן בעגולה, כדי שיהיה הראש רואה את פלן.

ד. עיר שאין בה מאה ועשרים, מעמידין בה שלשה דיינים: שאין בית דין פחות משלשה, כדי שיהיה בהם רב ומעוט, אם הייתה ביניהן מחלוקת בדין מן הדיינים.

ושופר, וספר תורה תפלין ומזוזות, ומגלה. כללו של דבר: כל מצוות עשה שיש לה קצבה, בין שהיא מדברי תורה בין שהיא מדברי סופרים - עושין להן, אף על פי שאינן חייבין במצוה מכל המצוות אלא כדי לחנכן. אבל אין פוסקין עליהן צדקה, ואפלו לפדיון שבויים, מפני שמצוות אלו אין להן קצבה.

יא. ומי שנשתטה או שנתחרש - בית דין פוסקין עליו צדקה, אם היה ראוי.

יב. אף על פי שאין האפיטרופוס צריך לעשות חשבון, כמו שבארנו, צריך לחשב בינו לבין עצמו ולדקדק, ולהזהר הרבה מאביהם של אלו היתומים שהוא רוכב ערבות, שנאמר: "סלו לרכב בערבות, ביה שמו, אבי יתומים ודין אלמנות, אלהים במעון קדשו".

ברוך רחמנא דסייען. נגמר ספר שלשה עשר והוא ספר משפטים, בעזרת שדי. ומנין פרקיו של ספר זה, חמשה ושבעים: הלכות שכירות, שלשה עשר פרקים; הלכות שאלה ופקדון, שמונה פרקים; הלכות הלואה, שבעה ועשרים פרקים; הלכות טוען ונטען, ששה עשר פרקים; הלכות נחלות, אחד עשר פרקים.

יום רביעי

בשם ה' אל עולם.

גם אלה לחכמים, הכר פנים במשפט, בל טוב.

אמר לרשע צדיק אתה - קבחו עמים, ונעמוהו לאמים.

ולמוכחים ינעם, ועליהם תבוא ברכת טוב.

ספר ארבעה עשר והוא ספר שופטים

הלכותיו חמש, וזה הוא סדרן: הלכות סנהדרין והענישין המסורין להן, הלכות עדות, הלכות מקרים, הלכות אבלי, הלכות מלכים ומלחמות.

הלכות סנהדרין והענישין המסורין להן

יש בכללן שלשים מצוות - עשר מצוות עשה, ועשרים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) למנות שופטים; (ב) שלא למנות דין שאינו יודע דרך המשפט; (ג) לנטות אחרי רבים, אם נחלקו השופטים; (ד) שלא להרג אם רבו המתדיינים באיש אחד, עד שיהיו יתר שנים; (ה) שלא ללמד חובה מי שלמד זכות, בדיני נפשות; (ו) להרג בסקילה; (ז) להרג בשרפה; (ח) להרג בסוף; (ט) להרג בחנק; (י) לתלות; (יא) לקבר הנהרג ביום הריגתו; (יב) שלא תלין

עליו ולמרות דבריו; אבל מושיבין כהן גדול, אם היה ראוי בחקמה.

ה. מלכי בית דוד - אף על פי שאין מושיבין אותן בסנהדרין - דנין הן את העם, ודנין אותן אם יש עליהם דין. אבל מלכי ישראל - אין דנין ואין דנין אותן, לפי שאינן נכנעין לדברי תורה; שפא תבוא מהם תקלה.

ו. קשם שבית דין מנקין בצדק, כפי צריכין להיות מנקין מכל מומי הגוף. וצריך להשתדל ולבדק ולחפש שיהיו כלן בעלי שיבה, בעלי קומה, בעלי מראה, ובוני לחש, ושיהיו יודעין ברב הלשונות, כדי שלא תהיה סנהדרין שומעת מפי התרגמן.

ז. בית דין של שלשה - אף על פי שאין מדקדקין בהם בכל אלו הדברים, צריך שיהיה בכל אחד מהם שבועה דברים; ואלו הן - חקמה, ויראה, וענוה, ושנאת ממון, ואהבת האמת, ואהבת הבריות להם, ובעלי שם טוב. וכל אלו הדברים - מפרשין הן בתורה; הרי הוא אומר: "אנשים חכמים ונבנים", הרי בעלי חקמה אמרו. "וידעים לשבטיכם", אלו שרוח הבריות נוחה מהן; ובמה יהיו אהובים לבריות? בזמן שיהיו בעלי עין טובה, ונפש שפלה, וחקרתן טובה, ומשאן ודבורן בנחת עם הבריות. ולהלן הוא אומר: "אנשי חיל", אלו שהם גבורין במצוות, ומדקדקין על עצמן וכובשין את יצרם, עד שלא יהיה להם שם גנאי ולא שם רע, ויהיה פרקן נאה. ובכלל "אנשי חיל", שיהיה להם לב אמין להציל עשוק מיד גוול, כענין שנאמר: "ויקם משה וישען". ומה משה רבנו "ענו", אף כל דין צריך שיהיה ענו. "יראי אלהים", כמשמעו. "שנאי בצע" - אפלו ממון שלהן אינן נבטלין עליו, ולא רודפין לקבץ הממון; שכל מי שהוא "נבטל להון". . . חסר ובאנו. "אנשי אמת" - שיהיו רודפין אחר הצדק מתחת עצמן בדתן, אוהבין את האמת ושונאים את החמס, ובורחין מכל מיני העול.

ח. אמרו חכמים, שמבית דין הגדול היו שולחים בכל ארץ ישראל, ובדקין: כל מי שמצאוהו חכם, וירא חטא, וענו, ושפל, ופרקו נאה, ורוח הבריות נוחה הימנו - עושין אותו דין בעירו. ומשם מעלין אותו לפתח הר הבית, ומשם מעלין אותו לפתח העזרה, ומשם מעלין אותו לבית דין הגדול.

ט. בית דין של שלשה שהיה אחד מהן גר - הרי זה פסול, עד שתהיה אמו מישראל. היה אחד מהן ממזר - אפלו שלשתן ממזרים, הרי אלו כשרין לדון. וכן אם היה כל אחד מהן סומה באחת מעיניו - הרי זה כשר, מה שאין כן בסנהדרין. אבל הסומה בשתי עיניו, פסול לכל.

י. אף על פי שאין בית דין פחות משלשה - מתר לאחד לדון מן התורה, שנאמר: "בצדק תשפט עמי תה". ומדברי סופרים, עד שיהיו שלשה; ושנים שדנו, אין דיניהם דין.

יא. אחד שהיה ממחה לרבים, או נוטל רשות מבית דין - הרי זה מתר לו לדון יחידי, אבל אינו חשוב בית דין. ואף על פי שהוא מתר, מצות חכמים היא שיושיב עמו אחרים; אמרו חכמים: 'אל תהי דן יחידי' - שאין דן יחידי, אלא אחד.

ה. כל עיר שאין בה שני חכמים גדולים - אחד ראוי ללמד ולהורות בכל התורה בלה, ואחד יודע לשמע ויודע לשאל ולהשיב - אין מושיבין בה סנהדרין, אף על פי שיש בה אלפים מישראל.

ו. סנהדרין שיש בה שנים אלו, אחד שראוי לדבר ואחד ראוי לשמע - הרי זו סנהדרין. היו בה שלשה, הרי זו בינונית; היו בה ארבעה יודעים לדבר, הרי זו סנהדרין חקמה.

ז. כל סנהדרין קטנה - מושיבין לפניהן שלש שורות של תלמידי חכמים, בכל שורה ושורה שלשה ועשרים איש; שורה ראשונה קרובה לסנהדרין, ושורה שנייה למטה ממנה, ושלישית למטה ממנה. ובכל שורה ושורה, יושבין בה לפי מעלתן בחקמה.

ח. אם נחלקו הסנהדרין, וצרכו לסמוך אחד להוסיף על מנגינן - סומכין מן הראשונה גדול שבה. והראשון שבשורה שנייה בא ויושב בסוף שורה הראשונה כדי למלאת חסרונה, והראשון שבשלישית בא ויושב בסוף שורה שנייה; ובוררין להם אחד משאר הקהל, ומושיבין אותו בסוף השורה השלישית. וכן אם צרכו לסמוך שני או שלישי, ועל הסדר הזה הן עושין.

ט. כל מקום שיש בו סנהדרין - יהיו שם שני סופרי דינין עומדין לפניהן, אחד מן הימין ואחד מן השמאל; אחד כותב דברי המזכיר, ואחד כותב דברי המשיבין.

י. ולמה אין מעמידין סנהדרין, אלא בעיר שיש בה מאה ועשרים? כדי שיהיה מהן סנהדרין של עשרים ושלשה, ושלש שורות של תשעה ושלשים, ועשרה בטלנין של בית הכנסת, ושני סופרים, ושני חזנים, ושני בעלי דינין, ושני עדים, ושני זוממין, ושני זוממי זוממין, ושני גבאי צדקה, ועוד אחד כדי שיהיו שלשה לחלק הצדקה, ורופא אמן, ולבקר, ומלמד תינוקות - הרי מאה ועשרים.

הלכות סנהדרין פרק ב

א. אין מעמידין בסנהדרין, בין בגדולה בין בקטנה - אלא אנשים חכמים ונבונים, מפלאין בחכמת התורה, בעלי דעה מרבה, ויודעים קצת משאר חכמות, כגון רפואות, וחסבון תקופות ומזלות, ואצטגנינות, ודרכי המעוננים והקוסמים והמכשפים והכלי עבודה זרה וכיוצא באלו, כדי שיהיו יודעין לדון אותם. ואין מעמידין בסנהדרין אלא כהנים לויים וישראלים המיחסין, הראויין להשיא לכהנה - שנאמר: "והתיצבו שם עמך", בודמין לה בחקמה וביראה וביחוס.

ב. ומצוה להיות בסנהדרין גדולה כהנים ולויים, שנאמר: "ויבאת אל הכהנים הלויים"; ואם לא מצאו - אפלו היו כלן ישראל, הרי זה מתר.

ג. אין מעמידין בכל סנהדרין לא סרים ולא זקן מפלג בשנים, מפני שיש בהן אכזריות, ולא מי שאין לו בנים, כדי שיהיה רחמן.

ד. ואין מושיבין מלה ישראל בסנהדרין, שאסור לחלק

איש פלוני נאה - אושיבנו דין, איש פלוני קרובי - אושיבנו דין, איש פלוני יודע בכל לשון - אושיבנו דין, ונמצא מזכה את החיב ומחייב את הזכאי - לא מפני שהוא רשע, אלא מפני שאינו יודע - לכה נאמר: "לא תפירו פנים במשפט". ועוד אמרו חכמים: 'כל המעמיד להן לישראל דין שאינו הגון - כאלו הקים מצבה, שנאמר: "ולא תקים לה מצבה, אשר שגא ה' אליה", ובמקום תלמידי חכמים - כאלו נטע אשרה, שנאמר: "לא תטע לה אשרה, כל עץ, אצל מזבח ה' אליה אשר תעשה לה"'. וכן אמרו חכמים: "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב" - אלוה הבא בשביל כסף וזהב, זה הדין שמונהו מפני עשרו בלבד.

ט. כל דין שנתן ממוז כפי שיתמנה - אסור לעמוד מפניו; וצויו חכמים להקל אותו ולזלזל בו. ואמרו חכמים, שהטלית שמתעטף בה, תהי בעיניך כמדרעת של חמור.

י. כף הנה דרך החכמים הראשונים - בורחין מלהתמנות, ודוחקין עצמן הרבה שלא לשוב בדין, עד שידעו שאין שם ראוי כמותן, ושם ימנעו מן הדין, תתקלקל השורה. אף על פי כן, לא היו יושבין לדין, עד שמכבידין עליהן העם והזקנים, ופוצרין בהם.

יום חמישי

הלכות סנהדרין פרק ד

א. אחד בית דין הגדול, או סנדרין קטנה, או בית דין של שלשה - צריכין שיהיה כל אחד מהן, סמוך מפי סמוך. ומשה רבנו סמך והושע ביד, שנאמר: "ויסמך את נדיו עליו, ויצוהו". וכן השבעים זקנים - משה רבנו סמכן, ושרת עליהן שכניה. ואותם הזקנים סמכו לאחרים, והאחרים לאחרים, ונמצאו הסמוכין איש מפי איש, עד בית דינו של הושע, עד בית דינו של משה רבנו. ואחד הנסמך מפי הנשיא, או מפי אחד מן הסמוכין, אפלו לא היה אותו הסמוך בסנדרין מעולם.

ב. וכיצד היא הסמיכה לדורות? לא שייסמכו ידיהם על ראש הזקן, אלא שקורין לו 'רבי', ואומרים לו: 'הרי אתה סמוך, ויש לה רשות לדון אפלו דיני קנסות'.

ג. ואין סומכין סמיכה זו, שהיא מנוי הזקנים לדניות, אלא בשלשה; והוא, שיהיה האחד מהן סמוך מפי אחרים, כמו שבארנו.

ד. אין קרוי 'אלהים', אלא בית דין הגדול שנסמכו בארץ ישראל בלבד, והם האנשים החכמים הראויין לדון שבדקו אותם בית דין של ארץ ישראל, והמחו אותן וסמכו אותן.

ה. בראשונה, היה כל מי שנסמך סומך תלמידיו. וחכמים חלקו כבוד לבית הלל הזקן, והתקינו שלא יהיה אדם נסמך אלא ברשות הנשיא, ושלא יהא הנשיא סומך, אלא אם כן היה אב בית דין עמו, ושלא יהיה אב בית דין סומך, אלא אם כן היה הנשיא עמו. אבל שאר החבורה - יש לכל אחד מהם לסמך ברשות הנשיא, והוא שיהיו שנים עמו; שהסמיכה אינה בפחות משלשה.

ו. אין סומכין זקנים בחוצה לארץ, ואף על פי שאלו

יב. יש לאדם לעשות דין לעצמו, אם יש בידו כח; הואיל וכדת וכהלכה הוא עושה, אינו חייב לטרח ולבוא לבית דין, אף על פי שלא היה שם הפסד בנכסיו אלו נתאחר ויבא לבית דין. לפיכך, אם קבל עליו בעל דינו, והביאו לבית דין, ודרשו ומצאו שעשה כהלכה, ודין אמת דן לעצמו - אין סותרין את דינו.

יג. אף על פי שבית דין של שלשה בית דין שלם הוא - כל זמן שהן רבים, הרי זה משבח; ומוטב שיחתך הדין באחד עשר, יותר מעשרה. וצריכין שיהיו היושבים בלן שם בבית דין, תלמידי חכמים וראויין.

יד. ואסור לאדם חכם שישוב בדין, עד שידע עם מי ישב; שמה יצטרף עם אנשים שאינם הגונים, ונמצא בכלל קשר בוגדים, לא בכלל בית דין.

הלכות סנהדרין פרק ג

א. עד אימתי יושבין הדיינים בדין? סנהדרין קטנה ובית דין של שלשה - יושבין מאחר תפלת השחר, עד סוף שש שעות ביום. אבל בית דין הגדול - היו יושבין מתמיד של שחר, עד תמיד של בין הערבים; ובשבתות וימים טובים, היו יושבין בבית המדרש שבהר הבית.

ב. אין בית דין של שבעים ואחד צריכין שיהיו בלן יושבין כאחד במקומן שבמקדש. אלא בעת שיהיו צריכין להתקבץ - מתקבצין בלן; ובשאר העתות - כל מי שיהיה לו עסק, יצא לעשות חפצו וחזור; והוא שלא יפחתו מעשרים ושלשה יושבין תמיד, כל זמן שישבתן. צריך אחד מהן לצאת, הרי זה מסתכל בחבריו הנשארים: אם ישאר שם עשרים ושלשה, יצא; ואם לאו, לא יצא עד שיבוא אחר.

ג. אין מתחילין את הדיינים בלילה; מפי השמועה למדו, שהדיינים כנגעים, שנאמר: "כל ריב וכל נגע" - מה ראית נגעים ביום בלבד, אף הדיינים ביום.

ד. וכן אין מקבלין עדות ולא מקימין שטרות בלילה. ובדיני ממונות - אם התחילו ביום, מתר לגמר הדין בלילה. ה. הנחלות בדיינים, שנאמר בהן: "לחקת משפט"; לפיכך, אין מפילין נחלות בלילה.

ו. שנים שנוכנסו לבקר את החולה, וצוה בפניהם - כותבים, ואין עושין דין. ואם היו שלשה - רצו, כותבין; רצו, עושין דין. במה דברים אמורים? ביום; אבל בלילה, כותבין ואין עושין דין.

ז. כל בית דין של ישראל שהוא הגון, שכינה עמהן; לפיכך, צריכין הדיינים לישוב באימה ויראה ועטיפה וכבוד ראש. ואסור להקל ראש או לשחק או לספר בשיחה בטלה בבית דין, אלא בדברי תורה וחקמה.

ח. כל סנהדרין או מלך או ראש גולה שהעמידו להן לישראל דין שאינו הגון, ואינו חכם בחקמת התורה, וראוי להיות דין - אף על פי שהוא פלו מחמדים, ויש בו טובות אחרות - הרי זה שהעמידו עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תפירו פנים במשפט" - מפי השמועה למדו, שזה מדבר כנגד הממנה להושיב הדיינים. אמרו חכמים: 'שמה תאמר:

בחוצה לארץ, אין רשותן מועלת לו לכף את בעלי דיניו; אף על פי שיש לו לדון דיני קנסות בחוצה לארץ, אינו דן אלא למי שרצה לדון אצלו; אבל לכף את בעלי דיניו ולדון להן, אין לו רשות, עד שיטל רשות מראש גלות.

טו. מי שאינו ראוי לדון מפני שאינו יודע או מפני שאינו הגון, שעבר ראש גלות ונתן לו רשות, או שטעו בית דין ונתנו לו רשות - אין הרשות מועלת לו כלום, עד שיהיה ראוי; שהמקדיש בעל מום למזבח, אין קדשה חלה עליו.

הלכות סנהדרין פרק ה

א. אין מעמידין מלך, אלא על פי בית דין של שבעים ואחד; ואין עושין סנדרי קטנה לכל שבט ושבט ולכל עיר ועיר, אלא בית דין של שבעים ואחד. ואין דנין לא את השבט שהדח כלו, ולא את נביא השקר, ולא את כהן גדול בדיני נפשות, אלא בבית דין הגדול; אבל דיני ממונות דנין בשלשה. וכן אין נעשה זקן ממרא, ולא עושין עיר הנדחת, ולא משקין את השוטה, אלא בבית דין הגדול. ואין מוסיפין על העיר ועל העזרות, ולא מוציאים למלחמת הרשות ולמדידת החלל, אלא על פי בית דין הגדול, שנאמר: "כל הדבר הגדל יביאו אליך".

ב. אין דנין דיני נפשות בפחות מעשרים ושלשה שהן סנדרי קטנה, בין דיני נפשות אדם בין דיני נפשות בהמה; לפיכך, אין דנין שור הנסקל, ולא בהמה הנרבעת או הרובעת, אלא בבית דין של עשרים ושלשה. אפלו ארי ודב ונמר וברדלס, שהן תרבות ויש להם בעלים, שהמיתו - מיתתן בעשרים ושלשה. אבל נחש שהמית, אחד הורג אותו.

ג. המוציא שם רע - אין דנין אותו תחלה, אלא בבית דין של עשרים ושלשה, מפני שיש בדינו צד לדיני נפשות, שמא יהיה הדבר אמת ותסקל הבת. לא נאמנו דברי הבעל, ובה האב לתבעו בקנס - דינו בשלשה. ומנין שאין דנין דיני נפשות אלא בעשרים ושלשה? אף על פי שדברי קבלה הם, הרי הוא אומר: "ושפטו העדה... והצילו העדה" - עדה שופטת, ועדה מצלת. עדה שופטת והם המחיבין, ועדה מצלת והם המזכין, ואין עדה פחותה מעשרה - הרי עשרים. ומוסיפין שלשה כדי שלא יהא בית דין שקול, ויהיה בו "אחרי רבים - להטות".

ד. מכות בשלשה, ואף על פי שאפשר שימות כשמלקין אותו.

ה. צריפת העגלה בחמשה.

ו. עבור החדש בשבעה.

ז. עבור השנה שלשה. וכל אלו סמוכין, כמו שבארנו.

ח. דיני קנסות - כגון גזלות ותפלות, ותשלומי כפול, ותשלומי ארבעה וחמשה, והאונס, והמפתה, וכיוצא בהן - אין דנין אותן אלא שלשה ממחים, והם הסמוכין בארץ ישראל. אבל שאר דיני ממונות, כגון הודאות והלואות - אין צריכין ממחה; אלא אפלו שלשה הדיוטות, ואפלו אחד ממחה דן אותן. לפיכך, דנין בהודאות והלואות וכיוצא בהן

הסמוכין נסמכו בארץ ישראל. אפלו היו הסמוכין בארץ, והנסמך חוצה לארץ - אין סומכין; ואין צריך לומר, אם היו הסמוכין בחוצה לארץ, והנסמך בארץ. היו שניהם בארץ - סומכין אותו, אף על פי שאינו עם הסמוכין במקום אחד; אלא שולחין לו, או כותבין לו שהוא סמוך, ונותנין לו רשות לדון דיני קנסות, הואיל ושניהם בארץ. וכל ארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים, ראוייה לסמיכה.

ז. יש לסומכין לסמוך אפלו מאה בפעם אחת, ורוד המלך סמך שלשים אף ביום אחד.

ח. ויש להם למנות לכל מה שירצו, לדברים יחידים - והוא, שיהיה ראוי לכל הדברים. כיצד? חכם מפלא, שראוי להורות בכל התורה בזה - יש לבית דין לסמוך אותו ולתן לו רשות לדון, לא להורות באסור והתר, או יתנו לו רשות להורות באסור והתר, לא לדון דיני ממונות, או יתנו לו רשות לזה ולזה, אבל לא לדון דיני קנסות, או לדון דיני קנסות, אבל לא להתיר בכורות במומן, או יתנו לו רשות להתיר נדרים בלבד, או לראות כתמים. וכן כל פיוצא בזה.

ט. וכן יש לסומכין לתן רשות עד זמן, ולומר לנסמך: 'יש לך רשות לדון או להורות, עד שיבוא הנשיא לכאן', או 'כל זמן שאין את עמנו במדינה'. וכן כל פיוצא בזה.

י. חכם מפלא שהיה סומה בעינו אחת - אף על פי שהוא ראוי לדיני ממונות - אין סומכין אותו לדיני ממונות, מפני שאינו ראוי לכל הדברים. וכן כל פיוצא בזה.

יא. הרי שלא היה בארץ ישראל אלא סמוך אחד - מושיב שנים בצדו, וסמוך שבעים כאחד או זה אחר זה, ואחר כך יעשה הוא והשבעים בית דין הגדול, ויסמכו בתי דינין אחרים. נראין לי הדברים, שאם הסמימו כל החכמים שבארץ ישראל למנות דינין ולסמוך אותן - הרי אלו סמוכים, ויש להם לדון דיני קנסות, ויש להם לסמוך לאחרים. אם כן, למה היו החכמים מצטערים על הסמיכה, כדי שלא יבטלו דיני קנסות מישראל? לפי שישראל מפזרין, ואי אפשר שיסכימו בלן; ואם היה שם סמוך מפי סמוך, אינו צריך דעת בלן, אלא דן דיני קנסות לכל, שהרי נסמך מפי בית דין. והדבר צריך הכרע.

יב. בית דין שנסמכו בארץ ישראל, ויצאו לחוצה לארץ - הרי הן דנין דיני קנסות בחוצה לארץ, כדרך שדנין בארץ; שסנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ - והוא, שיהיו סמוכין בארץ.

יג. ראשי גליות שבבבל - במקום מלך הן עומדין, ויש להם לרדות את ישראל בכל מקום, ולדון עליהם, בין רצו בין לא רצו, שנאמר: "לא יסור שבט מיהודה", אלו ראשי גליות שבבבל.

יד. וכל דין הראוי לדון, שנמתן לו ראש גלות רשות לדון - יש לו לדון בכל העולם כלו, אף על פי שלא רצו בעלי דיניו, בין בארץ בין בחוצה לארץ, אף על פי שאינו דן דיני קנסות. כל דין הראוי לדון, שנמתן לו בית דין שבארץ ישראל רשות לדון - יש לו לדון בכל ארץ ישראל ובגירות העומדות על הגבולין, אף על פי שלא רצו בעלי דיניו. אבל

נדויו, בין שנתפס בעל דינו, בין שלא נתפס. וכן אם תפש הנזק שעור מה שראוי לו לטל, אין מוציאין אותו מידו.

יח. יחיד שהוא ממחה לרבים - אף על פי שהוא דן דיני ממונות יחיד - אין ההודיה בפניו הודיה בבית דין, ואפלו היה סמוך. אבל השלשה - אף על פי שאינן סמוכין, ויחרי הן הדיוטות, ואין אני קורא אותן 'אלהים' - הרי ההודיה בפניהם הודיה בבית דין. וכן הכופר בפניהם, ואחר כך באו עדים - החזק בפרן, ואינו יכול לחזור ולטען, כמו שבארנו. כללו של דבר - הרי הן לענין הודאות והלואות וכיוצא בהן, בבית דין הסמוכין לכל הדברים.

הלכות סנהדרין פרק ו

א. כל דין שדן דיני ממונות וטעה - אם טעה בדברים הגלויין והידועין, כגון דיני המפרשין במשנה או בתלמוד - חוזר הדין ומחזירין הדבר כשהיה, ודין בו בהלכה. ואם אי אפשר להחזיר, כגון שהלה זה שנטל הממון שלא פדין למדינת הים, או שהיה אלם, או שטמא דבר הטהור, או שהורה בכשרה שהיא טרפה והאכילה לכלבים, וכיוצא בזה - הרי זה פטור מלשלם; אף על פי שגרם להזק, לא נתפון להזיק.

ב. טעה בשקול הדעת, כגון דבר שהוא מחלקת תנאים או אמוזאים, ולא נפסקה הלכה כאחד מהם בפרוש, ועשה כאחד מהם, ולא ידע שפכר פשט המעשה בכל העולם כדברי האחר - אם היה זה הדין ממחה, ונוטל רשות מראש גלות, או שלא היה נוטל רשות, אבל קבלו אותו בעלי דינין עליהם - הואיל והוא ממחה, חוזר הדין; ואם אי אפשר להחזיר, פטור מלשלם. אחד הנוטל רשות מראש גלות, או הנוטל רשות מבית דין שבישראל בארץ ישראל, אבל לא בחוצה לארץ, כמו שבארנו.

ג. היה הטועה ממחה בית דין, ולא נטל רשות ולא קבלו אותו בעלי דינין עליהם, או שלא היה ממחה, אבל קבלו אותו בעלי דינין עליהם לדון להם פדין, וטעה בשקול הדעת - אם נשא ונתן ביד, מה שעשה עשוי וישלם מביתו. ואם לא נשא ונתן ביד, יחזור הדין; ואם אי אפשר לחזור, ישלם מביתו.

ד. אבל מי שאינו ממחה, ולא קבלו אותו בעלי דינין - אף על פי שנטל רשות - הרי זה בכלל בעלי זרוע, ואינו בכלל הדניין. לפיכך, אין דיניו דין, בין טעה בין לא טעה; וכל אחד מבעלי דינין - אם רצה, חוזר ודן בפני בית דין. ואם טעה, ונשא ונתן ביד - חייב לשלם מביתו, וחוזר ולוקח מבעל דין זה שנתן לו שלא בהלכה. ואם אין לו להחזיר, או שטמא, או שהאכיל דבר המתיר לכלבים - ישלם פדין כל גורם להזיק; שזה מתפון להזיק הוא.

ה. דין שטעה, וחיוב שבוטעה למי שאינו חייב בה, ועשה זה פשרה עם בעל דינו כדי שלא ישבע, ואחר כך ידע שאינו כן שבוטעה - אף על פי שקנו מידו על הפשרה, אינה כלום; שלא קבל עליו לתן לו או למחל לו, אלא כדי שיפטר משבוטעה שחייבו בה הטועה; וכל קנין בטעות, חוזר. וכן כל כיוצא בזה.

בחוצה לארץ; אף על פי שאין בית דין של חוצה לארץ 'אלהים', שליחות בית דין של ארץ ישראל עושיין; ואין להן רשות לדון דיני קנסות בשליחותן.

ט. אין דינין בית דין של חוצה לארץ, אלא דינין המצויין תמיד, ויש בהן חסרון כיס - כגון הודאות, והלואות, ומזיק ממון חברו. אבל דברים שאינן מצויין, אף על פי שיש בהן חסרון כיס, כגון בהמה שחבלה בחברתה, או דברים המצויין, אבל אין בהם חסרון כיס, כגון תשלומי כפל - אין דינין אותם דיני חוצה לארץ. וכן כל הקנסות שקצצו אותן חכמים - כגון תוקע לחברו, ויבוסטר את חברו, וכיוצא בהן - אין גובין אותן דיני חוצה לארץ. וכל המשלם חצי נזק - אין גובין אותו דיני חוצה לארץ, חוץ מחצי נזק צורות, מפני שהוא ממון, ואינו קנס.

י. כל הנשום כעבד, אין גובין אותו דיני חוצה לארץ. לפיכך, אדם שחבל בחברו - אין גובין הנזק והצער והבשת שהוא חייב בהן, דיני חוצה לארץ; אבל שבת ורפוי גובין, מפני שיש בהן חסרון כיס. וכן הורו הגאונים ואמרו, שמעשים בכל יום לגבות שבת ורפוי בכלל.

יא. בהמה שהזיקה את האדם - אין גובין נזקו דיני חוצה לארץ, מפני שהוא דבר שאינו מצוי. אבל אדם שהזיק בהמת חברו - משלם נזק שלם בכל מקום, כמי שקרע כסותו או שבר בליו או קצץ נטיעותיו. וכן בהמה שהזיקה בשן ורגל - הואיל והיא מועדת להן מתחלה, הרי זה דבר מצוי, וגובין אותו דיני חוצה לארץ; בין שהזיקה בהמה אחרת, כגון שנתחפכה בה, או אכלה פרות שדרכה לאכלן וכיוצא בהן, בין שהזיקה אכלין וכלים, שהיא חייבת עליהם נזק שלם - הכל גובין דיני חוצה לארץ. אבל אם הייתה תמה והועדה והזיקה, כגון שנשכה או ננתה או רכצה או בעטה או נגפה - אין גובין את הנזק הזה שלם דיני חוצה לארץ, שאין מועד בחוצה לארץ. ואפלו הועד בארץ, ויצא לחוצה לארץ והזיק - אין גובין נזקו, מפני שאינו דבר מצוי.

יב. ומפני מה אין מועד בחוצה לארץ? לפי שצריך להעיד בו בפני בית דין, ואין שם בית דין אלא הסמוכין בארץ. לפיכך, אם היו בית דין בחוצה לארץ - כשם שהן דנים דיני קנסות בחוצה לארץ, כך מעידין את הבהמה בפניהם בחוצה לארץ.

יג. מי שגנב או גזל, גובין ממנו הקרן דיני חוצה לארץ; אבל התוספת, אין גובין אותה.

יד. ולא כל המשלם על פי עצמו, גובין ממנו דיני חוצה לארץ; שהרי הפגם והבשת והכפר, משלם אדם על פי עצמו, כגון שאומר: 'פתייתי בתו של פלוני', ו'המית שורי את פלוני' - אין גובין אותו דיני חוצה לארץ.

טו. דיני גרמות אינן כקנסות, וגובין אותם ודינין בהם בחוצה לארץ.

טז. וכן דין המוסר ממון חברו - אף על פי שלא עשה מעשה, גובין אותו דיני חוצה לארץ.

יז. מנהג הישיבות בחוצה לארץ - אף על פי שאין גובין שם קנס - מנדין אותו, עד שיפסיס לבעל דינו או יעלה עמו לדין לארץ ישראל. וכיון שיתן לו שעור הראוי לו, מתירין

הראשונים אמר 'איני יודע' - הרי זה חיב, שהרי רבו המחיבין בשנים. אמרו שנים עשר 'זכאי' ושנים עשר 'חייב', ואחד אומר 'איני יודע' - מוסיפין שנים אחרים. וכן מוסיפין והולכין, עד שירבו המזכירין אחד ויהיה זכאי, או ירבו המחיבין שנים או יתר ויהיה חיב. היו אלו כנגד אלו ואחד אומר 'איני יודע', או שהיו המחיבין יתר אחד בלבד - מוסיפין והולכין, עד שבאים ואחד. הגיעו לשבעים ואחד - ששה ושלושים אומרים 'זכאי', וחמשה ושלושים אומרים 'חייב' - הרי זה זכאי. ששה ושלושים אומרים 'חייב', וחמשה ושלושים אומרים 'זכאי' - דנים אלו כנגד אלו עד שיראה אחד מהם דברי חברו, ומזכיר אותו או מחיבין אותו. ואם לא ראה - גדול שבדינין אומר: 'נדבק הדין', ופטרין אותו. חמשה ושלושים אומרים 'חייב' וחמשה ושלושים 'זכאי', ואחד אומר 'איני יודע' - פטרין אותו. ארבעה ושלושים אומרים 'זכאי', וששה ושלושים אומרים 'חייב', ואחד אומר 'איני יודע' - חיב, שהרי רבו המחיבין שנים.

ג. בית דין הגדול שבא להם מחלוקת, בין בדיני נפשות בין בדיני ממונות, בין בדין מדיני תורה - אין מוסיפין עליהם, אלא דנין אלו כנגד אלו, והולכין אחר הרב שלהם. ואם בדין אחד מן הנהרגין בפניהם נחלקו - דנין אלו כנגד אלו, עד שיפטר או יתחייב.

שבת קודש

הלכות סנהדרין פרק י

א. אחד מן הדינין בדיני נפשות שהיה מן המזכירין או מן המחיבין, לא מפני שאמר דבר הנראה לו בדעתו, אלא נטה אחר דברי חברו - הרי זה עובר בלא תעשה, ועל זה נאמר: "לא תענה על רב, לנטות"; מפני השמועה אמרו, שלא תאמר בשעת מנין: 'די שאהיה כאיש פלוני', אלא אמר מה שבפניך.

ב. ובכלל לאו זה, שלא יחזר המלמד זכות בדיני נפשות ללמד חובה, שנאמר: "[ו] לא תענה על רב, לנטות". במה דברים אמורים? בשעת משא ומתן; אבל בשעת גמר דין, יש למלמד זכות לחזר ולהמנות עם המחיבים.

ג. תלמיד שהיה מזכה, ומת - רואין אותו כאלו הוא מזכה במקומו.

ד. אמר אחד: 'יש לי ללמד זכות', ונשתתק או מת קדם שילמד זכות ויאמר מאיזה טעם מזכה - הרי זה כמי שאינו.

ה. שנים שאמרו טעם אחד - אפלו משגי מקראות, אין נמנין אלא באחד.

ו. ומפי השמועה למדו, שאין מתחילין בדיני נפשות מן הגדול - שמא יסמכו השאר על דעתו, ולא יראו עצמם כדאי לחלק עליו; אלא יאמר כל אחד דבר הנראה לו בדעתו.

ז. וכן אין פותחין בדיני נפשות לחובה, אלא לזכות. פיצד? אומרים לזה שחטא: 'אם לא עשית דבר זה שהעידו בו עליך, אל תירא מדבריכם'.

ח. אמר אחד מן התלמידים בדיני נפשות: 'יש לי ללמד

בדיני ממונות, ובשאר דיני אסור והתר, וטמא וטהור, וכיוצא בהם. אבל בדיני נפשות - אם נחלקו בזה החוטא, אם יהרג אם לא יהרג - אם היו הרב מזכיר, זכאי; ואם היו הרב מחיבין - אינו נהרג, עד שיהיו המחיבין יתר על המזכיר שנים. מפני השמועה למדו, שעל זה הזהיר בתורה ואמר: "לא תהיה אחרי רבים לרעת"; כלומר, אם היו הרב נוטים לרעה, להרג - לא תהיה אחריהם, עד שיטו הטיה גדולה ויסיפו המחיבין שנים, שנאמר: "לנטות אחרי רבים - להטות" - הטותף לטובה, על פי אחד; ולרעה, על פי שנים. וכל אלו הדברים, קבלה הם.

ב. בית דין של שלשה שנהלקו - שנים אומרים 'זכאי' ואחד אומר 'חייב', הרי זה זכאי; שנים אומרים 'חייב' ואחד אומר 'זכאי', הרי זה חיב; אחד אומר 'זכאי' ואחד אומר 'חייב' ואחד אומר 'איני יודע', או שאמרו שנים 'זכאי' או 'חייב' והשלישי אומר 'איני יודע' - יוסיפו שנים. נמצאו חמשה נושאים ונתנין בדבר: אמרו שלשה מהם 'זכאי' ושנים 'חייב', הרי זה זכאי; אמרו שלשה 'חייב' ושנים 'זכאי', הרי זה חיב; אמרו שנים 'זכאי' ושנים 'חייב', ואחד אומר 'איני יודע' - מוסיפין שנים. אבל אם אמרו ארבעה 'זכאי' או 'חייב' ואחד אומר 'איני יודע', או שאמרו שלשה 'זכאי' ואחד 'חייב' ואמר אחד 'איני יודע' - בין שהיה זה שאמר 'איני יודע' הוא שאמר 'איני יודע' בתחלה, בין שאמר אחר - הולכין אחר הרב. היו מחצה למחצה, ואחד אומר 'איני יודע' - הרי אלו מוסיפין שנים אחרים; וכן אם נסתפק הדבר - מוסיפין והולכין, עד שבאים ואחד. הגיעו לשבעים ואחד - אמרו חמשה ושלושים 'חייב' וחמשה ושלושים 'זכאי', ואחד אומר 'איני יודע' - נושאים ונתנין עמו עד שיחזר לרבני הצד האחד, ונמצאו ששה ושלושים מזכירין או מחיבין. ואם לא חזר, לא הוא ולא אחד מהן - הרי הדבר ספק, ומעמידין את הממון בחזקת בעליו.

ג. כל מי שאמר 'איני יודע' - צריך לתן טעם לדבריו, ולהודיע מאיזה טעם בא לו הספק, כדרך שמראה המזכה מאיזה טעם מזכה, והמחיב מאיזה טעם מחיב.

הלכות סנהדרין פרק ט

א. סנדרין שפתחו בלן בדיני נפשות תחלה, ואמרו בלן 'חייב' - הרי זה פטור; עד שיהיו שם מקצת מזכירין שיהפכו בזכותו, וירבו המחיבין; ואחר כך יהרג.

ב. סנדרין קטנה שנהלקו בדיני נפשות - שנים עשר אומרים 'זכאי' ואחד עשר אומרים 'חייב' - הרי זה זכאי. שנים עשר אומרים 'חייב' ואחד עשר אומרים 'זכאי', או שאמרו אחד עשר 'זכאי' ואחד עשר 'חייב' ואחד אומר 'איני יודע', אפלו עשרים ושנים מזכירין או מחיבין והאחד אומר 'איני יודע' - יוסיפו שנים. זה שאמר 'איני יודע' - הרי הוא כמי שאינו שהרי אינו חוזר ומלמד חובה, ונמצאו אחר התוספת ארבעה ועשרים, חוץ מזה המסתפק. אמרו שנים עשר 'זכאי', ושנים עשר 'חייב' - הרי זה זכאי. אחד עשר אומרים 'זכאי', ושלושה עשר אומרים 'חייב' - אף על פי שהאחד מן

העדים, ואינו צריך התראָה כשאר הנהגתו. ואם יצא מבית דין זכאי, ואמר אָחד: 'יש לי ללמד עליו חובה' - מחזירין אותו; יצא חַיב, ואמר אָחד: 'יש לי ללמד עליו זכות' - אין מחזירין אותו. ואין טוענין למסית. ומושיבין בדינו סריס וזקן ומי שאין לו בנים, כְּדִי שֶׁלֹא יִרְחַמוּ עָלָיו; שֶׁהֶאֱכָרְוּ עַל אֵלּוֹ שֶׁמִּטְעִין אֶת הָעַם אַחֵר הַהֵבֶל - רחמים היא בעולם, שְׁנֵאמַר: "למען ישוב ה' מחרון אפּוֹ".

ו. דיני ממונות, וכן הטמאות והטהרות - מתחילין מן הגדול שבדברים, ושומעין את דבריו; ודיני נפשות - מתחילין מן הצד, ואין שומעין דברי הגדול אלא באחרונה. ז. דיני ממונות, וכן הטמאות והטהרות - אב וכונו, הרב ותלמידו - מונין אותם בשנים. ודיני נפשות, ומכות, וקדוש החדש, ועבור השנה - אב וכונו, או הרב ותלמידו - מונין אותם באחד.

ח. זה שאנו מונין האב עם הבן, בין באחד בין בשנים - כגון שהיה האחד מהם בסנהדרין, והשני היה מן התלמידים שאמר 'יש לי ללמד זכות או חובה' - שומעין דבריו, ונושאים ונותנין ונותנין עמו.

ט. ובשעת גמר דין, אין גומרין את דינו בקרובים; שהדינין הקרובים פסולין לדין, כמו שיתבאר.

י. תלמיד שהיה חכם ומבין, והיה מחסר קבלה - הרי רבו מוסר לו הקבלה שהוא צריך לה בדין זה, והוא דן עמו בדיני נפשות.

יא. הכל כשרים לדין דיני ממונות, אפלו גר - והוא, שהיה אמו מישראל; וגר דן את חברו הגר, אף על פי שאין אמו מישראל. וכן הממזר, והסומא באחת מעיניו - כשר לדין דיני ממונות. אבֵּל בְּדִינֵי נַפְשוֹת - אין דנין אותם אלא כהנים לויים וישראלים המשיאין לכהנה, ולא יהיה אָחד מהם סומא אפלו באחת, כמו שבארנו.

הלכות סנהדרין פרק יב

א. כיצד דנין דיני נפשות? כשבוואו עדים לבית דין, ואומרים: 'ראינו זה פלוני שעבר עברה פלונית' - אומרין להם: 'מפירין אתם אותו? התריתם בו?' אם אמרו: 'אין אנו מפירין אותו', או 'נסתפק לנו', או שלא התרו בו - הרי זה פטור.

ב. אָחד תלמיד חכמים, ואָחד עם הארץ - צריך התראָה; שלא נתנה התראָה אלא להבחין בין שוגג למזיד, שמא שוגג היה. וכיצד מתרין בו? אומרין לו: 'פרש! או 'אל תעשה! שזו עברה היא, וחיב אתה עליה מיתת בית דין, או 'מלקות'. אם פרש, פטור. וכן אם שתק, או הרפין בראשו - פטור; אפלו אמר: 'יודע אני', פטור; עד שיתיר עצמו למיתה, ויאמר: 'על מנת כן אני עושה'; ואחר כך יתרג. וצריך שיעברו ויעשה תכף להתראָה, בתוך כדי דבור; אבֵּל אַחֵר כְּדִי דְבוּר, צריך התראָה אחרת. וכן שהתרה בו אָחד מן העדים, וכן שהתרה בו אחר בפני עדים - אפלו אשה או עבד, אפלו שמע קול המתרה ולא ראהו, ואפלו התרה בעצמו - הרי זה נהרג.

ג. אמרו העדים: 'היתה לו התראָה, ומפירין אנו אותו' -

עליו חובה' - משתקין אותו. אמר: 'יש לי ללמד עליו זכות' - מעלין אותו עמָהם לסנהדרין: אם יש ממש בדבריו - שומעין לו, ואינו יורד ממש לעולם; ואם אין ממש בדבריו, אינו יורד ממש כל היום פלו. אפלו אמר הדין עצמו: 'יש לי ללמד על עצמי זכות' - שומעין לו, ועולה למגן; והוא, שיהיה בדבריו ממש.

ט. בית דין שטעו בדיני נפשות, וחיבו את הפטור וגמרו דינו להריגה, ונראה להם הטעם שיתרו בו את דינו, כדי לזכותו - סותרין, וחוזרין ודנין אותו. אבֵּל אִם טָעוּ, ופִטְרוּ אֶת הַמַּחֲבֵב הַרְיָגָה - אין סותרין את דינו, ואין מחזירין אותו. במה דברים אמורים? בשטעו בדבר שאין הצדוקין מודין בו. אבֵּל אִם טָעוּ בְּדָבָר שֶׁהַצְּדוּקִין מוֹדִין בוּ, מִחְזִירִין אוֹתוֹ לְחֻבָּה. כיצד? אמרו: 'הבא על הערנה שלא כדרך פטור', ופטורוהו - מחזירין אותו, וממיתין אותו; אבֵּל אִם אָמְרוּ: 'המַעֲרָה שֶׁלֹא כְּדֶרֶךְ פֶּטוּר', ופִטְרוּהוּ - אין מחזירין אותו. וכן כל פיוצא כזה.

הלכות סנהדרין פרק יא

א. מה בין דיני ממונות לדיני נפשות? דיני ממונות, בשלשה; ודיני נפשות, בעשרים ושלשה. דיני ממונות, פותחין בין לזכות בין לחובה; ודיני נפשות, פותחין לזכות כמו שבארנו, ואין פותחין לחובה. דיני ממונות, משין על פי אָחד, בין לזכות בין לחובה; ודיני נפשות, משין על פי אָחד לזכות, ועל פי שנים לחובה. דיני ממונות, מחזירין בין לזכות בין לחובה; ודיני נפשות, מחזירין לזכות, ואין מחזירין לחובה, כמו שבארנו. דיני ממונות, הכל ראויין ללמד זכות או חובה, בין הדינים בין התלמידים; ודיני נפשות, הכל מלמדין זכות, ואפלו תלמידים, ואין מלמד חובה אלא הדינים. דיני ממונות, הדין המלמד חובה חוזר ומלמד זכות, והמלמד זכות חוזר ומלמד חובה; ודיני נפשות, המלמד חובה חוזר ומלמד זכות, אבֵּל הַמִּלְמֵד זְכוּת אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר וּלְלַמֵּד חֻבָּה, אֵלּוֹ שֶׁבִשְׁעַת גְּמַר דִּין יֵשׁ לוֹ לְחַזֵּר וּלְהַמְנוֹת עִם הַמַּחֲבִיבִין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. דיני ממונות, דנין ביום וגומרין בלילה; ודיני נפשות, דנין ביום וגומרין ביום. דיני ממונות, גומרין בו ביום, בין לזכות בין לחובה; ודיני נפשות, גומרין בו ביום לזכות, וביום שלאחריו לחובה.

ב. לפיכך, אין דנין דיני נפשות לא ערב שבת ולא ערב יום טוב - שמא יתחייב, ואי אפשר להרגו למחר, ואסור לענות את דינו ולהניחו לאחר השבת; אלא אוסרין אותו עד אָחד בשבת, ומתחילין בדינו.

ג. דיני ממונות, אף על פי שדנין אותם בכל יום מן התורה, שְׁנֵאמַר: "ושפטו את העם בכל עת", מדבריהם שאין דנין בערב שבת.

ד. אָחד דיני נפשות, ואָחד דיני מלקיות, ואָחד דיני גליות - כל הדרכים האלו שוה בהם, אלא שהמלקות בשלשה. ואין אָחד מהם בשור הנסקל, חוץ מדבר אָחד, שדיניו בעשרים ושלשה.

ה. המסית, אין דינו כשאר דיני נפשות: מכמנין לו

הלילה, כל אחד ואחד עם זוג שלו או עם עצמו בביתו. ולמחרת משפמיין לבית דין, המזכה אומר: 'אני הוא המזכה, ומזכה אני במקומי'; והמחזיב אומר: 'אני הוא המחזיב, ומחזיב אני במקומי', או 'חורתי, ואני מזכה'. ואם טעו בדבר, ולא ידעו מי הם שחזבו או זכו מטעם אחד שאינם נחשבים אלא באחד, כמו שבארנו - הרי סופרי הדנין מזכירין אותם, שהרי הן כותבין טעם של כל אחד ואחד. ומתחילין בדיו: אם מצאו לו זכות, פטרוהו; ואם הצרכו להוסיף, מוסיפין. רבו המחזיבין, ונתחשב - מוציאין אותו להרגו. ומקום שהורגין בו בית דין - יהיה חוץ לבית דין, ורחוק מבית דין, שנאמר: "הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה". ויראה לי שיהיה רחוק כמו ששה מילין, כמה שהיה בין בית דין של משה רבנו שהיה לפני אהל מועד, בין סוף מחנה ישראל.

ד. מי שנגמר דינו - אין משהין אותו, אלא יהרג ביום. ואלו היה עברה - אין ממתינין לה עד שתלד; ומפני אותה כנגד בית ההריון, עד שמינות הולד תחלה. אבל אם ישבה על המשבר - ממתינין לה עד שתלד. וכל אשה שתהרג, מתר להנות בשערה.

ה. מי שהיה יוצא להרג, והיה זכחו ובוטח - אין הורגין אותו, עד שמיזין עליו מדם חטאתו ואשמו. ואם נגמר דינו, ועדין לא נשחט הזבח - אין ממתינין לו עד שיקריבו עליו קרבנו; שאין מענין את הדין.

מאימין בית דין עליהם. וכיצד מאימין על ערי נפשות? אומרים להם: 'שמה תאמרו מאמד ומשמועה, עד מפי עד, מפי אדם נאמן שמענו, או שמה אין אתם יודעים שסופנו לבדק אתכם בדרישה ובחקירה, היו יודעים שלא פדיני ממונות, דיני נפשות: דיני ממונות, אדם נוהן ממונו ומתכפר לו; דיני נפשות, דמו ודם ורעותיו תלוין בו עד סוף העולם, שהרי לקין נאמר: "קול דמי אחיך צעקים אלי", דמו ודם ורעותיו; לפיכך נברא אדם יחידי בעולם - ללמד שכל המאבד נפש אחת מישראל, מעלין עליו כאלו אבד עולם מלא, וכל המקים נפש אחת מישראל, מעלין עליו כאלו קים עולם מלא. הרי כל באי העולם, בצורת אדם הראשון הן נבראין, ואין פגי אחד מהן דומין לפני חברו; לפיכך, כל אחד ואחד יכול לומר: 'בשבילי נברא העולם'. שמה תאמרו: 'מה לנו ולצרה זו?' - הלא כבר נאמר: "והוא עד, או ראה או ידע"; או שמה תאמרו: 'מה לנו ולחוב בדמו של זה?' - והלא כבר נאמר: "ובאבד רשעים, רנה". אם צמדו בדבריהם - מכניסין את הגדול שבצדדים, ובדקין אותו בדרישה ובחקירה, כמו שיתבאר בהלכות עדות. אם נמצאת עדותו מכוונת - מכניסין את השני, ובדקין אותו כראשון; ואפלו היו העדים מאה, ובדקין כל אחד ואחד בדרישה ובחקירה. נמצאו דברי כל העדים מכוונים - פותחין בזכות כמו שבארנו, ואומרים לו: 'אם לא חטאת, אל תירא מדבריהם'; ודין אותו. אם מצאו לו זכות, פוטרין אותו; ואם לא מצאו לו זכות, אוסרין אותו עד למחר. ובו ביום מזדווגין הסנהדרין זוגות זוגות, לענין בדינו; וממעטין במאכל, ואין שותין יין כל אותו היום, ונושאים בדבר כל

שיעור רמב"ם פרק אחד ליום - י"ג תמוז י"ט תמוז ה'תשס"ו

יום ראשון

הלכות ממרים פרק ד

או אינה זכה, אם חלב זה אסור או מתר, וכל פיוצא באלו - הרי זה חלק בדבר שחזבין על זדונו פרת ועל שגגתו חטאת. וכיצד דבר המביא לידי דבר שחזבין על זדונו פרת ועל שגגתו חטאת? כגון שנחלקו בעבור השנה, אם מעברין עד הפורים או בכל אדר - הרי זה חזב, שזה מביא לידי אכילת חמץ בפסח. וכן אם נחלקו בדין מדיני ממונות, או במנין הדנין שדנו דיני ממונות - הרי זה חזב: לדבריו של אחד שזה חזב לזה, כל שנטל ממנו - כדין נטל ועל פי בית דין נטל; ולדבריו של זה שאומר פטור, או שאמר שאין אלו ראויין לדון - כל שנטל גזל הוא בידו, ואם קדש בו אשה אינה מקדשת; ולדברי האומר שלו נטל - הפא עליה במזיד ענוש פרת, ובשוגג מביא חטאת. ונמצא הדבר מביא לידי דבר שחזבין על זדונו פרת ועל שגגתו חטאת. וכן אם נחלקו בדיני מפות, אם זה חזב מלקות או אינו, או שחלק במנין הדנין שלוקין בפניהם - הרי זה חזב; שהרי לדברי האומר אינו לוקה - חובלין הם בו, וחזבין לשלם, וכל שיטל מהן, כדין נטל; ולדברי האומר בן מלקות הוא - כל שיטל מהם גזל הוא בידו, ואם קדש בו אשה אינה מקדשת. וכן אם נחלקו בערכין או בתרמין, אם זה חזב לתן או אינו

א. זקן שחלק על בית דין בדבר שחזבין על זדונו פרת, ועל שגגתו חטאת - בין שהיו הן אוסרין והוא מתיר, בין שהיו הן מתירין והוא אוסר - הרי זה חזב מיתה. אפלו קנה הוא אומר מפי הקבלה, ואמר: 'כף קבלתי מרבתי', והם אומרים: 'כף נראה בעינינו שהדין נוהן' - הואיל וחלק עליהם בדבר, ועשה או שהורה לעשות - הרי זה חזב מיתה. ואין צריך לומר, אם היו הם מורים מפי הקבלה. וכן אם חלק עליהן בגזרה מן הגזרות שגזרו בדבר שיש בשגגתו חטאת ובזדונו פרת, כגון שהתיר החמץ יום ארבעה עשר בשעה ששית, או אסרו בהנה בשעה חמישית - הרי זה חזב מיתה; וכן כל פיוצא בזה.

ב. אחד דבר שחזבין על זדונו פרת ועל שגגתו חטאת שנחלקו בו, או שנחלק בדבר המביא לידי דבר שחזבין על זדונו פרת ועל שגגתו חטאת. כיצד? נחלקו באשה זו אם היא ערוה או אינה, אם מראה דם זה מטמא באשה או אינו מטמא, אם זו טמאה לדה או אינה טמאה לדה, אם זו זכה

ג. וכן המקלל אבי אביו ואבי אמו - הרי זה כמקלל אחד משאר הקהל.

ד. אזהרה של מקלל אביו ואמו, מנין? ענש שמענו בפרוש; אבל האזהרה, הרי היא בכלל "לא תקלל חרש". הואיל והוא מזוהר שלא לקלל אדם מישראל, הרי אביו בכלל כל ישראל.

ה. המכה אביו או אמו - מיתתו בחנק, שנאמר: "ומכה אביו ואמו, מות יומת". וצריך עדים והתראה, כשאר כל מחיבי מיתות בית דין. ואחד האיש ואחד האשה, וכן הטמטום והאנדרוגינוס; והוא, שיגיעו לכלל ענשין. אינו חיב חנק, עד שיעשה בהם חבורה; אבל אם לא עשה חבורה, הרי זה כמכה אחד משאר ישראל. והמכה אותם לאחר מיתה, פטור.

ו. מי שהכה את אביו על אָנו, וחרשו - חיב, ונהרג; שאי אפשר לו שיעשה חרש בלא חבורה - אפלו טפת דם יצאת בפנים באָנו, ונתחרש.

ז. המקיז דם לאביו, או שהיה רופא וחתף לו בשר או אבר - פטור. אף על פי שהוא פטור, לכתחלה לא יעשה; אפלו להוציא סילון מבשר אביו או אמו - לא יוציא, שמא יעשה חבורה. במה דברים אמורים? כשיש שם אחר לעשות. אבל אם אין שם מי שיעשה אלא הוא, והרי הם מצטערין - הרי זה מקיז דם וחותף, כפי מה שירשוהו לעשות.

ח. אזהרה של מכה אביו ואמו, מנין? ענש שמענו, אזהרה לא שמענו. הואיל והוא מזוהר שלא להכות אדם מישראל, הרי אביו ואמו בכלל ישראל.

ט. שתוקי חיב על אמו, ואינו חיב על אביו; אף על פי שנבדקה אמו ואמרה: 'בן פלוני הוא' - אין זה נסקל או נחנק על פיה. אבל בנו מן השפחה ומן הנכרית - אינו חיב לא על אביו ולא על אמו. וכן גר שהורתו שלא בקדשה - אינו חיב על מפת אביו וקללתו.

י. וכשם שאינו חיב על אביו, כך אינו חיב על אמו, שנאמר: "ומקלל אביו ואמו" - את שהוא חיב על אביו, חיב על אמו, וזה שאינו חיב על אביו, אינו חיב על אמו.

יא. הגר אסור לקלל אביו הגוי, ולהכותו ולבגוהו - כדי שלא יאמרו: 'באו מקדשה חמורה לקדשה קלה', שהרי זה מבזה אביו; ונוהג בו מקצת כבוד. אבל העבד, אין לו יחוס, אלא הרי אביו כמי שאינו אביו לכל דבר, אף על פי שנשתחררו.

יב. מי שהיו אביו ואמו רשעים גמורים, ועוברי עברות - אפלו נגמר דינם להריגה, והם יוצאים להריגה - אסור לו להכותם ולקללם; ואם קלל או חבל בהם, פטור. ואם עשו תשובה - הרי זה חיב ונהרג עליהם, אף על פי שהם יוצאין למיתה. במה דברים אמורים? בבגוה. אבל אחר שבא והכהו או קללו אחר שנגמר דינו - אף על פי שעשה תשובה - הרי זה פטור, הואיל והוא הולף למיתה. ואם ביטו - חיב בקנס, המביש.

יג. עבר אביו או אמו על עברה שלוקין עליה, והזה הוא חזן לפני הדינים - לא יפה אותם; וכן אם נתחייב גדוי, לא

חיב - הרי זה חיב; שהרי לדברי האומר אינו חיב לתן - אם לקחו ממנו - הרי זה גזל, והמקדש בו אשה אינה מקדשת. וכן אם חלק עליהם בפדיון הקדשים, אם נפדו או לא נפדו - הרי זה חיב; שהרי לדברי האומר אין זה פדיון, אם קדש בו אשה אינה מקדשת. נחלקו בצריפת העגלה, אם אלו חיבין להביא או אינן חיבין - הרי זה חיב; שהרי לדברי האומר חיבין להביא - הרי היא אסורה בהנאה, והמקדש בה אשה אינה מקדשת. וכן אם נחלקו בערלה. וכן אם נחלקו בלקט שכחה ופאה, אם זה לעניים או לבעל הבית - הרי זה חיב; שהרי לדברי האומר לבעל הבית - הרי זה גזל ביד העני, ואם קדש בו אשה אינה מקדשת. וכן אם חלק עליהם באב מאבות הטמאות, כגון נגעי בשר או נגעי בתים או נגעי בגדים - הרי זה חיב; שהרי לדברי האומר טהור, מתר להפנס למקדש ולאכל קדשים; ולדברי האומר טמא, אם נכנס או אכל במזיד - ענוש כרת, ובשוגג - מביא חטאת. וכן אם נחלקו בטהרת מצרע, אם יש לזה טהרה או אין לו. וכן אם נחלקו בהשקאת שוטה, אם זו צריכה לשותות או אינה צריכה - הרי זה חיב; שהרי לדברי האומר צריכה - אם מת הבעל קדם שתשתה, הרי זו אסורה ליבם; ולדברי האומר אינה צריכה, מתיבמת. וכן כל פיוצא בזה, צריכין לבדק ולחקר אם היתה מתלקת זו מביאה לידי דבר זה, ודבר זה מביא לידי דבר שני, אפלו אחר מאה דברים, אם יבוא בסוף לדבר שחיבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת - בין שהיה הזמן מקל והן מתמירין, בין שהיה הוא מתמיר והן מקלין - הרי זה חיב.

ג. ואם לא תביא הפחלקת לידי כף, הרי זה פטור - חוץ ממצות תפלין בלבד. ביצד? הורה שמותר להוסיף טוטפת תמישית בתפלין, ויעשה אותה חמש טוטפות - הרי זה חיב; והוא, שיעשה פתחלה ארבעה בתים כהלכתן, ויביא חמישי וידבק בחיצון - שהבית החיצון שאינו רואה את האויר, פסול. וחיוב זקן ממרא על דבר זה, הלכה מפי הקבלה. אבל אם נחלקו בשאר מצוות, כגון שחלק בדבר מדברי לולב או ציצית או שופר, זה אומר: 'פסול' וזה אומר: 'פשר', זה אומר: 'יצא ידי חובתו' וזה אומר: 'לא יצא', זה אומר: 'טהור' וזה אומר: 'שני לטמאה' - הרי זה פטור מן המיתה; וכן כל פיוצא בזה.

יום שני

הלכות ממרים פרק ה

א. המקלל אביו או אמו - נסקל, שנאמר: "אביו ואמו קלל, דמיו בו". ואחד המקלל אותם בחייהם, או לאחר מותם - הרי זה נסקל. וצריך עדים והתראה, כשאר כל מחיבי מיתות בית דין. ואחד האיש ואחד האשה, וכן הטמטום והאנדרוגינוס; והוא שיהיו גדולים, שהגיעו לכלל הענשין.

ב. אינו חיב סקילה, עד שיקללם בשם מן השמות המיוחדין; אבל אם קללם בכנוי - פטור מן הסקילה, ולוקה כדרך שלוקה על קללת כל אדם כשר מישראל.

ו. כל ימיו של בן סורר ומורה, אינם אלא שלשה חדשים מאחר שביא שתי שערות. לפי שאפשר שתעבר אשתו, ויהיה עברה נפר בשלשה חדשים; ונאמר: "כי יהיה לאיש בן סורר ומורה", ולא אב סורר ומורה. הא למדת, שאם הקיף השער את כל הגיד קדם שישראל שלשה חדשים - הרי זה פטור.

ז. כיצד דנין בן סורר ומורה? מביאין אותו אביו ואמו תחלה לבית דין של שלשה, ואומרין להם: "בגנו זה סורר ומורה". ומביאין שני עדים שגנב משל אביו, וקנה בשר וזין במה שגנב, ואכל אותם אכילה האמורה, אחר ההתראה; וזו היא עדות הראשונה. ומלקין אותו כשאר מחזיבי מלקות - שנאמר: "ויסרו אותו, ולא ישמע אליהם". חזר וגנב משל אביו, ואכל אכילה זו - אביו ואמו מביאין אותו לבית דין של שלשה ועשרים, ומביאין שנים ומעדין עליו שגנב ואכל אכילה זו האמורה אחר שהתרו בו; וזו היא עדות אחרונה - אפלו היו השנים הראשונים, הם האחרונים. ואחר שמקבלין עדותם, בודקין אותו, שמא הקיף השער את כל הגיד. אם לא הקיף, ולא שלמו לו שלשה חדשים - גומרין דינו כדרך כל הרוגי בית דין, וסוקלין אותו. ואינו נסקל עד שיהיו שם שלשה הראשונים - שנאמר: "בגנו זה", זה הוא שלקה בפניכם.

ח. ואם מחלו לו אביו ואמו קדם שיגמר דינו - פטור. ט. ברח עד שלא נגמר דינו, ואחר כן הקיף השער מלמטה - פטור. ואם משנגמר דינו ברח - אפלו הזקין - כל עת שימצא, יסקל; שכל מי שנגמר דינו - הרי הוא כהרוג, ואין לו דם.

י. היה אביו רוצה, ואמו אינה רוצה, אמו רוצה, ואביו אינו רוצה - אינו נעשה בן סורר ומורה, שנאמר: "ותפשו בו אביו ואמו". היה אחד מהן גדם, או חגר, או סומה, או אלם, או חרש - אינו נעשה בן סורר ומורה, שנאמר: "ותפשו בו", ולא גדמים; "והוציאו אותו", ולא חגרים; "ואמרו", ולא אלמים; "בגנו זה", ולא סומים; "איננו שמע בקלנו", ולא חרשים.

יא. גזרת הכתוב היא, שלא יסקל אלא בן סורר ומורה; אבל הבת - אינה נדונת בדין זה, שאין דרכה להמשך באכילה ושתיה כאיש, שנאמר: "בן" - בן ולא בת, ולא טמטום, ולא אנדרווגינוס.

יב. טמטום שנקרע, ונמצא זכר - אינו נעשה בן סורר ומורה, שנאמר: "כי יהיה לאיש בן סורר ומורה", עד שיהיה בן משעת הוניה.

יג. בן סורר ומורה צריך הכרזה. וכיצד מכריזין עליו? כותבין לכל ישראל: בבית דין של פלוני סקלנו פלוני מפני שיהיה בן סורר ומורה.

יד. בן סורר ומורה - הרי הוא ככל הרוגי בית דין, שממנם לירשיהם; שאף על פי שאביו גרם לו סקילה, הרי הוא יורש כל נכסיו.

ברוך רחמנא דסייען

ומדברי סופרים, שיהיה אדם חיב בכבוד אחיו הגדול בכבוד אביו.

יום רביעי

הלכות ממרים פרק ז

א. בן סורר ומורה האמור בתורה - הרי נתפרשה בו סקילה, ולא ענש הכתוב אלא אם פן הנהיר. והיכן הנהיר? - "לא תאכלו על הדם", לא תאכלו אכילה המביאה לידי שפיכות דמים; הרי זו אכילת בן סורר ומורה - שאינו נהרג אלא על אכילה מלעצת שאכל, שנאמר: "זולל וסבא"; מפי השמועה למדו, שהזולל הוא האוכל בשר ברעבתנות, וסבא השוטה זין ברעבתנות.

ב. אכילה זו שהיא חיב עליה - דברים הרבה יש בה, והם כלין הלכה מפי הקבלה. אינו חיב סקילה, עד שיגנב משל אביו, ויקנה בשר בזול וזין בזול, ויאכל וישתה חוץ מרשות אביו, בחבורה שפלה ריקנין פחותין. ויאכל הבשר חי ואינו חי, בשל ואינו בשל, כדרך שהגנבים אוכלים; וישתה זין מזוג ואינו מזוג, כדרך שהגרגרים שותים. והוא, שיאכל משקל חמשים דינר מבשר זה במלוגמה אחת, וישתה חצי לג מיין זה בבת אחת. גנב משל אביו, ואכל אכילה זו ברשות אביו, או שגנב משל אחרים, ואכל אכילה זו המלעצת בין ברשות אביו בין ברשות אחרים - הרי זה פטור. וכן אם גנב משל אביו, ואכל אכילה מלעצת בזו ברשות אחרים, והיתה אכילת מצוה אפלו מדבריהם, או אכילת עברה אפלו מדבריהם - הרי זה פטור, שנאמר: "איננו שמע בקלנו" - שאינו עובר באכילה זו, אלא על קולם; יצא זה, שעבר בה על דברי תורה, או שאכלה בדבר מצוה. כיצד? אכל אכילה זו המלעצת עם החבורה הרעה שאוכל עמהם, בדבר מצוה, או שאכלו מעשר שני בירושלים, אפלו אכלו בתנחומי אבלים שהיא מצוה מדבריהם - הרי זה פטור. וכן אם אכלה מנבלות וטרפות שקצים ורמשים, אפלו אכל בתענית צבור שהיא עברה מדבריהם - הרי זה פטור מן המיתה.

ג. אכל כל מאכל, ולא אכל בשר בהמה - אף על פי שאכל אכילה זו מבשר העוף, פטור. ואם אכל אכילה זו מבשר בהמה, והשלים שעור החמשים דינר מבשר העוף - חיב. שתה כל משקה, ולא שתה זין - פטור.

ד. אכל בשר חי, ושתה זין חי - פטור; שזה קרי הוא, ואין אדם יכול להמשך בזה. וכן אם אכל בשר מליח ביום השלישי למליחתו, או שתה זין מגתו - פטור, שאין אדם יכול להמשך בזה.

ה. לא ענש הכתוב קטן שלא בא לכלל המצוות. וכן איש שגדל והרי הוא ברשות עצמו, אינו נסקל מפני שגנב ואכל ושתה אכילה זו המלעצת. הא כיצד? מפי השמועה למדו, שאין דין זה, אלא בבן שלש עשרה שנה ויום אחד, שהביא שתי שערות, ומשיביא שתי שערות, עד שיקיף השער את כל הגיד. ואחר שהקיף השער כל הגיד - הרי הוא ברשות עצמו, ואינו נסקל.

יום חמישי

הלכות אָבֵל

יש בכללן ארבע מצוות - אחת מצוות עשה, ושלוש מצוות לא תעשה; וזה הוא פְּרֻטָן: (א) להתאבל על הקרובים. ואפלו כהן מתטמא ומתאבל על הקרובים. ואין אדם מתאבל על הרוגי בית דין. ולפי זה כללתי הלכות אלו בספר זה, שהן מעין קבורה ביום מיתה, שהיא מצוות עשה; (ב) שלא ישמא כהן גדול לקרובים; (ג) שלא יכנס עם המת באהל; (ד) שלא ישמא כהן הדייט לגפוש אדם, אלא לקרובים בלבד. ובאור מצוות אלו - בפסקים אלו.

הלכות אָבֵל פֶּרֶק א

א. מצוות עשה להתאבל על הקרובים, שנאמר: "ואכלתי חטאת היום, הייטב בעיני ה'"; ואין אבלות מן התורה אלא ביום ראשון בלבד, שהוא יום המיתה ויום הקבורה; אבל שאר השבועה - אינן דין תורה. אף על פי שנאמר בתורה: "ויעש לאביו אכל שבעת ימים" - נתנה תורה, ונתחדשה הלכה. ומשה רבנו תקן להן לישראל שבעת ימי אבלות, ושבעת ימי המשטה.

ב. מאימתי יתחייב אדם באבל? משישתם הגולל. אבל כל זמן שלא נקבר המת, אינו אסור בדבר מן הדברים שהאבל אסור בהן. ומפני טעם זה, רחץ דוד המלך וסף כשמת הילד, קדם שיקבר.

ג. הרוגי מלכות שאין מניחין אותן להקבר - מאימתי מתחילין להתאבל עליהם, ולמנות שבועה ושלישים? - משנתאשו מלשאל למלך לקברן, אף על פי שלא נתאשו מלגנב אותן.

ד. מי שטבע בנהר, או מי שאכלתהו חיה רעה - משנתאשו לבקש. מצאוהו אברים אברים - אין מונין לו עד שימצא ראשו ורבו, או נתאשו מלבקש.

ה. מי שדרכם לשלח המת למדינה אחרת לקברו, ואינם יודעים מתי יקבר - מעת שיחזירו פניהם מללוותו, מתחילין למנות שבועה ושלישים, ומתחילין להתאבל.

ו. הנפלים, אין מתאבלין עליהן. וכל שלא שהה שלשים יום באדם, הרי זה נפל; אפלו מת ביום שלשים, אין מתאבלין עליו.

ז. ואם ידע בודאי שנולד לתשעה חדשים גמורין - אפלו מת ביום שנולד, מתאבלין עליו.

ח. בן תשעה חדשים שנולד מת, וכן שמונה שמת אפלו לאחר שלשים יום, ומי שיצא מחתף או מסרס, אף על פי שכלו לו חדשיו - הרי זה כנפל, ואין מתאבלין עליהם, ולא יתעסקו עמהם.

ט. כל הרוגי מלכות - אף על פי שבדין המלך נהרגו, והתורה נתנה לו רשות להרגם - הרי אלו מתאבלין עליהם, ואין מונעין מהם כל דבר; וממונם למלך, ונקברין בקברי אבותיהם. אבל כל הרוגי בית דין - אין מתאבלין עליהם, אבל אוננין; שאין אגינות אלא בלב. ואין נקברין עם

אבותיהם עד שיתאכל הבשר; וממונם ליורשיהם.

י. כל הפורשין מדרך צבור, והם האנשים שפרקו על המצוות מעל צוארם, ואינן נכללין בכלל ישראל בעשיית המצוות וכבוד המועדות ושיבת בתי כנסיות ובתי מדרשות, אלא הרי הם בני חורין לעצמן כשאר האמות, וכן המינין והמשפדין והמוסרין - כל אלו, אין מתאבלין עליהם; אלא אחיהם ושארי קרוביהם לובשין לבנים ומתעטפין לבנים, ואוכלים ושותים ושמים שאבדו שונאיו של הקדוש ברוך הוא, ועליהם הכתוב אומר: "הלא משנאף, ה, אשנא".

יא. המאבד עצמו לדעת - אין מתעסקין עמו לכל דבר, ולא מתאבלין עליו, ולא מספדין אותו. אבל עומדין עליו בשורה, ואומרין עליו ברפת אבלים וכל דבר שהוא כבוד לחיים. ואיזה הוא המאבד עצמו לדעת? לא שעלה לראש הגג, ונפל ומת; אלא האומר: 'הריני עולה לראש הגג', ורצה אותו שעלה מיד דרך פעס, או שהנה מצר, ונפל ומת - הרי זה בחזקת שאבד עצמו לדעת. אבל אם ראו אותו חנוק וטלוי באילן, או הרוג ומשקף על גב סיפו - הרי זה בחזקת כל המתים, ומתעסקין עמו, ואין מונעין ממנו דבר.

יום שישי

הלכות אָבֵל פֶּרֶק ב

א. אלו שאדם חייב להתאבל עליהן דין תורה: אמו ואביו, בנו ובתו, אחיו ואחותו מאביו. ומדבריהם - שיתאבל האיש על אשתו הנשואה, וכן האשה על בעלה, ומתאבל על אחיו ועל אחותו שהן מאמו.

ב. אפלו הכהן, שאינו מתטמא לאחיו ואחותו מאמו, ולא לאחותו הנשואה, אף על פי שהיא מאביו - מתאבל הוא עליהן; ואם הייתה אחותו זו הנשואה מאביו, הרי הוא מתאבל עליה דין תורה.

ג. בנו או אחיו הבא מן השפחה או מן הנכרית - אינו מתאבל עליהם כלל. וכן מי שנתגייר הוא ובניו, או נשתחרר הוא ובניו - אין מתאבלין זה על זה. וכן אשתו ארוסה, אינו מתאבל עליה ולא אונן; וכן היא לא אוננת ולא מתאבלת עליו.

ד. כל הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהם - הרי זה מתאבל עמהם בפניהם, מדברי סופרים. כיצד? הרי שמת בן בנו, או אחי בנו, או אם בנו - חייב לקרע בפניו בנו, ולנהג אבלות בפניו; אבל שלא בפניו, אינו חייב. וכן בשאר הקרובים.

ה. אשתו הנשואה - אף על פי שהיא מתאבל עליה - אינו מתאבל עמה על שאר קרוביה, אלא על אביה ועל אמה בלבד; משום כבוד אשתו, נוהג אבילות עליהם בפניה. כיצד? מי שמתה חמותו או חמיו - כופה מטתו, ונוהג אבילות עם אשתו בפניה; אבל שלא בפניה, אינו נוהג אבילות. וכן האשה שמת חמיה או חמותה - נוהגת אבילות בפני בעלה. אבל שאר קרוביהן - כגון שמת אחי אשתו או בנה, והאשה שמת אחי בעלה או בנו - אין מתאבלין זה

טו. נקטע ראשו של אביו, אינו מתטמא לו, שגאמר: "ולאביו" - בזמן שהוא שלם, ולא בזמן שהוא חסר. וכן שאר הקרובים. הטמאה לקרובים דחוינה היא, ולא התרה לכל. לפיכך, אסור לכהן להתטמא למת, אפלו בעת שמתטמא לקרוביו - שגאמר: "לה יטמא", אינו מתטמא לאחרים עמה; שלא יאמר: 'הואיל ונתטמאתי על אבי, אלקט עצמות פלוני', אגע בקבר פלוני. לפיכך, כהן שמת לו מת - צריך להזהר ולקברו בסוף בית הקברות, כדי שלא יפגס לבית הקברות, ולא יתטמא בקברות אחרים כשיקבר מתו.

שבת קודש

הלכות אבל פרק ג

א. כל כהן שנטמא למת, חוץ מששה מתים המפורשים בתורה או אשתו, בעדים ונתרצה - הרי זה לוקה, שגאמר: "לנפש לא יטמא בעמיו". ואחד הנוגע במת או המאחיל או הנושא, ואחד המת או שאר הטמאות הפורשות מן המת - שגאמר: "לנפש לא יטמא". וכבר פרשנו בהלכות טמאת מת, כל הדברים המטמאים מן המת, מן התורה או מדבריהם.

ב. וכן אם נגע הכהן בקבר, לוקה. אבל נוגע הוא בכגדים שנגעו במת, אף על פי שמתטמא בהם טמאת שבעה.

ג. וכן אם נכנס לאהל טמא שנוכסה לו הטמאה - לוקה, אף על פי שעצמה של טמאה בבית אחר. וכבר בארנו כל האהלים שתפגס להם הטמאה, או שתצא מהם, ודין הסככות והפרעות, וכל הדברים המביאין את הטמאה, והחוצצין בפני הטמאה, ואיזה מהם דין תורה, ואיזה מהם מדבריהם - הכל בהלכות טמאת מת. ונשם בארנו, שאין הגוים מטמאין באהל, ולפיכך קברותיהם טהורים, ומתיר לכהן להפגס לשם, ולדרוך על קברותיהם; ואינו אסור אלא שיגע בטמאה או ישאנה, כמו שבארנו שם.

ד. כהן שנוכנס לאהל המת או לבית הקברות בשגגה, ואחר שידע התרו בו - אם קפץ ויצא, פטור; ואם ישב שם כדי השתחויה כמו שבארנו בענין טמאת מקדש, הרי זה לוקה. נכנס ויצא, וחזר ונכנס ויצא - אם התרו בו על כל פעם ופעם, לוקה על כל פניסה ופניסה. וכן אם נגע במת והתרו בו ופרש, וחזר ונגע והתרו בו - אפלו מאה פעמים - לוקה על כל אחת ואחת. היה נוגע ולא פרש, או שהיה עומד בבית הקברות ונגע במתים אחרים - אף על פי שהתרו בו כמה פעמים, אינו לוקה אלא אחת; שהרי הוא מחלל ועומד כל זמן שלא פרש.

ה. המטמא את הכהן - אם היו שניהם מזידין - לוקה הכהן, וזה שטמאו עובר על "ולפני עור לא תתן מכשל". היה הכהן שוגג, וזה שטמאו מזיד - הרי זה שטמאו לוקה. ו. כהן גדול אינו מתטמא לקרובים, שגאמר: "לאביו ולאמו לא יטמא"; וכן אינו נכנס עם המת באהל, אפלו קרוביו - שגאמר: "ועל כל נפשת מת לא יבא". הא למדת, שהוא חייב ב"לא יבא", וחייב ב"לא יטמא". כיצד? נגע או

עם זה. וכן יראה לי, שאם מתה אשת קרובו או בעל קרובתו, כגון שמתה אשת בנו או בעל בתו - אינו חייב להתאבל עמה. וכן כל פיוצא בזה.

ו. כמה חמורה מצות אבל, שהרי הכהן נדחית לו הטמאה מפני קרוביו, כדי שיתעסק עמהם ויתאבל עליהם, שגאמר: "פי אם לשארו הקרב אליו, לאמו ולאביו... לה יטמא", מצות עשה - שאם לא רצה להטמא, מטמאין אותו על פרחו. כמה דברים אמורים? בזכרים שהזתירו על הטמאה. אבל הכהנות - הואיל ואינן מזהרות על הטמאה, כן אינן מצויות להתטמא לקרובים; אלא אם רצו, מתטמאות; ואם לא רצו, לא יטמאו.

ז. אשתו של כהן - מתטמא לה על פרחו. ואינו מתטמא לה אלא מדברי סופרים; עשו אותה כמת מצוה - בין שאין לה יורש אלא הוא, לא תמצא מי שיתעסק בה אלא הוא. ואינו מתטמא אלא לנשואה בלבד; אבל הארוסה, לא יטמא לה.

ח. וכן כל אותן שאמרנו שאין מתאבלין עליהן, כגון הרוגי בית דין, והפורשים מדרכי צבור, והנפלים, והמאבד עצמו לדעת - אין הכהן מתטמא להן. ועד מתי הוא מצוה להתטמא לקרוביו? עד שיסתם הגולל. אבל מאחר שנסתם הגולל - הרי הם כשאר כל המתים, שאם נתטמא בהם, לוקה.

ט. אשתו הפסולה, אינו מתטמא לה; לפיכך, מי ששמעה שמת בעלה ונשאת, ובא בעלה - שניהם אין מתטמאין לה, שהרי היא פסולה לשניהם. אבל מתטמא הוא לאמו, אף על פי שהיא חללה; וכן מתטמא לבנו ולבתו ולאחיו ולאחותו, אף על פי שהם פסולין - אפלו היו מזוירים, מתטמא להם. י. אחותו הנשואה - אינו מתטמא לה, אף על פי שהיא נשואה לכהן, שגאמר: "ולאחותו הבתולה הקרובה אליו, אשר לא היתה לאיש". "הבתולה", פרט לאנוסה ומפתה; יכול שאני מוציא אף הבוגרת, או מכת עץ? - תלמוד לומר: "אשר לא היתה לאיש", מי שהייתה בידי איש. "אשר לא היתה לאיש" - פרט לארוסה, שאינו מתטמא לה, אף על פי שהיא ארוסה לכהן.

יא. נתגרשה אחותו מן הארוסין - מתטמא לה, שגאמר: "הקרובה אליו", להביא את המגרשת מן הארוסין.

יב. אחיו ואחותו מאמו, אינו מתטמא להם, שגאמר: "ולבנו ולבתו ולאחיו ולאחותו" - מה בנו הראוי לירשתו, אף אחיו ואחותו הראויים לירשתו.

יג. הספקות, אינו מתטמא להם, שגאמר: "לה יטמא" - מתטמא הוא על הודאי, ואינו מתטמא על הספק. לפיכך, הולדות שנתערבו, והבן שהוא ספק בין שבעה לאחרון או בין תשעה לראשון, וכן כל פיוצא בהם - אינו מתטמא להם מספק. וכן כל המתגרשת ספק גרושין או בגט פסול - אינו מתטמא לה.

יד. אין הכהן מתטמא לאבר מן החי מאביו, ולא לעצם מעצמות אביו. וכן המלקט עצמות אביו - אינו מתטמא להן, אף על פי שהשדרה קנימת.

החללים מתרין להתטמא - שגאמר: "בני אהרן", עד שיהיו ככהונם.

יב. כהן קטן, הרי הגדולים מזוהרים שלא יטמאוהו; ואם בא להתטמא מעצמו - אין בית דין מצוין עליו להפרישו, אכל אביו צריך לחנכו בקדושה.

יג. מת תופש ארבע אמות שלו לטמאה; וכל כהן שנכנס לתוך ארבע אמות, מכין אותו מפת מרדות. וכן אם נכנס לבית הפרס, או יצא לחוצה לארץ, או שנטמא בדם תבוסה, או בגולל ובדופק וכיוצא בהם - מכין אותו מפת מרדות, מפני שהם אבות של דבריהם, כמו שבארנו בהלכות טמאת מת. אכל אם נכנס לבית הקברות, לוקה מן התורה.

יד. מטר לכהן להתטמא בבית הפרס או בחוצה לארץ לדבר מצוה, בזמן שאין שם דרך אלא היא - כגון שהלך לישא אשה, או ללמד תורה; אף על פי שיש שם מי שילמדנו בארץ ישראל, לא מן הכל אדם זוכה ללמד. וכן מתטמא בטמאה של דבריהם לכבוד הבריות. כיצד? אכל שהלך לבית הפרס, הכל הולכין אחריו לנחמו שם. וכן מדלגין על גבי ארונות של מתים לקראת מלכים - ואפלו מלכי גוים, כדי להבחין בינם לבין מלכי ישראל לפי שחזר כבודם למקומם. וכן כל כיוצא בזה. וכן מטמא בטמאה של דבריהם לדון עם הגוים ולערער עמיהם, מפני שהוא מציל מידם. וכן כל כיוצא בזה.

נשא, לוקה אחת. נכנס לאהל וישב שם עד שמת עליו המת, או שנכנס בשדה תבה ומגדל ובא חברו ופרע עליו גג השדה, שהרי טמאה וביאה באין כאחד - לוקה שתיים: משום "לא יבא", ומשום "לא יטמא".

ז. נטמא מקדם, ואחר כך נכנס לאהל - אם התרו בו, לוקה אף על הביאה.

ח. כהן שפגע במת מצוה בדרך, הרי זה מתטמא לו; ואפלו כהן גדול, תיב להתטמא לו ולקברו. ואיזה הוא מת מצוה? זה אחד מישראל שהיה משלף בדרך, ואין לו קוברין. ודבר זה, הלכה מפי הקבלה. במה דברים אמורים? בשעה הכהן לבדו, ואין עמו אחר, ואפלו קרא שם בדרך, ואין לו עונה. אכל אם פשיקרא אחרים עונים אותו, אין זה מת מצוה, אלא קורא לאחרים, ויבואו ויתעסקו בו.

ט. היו כהן ונזיר מהלכין בדרך, ופגעו במת מצוה - יתעסק בו הנזיר, שהרי אין קדשתו קדשת עולם, ואל יטמא בו הכהן, אף על פי שהוא כהן הדיוט. הנה כהן גדול וכהן הדיוט, יטמא כהן הדיוט. וכל הקודם את חברו, מתאחר בטמאה; וסגן עם משוח מלחמה שפגעו במת מצוה - יתטמא משוח מלחמה, ואל יתטמא הסגן.

י. נשיא שמת - הכל מתטמאין לו, אפלו כהנים; עשוהו כמת מצוה לכל, מפני שהכל חביב בכבודו. וכן הכל אוגנין עליו.

יא. בנות אהרן לא הותרו על טמאת מת, שגאמר: "אמר אל הכהנים בני אהרן" - "בני אהרן", ולא בנות אהרן. וכן

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - י"ג תמוז-י"ט תמוז ה'תשס"ו

יום ראשון

מצות עשה רמה.

המצוה הרמ"ח — הצווי שנצטוינו בדיני נחלות, והוא אמרו יתעלה: "איש כיימות וכן אין לו [וגו']" (במדבר כז, ח). ומכלל דין זה בלי ספק, שיהיה הבכור יורש פי שנים, פי זה משפט ממשפטי היורשים. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפ'ק ח' ופ'ק ט' מ[בבא] בתרא..

יום שני

מצות עשה רמה.

המצוה הרמ"ח — הצווי שנצטוינו בדיני נחלות, והוא אמרו יתעלה: "איש כיימות וכן אין לו [וגו']" (במדבר כז, ח). ומכלל דין זה בלי ספק, שיהיה הבכור יורש פי שנים, פי זה משפט ממשפטי היורשים. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפ'ק ח' ופ'ק ט' מ[בבא] בתרא..

יום שלישי

מצות עשה רמה.

המצוה הרמ"ח — הצווי שנצטוינו בדיני נחלות, והוא אמרו יתעלה: "איש כיימות וכן אין לו [וגו']" (במדבר כז, ח). ומכלל דין זה בלי ספק, שיהיה הבכור יורש פי שנים, פי זה משפט ממשפטי היורשים. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפ'ק ח' ופ'ק ט' מ[בבא] בתרא..

יום רביעי

מצות עשה קעו.

מצות לא תעשה רפד. מצות עשה קעה.

המצוה הקע"ו — הצווי שנצטוינו למנות [דינים] שופטים ושוטרים להוציא לפעל צווי התורה, ויכריחו את-הסוטים מדרך האמת ללכת בה, ויצו על הטוב ויזהירו מן-הרע, ויוציאו לפעל את-הענשים על העברין, כדי שלא יהיו מצות

התורה ואזהרותיה מסורים לרצון פל-אדם ואדם. ומתנאי מצוה זו, שהממנים האלה יהיו דרגה למעלה מדרגה, והוא: שממנים בכל-עיר עשירים ושלשה דינים שמתקבצים כלם במקום אחד בשער העיר (בעלת מספר אוכלוסין) הראויה למנין זה — וזוהי סנהדרין קטנה. וממנים בירושלים בית דין הגדול של שבועים דינים, וממנים אחד על אותם השבועים — והוא ראש הישיבה, והוא שקוראים לו חכמים גם 'נשיא' והכל תקבצו במקומם המיוחד להם. ומקום שאנשיו מועטים, שאינו ראוי לסנהדרין קטנה, ממנים בו על-כל-פנים שלשה להוציא לפעל את-הדינים בדרגים קטנים, ואלה מעבירים את-הדרגים הגדולים למי שלמעלה מהם. וכן ממנים שוטרים ונגשים המבקרים בשוקים ובדרכים דרכי בני אדם במשאם ומתנם, כדי שלא יעשו עול אפלו בדבר מועט. והצווי שנגמרה בו מצוה זו הוא אמרו יתעלה: "שפטם ושוטרים תתן-לך בכל-שעריך" (דברים טז, יח). ולשון ספרי (ריש פרשת שופטים): "מנין ששמנין בית דין אחד לכל-ישראל? תלמוד לומר: שפטם ושוטרים תתן-לך. ומנין ששמנין אחד על גבי כלן? תלמוד לומר: תתן-לך, ומנין ששמנין בית דין לכל-שבט ושבט? תלמוד לומר: בכל-שעריך. רבי שמעון בן גמליאל אומר: לשבטיך ושפטו — מצוה על כל-שבט ושבט להיות דן את-שבטו שנגמרו: ושפטו את-העם — על פרחם" וכבר נכפל הצווי למנות שבועים זקנים, והוא אמרו יתעלה למשה: "אספה-לי שבועים איש" (במדבר יא, טז) ואמרו (ספרי פרשת בהעלותך) זכרונם לברכה: "כל-מקום שנגמרו לי — הרי הוא קים לעולם: וכהנו-לי וגו'" (שמות כח, מא) — כלומר: שנה צווי תמידי ואינה מצוה לפי שעה, אלא חובה למשך הדורות.

ודע, שכל-המנוניים האלה, כלומר: סנהדרין גדולה וקטנה ובית דין של שלשה ושאר המנוניים — כלם לא יהיו אלא בארץ ישראל וקא, ואין סמיכה (הסמכה לדיינות) בחוצה לארץ. אף אם נתקיימה הסמיכה בארץ ישראל, רשאים אותם הסמוכים לדון בארץ ובחוצה לארץ, וזהו ענין אמרם (מכות ז): "סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ"; אבל

לא ידונו דיני נפשות לא בארץ ולא בחוצה לארץ, אלא אם בית הבחירה עומד, כמו שבארנו בהקדמת המאמר הזה (סוף הכלל הי"ד). ולשון ספרי על אמרו יתעלה במפה-נפש בשגגה: "והיו אלה לכם לחקת משפט לדרתיכם בכל מושבתיכם" (במדבר לה, כט), אמרו: "בכל מושבתיכם — בארץ ובחוצה לארץ. יכול אף ערי מקלט יהיו נוהגות בחוצה לארץ? תלמוד לומר: אלה — אלו הדיינין נוהגין בין בארץ בין בחוצה לארץ, וערי מקלט אין נוהגות אלא בארץ". וכבר נתבארו כל-דיני מצוה זו במסכת סנהדרין.

המצוה הרפ"ד — האזהרה שהזהר בית דין הגדול או ראש גלות מלמנות דין שאינו בקי בחכמת התורה וימנה אותו בגלל מעלות שיש בו, הרי הוא מזהר על כף; אלא אין מביטים במנויים התורניים אלא לבקיאות האדם בחכמת התורה וידיעת צווייה ואזהרותיה והתנהגותו במעשים המתאימים לכך. והאזהרה מלמנות ממנה בגלל מעלות אחרות היא אמרו יתעלה: "לא-תפירו פנים במשפט" (דברים א, יז), ולשון ספרי (פרשת דברים שם): "לא-תפירו פנים במשפט — זה הממנה להושיב דינין", כלומר: שאזהרה זו אינה אלא לאדם שיש לו הרשות למנות דינין על ישראל, שהזהר מלמנותם בגלל דבר מכל מה-שהזכרנו לעיל. אמרו: שמא תאמר: איש פלוני נאה אושיבנו דין, איש פלוני גבור אושיבנו דין, איש פלוני קרובי אושיבנו דין, איש פלוני הלוני קמון אושיבנו דין, איש פלוני יודע בכל-לשון אושיבנו דין, ונמצא מזכה את-החייב ומחייב את-הזכאי, לא מפני שהוא רשע אלא מפני שאינו יודע — לכך נאמר: "לא-תפירו פנים במשפט".

המצוה הקע"ה — הצווי שנוצטוינו ללכת אחר הרב, אם נופלת מחלוקת בין החכמים באיזה דין מכל-דיני התורה; וכן ננהג גם בדין הפרטי, כגון בדין שבין ראובן לשמעון: אם נופלת מחלוקת בין דיני עירם, אם שמעון הוא החייב או ראובן — גלף אחר הרב, והוא אמרו יתעלה: "אתרי רבים להטות" (שמות כג, ב) ובפרוש אמרו (חולין יא): 'רפא — דאורייתא'. וכבר נתבארו דיני מצוה זו והלכותיה בכמה מקומות בסנהדרין.

יום חמישי

מצות לא תעשה רפב. רפג.

מצות עשה רכט. רכח.

המצוה הרפ"ב — האזהרה שהזהר הדין מלנטות אחר דעת הרב אם היה הרב אדם אחד בלבד. ופרוש הענין הזה, שאם נפלה מחלקת בין הדינים בחוטא: מקצתם אמרו שהוא חייב מיתה ומקצתם אמרו שאינו חייב מיתה, והיו המחזיקים יתרים במנין על המזכים איש אחד — אסור להרוג אותו החוטא, והזהיר ה' את הדין מלהרגו עד שיהיו המחזיקים יתרים על המזכים — שנים. והוא אמרו: "לא תהיה אחרי-רבים לרעת" (שמות כג, ב) כלומר: לא תמשך אחר כל-רב שיארע, בגזר דין המות, וזהו ענין אמרו במיחד "לרעות". ולשון המקלטה (פרשת משפטים שם): "אחד עשר מזכין ושנים עשר מחזיקין שומע אני יהא חייב — תלמוד לומר: לא-תהיה אחרי-רבים לרעת". ושם אמרו: "הטותף לטובה על פי אחד, הטותף לרעה על פי שנים". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ד' מסנהדרין (לב).

המצוה הרפ"ג — האזהרה שהזהר הדין מלנטות אחר סברת דין אחר דרך הסמכות עליו בחיוב המחזיק או זכוי הזכאי. בלי שיבחון הדבר בעצמו לפי חקירתו וסברתו מתוך יסודות הדין. והוא אמרו: "ולא-תענה על-רב לנטת" (שם). הפונה בזה: אל תבקש בריב, הנטיה בלבד, והוא שתטה עם הרב או עם הגדולים, ותשתוק ממה שיש בדעתך באותו הדין ולשון המקלטה: "ולא-תענה על-רב לנטת, שלא תאמר בשעת מנין: דיי שאהיה כרבי איש פלוני — אלא אמור מה שלפניך. יכול אף דיני ממונות כן — תלמוד לומר: אחרי רבים להטת" (שם). וגם מן-הלאו הזה נלמדה האזהרה למלמד זכות שלא יחזור וילמד חובה, אמרו ותעלה: "ולא-תענה על-רב לנטת", כלומר: לא יהא דברך בו להטות אותו לחובה. וכן אין פותחין בדיני נפשות לחובה, שנאמר: "ולא-תענה על-רב לנטות". וכן מחזירין (הדין) לזכות ואין מחזירין לחובה. וכן אין מתחילין מן-הגדול — כל-הדברים האלה נלמדו ממה שנאמר: "ולא-תענה על-רב לנטת", כמו שנתבאר בפרק ד'.

מסנהדרין (לו). ושם נתבארו דיני מצוה זו.

המצוה הרכ"ט — הצווי שנצטוינו לסקול את-העוברים על מקצת (חלק מ)המצוות, והוא אמרו ותעלה: "ויסקלתם אתם באבנים ומתו" (דברים כב, כד) ונעיר על המצוות שהעובר עליהן חייב סקילה, כשאזכיר מצוות לא-תעשה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ו' מסנהדרין (מה).

המצוה הרכ"ח — הצווי שנצטוינו לשרוף את-העוברים על מקצת המצוות. והוא אמרו ותעלה: "באש ישרפו אתו ואתהן" (ויקרא כ, יד), ונעיר במצוות לא-תעשה על המצוות שחייבים עליהן שרפה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז' ממסכת סנהדרין (נב).

יום שישי

מצות עשה רכו. רכז. רל. רלא.

מצות לא תעשה סו.

המצוה הרכ"ו — הצווי שנצטוינו להרוג את-העוברים על מקצת המצוות — בספי, והוא אמרו ותעלה: "נקם ונקם" (שמות כא, כ). ונעיר במצוות לא-תעשה על המצוות שחייבים עליהן התזת הראש. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז' ממסכת סנהדרין (נב).

המצוה הרכ"ז — הצווי שנצטוינו לחנוק את-העוברים על מצוות מסומות, והוא אמרו ותעלה: "מות יומת" (שם, טז). ונעיר במצוות לא-תעשה על המצוות שחייבים עליהן חנק. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז' ממסכת סנהדרין (שם).

המצוה המשלימה מאתים ושלשים — הצווי שנצטוינו לתלות מקצת הרוגי בית דין, והוא אמרו ותעלה: "ותלית אתו על-עץ" (דברים כא, כב). ונזכיר את-המצוות שהעובר עליהן חייב תליה במצוות לא-תעשה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ו' מסנהדרין (מו).

המצוה הרל"א — הצווי שנצטוינו לקבור הרוגי בית דין ביום הריגתם, והוא אמרו ותעלה: "כי-קבור תקברנו ביום ההוא" (שם, כג), ולשון ספרי (פרשת כי תצא שם): "כי-קבור תקברנו — מצוות עשה". וכך הוא הדין בשאר מתים, כלומר: שיקבר

אותן המצוות שהעובר עליהן חייב מלקות. וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת מכות (יג).

המצוה המשלימה שלש מאות — האזהרה שהזהר הדין מלהפנות את החוטא מכות כבודת הממיתות. באור דבר זה, שכל מחייב מלקות, תכלית (הכמות) מה שמלקים אותו ארבעים חסר אחת, כמו שבא הפרוש המקביל. ואין מלקים שום אדם עד שיאמרו את המכות כפי יכולת הלוקה וגילו ומזגו וצורת גופו. אם יוכל לסבל את עונש המלקות בכללותו — ילקה; ואם לא יוכל לסבל — מלקים אותו כפי מה שיוכל לקבל, לא פחות משלש מכות. אמר יתעלה: "כדי רשעתו" (דברים כה, ב). ותכלית המלקות ארבעים חסר אחת, ובאה האזהרה מלהוסיף להלקותו אפלו מכה אחת נוסף על מה שאמרו הדין שיכול לסבל, והוא אמרו: "כדי רשעתו במספר. ארבעים יפנו לא יסיף" (שם, ב"ג). ולשון ספרי (פרשת תצא שם): "אם הוסיף — עובר בלא תעשה. אין לי אלא בזמן שמוסיף על הארבעים, מניין (אם הוסיף) על כל-אמד ואמד שאמרוהו בית דין? (בגלל שאינו מסוגל לספוג ל"ט מלקות) תלמוד לומר: לא יסיף פן-יסיף". ומן הלואי הנה היא האזהרה מלהפנות שום אדם מישראל: אם החוטא הנה אנו מזהרין שלא להכותו — שאר כל-אדם לא כל-שכן! וכבר הזהירו (חכמים) מלרמוז שיפה אף-על-פי שאינו מכה, אמרו (סנהדרין נח): "כל-המגביה ידו על חברו להפנותו נקרא רשע, שנאמר: "ויאמר לרשע למה תכה רעך" (שמות ב, יג).

כל-מת מישראל ביום מותו. ולפיכך קוראים למת שאין לו מי שיתעסק בקבורתו — מת מצוה. ענינו: המת שמצוה על כל-אחד לקברו, לפי שאמר יתעלה: "כייקבור תקברנו". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפירוש ו' מסנהדרין (שם).

המצוה ה"ו — האזהרה שהזהרנו מלעזוב התלוי, לן על עצו, כדי שלא תבוא על-ידי כף ברפת השם (בלשון סגי-נהור) במחשבה פשיטתה (שהמביט נזכר בסיבת תליתו). כי אנו לא נתלה זולת מגדף ועובר עבודה זרה, שגם בו נאמר: "את-ה' הוא מגדף" (במדבר טו, לו). ולשון הלואי הנה הוא אמרו יתעלה: "לא-תלין נבלתו על-העץ" (דברים כא, כג) ולשון ספרי (שם): "לא-תלין נבלתו על-העץ — זו מצות לא-תעשה" וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפירוש ו' מסנהדרין (מה:).

שבת קודש

מצות לא תעשה שי.

מצות עשה רכד. מצות לא תעשה ש.

המצוה המשלימה שלש מאות ועשר — האזהרה שהזהרנו מלחיות מכשף, והוא אמרו: "מכשפה לא תחיה" (שמות כב, יז), וכשנמחול (נוותר) לו — נהיה עוברים על מצות לא-תעשה, ולא רק שבטלנו מצות עשה בלבד כמו אלו מחלנו לאחד ממחייבי מיתת בית דין.

המצוה הרכ"ד — הצווי שנצטוינו להלקות ברצועה את-העוברים על מצות מסימות, והוא אמרו יתעלה: "והפילו השפט והכהו לפניו" (דברים כה, ב). ובהזכירנו מצות לא-תעשה נעיר על

פרק א' משנה ב

שמעון הצדיק היה משיירי כנסת הגדולה. הוא היה אומר: על שלושה דברים העולם עומד: על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים.

נקודות משיחות קודש

רבינו הזקן מבאר⁴ שלושת העמודים, הם כנגד שלושת האבות:

"גמילות חסדים" כנגד אברהם אבינו שהיה גומל-חסדים, כדכתיב⁵, "ויטע אשל בבאר שבע", ופירשו רז"ל⁶ "ש"אשל" ראשי תיבות אכילה, שתיה, לינה, שסיפק לעוברי אורח (ובלשון האורחות-צדיקים⁷, שאברהם "היה נדיב בנפשו, בגופו ובממונו").

"עבודה" - עבודת התפילה, שהיא עבודת הקרבנות, "תפילות כנגד תמידין תיקנום"⁸, כנגד יצחק אבינו שהיה "עולה תמימה".

"תורה" כנגד יעקב אבינו שענינו תורה, כמו שנאמר⁹, "ויקם עדות ביעקב, ותורה שם בישראל".

אלא שלכאורה לפי זה צריכה היתה המשנה למנות את שלושת הדברים שעליהם העולם עומד, בסדר הפוך - גמילות חסדים, עבודה ורק לבסוף תורה (כפי סדר האבות)!

ויש להוסיף ולחזק את השאלה: גם סדר עבודתו הפרטי של כל יהודי, בכל יום ויום, כולל את שלושת העמודים האלה, וגם שם הסדר הוא הפוך מהמפורט במשנה - תחילה גמילות חסדים, שהרי לפני התפילה יש לתת צדקה לעני (כמאמר רז"ל¹⁰ "רבי אליעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי"), לאחר מכן התפילה עצמה ("עבודה") ורק אחר-כך בא שלב התורה (כמאמר רז"ל¹¹, "מבית הכנסת לבית המדרש")!

ויש לומר שסדר ה"דברים" במשנתנו נובע מכך שמדובר על פעולתם בעולם - "העולם עומד". לכן מונה המשנה תחילה את עמוד התורה משום שבו מודגש עיקר הפעולה בעולם: התורה למרות היותה "בלי גבול"¹² בעצם, עם כל זה היא נקלטת ומתלבשת בשכל האדם. לא זו בלבד, אלא שבכוחה של התורה אף לשנות בפועל את המציאות בעולם, כדרשת רז"ל על הפסוק "לא-ל גומר עלי"¹³. זו הסיבה שמשנתנו מתחילה בעמוד התורה.

(ספר השיחות תש"ג, כרך ב, עמ' 653)

מפרשי המשנה¹ האריכו בתוכן החלוקה למספר שלשה דוקא. והביאור בזה על פי תורת החסידות הוא כך: "העולם" שבמשנתנו אינו דוקא עולם הזה הגשמי, אלא הוא כולל גם את העולמות הרוחניים: בריאה, יצירה, עשיה. המרומזים בפסוק² "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו". את התוכן של שלושת העולמות, ביאר הרמב"ן בתחילת פירושו על התורה: "בריאה" פירושה "הוצאת היש מאין.. והוא החומר הראשון, הנקרא היולי", "יצירה" הוא מה ש"ממנו המציא הכל והלביש הצורות" ו"עשיה" הוא מה ש"תקן אותם".

והנה, מכיון ש"אסתכל באורייתא וברא עלמא"³, מובן, ששלוש הדרגות הללו קיימות בתורה, וממנה הן השתלשלו בעולם. שלושת ענינים אלו בתורה, הם תורה, עבודה וגמילות חסדים. "עבודה" רומזת למחשבת האדם, שהרי בקרבנות נפסל הקרבן אפילו במחשבה בלבד, ו"תורה" עיקר המצוה היא בדיבור שהרי על הרהור בד"ת אין מברכים ברכות התורה, וגמ"ח עיקרה במעשה.

ושלשת ענינים אלו מחשבה דיבור ומעשה, הם כנגד שלשת העולמות: בריאה, יצירה ועשיה. ש"מחשבה" הוא על דרך בריאה יש מאין, כי אותיות המחשבה לא היו במציאות נרגשת לפני ירידתם לכח המחשבה, ולכן מחשבה הוא כנגד עולם הבריאה. ואילו "דבור" הוא שהאותיות שהיו כבר מקודם במחשבה, קיבלו עכשיו צורה בצאתם בה' מוצאות הפה, לכן דבור הוא כנגד עולם היצירה. ו"מעשה" הוא כנגד עולם העשיה. ואם כן משלושת בחינות אלו שבתורה (מחדום"ע), השתלשלו שלושת העולמות. ומכיון שהכל תלוי בעבודת האדם. לכן צריך לעסוק בשלושת העמודים של תורה עבודה וגמ"ח, כדי לקיים את שלושת העולמות בריאה יצירה עשיה.

(מאמר ד"ה כי תשא תשכ"ב)

(1) עיין דרך חיים למהר"ל. (2) ישעיה מג, ז. (3) זוהר חלק ב קסא, א. (4) ליקוטי-תורה מטות דף פג, טור ד. (5) וירא כא, לג. (6) מדרש תהלים לו. (7) שער יז. (8) ברכות כו, ב. (9) תהלים עה, ב. (10) בבא-בטרא י, א. (11) ראה ברכות סד, א. (12) "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים" (איוב יא, ט). (13) תלמוד-ירושלמי כתובות פ"א ה"ב.

פרק א הלכה א

מִצְוַת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת בֵּית לַה', מוֹכֵן לְהִיּוֹת מְקַרְבֵּינָן בּוֹ תְּקַרְבָּנוֹת, וְחֻגְגִין אֵלָיו שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה - שְׁנֵאמַר: "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ". וּבְכָר נִתְפָּרֵשׁ פְּתוּרָה מִשְׁכַּן שְׁעֵשֶׂה מִשֶּׁה רַבְּנוּ, וְהָיָה לְפִי שְׁעָה - שְׁנֵאמַר: "כִּי לֹא כָּאֲתֶם עַד עֲתָה אֶל הַמִּנְחָה וְאֶל הַנֶּחֱלָה".

נקודות משיחות קודש

ועל פי זה מובן בפשטות ש"המנורה והשלחן והמזבח וזולתם כולם הם מחלקי המקדש ... אמנם לדעת הרמב"ן עיקר הכוונה והחפץ בהמשכן ומקדש להיות מקום מוקדש לשמו, ועל פי זה הציווי ד"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" נאמר על הבית עצמו, לבנות משכן להשראת השכינה, אבל לא נכללו בזה הציוויים על בניית הכלים.

לשיטת הרמב"ן מצוות עשיית ארון הברית נמנית כמצוה בפני עצמה, שכן הארון הינו "עיקר החפץ" של השראת השכינה במקדש.

(לקוטי שיחות חלק י"א, שיחה ב' לפרשת תרומה)

עניינם (ותכליתם) של המשכן ובית המקדש הם שני דברים כלליים: א. מנוחת והשראת השכינה שהיתה בהם, כלשון הפסוק "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". ועיקר מנוחת והשראת השכינה הוא בקדשי הקדשים.

ב. העבודה שבהם (שבעיקרה היא עבודת הקרבנות), והעליה לרגל אליהם בשלש רגלים.

והרמב"ם והרמב"ן נחלקו מי משני אלה הוא העיקר בציווי הקב"ה לבנות בית המקדש. מבאר הרבי את מחלוקתם: לדעת הרמב"ם תכלית המכוון בבית המקדש הוא בשביל להקריב בו קרבנות. ומדייק הרמב"ם בלשונו: "מצות עשה לעשות בית לד' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות..."

פרק א הלכה ו

וְעוֹשִׂין בְּמִקְדָּשׁ שְׂכַעָה בָּלִים: מִזְבַּח לְעוֹלָה וְלִשְׂאֵר תְּקַרְבָּנוֹת; וּכְבֹּשׁ שְׁעוּלִים בּוֹ לְמִזְבֵּחַ, וּמְקוֹמוֹ לְפָנֵי הָאוֹלָם, מְשוּדָּר לְדָרוֹם; וְכִיּוֹר וְכֶנֶס, לְקִדְשׁ מִמֶּנּוּ תַּפְהָנִים יְדִיהֶם וְרַגְלֵיהֶם לְעִבּוּדָה, וּמְקוֹמוֹ בֵּין הָאוֹלָם וְלְמִזְבֵּחַ, מְשוּדָּר לְדָרוֹם שֶׁהוּא שְׂמָאל הַנִּכְנָס לְמִקְדָּשׁ. וּמִזְבַּח לְקַטְרֵת, וּמִנְחָה, וְשִׁלְחָן; וּשְׁלֹשֶׁת בְּתוּדֵי הַקִּדְשׁ, לְפָנֵי קִדְשׁ הַקִּדְשִׁים.

נקודות משיחות קודש

מאידך מבארים חז"ל כי דווקא עליהן אמר הקב"ה "אלו חביבין עלי מן הכלל", שכן המראות מבטאות את מסירתו נפשן של הנשים במצרים לפריה ורביה. בכוחן העמידו הנשים צבאות רבות במצרים, ומכאן שמן – "המראות הצובאות".

זהו חידושו של המקדש: ישראל לוקחים דברים גשמיים, ועושים מהם מקדש לקב"ה. דבר זה בא לידי ביטוי דווקא בכיור: מצד אחד הוא משמש ככלי של הכנה לעבודה בלבד, ועקב כך הוא נחות מכלים אחרים. אולם מאידך יש מעלה בהכנה של "ורחצו את ידיהם ואת רגליהם", שכן עניינה הוא שיהודי רוחץ עצמו מהעניינים הבלתי רצויים. רחיצה זו חביבה לפני הקב"ה אפילו יותר מהעבודה עצמה הנעשית על המזבח, שכן באמצעותה היהודי כופה את היצר הרע ובכך מבטל בשלמות את רצונו הפרטי לרצון השי"ת.

(ליקוטי שיחות חלק ו', שיחה א' לפרשת כי תשא)

הכיור מוזכר בדברי הרמב"ם כאחד מכלי המקדש המרכזיים. אולם כמה הבדלים בין הכיור לשאר הכלים: א. כלי המקדש המרכזיים מופיעים בתורה בפרשיות תרומה ותצוה, אולם כיור הנחושת מופיע מאוחר יותר - בפרשת כי תשא. ב. כלי הקודש עמדו או בתוך ההיכל (כמו המנורה, השולחן וכד') או מזבח העולה שעמד מול פתח ההיכל. רק הכיור ניצב בצד העזרה ולא מול פתח המקדש.

מבארים המפרשים כי המיוחד בכיור הוא בכך שלהבדיל מכלים אחרים שהינם כלים בהם נעשית עבודת המקדש, הרי שהכיור משמש ככלי של הכנה לעבודה. עקב כך הוא ניצב במקום המאפשר גישה אליו, ולא בתוך ההיכל או בפתחו. משום כך גם הציווי על עשיית הכיור מובא בתורה אחר יתר הכלים.

הכיור נעשה מהמראות הצובאות של הנשים. מחד - המראות הן דבר נחות, שכן הן עשויות ליצר הרע. אולם

א דין השכמת הבקר ובו ט סעיפים

פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו כדבורו במושב המלך, כל שכן כשישים האדם אל לבו, שהמלך הגדול, מלך מלכי המלכים הקדושים ברוך-הוא, עומד עליו ורואה במעשיו, כמו שכתוב: "אם יסתור איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה', הלא את השמים ואת הארץ אני מלא" – מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד ה' ובקשתו ממנו תמיד.

ואם לא יגיע אליו מיד – יעמיק הרבה בענין זה עד שיגיע אליו, וגם ישוב בתשובה שלמה על כל צונותיו, שהם המונעים מהגיע אליו היראה, כמו שכתוב: "צונותיכם היו מבדילים וגו'":

ו וטוב להרגיל עצמו לומר מיד שגשגור משנתו ("מודה אני לפניך מלך חי וקיים, שהחזרת בי נשמת ביהמלה, רבה אמינותך"), ועל ידי זה יזכר את ה' העומד עליו ויקום בנריות. אף לא יקום ויעמד בפתע פתאום, אלא ישהה מעט, עד שיגמר נסח זה בעודו שוכב או יושב, כמו שיתבאר בהלכות הרהר ארץ.

ולפי שבנסח זה אין בו שום שם משבחה שמות שאינם נמחקין – אין אסור לאמרו קדם שנטל ידיו, אף אם ישן על מטתו ערם ומסתמא נגעו ידיו במקומות מטנפים שבגופו כמו שיתבאר בסימן ד.

אבל אסור להוציא דברי תורה מפיו בידים מטנפות, אבל להרהר בדברי תורה – מתר. ואף-על-פי-כן [אין לו לדבר ולא אפלו להרהר] בדברי תורה בעודו משכב על מטתו גם אם נטל ידיו, אלא יקום ויעמד או ישב באימה, שגאמר: "הפון לקראת אלוקיך ישראל":

ז ומי שישן במלבושיו, מאחר שיכול להיות שלא נגעו ידיו במקומות מטנפים שבגופו – הרי סתם ידים אלו כשרות להזכיר השם בברכות ולדבר דברי תורה מדין התלמוד והפוסקים (כמו שיתבאר בסימן ד). ואין צריך לומר לגע במלבושיו קדם נטילת ידים, אף-על-פי שרוח רעה שורה עליהן. רק שלא לגע באצבעין ומשקין בלבד, כמו שיתבאר שם.

אף בזהר החמירו מאד שלא לברך, ולא ללמד, וכן שלא לגע במלבושיו, וכן שלא לילך ארבע אמות, בעוד רוח הטמאה שורה על הידים, קדם נטילת ידים שחרית. והמהלך ארבע אמות – חזב מיתה, כי בהשראת טמאה זו על ידיו – חלל קדשת ה' אשר עליו, כעל כל עבדי ה' המתקדשים בקדשתו של מקום ברוך-הוא ותורתו הקדושה, בקדשה וטהרה תרה, על טהרת המון עם אשר לא הגיעו למדה זו.

ומכל מקום, אם ארע מקרה שאין לו מים לטל ידיו שלש פעמים כראוי, להעביר רוח הטמאה, כשמשכים בלילה – חלילה לו לבטל מדברי תורה עד שאירי היום ויטל ידיו שלש פעמים, אלא יטל מעט או ינקה בכל מידי המנקה, ויברך וילמד פדיו התלמוד והפוסקים:

א "הנדא בן תימא אומר: הוי עז פנמר וקל פנשר רץ פצבי וגבור פארי – לעשות רצון אביך שבשמים". "עז פנמר", הוא, שלא להתביש מפני בני אדם המלעיגים. "וגבור פארי", עקר הגבורה הוא בלב, להתגבר על יצרו לנצחו, כגבור המתגבר על שונאו לנצחו ולהפילו לארץ.

וכן צריך כל אדם בבקר להתגבר על יצרו פארי, לקום משנתו קדם אור הבקר לעבודת בוראו, כדי שיהא הוא מעורר השחר, כמו שכתוב: "אעירה שחר" – אני מעורר השחר ואין השחר מעיר אותי, וזו מדה בינונית:

ב אבל ראוי לכל ירא שמים וכל החיל אשר נגע ה' בלבו, לקום בתצות הלילה ולקונן מעט בזמור "על נהרות כבל" וכיוצא בו (כמו שגנפס בסדורים), על חרבן בית המקדש ונלות השכינה, כמו שכתוב: "קומי רני בלילה לראש אשמרות וגו'", וכמו שהקדוש ברוך-הוא מקונן בעת ההיא ואומר: "אוי לי שהתרחתי את ביתי כו'". וטוב מעט בכונה מהרבות שלא בכונה. ואחר-כך לעסוק בתורה שבועל פה עד אור היום:

ג ונדע כבר מה שהפליגו במעלה זו בספר הזהר, וכן אמרו בגמרא שחצות לילה היא "עת רצון", וכמו שכתוב: "ויהי בחצי הלילה וה' הבה כל בכור וגו'". וגם אמרו: "כל העוסק בתורה בלילה – שכינה כנגדו", שגאמר: "קומי רני בלילה לראש אשמרות שפכי כמים לבך נכח פני ה'", כלומר שכינה שרויה אצלך, וראש אשמרות הוא חצות הלילה.

(ואם אינו יכול לקום בחצות – יקום בראש האשמורה השלישית)

וכל העוסק בתורה בלילה – חוט של חסד מושרף עליו ביום, שגאמר: "יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי". וזה הנקרא "עבד ה'", כמו שכתוב: "כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות".

ונכון להכין תרנגול להקיצו משנתו בחצות, וכמו שהיה עושה רבי עקיבא, שהיה מוליך עמו תרנגול גם כשהיה מהלך בדרך כדי להקיצו בחצות. ואם אין התרנגול מקיצו – ישכר לו אדם שיקיצנו:

ד ומיד שגשגור משנתו כדי שיוכל להתגבר על יצרו לקום בנריות בחצות, או קדם עמוד השחר במדה בינונית – יחשב בלבו לפני מי הוא שוכב, וידע שמלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך הוא חופף עליו, שגאמר: "מלא כל הארץ כבודו", ואלו היה שוכב לפני מלך בשר ודם העומד עליו – היה מתחייב בנפשו, קל וחמר לפני מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא:

ה וזה פלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים ההולכים לפני האלקים, כמו שכתוב: "שויתי ה' לנגדי תמיד", כי אין שיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו פשיכתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ואין דבורו והרחבת

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

אהבה לילדים – פרק קב"א

בכסף שקיבלה אלמנת ר' דוד תמורת נחלתה במושבת המקובלים "ארץ החיים" השתקעה עם בנה, קדיש, בפוזנא, מקום שבו גר ר' ברוך גיסה, אח בעלה המנוח, שנודע בפוזנא וסביבתה בתואר - ר' ברוך בטלן.

ר' ברוך לא היה בטלן כלל ועיקר: מלבד גדלותו בתורה ובצדקות היה גם סוחר גדול ועשיר. בעולם הלמדני הוכר כגאון, ובעולם המסחר - כסוחר מצליח. בכלל היה ר' ברוך בטלן בעל מידות טובות ומזג נוח. גם למדנים וגם סוחרים וגם סתם יהודים חיבבו אותו והעריכוהו מאד.

ר' ברוך קיבל את גיסתו האלמנה ואת בנה היתום בסבר פנים יפות ובתשומת לב מירבית, ודאג להסתדרותם הטובה במקומם החדש. הוא קישר את האלמנה עם אשה אחרת, אלמנה אף היא, והקים עבורן עסק משותף לבגדי נשים, דבר שהבטיח לשתיהן פרנסה בכבוד. את קדיש היתום הכניס לישיבה טובה, ודאג להעמיד לו חבר טוב ללימודים. נוסף לכך קבע אתו הוא עצמו שיעור יומי בגמרא. קדיש, שהצטיין, עוד במושבת המקובלים, בלימודיו, הן בגמרא והן בקבלה, הרשים במהרה, הן את ראשי הישיבה והן את דודו ר' ברוך, בהצלחתו העצומה בלימודים. בנו של ר' ברוך עצמו, בנימין, שהיה צעיר מעט מקדיש היתום, פיגר במדה רבה אחרי בן-דודו היתום הן בלימודים והן בהתנהגות ותכונות. לפי עצת הבעל-שם מזמושטש שלח ר' ברוך את בנימין בנו לישיבה בפראג, והוא התמסר לטיפוח בן-אחיו.

מפי דודו ר' ברוך נודע לקדיש פרטים על משפחת אביו המנוח, ועל אישים מפורסמים אחרים בפוזנא. במיוחד השפיע עליו הסיפור על ר' משה, ראש קהלת פוזנא, אשר לבנו שניאור זלמן השיא ר' ברוך מאוחר יותר את בתו רחל.

ר' משה היה תלמידו של הגאון ר' אשר יהונתן, שהיה ידוע בכינוי "ראש הברזל". רבי אשר יהונתן היה בנו של יהודי בשם ר' ישראל חיים, שהצטיין במעשים טובים יותר מאשר בלמדנות. קדיש שמע מפי דודו את הסיפור על ר' ישראל חיים ועל בנו וכיצד זכה זה לשמו. הדברים הרשימו אותו מאד ופתחו לפניו עולם חדש של מושגים וערכים.

ר' ישראל חיים לא היה מן האישים הבולטים בפוזנא, שהיתה עיר מלאה חכמים וסופרים. למרות זאת שחו הכל בשבחו בגין מעשיו הטובים. היה זה בעיקר בגלל החיבה ותשומת הלב שהעניק לילדים הרכים שבעיר, תינוקות של בית רבן. כל יום ששי בשבוע, בטרם שוחררו ילדי ה"חדרים" מלימודיהם, היה בא לכל "חדר", ומחלק לילדים ממתקים, עוגיות וצימוקים ושקדים, באמרו שזה לכבוד שבת קודש. תוך כדי כך היה מזכיר לילדים לבוא לבית הכנסת לקבלת שבת ובבוקר לשחרית ומוסף.

שם, בבית הכנסת, היה ר' ישראל חיים, שהגיע אליו הראשון, אוסף מסביבו את כל הילדים ומשגיח שיאמרו בקול רם "ברוך הוא וברוך שמו", "אמן", וקדושה, יכרעו ב"ברכו", יקראו שמע, ויטלו חלק בתפלה לפי אפשרויותיהם.

כשהיתה יולדת בעיר היה ר' ישראל חיים לוקח את הילדים לביתה כדי לקרוא את שמע. מן הדברים הנוספים שעסק בהם היתה ההשגחה על הילדים הרכים שמשחר ילדותם ילכו בכיסוי ראש

ויתנהגו כפי שיהודים צריכים לנהוג. כל מה שההורים והמלמדים לא הספיקו להבטיח בחינוך הילדים היה ר' ישראל חיים משלים באהבה עזה ובשמחה על שנודמנה לו הזכות הגדולה לחנוך ילדי ישראל ולגדלם להיות יהודים טובים ויראי שמים. הדברים אמורים גם בילדים שהוריהם היו בחיים. לילדים יתומים היה ר' ישראל חיים גם כאב, הוא ורעייתו טיפלו בילדים כאלה במסירות רבה בכל התחומים והם התייחסו אליהם כאל בבת עינם.

אלא שר' ישראל חיים ורעייתו עצמם לא הצליחו לגדל ילדיהם, רחמנא ליצלן. כל ילד שנולד להם נפטר מיד, לא עלינו. כל הפעולות שנעשו לביטול רוע הגזירה לא הועילו. אך בני הזוג לא התרעמו על מדותיו של הקב"ה ונשאו כאבם בשקט. כל פעם שאירע להם אסון כזה היו אומרים: "ה' נתן וה' לקח - יהי שם ה' מבורך".

אחד מילדי ר' ישראל חיים, בן בשם שמחה, חי עד גיל חמש שנים, ההורים קיוו שלפחות ילדם זה יאריך ימים, אבל גם שמחה הקטן חלה בהיותו בן חמש ונפטר.

הדבר היה ביום ששי בשבת. אותו יום לא הלך ר' ישראל חיים, כדרכו, ל"חדרים", ובמקום זה נאלץ להשתתף בהלוויית ילדו. כל פוזנא היתה שרויה בצער גדול. ר' ישראל חיים ורעייתו היו ידועים ואהובים בעיר, ולב כל התושבים היה עמהם.

היתה זו לוויה רבת משתתפים. כל בני פוזנא, למן גדולי התורה ועד לפשוטים ביותר, השתתפו בה. בכל העינים נראו דמעות. רק ר' ישראל חיים ורעייתו החזיקו מעמד, והם קיבלו את רצון ה' באהבה.

בין ההמון הרב שליווה את הילד המנוח לבית העלמין כמעט ולא הבחין איש בנוכחותו של זקן בשם אשר יהונתן, שכולם ראו אותו כמטורף. לולא היתה זו לוויה כה נוגעת ללב ודאי היו נמצאים כאלה שהיו מנסים ללעוג מן המטורף הזקן.

אשר יהונתן היה זקן מאד, ומאז הגיע לפוזנא, לפני שנים רבות, התאכסן בבית המדרש, ואיש לא שם לב אליו. הוא היה מתפלל עם המנין הראשון "כוותיקין", ומיד לאחר מכן עולה אל תא האיחסון שהיה קבוע בתקרת בית הכנסת ושוהה שם כל העת. איש לא ידע מה הוא עושה שם ואיש אף לא טרח לבדוק את הדבר. איש לא ידע גם ממה הוא חי, וגם זה לא עניין את מישהו. מעולם לא ביקש אוכל מאיש, ולא סעד על שולחנו של איש, אף לא בשבתות וימים טובים. בכלל לא דיבר מאומה עם איש, וכשמישהו פנה אליו בדברים היה מסתכל בו בתמיהה ומסב את ראשו מבלי להשמיע הגה. הכל הניחו כי הוא חסר דעה ומטורף.

אשר יהונתן הגיע לפוזנא לפני חמשים שנה, וגילו הוערך אז לארבעים שנה. אז בערה בעולם היהודי אש המחלוקת של כמה מן הגאונים נגד רבי אליהו בעל-שם מוורמייזא ונגד לימוד הקבלה. פוזנא, כמו כל הקהילות, נחלקה לשתי מחנות. איש לא העלה בדעתו כי ההלך המוזר שהגיע אז לפוזנא והתחיל מיד בהתנהגותו המשונה קשור בדרך כלשהי למחלוקת זו, ששימשה למעשה רקע והקדמה להופעת החסידות. לא עבר זמן רב והכל החליטו כי אשר יהונתן זה אינו אלא מטורף. במשך הזמן התרגלו כולם לקיומו ולהתנהגותו וחדלו להעניק לו כל תשומת לב.

אין פלא, איפוא, שאיש לא ייחס כל חשיבות לכך שאשר יהונתן בן התשעים ירד מעליית התקרה והגיע להלווייתו של שמחה, ילדו בן חמש של ר' ישראל חיים, שהתקיימה באותו ערב שבת. הצבור שהיה שרוי בלחץ לקראת התקרבות זמן כניסת השבת כמעט ולא הבחין כלל בנוכחותו של הישיש.

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: יא פִּינְחָס בֶּן־
 אֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַשֵּׁיב אֶת־חַמְתִּי מֵעַל
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת־קִנְאָתִי בְּתוֹכֶם וְלֹא־
 כָּלִיתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי כס"י: יב לִכֵּן
 אָמַר הֲנִי נִתֵּן לוֹ אֶת־בְּרִיתִי שְׁלוֹם כס"י:
 יג וְהִיְתָה לוֹ וְלִזְרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֵנָּה עוֹלָם
 תַּחַת אֲשֶׁר קִנְאָ לָאֱלֹהִים וַיַּכֶּר עַל־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל כס"י: יד וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמָּכָה אֲשֶׁר
 הִכָּה אֶת־הַמְּדִינִית זְמָרִי בֶן־סֹלוּא נְשִׂיא בֵּית־
 אָב לִשְׁמַעֲנִי כס"י: טו וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמָּכָה
 הַמְּדִינִית כְּזָבִי בַת־צוּר רֵאשׁ אֲמוֹת בֵּית־אָב
 בְּמִדְיָן הוּא כס"י: פ טז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה

י ומליל יי עם משה למימר:
 יא פינחס בן אלעזר בן אהרן
 כהנא אתב ית חמתי מעל בני
 ישראל בדקני ית קנאתי ביניהון
 ולא שיצית ית בני ישראל
 בקנאתי: יב ככן אמר הא אנא
 גזר לה ית קנמי שלום: יג ותהי
 לה ולבנהי בתרוהי קנס כהנת
 עלם חלף די קני קדם אלהיה
 וכפר על בני ישראל: יד ושום
 גברא בר ישראל קטילא די
 אתקטל עם מדינתא זמרי בר
 סלוא רב בית אבא לבית שמעון:
 טו ושום אתתא דאתקטילת
 מדינתא כזבי בת צור ריש אמי
 בית אבא במדין הוא: טז ומליל

רש"י

(יא) פינחס בן־אלעזר בן־אהרן הכהן. (סנהדרין
 פב. סוטה מב) לפי שהיו השבטים מבזים אותו:
 הראיתם בן פוטי זה שפטם אבי אמו עגלים
 לעבודת אלילים והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך
 בא הפתוב ויחסו אחר אהרן: בקנאו את־קנאתי.
 בנקמו את נקמתי, בקצפו את הקצף שהיה לי
 לקצף. כל לשון "קנאה" הוא המתחרה לנקם
 נקמת דבר אנפרטמנט בלעז: (יב) את־בריתי
 שלום. (סנהדרין פב) דתהא לו לברית שלום, כאדם
 המחזיק טובה וחנות למי שעושה עמו טובה, אף
 כאן פירש לו הקדוש־ברוך־הוא שלומותיו:
 (יג) והיתה לו. בריתי זאת: ברית כהנת עולם.
 שאף על פי שכבר נתנה כהנה לזרעו של אהרן,
 לא נתנה אלא לאהרן ולבניו שנמשחו עמו
 ולתולדותיהם שיולדו אחר המשחתן, אבל פינחס
 שנולד קדם לכן ולא נמשח, לא בא לכלל כהנה
 עד כאן. וכן שנינו בזבחים: לא נתפהן פינחס עד

שהרגו לזמרי: לאלהיו. בשביל אלהיו, כמו
 (במדבר יא): "המקנא אתה לי", (זכריה א): "קנאתי
 לציון" - בשביל ציון: (יד) ושם איש ישראל
 וגו'. במקום שיחס את הצדיק לשבח יחס את
 הרשע לגנאי: נשיא בית־אב לשמעני. לאחד
 מחמשת בתי אבות שהיו לשבט שמעון. דבר
 אחר: להודיע שבחו של פינחס, שאף־על־פי שזה
 היה נשיא, לא מנע את עצמו מלקנא לחלול השם,
 לכך הודיעך הפתוב מי הוא המכה: (טו) ושם
 האשה המכה וגו'. להודיעך שנאתן של מדינים,
 שהפקירו בת מלך לזנות, כדי להחטיא את
 ישראל: ראש אמות. אחד מחמשת מלכי מדין
 (במדבר לא): "את־אוי ואת־רקם ואת־צור וגו'",
 והוא היה חשוב מכלם, שנאמר "ראש אמות";
 ולפי שנהג בזיון בעצמו להפקיר בתו, מנאו
 שלישי: בית־אב. חמשה בתי אבות היו למדין
 (בראשית כה): עיפה ועפר וחנוף ואבידע ואלדעה,

לְאמֹר: י צָרוּר אֶת־הַמְּדִינִים וְהַפִּיּוֹת
 אוֹתָם כְּשׁ"י: יח כִּי־צָרְרִים הֵם לָכֶם בְּנִכְלִיהֶם
 אֲשֶׁר־נִבְּלוּ לָכֶם עַל־דְּבַר פְּעוֹר וְעַל־דְּבַר כְּזָבִי
 בַּת־נִשְׁוֵיא מִדִּין אַחֲתָם הַמַּכֶּה בְּיוֹם־הַמַּגֵּפָה
 עַל־דְּבַר פְּעוֹר כְּשׁ"י: כו א וַיְהִי אַחֲרֵי
 הַמַּגֵּפָה פ פסקא באמצע פסוק וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 וְאֵל אֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן לֵאמֹר כְּשׁ"י: ב שְׂאוּ
 אֶת־רֹאשׁ אֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִבְּנֵי עֲשָׂרִים
 שָׁנָה וּמַעְלָה לְבֵית אֲבֹתָם כִּלְיָא צָבֵא
 בְּיִשְׂרָאֵל כְּשׁ"י: ג וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
 אֶתְּם בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יֵרְחוּ לֵאמֹר כְּשׁ"י:
 ד מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כִּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֶת־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיֹּצְאִים מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם כְּשׁ"י: ה רְאוּבֵן בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל בְּנֵי
 רְאוּבֵן חֲנוּךְ מִשְׁפַּחַת הַחֲנֹכִי לְפִלֹא מִשְׁפַּחַת

יז עם משה למימר: יז אָעַק ית
 מדינאי ותקטל וְתִהְיוּ: יח אָרִי
 מעיקין אנון לכוּן בְּנִכְלִיהוּן דִּי
 נכילו לכוּן על עסק פְּעוֹר ועל
 עסק כְּזָבִי בת רבא דמדנן
 אַחֲתֵהוּן דַּאֲתַקְטִילַת כְּיוֹמָא
 דְּמוֹתְנָא על עסק פְּעוֹר: א וְהוּהוּ
 פִתְר מוֹתְנָא וְאָמַר יי לְמֹשֶׁה
 וְלֶאֱלֶעָזָר בֶּר אֶהֱרֹן כְּהֵנָּא לְמִימַר:
 ב קבילו ית חֲשַׁבֵּן כָּל כְּנִשְׁתָּא
 דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִבְּר עֲשָׂרִין שְׁנִין
 וְלַעֲלָא לְבֵית אֲבֵהֶתְהוּן כָּל נֶפֶק
 חִילָא בְּיִשְׂרָאֵל: ג וּמְלִיל מֹשֶׁה
 וְאֶלְעָזָר כְּהֵנָּא אָמְרוּ לְמַמְנֵי
 וְתִהְיוּ בְּמִישְׁרֵיא דְּמוֹאָב על
 יְרֵדְנָא דִּירְחוּ לְמִימַר: ד מִבְּר
 עֲשָׂרִין שְׁנִין וְלַעֲלָא כְּמָא דִּי פְקִיד
 יי ית מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי נֶפֶקוּ
 מֵאֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם: ה רְאוּבֵן
 בּוֹכְרָא דִּישְׂרָאֵל בְּנֵי רְאוּבֵן חֲנוּךְ
 זְרַעִית חֲנוּךְ לְפִלֹא זְרַעִית פִּלֹא:

רש"י

שְׁצוּהָ הַמְּקוֹם לְמִנּוּתָם: לֵאמֹר. אָמְרוּ לָהֶם:
 צְרִיכִים אַתֶּם לְהַמְּנוֹת מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה:
 (ד) כִּאֲשֶׁר צִוָּה וְגו'. שִׁיחַ מְנַיִם מִבְּנֵי עֲשָׂרִים
 שָׁנָה וּמַעְלָה, שְׁנַאֲמַר (שְׁמוֹת ל): "כָּל הָעֶבֶר עַל־
 הַפְּקָדִים וְגו'": (ה) מִשְׁפַּחַת הַחֲנֹכִי. לְפִי שֶׁהָיוּ
 הָאֲמוֹת מְבִזִּין אוֹתָם וְאוֹמְרִים: מָה אֱלוֹ מִתְּיַחֲסִין
 עַל שְׂבָטֵיהֶם, סְבוּרִין הֵם שְׁלֹא שְׁלֹטוֹ הַמִּצְרַיִם
 בְּאֲמוֹתֵיהֶם? אִם בְּגוֹפָם הָיוּ מוֹשְׁלִים - קַל וְחֹמֶר
 בְּנִשְׁוֵיא הֵם! לְפִיכֹף הֵטִיל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שְׁמוֹ
 עֲלֵיהֶם: ה"א מִצַּד זֶה וְיו"ד מִצַּד זֶה, לֹא מֵעֵד
 אֶנִּי עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם בְּנֵי אֲבוֹתֵיהֶם. וְזֶה הוּא שְׁמִפְרָשׁ
 עַל־יַדֵּי דָוִד (תְּהִלִּים קכב): "שְׂבָטֵי־יְהוָה עֲדוֹת
 לְיִשְׂרָאֵל". - הַשֵּׁם הַזֶּה מֵעֵד עֲלֵיהֶם

וְזֶה הָיָה מְלֶךְ לְאַחַד מֵהֶם: (יז) צָרוּר. כְּמוֹ: זְכוֹר,
 שְׁמוֹר, לְשׁוֹן הָיָה עֲלֵיכֶם לְאֵיב אוֹתָם: (יח) כִּי
 צָרִים הֵם לָכֶם וְגו' עַל־דְּבַר־פְּעוֹר. שֶׁהִפְקִירוּ
 בְּנוֹתֵיהֶם לְזָנוֹת כְּדִי לְהִטְעוֹתְכֶם אַחַר פְּעוֹר. וְאַתְּ
 מוֹאָב לֹא צִוָּה לְהִשְׁמִיד מִפְּנֵי רוּחַ שֶׁהִיְתָה עֲתִידָה
 לְצֵאת מִהֶם כְּדָאֲמַרִּין (כְּבָבָא קמ"א ל"ח): (א) וַיְהִי
 אַחֲרֵי הַמַּגֵּפָה וְגו'. מִשְׁל לְרוּעָה שְׁנִכְנְסוּ וְאֲבִים
 לְתוֹךְ עֲדָרוֹ וְהָרְגוּ בָּהֶן, וְהוּא מוֹנֵה אוֹתָן לִידַע מִנְּיָן
 הַנּוֹתְרוֹת. דְּבַר אַחֲרֵי: כְּשִׁיִּצְאוּ מִמִּצְרַיִם וְנִמְסְרוּ
 לְמֹשֶׁה, נִמְסְרוּ לוֹ בְּמִנְיָן, עֲכָשׁוּ כְּשֶׁקָּרַב לְמוֹת
 וְלִהְיוֹת צָאוּ, מִחֲזִירִים בְּמִנְיָן: (ב) לְבֵית אֲבֹתָם.
 עַל שְׂבָט הָאֵב יִתְיַחֲסוּ וְלֹא אַחַר הָאֵם: (ג) וַיְדַבֵּר
 מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶתְּם. דְּבָרוּ עִמָּם עַל זֹאת,

הַפְּלֵאֵי כס"י: וְלַחֲצֹרֹן מִשְׁפַּחַת הַחֲצֹרֹנִי לְכַרְמֵי
 מִשְׁפַּחַת הַכַּרְמִי: וְאֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הָרְאוּבֵנִי
 וַיְהִיו פְּקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וּשְׁבַע
 מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים: ה וּבְנֵי פִלֹא אֱלִיאָב: ט וּבְנֵי
 אֱלִיאָב נְמוּאֵל וְדָתָן וְאַבִּירָם הוּא־דָּתָן
 וְאַבִּירָם כתיב קרואי קרי קריאי הַעֲדָה אֲשֶׁר הֵצִי
 עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן בַּעֲדַת־קָרַח בְּהִצְתָם
 עַל־יְהוָה כס"י: י וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַע
 אֹתָם וְאֶת־קָרַח בְּמֹות הַעֲדָה בֹאֲכַל הָאִישׁ
 אֵת חַמְשִׁים וּמֵאוֹתָיִם אִישׁ וַיְהִיו לְגַם כס"י:
 יא וּבְנֵי־קָרַח לֹא־מָתוּ כס"י: ס יב בְּנֵי שִׁמְעוֹן
 לְמִשְׁפַּחַתָּם לְנְמוּאֵל מִשְׁפַּחַת הַנְּמוּאֵלִי לְיִמִּין
 מִשְׁפַּחַת הַיְמִינִי לְיִכִּין מִשְׁפַּחַת הַיְכִינִי:
 יג לְזָרַח מִשְׁפַּחַת הַזְּרַחִי לְשֹׁאֵל מִשְׁפַּחַת
 הַשֹּׁאֵלִי כס"י: יד אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַשְּׁמַעֲנִי שְׁנַיִם
 וְעֶשְׂרִים אֶלֶף וּמֵאוֹתָיִם: ס טו בְּנֵי גֵר
 לְמִשְׁפַּחַתָּם לְצִפּוֹן מִשְׁפַּחַת הַצִּפּוֹנִי לְחֲגִי מִשְׁפַּחַת הַחֲגִי לְשׁוֹנִי

ו לחצרון ורעית חצרון לכרמי
 ורעית פרמי: ז אלין ורעית
 ראובן והיו מנגייהון ארבעין
 ותלתא אלפין ושבע מאה
 ותלתין: ח ובני פלוא אליאב:
 ט ובני אליאב נמואל ודתן
 ואבירים הוא דתן ואבירים מערעי
 כנשתא דאתפנשו על משה ועל
 אהרן בכנשתא דקרח
 באתפנושיהון על י: י ופתחת
 ארעא ית פומה ובלעת יתהון וית
 קרח במותא דכנשתא פד אכלת
 אשתא ית מאתן ותמשין גברא
 והיו לאת: יא ובני קרח לא
 מיתו: יב בני שמעון לזרעיתהון
 לנמואל ורעית נמואל לימין
 ורעית ימין ליכין ורעית יכין:
 יג לזרח ורעית זרח לשאול
 ורעית שאול: יד אלין ורעית
 שמעון עשרין ותרין אלפין
 ומאתן: טו בני גד לזרעיתהון
 לצפון ורעית צפון לחגי ורעית
 חגי לשוני ורעית שוני:

רש"י

לשכטיהם, לפיכך בכלם כתיב: "החנכי",
 "הפלאי", אבל בימנה לא הצרף לומר "משפחת
 הימני" - לפי שהשם קבוע בו: יו"ד בראש ו"ה"א
 בסוף: (ט) אשר הצו. את ישראל על משה.
 בהצתם. את העם על ה': הצו. השיאו את ישראל
 לריב על משה, לשון הפעילו: (י) ויהיו לגם.
 לאות ולזכרון, (במדבר יז) למען אשר לא יקרב איש
 זר לחלק עוד על הפהנה: (יא) ובני קרח
 לאמתו. (במ"ר סנהדרין קי) הם היו בעצה תחלה,
 ובשעת המחלוקת הרתרו תשובה בלבם, לפיכך

(סנהדרין קי) נתבצר להם מקום גבה בגיהנם וישבו
 שם: (יג) לזרח. הוא (שמות ו) צחר, לשון צהר,
 אבל משפחת אהר בטלה וכן חמש משבט בנימין,
 שהרי בעשרה בנים ירד למצרים וכאן לא מנה
 אלא חמשה, וכן אצבן לגד, הרי שבע משפחות.
 ומצאתי בגמרא ירושלמית, (סוטה פ"א. יומא פ"א)
 שכשמת אהרן נסתלקו עניי כבוד, וכאו הנעננים
 להלחם בישראל, ונתנו לב לחזר למצרים, וחרו
 לאחוריהם שמונה מסעות מהר הקר למוסרה,
 שנאמר (דברים י): "ובני ישראל נסעו מבארות

מִשְׁפַּחַת הַשּׁוֹנִי: טו לְאֹזְנֵי מִשְׁפַּחַת הָאֹזְנֵי
 לְעָרֵי מִשְׁפַּחַת הָעָרֵי כס"י: יז לְאֹרֹד מִשְׁפַּחַת
 הָאֹרֹדִי לְאֹרְאֵלִי מִשְׁפַּחַת הָאֹרְאֵלִי: יח אֵלֶּה
 מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־גֹד לְפִקְדֵיהֶם אַרְבַּעִים אֶלֶף
 וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: ס יט בְּנֵי יְהוּדָה עַר וְאוֹנָן וַיִּמֵּת
 עַר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: כ וַיְהִיו בְּנֵי־יְהוּדָה
 לְמִשְׁפַּחְתָּם לְשֵׁלָה מִשְׁפַּחַת הַשְּׁלֹנִי לְפָרֶץ
 מִשְׁפַּחַת הַפְּרָצִי לְזֹרַח מִשְׁפַּחַת הַזֹּרְחִי:
 כא וַיְהִיו בְּנֵי־פָרֶץ לְחֶצְרוֹן מִשְׁפַּחַת הַחֶצְרוֹנִי
 לְחַמּוּל מִשְׁפַּחַת הַחַמּוּלִי: כב אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת
 יְהוּדָה לְפִקְדֵיהֶם שְׁשָׁה וְשִׁבְעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ
 מֵאוֹת: ס כג בְּנֵי יִשְׁשַׁכָּר לְמִשְׁפַּחְתָּם תּוֹלַע
 מִשְׁפַּחַת הַתּוֹלְעִי לְפִנָּה מִשְׁפַּחַת הַפּוֹנִי: כד לְיִשׁוּב מִשְׁפַּחַת הַיִּשְׁבִּי

טו לְאֹזְנֵי זְרַעִית אֹזְנֵי לְעָרֵי זְרַעִית
 עָרֵי: יז לְאֹרֹד זְרַעִית אֹרֹדִי
 לְאֹרְאֵלִי זְרַעִית אֹרְאֵלִי: יח אֵלֶּן
 זְרַעִית בְּנֵי גֹד לְמִנְגִּיָּהוֹן אַרְבַּעִין
 אֶלֶפִּין וַחֲמִשׁ מֵאָה: יט בְּנֵי
 יְהוּדָה עַר וְאוֹנָן וַיִּמֵּת עַר וְאוֹנָן
 בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: כ וַיְהִיו בְּנֵי
 יְהוּדָה לְזְרַעֲנֵיהוֹן לְשֵׁלָה זְרַעִית
 שְׁלָה לְפָרֶץ זְרַעִית פָּרֶץ לְזֹרַח
 זְרַעִית זֹרַח: כא וַיְהִיו בְּנֵי פָרֶץ
 לְחֶצְרוֹן זְרַעִית חֶצְרוֹן לְחַמּוּל
 זְרַעִית חַמּוּל: כב אֵלֶּן זְרַעִית
 יְהוּדָה לְמִנְגִּיָּהוֹן שְׁבַעִין וְשִׁבְעִים
 אֶלֶפִּין וַחֲמִשׁ מֵאָה: כג בְּנֵי
 יִשְׁשַׁכָּר לְזְרַעֲנֵיהוֹן תּוֹלַע זְרַעִית
 תּוֹלַע לְפִנָּה זְרַעִית פּוֹנִי:
 כד לְיִשׁוּב זְרַעִית יִשׁוּב לְשִׁמְרוֹן

רש"י

המשפחות על שמם, חוץ ממשפחות אפרים
 ומנשה שנולדו כלם במצרים, וארץ ונעמן בני בלע
 בן בנימין. ומצאתי ביסודו של רבי משה הדרשן,
 שיירדה אמן למצרים פשהיתה מעברת מהם, לכוף
 נחלקו למשפחות כחצרון וחמול, שהיו בני בנים
 ליהודה, וחקר ומלכיאל, שהיו בני בנים של אשר.
 ואם אנדה היא, הרי טוב, ואם לאו, אומר אני
 שהיו לבלע בני בנים הרבה ומשנים הללו ארץ
 ונעמן יצאה מפל אחד משפחה רבה ונקראו
 תולדות שאר הבנים על שם בלע, ותולדות השנים
 הללו נקראו על שמם. וכן אני אומר בבני מכיר
 שנחלקו לשני משפחות: אחת נקראת על שמו
 ואחת נקראת על שם גלעד בנו. חמש משפחות
 חסרו מבניו של בנימין. פאן נחקימה מקצת נבואת
 אמו, שקראתו "בן אוני" - בן אנינותי, ובפילגש

בני־יעקן מוסרה שם מת אהרן". והלא בהר החר
 מת? וממוסרה עד הר החר שמונה מסעות יש
 למפרע? אלא שחזרו לאחוריהם, ונדפו בני לוי
 אחריהם להחזירם, והרגו מהם שבע משפחות,
 ומבני לוי נפלו ארבע משפחות: משפחת שמעי
 ועזיאלי, ומבני יצהר לא נמנו פאן אלא משפחת
 הקרחי; והרביעית לא ידעתי מה היא. ורבי
 תנחומא דרש, שמתו במגפה בדבר בלעם, אבל
 לפי החסרון שחסר משבט שמעון במנין זה ממנין
 הראשון שבמדבר סיני נראה שכל כ"ד אלף נפלו
 משבטו של שמעון: (טז) לְאֹזְנֵי. אומר אני שזו
 משפחת אצבון ואני יודע למה לא נקראת
 משפחתו על שמו: (כד) לְיִשׁוּב. הוא יוב האמור
 ביורדי מצרים, כי כל המשפחות נקראו על שם
 יורדי מצרים. והנולדין משם והלאה לא נקראו

לְשִׁמְרֹן מִשְׁפַּחַת הַשְּׂמֹרֹנִי כַּשֵּׁי: כה אֵלֶּה
 מִשְׁפַּחַת יִשְׁשַׁכָּר לְפִקְדֵיהֶם אַרְבַּעַה וְשֵׁשִׁים
 אֶלֶף וְשָׁלֹשׁ מֵאוֹת: ס כו בְּנֵי זְבוּלֹן לְמִשְׁפַּחַתָּם
 לְסֹרֵד מִשְׁפַּחַת הַסֹּרְדִי לְאֵלֹן מִשְׁפַּחַת הָאֵלֹנִי
 לְיַחֲלָאֵל מִשְׁפַּחַת הַיַּחֲלָאֵלִי: כז אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת
 הַזְּבוּלֹנִי לְפִקְדֵיהֶם שֵׁשִׁים אֶלֶף וַחֲמִשָּׁה
 מֵאוֹת: ס כח בְּנֵי יוֹסֵף לְמִשְׁפַּחַתָּם מְנַשֶּׁה
 וְאַפְרָיִם: כט בְּנֵי מְנַשֶּׁה לְמַכִּיר מִשְׁפַּחַת
 הַמַּכִּירִי וּמַכִּיר הוֹלִיד אֶת־גִּלְעָד לְגִלְעָד
 מִשְׁפַּחַת הַגִּלְעָדִי: ל אֵלֶּה בְּנֵי גִלְעָד אִיעֶזֶר
 מִשְׁפַּחַת הָאִיעֶזְרִי לְחֵלֶק מִשְׁפַּחַת הַחֵלְקִי:
 לא וְאִשְׁרֵיָאֵל מִשְׁפַּחַת הָאִשְׁרֵאֵלִי וְשָׁכֶם
 מִשְׁפַּחַת הַשָּׁכֶמִי: לב וְשִׁמְדָּע מִשְׁפַּחַת
 הַשְּׁמִידָעִי וְחֶפֶר מִשְׁפַּחַת הַחֶפְרִי: לג וְצִלְפַּחַד
 בֶּן־חֶפֶר לֹא־הָיוּ לוֹ בָּנִים כִּי אִם־בָּנוֹת וְשֵׁם
 בָּנוֹת צִלְפַּחַד מַחֲלָה וְנַעֲמָה חַגִּלָּה מַלְכָּה
 וְתַרְצָה: לד אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה וּפִקְדֵיהֶם
 שְׁנַיִם וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְשֶׁבַע מֵאוֹת: ס לה אֵלֶּה
 בְּנֵי־אַפְרָיִם לְמִשְׁפַּחַתָּם לְשׁוֹתְלַח מִשְׁפַּחַת הַשְּׁתַלְחִי לְבֹכָר מִשְׁפַּחַת
 הַבֹּכְרִי לְתַחַן מִשְׁפַּחַת הַתַּחְנִי: לו וְאֵלֶּה בְּנֵי שׁוֹתְלַח לְעֶרְוֹן מִשְׁפַּחַת

זרעית שמרון: כה אליו זרעית
 יששכר למנניהון שתיין וארבעא
 אלפין ותלת מאה: כו בני זבולן
 לזרעיתהון לסרד זרעית סרד
 לאלון זרעית אלון ליחלאל
 זרעית יחלאל: כז אליו זרעית
 זבולן למנניהון שתיין אלפין
 וחמש מאה: כח בני יוסף
 לזרעיתהון מנשה ואפרים:
 כט בני מנשה למכיר זרעית
 מכיר ומכיר אוליד ית גלעד
 לגלעד זרעית גלעד: ל אליו בני
 גלעד איעזר זרעית איעזר לחלק
 זרעית חלק: לא ואשריאל זרעית
 אשריאל ושכם זרעית שכם:
 לב ושמידע זרעית שמידע וחרפר
 זרעית חפר: לג וצלפחד בר חפר
 לא הוו לה בנין אלהן בנן ושום
 בנות צלפחד מחלה ונעמה חגלה
 מלכה ותרצה: לד אליו זרעית
 מנשה ומנניהון חמשין ותריין
 אלפין ושבע מאה: לה אליו בני
 אפרים לזרעיתהון לשותלח
 זרעית שותלח לבכר זרעית בכר
 לתחן זרעית תחן: לו ואליו בני
 שותלח לערון זרעית ערון:

רש"י

ותמצא בפרשה זו חמשים ושבע משפחות ומבני
 לוי שמונה הרי ששים וחמש, וזהו שנאמר (דברים
 ז: ז) "כי אתם המעט וגו'" ה"א מעט, חמשה אתם
 חסרים ממשפחות כל העמים שהן שבעים, אף זה
 הבנתי מיסודו של רבי משה הדרשן, אף הצרכתי

בגבעה נתקיימה פלה. זו מצאתי ביסודו של רבי
 משה הדרשן: (לו) ואלה בני שותלח וגו'. שאר
 בני שותלח נקראו תולדותיהם על שם שותלח
 ומערן יצאה משפחה רבה ונקראת על שמו
 ונחשבו בני שותלח לשתי משפחות. צא וחשב,

לו אליו זרעית בני אפרים
 למנגייהוון תלתין ותריין אלפין
 וחמש מאה אליו בני יוסף
 לזרעיתהוון: לח בני בנימן
 לזרעיתהוון לבלע זרעית בלע
 לאשבל זרעית אשבל לאחירם
 זרעית אחירם: לט לשפופם
 זרעית שפופם לחופם זרעית
 חופם: מ והו בני בלע ארד
 ונעמן זרעית הארדי לנעמן
 זרעית נעמי: מא אליו בנימן
 לזרעיתהוון ומנגייהוון ארבעין
 וחמשא אלפין ושית מאה:
 מב אליו בני דן לזרעיתהוון
 לשוחם זרעית שוחם אליו זרעית
 דן לזרעיתהוון: מג כל זרעית
 שוחם למנגייהוון שתין וארבע
 אלפין וארבע מאה: מד בני
 אשר לזרעיתהוון לימנה זרעית
 ימנה לישוי זרעית ישוי לבריעה
 זרעית בריעה: מה לבני בריעה
 לחבר זרעית חבר למליאל
 זרעית מליאל: מו ושום בת
 אשר סרח: מז אליו זרעית בני
 אשר למנגייהוון חמשין ותלתא
 אלפין וארבע מאה: מח בני
 נפתלי לזרעיתהוון ליחצאל זרעית
 יחצאל לגוני זרעית גוני:
 מט ליצר זרעית יצר לשלם

הערני כס"י: לו אלה משפחת בני אפרים
 לפקדיהם שנים ושלושים אלף וחמש מאות
 אלה בני יוסף למשפחתם: ס לח בני בנימן
 למשפחתם לבלע משפחת הבלעי לאשבל
 משפחת האשבלי לאחירם משפחת
 האחירמי כס"י: לט לשפופם משפחת השופמי
 לחופם משפחת החופמי כס"י: מ ויהיו בני בלע
 ארד ונעמן משפחת הארדי לנעמן משפחת
 הנעמי: מא אלה בני בנימן למשפחתם
 ופקדיהם חמשה וארבעים אלף ושש
 מאות: ס מב אלה בני דן למשפחתם לשוחם
 משפחת השוחמי אלה משפחת דן
 למשפחתם כס"י: מג כל משפחת השוחמי
 לפקדיהם ארבעה וששים אלף וארבע
 מאות: ס מד בני אשר למשפחתם לימנה
 משפחת הימנה לישוי משפחת הישוי
 לבריעה משפחת הבריעי: מה לבני בריעה
 לחבר משפחת החברי למליאל משפחת
 המליאלי: מו ושם בת אשר שרח כס"י:
 מז אלה משפחת בני אשר לפקדיהם שלשה
 מאות: ס מח בני נפתלי למשפחתם ליחצאל
 משפחת היחצאלי לגוני משפחת הגוני: מט ליצר משפחת היצרי

רש"י

לפחות ולהוסיף בדרךיו: (לח) לאחירם. הוא (לט) שפופם. הוא מפים, על שם שהיה יוסף אחי שירד למצרים, ולפי שנקרא על שם יוסף שפוף בין האמות: (מב) לשוחם. הוא חשים: שהיה אחיו ורם ממנו נקרא אחירם: (מו) ושם בת אשר שרח. לפי שהיתה קימת

לְשֵׁלִם מִשְׁפַּחַת הַשְּׁלֵמִי: נֹאֲלָה מִשְׁפַּחַת
 נִפְתָּלִי לְמִשְׁפַּחַתֶּם וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה
 וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: נֹאֲלָה פְּקוּדֵי
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וְאַלֶּף שֶׁבַע
 מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים: פ שְׁלִישִׁי נב וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־
 מֹשֶׁה לֵּאמֹר: נג לְאַלֶּה תַחֲלַק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה
 בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כִּסִּי: נד לְרֹב תִּרְבֶּה נַחֲלָתוֹ
 וְלִמְעַט תִּמְעָיֵט נַחֲלָתוֹ אִישׁ לְפִי פְּקוּדֵי יִתֵּן
 נַחֲלָתוֹ כִּסִּי: נה אַךְ־בְּגוֹרֵל יַחֲלַק אֶת־הָאָרֶץ
 לְשְׁמוֹת מִטּוֹת־אַבְתָּם יִנְחֲלוּ כִּסִּי: נו עַל־פִּי

זרעית שלם: נ אליו זרעית
 נפתלי לזרעיתהון ומגנייהון
 ארבעין וחמשא אלפין וארבע
 מאה: נא אליו מגני בני ישראל
 שית מאה וחד אלפין שבע מאה
 ותלתין: נב ומליל יי עם משה
 למימר: נג לאליו תתפלג ארעא
 באחסנא במגנן שמחן:
 נד לסגיא תסגון אחסנתהון
 ולזעירי תזערון אחסנתהון גבר
 לפום מגינהי תתייב אחסנתה:
 נה ברם בעדכא תתפלג ית ארעא
 לשמחן שבטי אבנתהון יחסנון:
 נו על פום עדכא תתפלג

רש"י

משבח מחברו, אלא בשומא: בית כר רע כנגד בית
 סאה טוב, הכל לפי הדמים: (נה) לשמות
 מטות־אבתם. אלו יוצאי מצרים. שנה הפתוב
 נחלה זו מכל הנחלות שבתורה, שכל הנחלות,
 החיים יורשים את המתים, וכאן מתים יורשים את
 החיים. כיצד? שני אחים מיוצאי מצרים שהיו
 להם בנים בבאי הארץ, לזה אחד ולזה שלשה.
 האחד נטל חלק אחד, והשלשה נטלו שלשה,
 שנאמר: "לאלה תחלק הארץ". חזרה נחלתן אצל
 אבי אביהן וחלקו הכל בשנה. וזהו שנאמר:
 "לשמות מטות־אבתם ינחלו", שאחר שנטלו
 הבנים, חלקוה לפי האבות שיצאו ממצרים, ואלו
 מתחלה חלקוה למגין יוצאי מצרים, לא היו נוטלין
 אלו הארבעה אלא שני חלקים, עכשו נטלו ארבעה
 חלקים: אך בגורל. יצאו יהושע וכלב, וכן הוא
 אומר (שופטים א): "וינתנו לכלב את־חברון כאשר
 דבר משה", ואומר (יהושע יט): "על־פי ה' נתנו לו
 את־העיר אשר אשר שאל": מטות־אבתם. יצאו גרים
 ועבדים: (נו) על־פי הגורל. הגורל היה מדבר,
 כמו שפירשתי; מגיד שנתחלקה ברוח הקדש, לקח

בחיים מנאה פאן: (נג) לאלה תחלק הארץ. ולא
 לפחותים מגן עשרים, אף־על־פי שבאו לכלל
 עשרים בטרם חלוק הארץ - שהרי שבע שנים
 כבשו ושבע חלקו לא נטלו חלק בארץ אלא אלו
 שש מאות אלף ואלף, ואם היה לאחד מהם ששה
 בנים לא נטלו אלא חלק אביהם לבדו: (נד) לרב
 תרבה נחלתו. לשבט שהיה מרבה באוכלוסין נתנו
 חלק רב, ואף־על־פי שלא היו החלקים
 שוים - שהרי הכל לפי רבוי השבט חלקו
 החלקים - לא עשו אלא על ידי גורל והגורל היה
 על־פי רוח הקדש, כמו שמפרש בבבא בתרא (דף
 קיח): אלעזר הכהן היה מלבש באורים ותמים
 ואמר ברוח הקדש: אם שבט פלוני עולה, תחום
 פלוני עולה עמו. והשבטים היו פתובים ביי"ב
 פתקין ויי"ב גבולים ביי"ב פתקין ובכללום בקלפי,
 והנשיא מכניס ידו לתוכה ונוטל שני פתקין: עולה
 בידו פתק של שם שבטו ופתק של גבול המפרש
 לו, והגורל עצמו היה צוח ואומר: אני הגורל
 עליתי לגבול פלוני לשבט פלוני, שנאמר: "על־פי
 הגורל". ולא נתחלקה הארץ במדה, לפי שיש גבול

הגֹזֵל תִּחַלֵּק נַחֲלָתוֹ בֵּין רַב לְמַעַט כִּסְיִי: ם
 וְאֵלֶּה פְּקוּדֵי הַלְוִי לְמִשְׁפַּחְתֶּם לְגִרְשׁוֹן
 מִשְׁפַּחַת הַגֵּרְשָׁנִי לְקָהָת מִשְׁפַּחַת הַקָּהָתִי
 לְמִרְרֵי מִשְׁפַּחַת הַמִּרְרִי: נח אֵלֶּה ׀ מִשְׁפַּחַת
 לְוִי מִשְׁפַּחַת הַלְבָנִי מִשְׁפַּחַת הַחֲבֵרֹנִי
 מִשְׁפַּחַת הַמַּחֲלִי מִשְׁפַּחַת הַמּוֹשִׁי מִשְׁפַּחַת
 הַקָּרְחִי וְקָהָת הוֹלֵד אֶת־עֲמֶרְם כִּסְיִי: נט וְיִשָּׁם ׀
 אִשְׁתַּ עֲמֶרְם יוֹכְבֵד בֶּת־לְוִי אֲשֶׁר יֵלְדָה אֹתָהּ
 לְלִוִי בְּמִצְרַיִם וְתֵלֵד לְעֲמֶרְם אֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־
 מֹשֶׁה וְאֵת מִרְיָם אַחֲתָם כִּסְיִי: ם וַיֹּולֵד לְאֶהֱרֹן
 אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־
 אִיתְמָר: סא וַיִּמַת נָדָב וְאֲבִיהוּא בְּהַקְרִיבֶם
 אֲשֶׁר־זָרָה לְפָנָי יְהוָה: סב וַיְהִיו פְּקוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה
 וְעֶשְׂרִים אֶלֶף כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעְלָה כִּי ׀
 לֹא הִתְפַּקְדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי לֹא־נָתַן
 לָהֶם נַחֲלָה בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּסְיִי: סג אֵלֶּה
 פְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ
 אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יַרְחוֹ: סד וּבְאֵלֶּה לֹא־הָיָה אִישׁ
 מִפְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַר

אחסנתהון בין סגיאי לזעירי:
 נ ואלין מנני לואי לזרעתהון
 לגרשון זרעית גרשון לקהת
 זרעית קהת למררי זרעית מררי:
 נח אלין זרעית לוי זרעית לבני
 זרעית חברון זרעית מחלי זרעית
 מושי זרעית קרח וקהת אוליד נת
 עמרם: נט ושום אפת עמרם
 יוכבד בת לוי דילדת יתה ללוי
 במצרים וילדת לעמרם ית אהרן
 וית משה וית מרים אהתהון:
 ם ואתיליד לאהרן ית נדב וית
 אביהוא ית אלעזר וית איתמר:
 סא ומית נדב ואביהוא בקרובהון
 אשתא נוכרתא קדם יי: סב והו
 מנניהון עשרין ותלתא אלפין
 כל דכורא מבר ירחא ולעלא ארי
 לא אתמניו בגו בני ישראל ארי
 לא אתיהיבת להון אחסנא בגו
 בני ישראל: סג אלין מנני משה
 ואלעזר כהנא די מנו ית בני
 ישראל במישריא דמואב על
 ירדנא דירחו: סד ובאלין לא
 הוה גבר ממנני משה ואהרן
 כהנא די מנו ית בני ישראל

רש"י

התפקדו בתוך בני ישראל. להיות נמנין בני
 עשרים שנה. ומה טעם? כי לא נתן להם נחלה,
 והנמנין מן עשרים שנה היו בני נחלה, שנאמר:
 "איש לפי פקדיו יתן נחלתו" (סד) ובאלה
 לא היה איש וגו'. אבל על הנשים לא נגזרה
 גזרת המגלים, לפי שהן היו מחבבות את הארץ;
 האנשים אומרים (במדבר יד): "נתנה ראש ונשובה

נאמר: "על-פיה" (נח) אלה משפחת לוי.
 חסר כאן משפחת השמעני והעזיאלי וקצת מן
 היצהרי: (נט) אשר ילדה אתה ללוי במצרים.
 (סוטה יב) אשתו ילדתה במצרים, [לדתה במצרים]
 ואין הורתה במצרים. כשנכנסו לתוך החומה
 ילדתה. והיא השלימה מנין שבועים, שהרי בפרט
 אי אתה מוצא אלא ששים ותשע: (סב) כי לא

סיני כס"י: סה כִּי־אָמַר יְהוָה לָהֶם מוֹת יָמָתוּ
 בַּמִּדְבָּר וְלֹא־נֹתַר מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם־כָּלֵב
 בֶּן־יִפְתָּה וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון: ס כּוּ אֶת־קַרְבְּנָהּ
 בָּנוֹת צִלְפַּחַד בֶּן־חֲפַר בֶּן־גִּלְעָד בֶּן־מִכַּיִר
 בֶּן־מִנַּשֶׁה לְמִשְׁפַּחַת מִנַּשֶׁה בֶּן־יוֹסֵף וְאֵלֶּה
 שְׁמוֹת בָּנֹתָיו מַחֲלָה נָעָה וְחַגְלָה וּמִלְכָּה
 וְתַרְצֵה כס"י: ב וַתַּעֲמֹדנָה לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנָיו
 אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וּלְפָנָיו הַנְּשִׂאִים וְכֹל־הָעֵדָה פָּתַח
 אֹהֶל־מוֹעֵד לֵאמֹר כס"י: ג אֲבִינוּ מִת בַּמִּדְבָּר
 וְהוּא לֹא־הָיָה בְּתוֹךְ הָעֵדָה הַנוֹעֲדִים עַל־
 יְהוָה בַּעֲדַת־קַרַח כִּי־בַחֲטָאוּ מִת וּבָנִים לֹא־
 הָיוּ לוֹ כס"י: ד לָמָּה יִגְרַע שֵׁם־אֲבִינוּ מִתּוֹךְ
 מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין לוֹ בֶּן תִּנְהַלְנוּ אַחֲזָה בְּתוֹךְ

בַּמִּדְבָּר דְּסִינֵי: סה אָרִי אָמַר יי
 לְהוֹן מַמַּת יְמוּתוֹן בַּמִּדְבָּר וְלֹא
 אֲשַׁתָּאָר מְנַהוֹן אָנֹשׁ אֵלֶהֶן כָּלֵב
 בֶּן יִפְתָּה וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוֹן:
 א וְקַרְיָבָא בְּנַת צִלְפַּחַד בֶּן חֲפַר
 בֶּן גִּלְעָד בֶּן מִכַּיִר בֶּן מִנַּשֶׁה
 לְזַרְעֵיַת מִנַּשֶׁה בֶּן יוֹסֵף וְאֵלִין
 שְׁמֵהֶת בָּנֵתָה מַחֲלָה נָעָה וְחַגְלָה
 וּמִלְכָּה וְתַרְצֵה: ב וְקָמָא קָדָם
 מֹשֶׁה וְקָדָם אֶלְעָזָר כַּהֲנָא וְקָדָם
 רַבְרַבִּיא וְכָל כְּנִשְׁתָּא בְּתַרְע מִשְׁפָּן
 זְמָנָא לְמִימַר: ג אָבוּנָא מִית
 בַּמִּדְבָּר וְהוּא לֹא הוּוּהּ בְּגוּ
 כְּנִשְׁתָּא דְאֲזַדְמַנוּ עַל יי בְּכַנְשַׁתָּא
 דְקַרַח אָרִי בַחֲזֵבָה מִית וּבָנִין לֹא
 הָיוּ לָהּ: ד לָמָּה יִתְמַנַּע שְׁמָא
 דְאָבוּנָא מִגּוּ זַרְעֵיַתָּה אָרִי לִית
 לָהּ בֶּרֶב הַב לָנָא אַחְסָנָא בְּגוּ אַחֲזִי

רש"י

אֶלְעָזָר. מגיד, שלא עמדו לפניהם אלא בשנת
 הארבעים אחר שמות אהרן: לפני משה. ואחר כך
 לפני אלעזר? אפשר, אם משה לא ידע, אלעזר
 יודע? אלא סרס המקרא ודרשהו, דברי רבי
 יאשיה. אבא חנן משום רבי אלעזר אומר: בבית
 המדרש היו יושבים ועמדו לפני כלם (ב"ב קיט,
 ספרי): (ג) והוא לא־הָיָה וגו'. (שם קיח, ספרי) לפי
 שהיו באות לומר: "בַּחֲטָאוּ מִת", נזקקו לומר לא
 בַּחֲטָאוּ מִתְלוֹנְנִים וְלֹא בַּעֲדַת קַרַח שֶׁהָיוּ עַל
 הַקְּדוּשָׁת־בְּרוּךְ־הוּא, אֵלֶּא בַּחֲטָאוּ לְבַדּוּ מִת וְלֹא
 הַחֲטִיא אֶת אַחֵרִים עִמּוֹ. (שבת צו) רבי עקיבא
 אומר: מקושש עצים הָיָה. ורבי שמעון אומר: מן
 המעפילים הָיָה: (ד) לָמָּה יִגְרַע שֵׁם־אֲבִינוּ. אָנוּ
 בְּמִקּוֹם בֶּן עוֹמְדוֹת וְאִם אֵין הַנְּקֻבוֹת חֲשׂוֹבוֹת זַרְע,
 תְּתִיבֵם אִמְנוּ לְיָכֶם (ב"ב קיט): כִּי אֵין לוֹ בֶּן. הָא

מְצַרִּימָה, והנשים אומרות: "תִּנְהַלְנוּ אַחֲזָה",
 לְכֹךְ נִסְמְכָה פְּרֻשַׁת בָּנוֹת צִלְפַּחַד לְכָאן:
 (א) לְמִשְׁפַּחַת מִנַּשֶׁה בֶּן־יוֹסֵף. לָמָּה נֹאמַר?
 וְהֵלֵא כָּבֵר נֹאמַר "בֶּן־מִנַּשֶׁה"? אֵלֶּא לֹאמַר לָךְ:
 יוֹסֵף חִבֵּב אֶת הָאָרֶץ, שֶׁנֹּאמַר (בראשית ג):
 "וְהֵעֵלַתְם אֶת־עַצְמֹתַי וְגו'", וּבְנֹתָיו חִבְּבוּ אֶת
 הָאָרֶץ, שֶׁנֹּאמַר: "תִּנְהַלְנוּ אַחֲזָה". וְלִלְמַדְךָ, שֶׁהָיוּ
 כָּלֶם צְדִיקִים, שְׁכָל מִי שֶׁמַּעֲשִׂיו וּמַעֲשֵׂה אַבּוֹתָיו
 סְתוּמִים, וּפְרֻט לָךְ הַפְּתוּב בְּאֶחָד מֵהֶם לִיחְסוֹ
 לְשִׁבְחָה, הָרִי זֶה צְדִיק בֶּן צְדִיק. וְאִם יִחְסוּ לְגַנְאִי,
 כְּגוֹן (מ"ב כה) "כֹּא יִשְׁמַעֲלֵךְ בֶּן־נִתְנִיָּה בֶּן
 אֱלִישָׁמַע" בִּידוּעַ שְׁכָל הַנְּזַכְרִים עִמּוֹ רְשָׁעִים הָיוּ:
 מַחֲלָה נָעָה וְגו'. וְלִהְלֵן הוּא אֹמֵר (במדבר לו):
 "וַתְּהִינָה מַחֲלָה תַרְצֵה", מַגִּיד, שְׁכָלֵן שְׁקוּלוֹת זו
 כְּזוֹ, לְפִיכֹךְ שָׁנָה אֶת סִדְרָן: (ב) לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנָיו

אחי אבינו כס"י: ה ויקרב משה את־משפטן
 לפני יהוה כס"י: פ ויאמר יהוה אל־משה
 לאמר: ז פן בנות צלפחד דברת נתן נתן
 להם אחות נחלה בתוך אחי אביהם
 והעברת את־נחלת אביהן להן כס"י: ח ואל־בני
 ישראל תדבר לאמר איש פי־ימות וכן אין
 לו והעברתם את־נחלתו לבתו: ט ואם־אין לו
 בת ונתתם את־נחלתו לאחיו: י ואם־אין לו
 אחים ונתתם את־נחלתו לאחי אביו: יא ואם־
 אין אחים לאביו ונתתם את־נחלתו לשארו
 הקרב אליו ממשפחתו וירש אתה והיתה
 לבני ישראל לחקת משפט כאשר צוה יהוה
 את־משה כס"י: פ יב ויאמר יהוה אל־משה
 עלה אל־הר העברים וראה את־הארץ אשר נתתי לבני

אבונא: ה וקרב משה ית דינהן
 קדם יי: ו ואמר יי למשה
 למימר: ז יאות בנת צלפחד
 ממללן ממן תמן להון אחודת
 אחסנא בגו אחי אביהן ותעבר
 ית אחסנת אביהן להן: ח ועם
 בני ישראל תמלל למימר גבר
 ארי ימות ובר לית לה ותעברון
 ית אחסנתה לברתה: ט ואם לית
 לה ברתא ותתנון ית אחסנתה
 לאחיה: י ואם לית לה אחין
 ותתנון ית אחסנתה לאחי אביהי:
 יא ואם לית אחין לאביהי ותתנון
 ית אחסנתה לקריבה דקריב לה
 מזרעיתה וירת תמה ותהי לבני
 ישראל לגזרת דין כמא די פקיד
 יי ית משה: יב ואמר יי למשה
 סק לטורא דעבראי הדין וחזי ית
 ארעא די יהבית לבני ישראל:

רש"י

דבר אחר: על שם שהבת מעברת נחלה משפט
 לשפט, שפנה ובעלה יורשין אותה; שלא (ב"ב קכ)
 תסב נחלה לא נצטוה אלא לאותו הדור בלבד. וכן
 "והעברתם את־נחלתו לבתו", בכלן הוא אומר
 "ונתתם", וככת הוא אומר: "והעברתם":
 (יא) לשארו הקרב אליו ממשפחתו. (ספרי. ב"ב
 קט) ואין משפחה קרויה אלא משפחת האב:
 (יב) עלה אל־הר העברים. (במדבר רבה) למה
 נסמכה לכאן? כיון שאמר הקדוש־ברוך־הוא:
 "נתן נתן להם", אמר: אותי צוה המקום להנחיל,
 שמא התרה הגזרה ואכנס לארץ? אמר לו הקדוש־
 ברוך־הוא: גזרתי במקומה עומדת (ספרי). דבר
 אחר: כיון שצוה משה לנחלת בני גד ובני ראובן,
 שמח ואמר: כמדמה לי שהתר לי נדרי. משל
 למלך שגזר על בנו שלא יכנס לפתח פלטין שלו.

אם היה לו בן, לא היו תובעות פלוס; מגיד,
 שחכמניות היו: (ה) ויקרב משה את־משפטן.
 (סנהדרין ח) נתעלמה הלכה ממנו, וכאן נפרע על
 שנטל עטרה לומר (דברים א): "והדבר אשר יקשה
 מכם תקרבון אלי" (סנהדרין שם). דבר אחר: ראויה
 היתה פרשה זו להכתב על־ידי משה, אלא שזכו
 בנות צלפחד ונקתבה על ידן: (ז) פן בנות
 צלפחד דברת. פתרגומו: "יאות". פן פתובה
 פרשה זו לפני בפרום; מגיד, שראתה עינין מה
 שלא ראתה עינו של משה: פן בנות צלפחד
 דברת. יפה תבעו; אשרי אדם שהקדוש־ברוך־הוא
 מודה לדבריו: נתן נתן. (ב"ב קיח) שני חלקים:
 חלק אביהן, שהיה מיוצאי מצרים, וחלקו עם
 אחיו בכסי חפר: והעברת. לשון העברה (ס"א
 עברה) (ב"ב קטז) הוא במי שאינו מניח בן ליוורו.

יג ותחזי יתה ותתכנש לעמיה
 אף את כמא די אתכניש אהרן
 אהרן: יד כמא די סריבתון על
 מימרי במדברא דצן במצות
 כנשתא לקדשותי במיא לעיניהון
 אנון מי מצות רקם מדברא דצן:
 טו ומליל משה עם יי למימר:
 טז למני יי אלהא רוחיא לכל
 בסרא גבר על כנשתא: יז די
 יפוק קדמיהון ודי געול קדמיהון
 ודי נפקנון ודי יעלנון ולא תהי
 כנשתא די פענא די לית להן

ישראל כס"י: יג וראיתה אתה ונאספת אל-
 עמך גם-אתה כאשר נאסף אהרן אחיך כס"י:
 יד כאשר מריתם פי במדבר-צן במריבת
 העדה להקדישני במים לעיניהם הם מי-
 מריבת קדש מדבר-צן כס"י: טו וידבר משה
 אל-יהוה לאמר כס"י: טז יפקד יהוה אלהי
 הרוחת לכל-בשר איש על-העדה כס"י:
 יז אשר-יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם
 ואשר יוציאם ואשר יביאם ולא תהיה עדת

רש"י

ממנה להם פרנס אם לאו: (טז) יפקד ה'. פיון
 ששמע משה שאמר לו המקום: "תן נחלת צלפחד
 לבנותיו", (כמ"ר) אמר: הגיע שעה שאתבע צרכי,
 שירשו בני את גדלתי. אמר לו הקדוש-ברוך-הוא:
 לא כן עלתה במחשבה לפני, כדאי הוא יהושע
 לטל שכר שמושו, שלא מש מתוך האהל. וזהו
 שאמר שלמה (משלי כז): "נצר תאנה יאכל פריה":
 אלהי הרוחת. למה נאמר? אמר לפניו: רבוננו של
 עולם! גלוי וידוע לפניך דעתו של כל אחד ואחד,
 ואינו דומין זה לזה; מנה עליהם מנהיג שיהא
 סובל כל אחד ואחד לפי דעתו: (יז) אשר-יצא
 לפניהם. לא כדרך מלכי האמות, שיושבים
 בבתיהם ומשלחין את חילותיהם למלחמה, אלא
 כמו שעשיתי אני, שגלחמתי בסיחון ועוג, שנאמר
 (במדבר כא): "אל-תירא אתו". וכדרך שעשה
 יהושע, שנאמר (יהושע ה): "וילך יהושע אליו
 ויאמר לו הלנו אתה וגו'". וכן בדרך הוא אומר
 (ש"א יח): "כיהוא יוצא ויבא לפניהם" - יוצא
 בראש ונכנס בראש: ואשר יוציאם. בזכותיו:
 ואשר יביאם. בזכותיו. דבר אחר: "ואשר
 יביאם" שלא תעשה לו כדרך שאתה עושה לי,

נכנס לשער - והוא אחריו, לחצר - והוא אחריו,
 לטרקלין - והוא אחריו. פיון שבא לפני לקיטון,
 אמר לו: בני, מכאן ואילך אתה אסור לפני:
 (יג) כאשר נאסף אהרן אחיך. מכאן, שנתאנה
 משה למיתתו של אהרן. דבר אחר: אין אתה טוב
 ממנו. (דברים לב): "על אשר לא-קדשתם". הא אם
 קדשתם אותי, עדין לא הגיע זמנכם להפטור. בכל
 מקום שכתב "מיתתם", כתב סרחונם, לפי שגזרה
 גזרה על דור המדבר למות במדבר בעון שלא
 האמינו, לכך בקש משה שיכתב סרחונו, שלא
 יאמרו: אף הוא מן הממרים הנה (יומא פ). משל
 לשתי נשים שלוקות בבית-דין: אחת קלקלה
 ואחת אכלה פגי שביעית וכו', אף כאן, בכל מקום
 שהזכיר מיתתן, הזכיר סרחונם, להודיע שלא
 היתה בהם אלא זו בלבד: (יד) הם מי-מריבת
 קדש. הם לבדם, אין בהם עון אחר. דבר אחר:
 הם שהמרו במרה, הם היו שהמרו בים-סוף, הם
 עצמם שהמרו במדבר צין: (טו) וידבר משה
 אל-ה' וגו'. להודיע שבחן של צדיקים,
 שכשנפטרין מן העולם מניחין צרכן ועוסקין
 בצרכי צבור: לאמר. אמר לו: השיבני אם אתה

רְעִי: יח וְאָמַר יי לְמֹשֶׁה דְּבַר לָךְ
 ית יְהוֹשֻׁעַ בֶּר נֹון גְּבַר דִּי רוּחַ
 נְבוּאָה בַּה וְתַסְמוּךְ ית יִדְךָ
 עֲלוּהִי: יט וְתַקִּים יתָה לְקָדָם
 אֲלַעְזָר פִּהְנָא וְלִקְדָם כָּל כְּנֻשְׁתָּא
 וְתַפְקֵד יתָה לְעִינֵיהוֹן: כ וְתַתֵּן
 מִזִּנְךָ עֲלוּהִי בְדִיל דִּי יִקְבְּלוּן
 מִגִּיה כָּל כְּנֻשְׁתָּא דְכַנִּי יִשְׂרָאֵל:
 כא וְלִקְדָם אֲלַעְזָר פִּהְנָא יְקוּם
 וְיִשְׁאֵל לָהּ בְּדִין אֹרִיָא קָדָם יי
 עַל מִימְרָה יְהוֹן נְפִיקִין וְעַל
 מִימְרָה יְהוֹן עֲלִין הוּא וְכָל בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל עִמָּה וְכָל כְּנֻשְׁתָּא:
 כב וְעַבְד מֹשֶׁה כָּמָא דִּי פִקִּיד יי
 יתָה וְדַבֵּר ית יְהוֹשֻׁעַ וְאִקִּימָה
 קָדָם אֲלַעְזָר פִּהְנָא וְקָדָם כָּל
 כְּנֻשְׁתָּא: כג וְסִמְךָ ית יְדוּהִי
 עֲלוּהִי וּפְקֻדָה כָּמָא דִּי מְלִיל יי
 בִּידָא דְמֹשֶׁה: א וּמְלִיל יי עַם
 מֹשֶׁה לְמִימְרָ: ב פִּקֵּד ית בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לְהוֹן ית קִרְבָּנֵי
 אֲל־מֹשֶׁה לְאָמֹר: ג צו

רש"י

יִשְׂרָאֵל מְכַנִּסֵּן לְאַרְצָ: (יח) קַח-לָךְ. קַחְנוּ
 בְּדַבְרֵי: אֲשֶׁר־יָדָה, שְׁזַכִּיתָ לְהַנְהִיג בְּנֵינוּ שֶׁל מְקוּם:
 לָךְ. אֵת שֶׁבְדוּק לָךְ, אֵת זֶה אֲתָה מְכִיר: אֲשֶׁר-רוּחַ
 בּוֹ. כֹּאֲשֶׁר שְׁאֵלְתָּ, שִׁיּוּכֵל לְהִלָּךְ כְּגַד רוּחוֹ שֶׁל כָּל
 אֶחָד וְאֶחָד: וְסִמְכַת אֶת-יָדְךָ עָלָיו. תֵּן לוֹ מִתְרַגְּמָן
 שֶׁיִּדְרֹשׁ בְּחִיָּךְ, שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ עָלָיו: לֹא הִיָּה לוֹ
 לְהָרִים רֹאשׁ בִּימֵי מֹשֶׁה: (יט) וְצוֹיִתָּה אֹתוֹ. עַל
 יִשְׂרָאֵל: דַּע, שֶׁטְרַחֲנִין הֵם, סִרְבָּנִים הֵם; עַל מְנַת
 שֶׁתִּקְבַּל עָלֶיךָ: (כ) וְנִתְּתָה מֵהוֹדְךָ עָלָיו. זֶה קְרוֹן
 עוֹר פָּנִים: מֵהוֹדְךָ. וְלֹא כָּל הוֹדְךָ, נִמְצָאנוּ לְמַדִּין:
 פְּנֵי מֹשֶׁה כְּתוּבָה, פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ כְּלֻבָּה: לְמַעַן יִשְׁמְעוּ
 כָּל-עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. שִׁיְהִיו נֹוֹהֲגִין בּוֹ כְּבוֹד וְיִרְאָה
 כְּדָרְךָ שְׁנוֹהֲגִין בְּךָ: (כא) וּלְפָנֵי אֲלַעְזָר הַכֹּהֵן

יַעֲמֹד. הָרִי שְׁאֵלְתָךְ שֶׁשְׁאֵלְתָּ, שְׁאִין הַכְּבוֹד הַזֶּה זֶה
 (ס"א נוטל) מִבֵּית אֲבִיךָ, שְׁאֵף יְהוֹשֻׁעַ יְהֵא צְרִיף
 לְאֲלַעְזָר: וְשֵׁאֵל לוֹ. כְּשִׁיִּצְטָרְךָ לְצִאת לְמַלְחָמָה:
 עַל-פִּיו. שֶׁל אֲלַעְזָר: וְכָל-הָעֵדָה. סְנֵהֲדָרִין (יומא
 עג): (כב) וַיִּקַּח אֶת-יְהוֹשֻׁעַ. (ספרי) לְקַחוּ בְּדַבְרֵי
 וְהוֹדִיעוּ מִתֵּן שְׂכָר פְּרָנְסֵי יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם הַבָּא:
 (כג) וַיִּסְמְךָ אֶת-יָדָיו. בְּעֵין יָפָה, יוֹתֵר וְיוֹתֵר מִמָּה
 שְׁנֻצְטָנוּהָ, שֶׁהִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אָמַר לוֹ: "וְסִמְכַתָּ
 אֶת-יָדְךָ"; וְהוּא עָשָׂה בְּשֵׁפֵי יָדָיו, וְעָשָׂא כְּכֹלֵי
 מְלֵא וְגִדוּשׁ וּמְלֵאוֹ חֻכְמָתוֹ בְּעֵין יָפָה: כֹּאֲשֶׁר דִּבֶּר
 ה'. אֵף לְעִנֵּין הַהוּד: גִּתֵּן מֵהוֹדוֹ עָלָיו: (ב) צו
 אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. מָה אָמַר לְמַעְלָה? "יִפְקֹד ה'",
 אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: עַד שְׁאֲתָה מְצוּנֵי עַל

לחם סדור לקרבני לאתקבלא
 ברעוא תטרון לקרבא קדמי
 בזמנה: ג ותימר להון דין
 קרבנא די תקרבון קדם זי אמרין
 בני שנא שלמין תרין ליומא
 עלתא תדירא: ד ית אמרא חד
 תעבד בצפרא ונת אמרא תנינא
 תעבד בין שמשאיא: ה וחד מן
 עשרא בתלת סאין סולתא
 למנחתא דפילא במשח פתישא
 רבעות הינא: ו עלתא תדירא
 דאתעבידא בטורא דסיני
 לאתקבלא ברעוא קרבנא קדם
 זי: ז ונספח רבעות הינא לאמרא
 חד בקודשא יתנסף נסוף דחמר
 עתיק קדם זי: ח ונת אמרא
 תנינא תעבד בין שמשאיא פמנחת
 צפרא וכנספה תעבד קרבן
 דמתקבל ברעוא קדם זי:
 ט וביומא דשבתא תרין אמרין
 בני שנא שלמין ותרין עשרונין
 סולתא דמנחתא דפילא במשח
 ונספה: י עלת שבתא דתעבד

לחמי לאשי ריח ניהחי תשמרו להקריב לי
 במועדו כס"י: ג ואמרת להם זה האשה אשר
 תקריבו ליהוה פבשים בני-שנה תמימם
 שנים ליום עלה תמיד כס"י: ד את-הכבש אחד
 תעשה בכקר ואת הכבש השני תעשה בין
 הערבים כס"י: ה ועשירית האיפה סלת למנחה
 בלולה בשמן פתית רביעת ההין כס"י: ו עלת
 תמיד העשיה בהר סיני לריח ניהח אשה
 ליהוה כס"י: ז ונספו רביעת ההין לכבש האחד
 בקדש הסך נסך שכר ליהוה כס"י: ח ואת
 הכבש השני תעשה בין הערבים פמנחת
 הכקר וכנספו תעשה אשה ריח ניהח
 ליהוה כס"י: ט וביום השבת שני-כבשים
 בני-שנה תמימם ושני עשרונים סלת מנחה
 בלולה בשמן ונספו: י עלת שבת בשבתו

רש"י

בפ' פרשת "ואתה תצוה" (שמות כט): "וזה אשר-
 תעשה וגו'" היא היתה אזרה לימי המלוואים,
 וכאן צוה לדורות: (ה) סלת למנחה. מנחת
 נסכים: (ו) העשיה בהר סיני. פאותן שנעשו
 בימי המלוואים. דבר אחר: העשויה בהר סיני,
 הקיש עולת תמיד לעולת הר סיני, אותה
 שנתקרבא לפני מתן תורה שכתוב בה (שמות כד):
 "וישם באגנת", מלמד שטעונה כלי: (ז) ונספו.
 זין: בקדש הסך. (ספרי) על המזבח יתנסכו: נסך
 שכר. (ב"ב צו) זין המשכר, פרט לזין מגתו:
 (ח) ריח ניהח. נחת רוח לפני, שאמרת ונעשה
 רצוני: (י) עלת שבת בשבתו. ולא עולת שבת זו
 בשבת אחרת; הרי שלא הקריב בשבת זו, שומע

בני, צוה את בני עלי. משל לבת מלך שהיתה
 נפטרת מן העולם, והיתה מפקדת בעלה על בניה
 וכו', כדאיתא בספרי: קרבני. (ספרי) זה הדם:
 לחמי. אלו אמרין, וכן הוא אומר (ויקרא ג):
 "והקטירם הפהן המזבחה לחם אשה": לאשי.
 הנתנין לאשי מזבחי: תשמרו. (ספרי) שיהיו פהנים
 ולוים וישראלים עומדין על גביו, מכאן למדו
 ותקנו מעמדות (תענית כז): במועדו. בכל יום הוא
 מועד התמידים: (ג) ואמרת להם. אזרה לבית-
 דין: שנים ליום. כפשוטו. ועקרו בא ללמד;
 שיהיו נשחטין פנגד היום תמיד של שחר במערב
 ושל בין הערבים במזרחן של טבעות (יומא סב):
 (ד) את-הכבש אחד. אף-על-פי שפבר נאמר

על-עלת התמיד ונסכה כשי"י: פ יא ובראשי
 חדשיכם תקריבו עליה ליהוה פרים בני-בקר
 שנים ואיל אחד כבשים בני-שנה שבעה
 המימם: יב ושלשה עשרנים סלת מנחה
 בלולה בשמן לפר האחד ושני עשרנים סלת
 מנחה בלולה בשמן לאיל האחד כשי"י:
 יג ועשרן עשרון סלת מנחה בלולה בשמן
 לכבש האחד עליה ריח ניחח אשה ליהוה:
 יד ונסכיהם חצי ההין יהיה לפר ושלישת
 ההין לאיל ורביעת ההין לכבש יין זאת עלת
 חדש בחדשו לחדשי השנה כשי"י: טו ושעיר
 עזים אחד לחטאת ליהוה על-עלת התמיד
 יעשה ונסכו כשי"י: ס ששי טז ובחדש הראשון
 בארבעה עשר יום לחדש פסח ליהוה:
 יז ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג שבעת
 ימים מצות יאכל: יח ביום הראשון מקרא-

בשבתא על עלתא תדירא ונסכה:
 יא וברישי גרביכון תקריבון
 עלתא קדם יי תורין בני תורי
 תרין ודבר חד אמרין בני שנה
 שבועא שלמין: יב ותלתא
 עשרונים סולתא מנחתא דפילא
 במשח לתורא חד ותרין עשרונים
 סולתא מנחתא דפילא במשח
 לדכרא חד: יג ועשרונא
 עשרונא סלתא מנחתא דפילא
 במשח לאמרא חד עלתא
 לאתקבלא ברעוא קרבנא קדם
 יי: יד ונסכיהון פלגות הינא יהי
 לתורא ותלתות הינא לדכרא
 ורבעות הינא לאמרא חמרא דא
 עלת ריש גרביא באתחדותה בן
 לכל רישי גרבי שפתא: טו וצפיר
 בר עזי חד לחטאתא קדם יי על
 עלתא תדירא יתעבד ונסכה: טז
 ובירחא קדמאה בארבעת עשרא
 יומא לירחא פסחא קדם יי:
 יז ובחמשת עשרא יומא לירחא
 הדין חגא שבועא יומין פטיר
 יתאכיל: יח ביוםא קדמאה

רש"י

כמו שמפרש במסכת שבועות (דף ט). ונשתנה
 שעיר ראש-חדש, שנאמר בו "לה", תלמודו
 לתלמוד שמכפר על שאין בו ידיעה לא בתחלה
 ולא בסוף, שאין מפיר בחטא אלא הקדוש-ברוך-
 הוא בלבד, ושאר השעירין למדין ממנו. ומדרשו
 באגדה (חולין ס): אמר הקדוש-ברוך-הוא: הביאו
 כפרה עלי על שמעטתי את הירח: על-עלת
 התמיד יעשה. כל הקרבן הזה: ונסכו. אין
 "ונסכו" מוסב על השעיר, שאין נסכים לחטאת:
 (יח) כל-מלאכת עבדה. אפלו מלאכה הצריכה
 לכם, כגון: דבר האבד המתרת בחלו של

אני גרבי בשבת לשבת הבאה? תלמוד לומר:
 "בשבתו", מגיד, שאם עבר יומו - בטל קרבנו:
 על-עלת התמיד. (ספרי) אלו מוספין, לבד אותן
 שני כבשים של עולת התמיד; ומגיד, שאין קרבין
 אלא בין שני התמידין, וכן בכל המוספין נאמר
 "על-עולת התמיד" לתלמוד זה: (יב) ושלשה
 עשרנים. כמשפט נסכי פר, שכן הן קצובין
 בפרשת נסכים: (יד) זאת עלת חדש בחדשו.
 שאם עבר יומו בטל קרבנו, ושוב אין לו
 תשלומין: (טו) ושעיר עזים וגו'. כל שעירי
 המוספין באין לכפר על טמאת מקדש וקדשיו הפל

מַעֲרַע קָדִישׁ כָּל עֲבִידַת פְּלִחֹן לֹא
 תַעֲבֹדוּן: יט וְתִקְרְבוּן קִרְבָּנָא
 עֲלֵתָא קָדָם יי תּוֹרִין בְּנֵי תּוֹרֵי
 תּוֹרִין וְדָכַר חַד וְשִׁבְעָא אֲמַרִין בְּנֵי
 שָׁנָא שְׁלָמִין יְהוֹן לְכוּן:
 כ ומִנְחָתְהוֹן סִלְתָּא דְפִילָא
 בְּמִשַׁח תִּלְתָּא עֲשׂוֹנִין לְתוֹרָא
 וְתִרִין עֲשׂוֹנִין לְדַכְרָא תַעֲבֹדוּן:
 כא עֲשׂוֹנָא עֲשׂוֹנָא תַעֲבֹד
 לְאֲמָרָא חַד כֹּן לְשִׁבְעָא אֲמַרִין:
 כב וצִפְיָרָא דְחִטָּאָתָא חַד לְכַפָּרָא
 עֲלִיכוּן: כג בַּר מַעֲלַת צִפְרָא
 דְהִיא עֲלַת תְּדִירָא תַעֲבֹדוּן יֵת
 אֲלִין: כד כֹּאֲלִין תַעֲבֹדוּן לְיוֹמָא
 שִׁבְעָא יוֹמִין לַחֵם קִרְבֵּן דְּמִתְקַבֵּל
 בְּרַעוּא קָדָם יי עַל עֲלֵתָא תְּדִירָא
 יִתְעַבֵּד וְנִסְפָּה: כה וּבִיּוֹמָא
 שְׁבִיעָאָה מַעֲרַע קָדִישׁ יְהִי לְכוּן
 כֹּן עֲבִידַת פְּלִחֹן לֹא תַעֲבֹדוּן:
 כו וּבִיּוֹמָא דְבַכּוֹרִיא בְּקִרְוִיכוּן
 מִנְחָתָא חַדְתָּא קָדָם יי פְּעֻצְרִיתִיכוּן
 מַעֲרַע קָדִישׁ יְהִי לְכוּן כֹּן עֲבִידַת
 פְּלִחֹן לֹא תַעֲבֹדוּן: כז וְתִקְרְבוּן
 עֲלֵתָא לְאֲתַקְבֵּלָא בְּרַעוּא קָדָם יי
 תּוֹרִין בְּנֵי תּוֹרֵי תּוֹרִין וְדָכַר חַד
 שִׁבְעָא אֲמַרִין בְּנֵי שָׁנָא:
 כח ומִנְחָתְהוֹן סִלְתָּא דְפִילָא
 בְּמִשַׁח תִּלְתָּא עֲשׂוֹנִין לְתוֹרָא חַד
 תּוֹרִין עֲשׂוֹנִין לְדַכְרָא חַד:
 כט עֲשׂוֹנָא עֲשׂוֹנָא לְאֲמָרָא חַד

קָדִישׁ כָּל־מִלְאֲכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ רס"י:
 יט וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה עֲלֶיהָ לַיהוָה פְּרִים בְּנֵי־בֶקֶר
 שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד וְשִׁבְעָה כִבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה
 תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם רס"י: כ ומִנְחָתְכֶם סֵלֶת בְּלוּלָה
 בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֲשָׂרֹנִים לִפְרָ וּשְׁנַיִ עֲשָׂרֹנִים
 לְאֵיל תַעֲשׂוּ: כא עֲשָׂרֹן עֲשָׂרֹן תַעֲשֶׂה לִכְבֹּשׁ
 הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׁים: כב וְשִׁעִיר חַטָּאת
 אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: כג מִלֶּבֶד עֲלַת הַבֶּקֶר
 אֲשֶׁר לְעֹלֹת הַתָּמִיד תַעֲשׂוּ אֶת־אֵלֶיהָ:
 כד כֹּאֲלֶה תַעֲשׂוּ לַיּוֹם שִׁבְעַת יָמִים לַחֵם אִשָּׁה
 רִיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה עַל־עוֹלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה
 וְנִסְכּוֹ רס"י: כה וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה
 לָכֶם כָּל־מִלְאֲכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: ס
 כו וּבִיּוֹם הַבְּכוֹרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה
 לַיהוָה בְּשִׁבְעֵיתֶם מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם
 כָּל־מִלְאֲכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ רס"י:
 כז וְהִקְרַבְתֶּם עוֹלָה לְרִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פְּרִים
 בְּנֵי־בֶקֶר שְׁנַיִם אֵיל אֶחָד שִׁבְעָה כִבְשִׁים בְּנֵי
 שָׁנָה: כח ומִנְחָתְכֶם סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה
 עֲשָׂרֹנִים לִפְרָ הָאֶחָד שְׁנַיִ עֲשָׂרֹנִים לְאֵיל
 הָאֶחָד: כט עֲשָׂרֹן עֲשָׂרֹן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד

רס"י

מוֹעֵד - אַסוּרָה בְּיוֹם טוֹב: (יט) פְּרִים. כְּנָגֵד בִּיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן רְאִיתִי זֹאת:
 אֲבָרְהָם, שְׁנֵאֲמַר (בראשית יח): "וְאֶל־הַבֶּקֶר רֵץ" (כד) כֹּאֲלֶה תַעֲשׂוּ לַיּוֹם. שְׁלֹא יִהְיֶה פּוֹחֲתִין
 אֲבָרְהָם: "אֵילִים. כְּנָגֵד אֵילוֹ שֶׁל יִצְחָק: כִּבְשִׁים. וְהוֹלְכִין כְּפָרֵי הַחֶגֶל: (כו) וּבִיּוֹם הַבְּכוֹרִים. חַג
 כְּנָגֵד יַעֲקֹב (שם ל): "וְהַכְּשָׁבִים הַפְּרִיד יַעֲקֹב". הַשְּׁבוּעוֹת קְרוּי "בְּכוֹרֵי קָצִיר חֲטִיִּם", עַל שֵׁם שְׁתֵּי

לְשַׁבְּעָא אֲמַרִּין: ל צַפִּיר בַּר עֲזִין
 חַד לְכַפֵּרָא עֲלֵיכוֹן: לא בַּר
 מַעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתָהּ תַּעֲבֹדוֹן
 שְׁלָמִין יְהוֹן לְכוֹן וְנִסְפִיָּהוֹן:
 א וּבִירְחָא שְׁבִיעָאָה בְּחַד לִירְחָא
 מַעֲרַע קַדִּישׁ יְהִי לְכוֹן כָּל עֲבִידַת
 פְּלִחִין לֹא תַעֲבֹדוֹן יוֹם נִבְבָּא יְהִי
 לְכוֹן: ב וְתַעֲבֹדוֹן עֲלֵתָא
 לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא קָדָם יְיָ תוֹר בַּר
 תוֹרִי חַד דְּכַר חַד אֲמַרִּין בְּגִי שְׁנָא
 שְׁבַעַא שְׁלָמִין: ג וּמִנְחָתָהוֹן
 סִלְתָּא דְּפִילָא בְּמִשַׁח תִּלְתָּא
 עֲשְׂרוֹנִין לְתוֹרָא תְּרִין עֲשְׂרוֹנִין
 לְדַכְרָא: ד וְעֲשְׂרוֹנָא חַד לְאַמְרָא
 חַד לְשַׁבְּעָא אֲמַרִּין: ה וְצַפִּיר בַּר
 עֲזִי חַד לְחִטָּאָתָא לְכַפֵּרָא
 עֲלֵיכוֹן: ו בַּר מַעֲלַת יִרְחָא
 וּמִנְחָתָהּ וְעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתָהּ
 וְנִסְפִיָּהוֹן כְּדִחוּי לְהוֹן לְאַתְקַבְּלָא
 בְּרַעְוָא קַרְבָּנָא קָדָם יְיָ:
 ז וּבַעֲשָׂרָא לִירְחָא שְׁבִיעָאָה הַדִּין
 מַעֲרַע קַדִּישׁ יְהִי לְכוֹן וְתַעֲנוּן יַת
 נַפְשִׁיתִיכוֹן כָּל עֲבִידַתָּא לֹא
 תַעֲבֹדוֹן: ח וְתַקְרְבוּן עֲלֵתָא קָדָם
 יְיָ לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא תוֹר בַּר תוֹרִי
 חַד דְּכַר חַד אֲמַרִּין בְּגִי שְׁנָא
 שְׁבַעַא שְׁלָמִין יְהוֹן לְכוֹן:
 ט וּמִנְחָתָהוֹן סִלְתָּא דְּפִילָא
 בְּמִשַׁח תִּלְתָּא עֲשְׂרוֹנִין לְתוֹרָא
 תְּרִין עֲשְׂרוֹנִין לְדַכְרָא חַד:
 לְשַׁבְּעַת הַכֹּבְשִׁים: ל שְׁעִיר עֲזִים אֶחָד לְכַפֵּר
 עֲלֵיכֶם: לא מִלֶּבֶד עֲלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתוֹ תַעֲשׂוּ
 תְּמִימִם יְהִיוּ לָכֶם וְנִסְפִיָּהֶם כִּשִׁי: פ
 כַּמֵּא וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ
 מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְּאכַת עֲבֹדָה
 לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם: ג וְעֲשִׂיתֶם
 עֹלָה לְרִיחַ נִיחַח לַיהוָה פֶּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד אֵיל
 אֶחָד כֹּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַעַה תְּמִימִם:
 ג וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה בִשְׁמֵן שְׁלֹשָׁה
 עֲשָׂרֹנִים לֶפֶר שְׁנֵי עֲשָׂרֹנִים לְאֵיל: ד וְעֲשָׂרוֹן
 אֶחָד לְכֹבֵשׁ הָאֶחָד לְשַׁבְּעַת הַכֹּבְשִׁים:
 ה וְשְׁעִיר־עֲזִים אֶחָד חֲטָאת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:
 ו מִלֶּבֶד עֲלַת הַחֹדֶשׁ וּמִנְחָתָהּ וְעֲלַת הַתָּמִיד
 וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפִיָּהֶם כְּמִשְׁפָּטָם לְרִיחַ נִיחַח
 אִשָּׁה לַיהוָה כִּשִׁי: ס ז וּבַעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
 הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת־
 נַפְשֹׁתֵיכֶם כָּל־מִלְּאכָה לֹא תַעֲשׂוּ:
 ח וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה לַיהוָה רִיחַ נִיחַח פֶּר בֶּן־
 בָּקָר אֶחָד אֵיל אֶחָד כֹּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַעַה
 תְּמִימִם יְהִיוּ לָכֶם: ט וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה
 בִשְׁמֵן שְׁלֹשָׁה עֲשָׂרֹנִים לֶפֶר שְׁנֵי עֲשָׂרֹנִים

לְשַׁבְּעָא אֲמַרִּין: ל צַפִּיר בַּר עֲזִין
 חַד לְכַפֵּרָא עֲלֵיכוֹן: לא בַּר
 מַעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתָהּ תַּעֲבֹדוֹן
 שְׁלָמִין יְהוֹן לְכוֹן וְנִסְפִיָּהוֹן:
 א וּבִירְחָא שְׁבִיעָאָה בְּחַד לִירְחָא
 מַעֲרַע קַדִּישׁ יְהִי לְכוֹן כָּל עֲבִידַת
 פְּלִחִין לֹא תַעֲבֹדוֹן יוֹם נִבְבָּא יְהִי
 לְכוֹן: ב וְתַעֲבֹדוֹן עֲלֵתָא
 לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא קָדָם יְיָ תוֹר בַּר
 תוֹרִי חַד דְּכַר חַד אֲמַרִּין בְּגִי שְׁנָא
 שְׁבַעַא שְׁלָמִין: ג וּמִנְחָתָהוֹן
 סִלְתָּא דְּפִילָא בְּמִשַׁח תִּלְתָּא
 עֲשְׂרוֹנִין לְתוֹרָא תְּרִין עֲשְׂרוֹנִין
 לְדַכְרָא: ד וְעֲשְׂרוֹנָא חַד לְאַמְרָא
 חַד לְשַׁבְּעָא אֲמַרִּין: ה וְצַפִּיר בַּר
 עֲזִי חַד לְחִטָּאָתָא לְכַפֵּרָא
 עֲלֵיכוֹן: ו בַּר מַעֲלַת יִרְחָא
 וּמִנְחָתָהּ וְעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתָהּ
 וְנִסְפִיָּהוֹן כְּדִחוּי לְהוֹן לְאַתְקַבְּלָא
 בְּרַעְוָא קַרְבָּנָא קָדָם יְיָ:
 ז וּבַעֲשָׂרָא לִירְחָא שְׁבִיעָאָה הַדִּין
 מַעֲרַע קַדִּישׁ יְהִי לְכוֹן וְתַעֲנוּן יַת
 נַפְשִׁיתִיכוֹן כָּל עֲבִידַתָּא לֹא
 תַעֲבֹדוֹן: ח וְתַקְרְבוּן עֲלֵתָא קָדָם
 יְיָ לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא תוֹר בַּר תוֹרִי
 חַד דְּכַר חַד אֲמַרִּין בְּגִי שְׁנָא
 שְׁבַעַא שְׁלָמִין יְהוֹן לְכוֹן:
 ט וּמִנְחָתָהוֹן סִלְתָּא דְּפִילָא
 בְּמִשַׁח תִּלְתָּא עֲשְׂרוֹנִין לְתוֹרָא
 תְּרִין עֲשְׂרוֹנִין לְדַכְרָא חַד:
 לְשַׁבְּעַת הַכֹּבְשִׁים: ל שְׁעִיר עֲזִים אֶחָד לְכַפֵּר
 עֲלֵיכֶם: לא מִלֶּבֶד עֲלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתוֹ תַעֲשׂוּ
 תְּמִימִם יְהִיוּ לָכֶם וְנִסְפִיָּהֶם כִּשִׁי: פ
 כַּמֵּא וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ
 מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְּאכַת עֲבֹדָה
 לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם: ג וְעֲשִׂיתֶם
 עֹלָה לְרִיחַ נִיחַח לַיהוָה פֶּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד אֵיל
 אֶחָד כֹּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַעַה תְּמִימִם:
 ג וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה בִשְׁמֵן שְׁלֹשָׁה
 עֲשָׂרֹנִים לֶפֶר שְׁנֵי עֲשָׂרֹנִים לְאֵיל: ד וְעֲשָׂרוֹן
 אֶחָד לְכֹבֵשׁ הָאֶחָד לְשַׁבְּעַת הַכֹּבְשִׁים:
 ה וְשְׁעִיר־עֲזִים אֶחָד חֲטָאת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:
 ו מִלֶּבֶד עֲלַת הַחֹדֶשׁ וּמִנְחָתָהּ וְעֲלַת הַתָּמִיד
 וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפִיָּהֶם כְּמִשְׁפָּטָם לְרִיחַ נִיחַח
 אִשָּׁה לַיהוָה כִּשִׁי: ס ז וּבַעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
 הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת־
 נַפְשֹׁתֵיכֶם כָּל־מִלְּאכָה לֹא תַעֲשׂוּ:
 ח וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה לַיהוָה רִיחַ נִיחַח פֶּר בֶּן־
 בָּקָר אֶחָד אֵיל אֶחָד כֹּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַעַה
 תְּמִימִם יְהִיוּ לָכֶם: ט וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה
 בִשְׁמֵן שְׁלֹשָׁה עֲשָׂרֹנִים לֶפֶר שְׁנֵי עֲשָׂרֹנִים

רש"י

הַלְחָם, שֶׁהֵם רֵאשׁוֹנִים לְמִנְחַת חֲטָיִם הַבָּאָה מִן מִפְּאֵן, שֶׁהֵינן שֶׁהַעֲלָה קָמְחִין פְּסוּל לְנִסְכִּים:
 הַחֹדֶשׁ: (לא) תְּמִימִם יְהִיוּ לָכֶם וְנִסְפִיָּהֶם. אֶף (ו) מִלֶּבֶד עֲלַת הַחֹדֶשׁ. מוֹסְפִי רֵאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁהוּא
 הַנִּסְכִּים יְהִיוּ תְּמִימִים; לְמַדוּ רַבּוֹתֵינוּ (מִנְחוֹת פז),
 בְּיוֹם רֵאשׁ הַשָּׁנָה:

לֹאִיל הָאֶחָד: עֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן לִכְבֵּשׁ הָאֶחָד
 לְשִׁבְעַת הַכֹּבָשִׁים: י"א שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד
 חֲטָאת מִלְּבַד חֲטָאת הַכֹּפָרִים וְעֹלֹת הַתְּמִיד
 וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵיהֶם כ"ט: ס חֲמִישִׁי יב וּבַחֲמִשָּׁה
 עֶשֶׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה
 לָכֶם כָּל־מִלְאכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְחַגְתֶּם חֵג
 לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים: יג וְהִקְרַבְתֶּם עֹלֹת אִשָּׁה
 רִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר
 אֵילִם שְׁנָיִם כֹּבָשִׁים בְּנֵי־שֵׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר
 תְּמִימִם יִהְיוּ: יד וּמִנְחָתָם סֹלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן
 שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר הָאֶחָד לְשֹׁלֶשֶׁת עֶשֶׂר
 פָּרִים שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לֹאִיל הָאֶחָד לְשְׁנֵי
 הָאֵילִם: טו וְעֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן לִכְבֵּשׁ הָאֶחָד
 לְאַרְבַּעַה עֶשֶׂר כֹּבָשִׁים: טז וְשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד
 חֲטָאת מִלְּבַד עֹלֹת הַתְּמִיד מִנְחָתָהּ
 וְנִסְכָּהּ: ס"ז וּבַיּוֹם הַשְּׁנַיִם פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנָיִם
 עֶשֶׂר אֵילִם שְׁנָיִם כֹּבָשִׁים בְּנֵי־שֵׁנָה אַרְבַּעַה
 עֶשֶׂר תְּמִימִם: יח וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם לַפָּרִים

עֶשְׂרוֹנָא עֶשְׂרוֹנָא עֶשְׂרוֹנָא לְאִמְרָא חַד
 לְשִׁבְעָא אִמְרִין: י"א צְפִיר בַר
 עִזִּין חַד חֲטָאתָא בַר מַחֲטָאתָא
 דְּכַפּוּרָא וְעֹלֹת תְּדִירָא וּמִנְחָתָהּ
 וְנִסְכֵיהוֹן: י"ב יב וּבַחֲמִשָּׁת עֶשְׂרָא
 יוֹמָא לְיִרְחָא שְׁבִיעָאָה מְעַרְעַר
 קֹדֶישׁ יְהִי לְכוּן כָּל עֲבִידַת פְּלִחְנָא
 לֹא תַעֲבִדוּן וְתַחֲגוּן חֵגָא קָדָם י"ג
 שְׁבַעָא יוֹמִין: י"ג וְתִקְרְבוּן עֹלֹתָא
 קָרְבָן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעוּא קָדָם י"ד
 תּוֹרִין בְּנֵי תּוֹרֵי תְּלַת עֶשֶׂר דְּכָרִין
 תְּרִין אִמְרִין בְּנֵי שְׁנָא אַרְבַּעָא
 עֶשֶׂר שְׁלִמִין יְהוֹן: י"ד וּמִנְחָתָהּ
 סוּלְתָא דְּפִילָא בְּמִשַׁח תְּלַתָּא
 עֶשְׂרוֹנִין לְתוֹרָא חַד לְתַלְתָּא עֶשֶׂר
 תּוֹרִין תְּרִין עֶשְׂרוֹנִין לְדְכָרָא חַד
 לְתְרִין דְּכָרִין: ט"ו וְעֶשְׂרוֹנָא
 עֶשְׂרוֹנָא לְאִמְרָא חַד לְאַרְבַּעַת
 עֶשֶׂר אִמְרִין: ט"ז וְצְפִיר בַר עִזִּין
 חַד חֲטָאתָא בַר מְעֹלֹת תְּדִירָא
 מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: י"ז וּבַיּוֹמָא תְּנִינָא
 תּוֹרִין בְּנֵי תּוֹרֵי תְּרֵי עֶשֶׂר דְּכָרִין
 תְּרִין אִמְרִין בְּנֵי שְׁנָא אַרְבַּעָא
 עֶשֶׂר שְׁלִמִין: י"ח וּמִנְחָתָהּ
 וְנִסְכֵיהוֹן לְתוֹרִין לְדְכָרִין
 וְלִאִמְרִין בְּמִנְגִיָּהוֹן כְּדָחִזִי:

רש"י

(יא) מִלְּבַד חֲטָאת הַכֹּפָרִים. שְׁעִיר הַנֶּעֱשֶׂה בְּפָנִים הָאֵמוֹר בְּ"אֲחֵרֵי מוֹת", שְׁגָם הוּא חֲטָאת: וְעֹלֹת הַתְּמִיד. וּמִלְּבַד עוֹלֹת הַתְּמִיד תַּעֲשׂוּ עוֹלוֹת הַלָּלוּ: וְנִסְכֵיהֶם. מוֹסֵב עַל הַמוֹסְפִין הַפְּתוּבִים וְעַל "תַּעֲשׂוּ" וְהוּא לְשׁוֹן צוּוּי. מִלְּבַד עוֹלֹת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ תַּעֲשׂוּ אֶת אֱלֹהִים וְנִסְכֵיהֶם. וְכֵן כָּל "וְנִסְכֵיהֶם" הָאֵמוֹרִים בְּכָל הַמוֹעֲדוֹת, חוּץ מִשָּׁל קָרְבָּנוֹת הַחֵג, שְׁפָל "וְנִסְכָּה", "וְנִסְכֵיהֶם", "וְנִסְכֵיהֶם", שְׁבָהָם מוֹסְבִים עַל הַתְּמִיד וְאֵינָן לְשׁוֹן צוּוּי, שְׁהָרֵי נִסְכֵיהֶם שֶׁל מוֹסְפִין פְּתוּבִין לְעֶצְמָן

בְּכָל יוֹם וְיוֹם: (יח) וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם לַפָּרִים. (סוכה נז) פָּרֵי הַחֵג שְׁבַעִים הֵם, כְּנֶגֶד שְׁבַעִים אֲמוֹת עוֹבְדֵי גִילּוּלִים שְׁמִתְמַעְטִים וְהוֹלְכִים, סִימֵן כְּלֵיהִי הִיא לָהֶם, וּבִימֵי הַמִּקְדָּשׁ הָיוּ מְגַנְיִן עֲלֵיהֶם מִן הַיִּסּוּרִין: וְלִכְבָּשִׁים. כְּנֶגֶד יִשְׂרָאֵל שְׁנִקְרָאוּ (ירמיה ג): "שֶׁה פְּזוּרָה", וְהֵם קְבוּעִים וּמִנְגִּנִים תַּשְׁעִים וּשְׁמוֹנָה, לְכָלוֹת מֵהֶם תַּשְׁעִים וּשְׁמוֹנָה קְלָלוֹת שְׁבַעִים תּוֹרָה. בְּשָׁנֵי נְאֻמָּה: "וְנִסְכֵיהֶם" עַל שְׁנֵי תְּמִידֵי הַיּוֹם, וְלֹא שְׁנֵי הַלְשׁוֹן אֶלָּא לְדָרֵשׁ, כְּמוֹ שְׁאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנָם לְבָרְכָה (שבת ק"ג ע"ב):

יט וצפיר בר עזין חד חטאתא
 בר מעלת תדירא ומנחתה
 ונסכיהון: כ וביומא תליתאה
 תורין חד עשר דכרין תרין אמרין
 בני שנא ארבעא עשר שלמין:
 כא ומנחתהון ונסכיהון לתורין
 לדכרין ולאמרין במנגניהון
 כדחזי: כב וצפירא דחטאתא חד
 בר מעלת תדירא ומנחתה
 ונסכה: כג וביומא רביעאה
 תורין עשרא דכרין תרין אמרין
 בני שנא ארבעא עשר שלמין:
 כד מנחתהון ונסכיהון לתורין
 לדכרין ולאמרין במנגניהון
 כדחזי: כה וצפיר בר עזין חד
 חטאתא בר מעלת תדירא מנחתה
 ונסכה: כו וביומא חמישאה
 תורין תשע דכרין תרין אמרין
 בני שנא ארבעא עשר שלמין:
 כז ומנחתהון ונסכיהון לתורין
 לדכרין ולאמרין במנגניהון
 כדחזי: כח וצפירא דחטאתא חד
 בר מעלת תדירא ומנחתה
 ונסכה: כט וביומא שתיתאה
 תורין תמנא דכרין תרין אמרין
 בני שנא ארבעא עשר שלמין:
 ל ומנחתהון ונסכיהון לתורין
 לדכרין ולאמרין במנגניהון
 כדחזי: לא וצפירא דחטאתא חד
 בר מעלת תדירא ומנחתה
 ונסכה: לב וביומא שביעאה
 תורין שבועא דכרין תרין אמרין

לאילים ולכבשים במספרם כמשפט כס"י:
 יט ושעיר-עזים אחד חטאת מלבד עלת
 התמיד ומנחתה ונסכיהם: ס ז וביום
 השלישי פרים עשתי-עשר אילים שנים
 כבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימים:
 כא ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילים ולכבשים
 במספרם כמשפט: כב ושעיר חטאת אחד
 מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכה: ס
 כג וביום הרביעי פרים עשרה אילים שנים
 כבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימים:
 כד מנחתם ונסכיהם לפרים לאילים ולכבשים
 במספרם כמשפט: כה ושעיר-עזים אחד
 חטאת מלבד עלת התמיד מנחתה
 ונסכה: ס כו וביום החמישי פרים תשעה
 אילים שנים כבשים בני-שנה ארבעה עשר
 תמימים: כז ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילים
 ולכבשים במספרם כמשפט: כח ושעיר
 חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה
 ונסכה: ס כט וביום הששי פרים שמנה אילים
 שנים כבשים בני-שנה ארבעה עשר
 תמימים: ל ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילים
 ולכבשים במספרם כמשפט: לא ושעיר
 חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכיה: ס לב וביום השביעי

רש"י

בשני - ונסכיהם, בששי - ונסכיה, בשביעי - כמשפטם - מ"ם יו"ד מ"ם, הרי פאן "מים", רמז

פְּרִים שִׁבְעָה אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה
 אַרְבַּעַה עָשָׂר תְּמִימִם: ^ל וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם
 לַפְּרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּטִים:
^{לד} וְיִשְׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלֶּבֶד עֲלֵת הַתָּמִיד
 מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ^ס מִפִּטְיֹר לֹא בְיוֹם הַשְּׁמִינִי
 עֲצַרְתָּ תִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאֲכַת עֲבֹדָה לֹא
 תַעֲשׂוּ: ^{כס"י} ^{לו} וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֶיהָ אִשָּׁה רֵיחַ נִיחַח
 לַיהוָה פֶּר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה
 שִׁבְעָה תְּמִימִם: ^{כס"י} ^{לז} מִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפֶּר
 לְאֵיל וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּטִים: ^{לח} וְיִשְׁעִיר
 חֲטָאת אֶחָד מִלֶּבֶד עֲלֵת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ
 וְנִסְכָּהּ: ^{לט} אֵלֶּה תַעֲשׂוּ לַיהוָה בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבֹד
 מִנְדְּרֵיכֶם וְנִדְבַתִּיכֶם לְעֲלֹתֵיכֶם וְלִמְנַחֲתֵיכֶם
 וְלִנְסָכֵיכֶם וְלִשְׁלֹמֵיכֶם: ^{כס"י} ^ל אֵל וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־

בְּנֵי שָׁנָה אַרְבַּעַה עָשָׂר שְׁלֵמִין:
 לג ומנחתהון ונספיהון לתורין
 לדכרין ולאמרין במגניהון
 כדחזי להון: לד וצפירא
 דחטאתא חד בר מעלת תדירא
 מנחתה ונספה: לה פיומא
 תמינאה פנש יהי לכוון כל עבידת
 פלחון לא תעבדון: לו ותקרבו
 עלתא קרבן דמתקבל ברעוא
 קדם יי תור חד דכר חד אמרין
 בְּנֵי שָׁנָה שְׁבַעַה שְׁלֵמִין:
 לו מנחתהון ונספיהון לתורא
 לדכרא ולאמרין במגניהון
 כדחזי: לח וצפירא דחטאתא חד
 בר מעלת תדירא ומנחתה
 ונספה: לט אלין תעבדון קדם יי
 במועדיכון בר מנדריכון
 ונדבתכון לעלותכון ולמנחתכון
 ולנסכיכון ולנכסת קודשיכון:
 א ואמר משה לבני ישראל ככל
 די פקיד יי ית משה: פ פ פ

מֹשֶׁה: ^{כס"י} פכפ קס"ח פסוקים, לח"ק סימן.

רש"י

מאכילו בשר בהמה, למחר מאכילו קטניות, למחר
 מאכילו ירק - פוחת והולך כפרי החג:
 (לט) אלה תעשו לה' במועדיכם. דבר הקצוב
 לחובה: לבד מנדריכם. אם באתם לדר קרבנות
 ברגל, מצוה היא בנדכם, או נדרים או נדבות
 שונדרתם כל השנה, תקריבום ברגל, שמא יקשה
 לו לחזור ולעלות לירושלים ולהקריב נדריו, ונמצא
 עובר ב'בל תאחר': (א) ויאמר משה אל-בני
 ישראל. להפסיק הענין, דברי רבי ישמעאל. לפי
 שעת כאן דבריו של מקום, ופרשת נדרים מתחלת
 בדבורו של משה, הצרף להפסיק תחלה ולומר,
 שחזר משה ואמר פרשה זו לישראל; שאם לא כן,
 יש במשמע שלא אמר להם זו, אלא בפרשת נדרים
 התחיל דבריו: חסלת פרשת פינחס

לנסוף המים מן התורה בחג: (לה) עצרת תהיה
 לכם. עצורים בעשית מלאכה. (ספרי) דבר אחר:
 עצרת, עצרו מלצאת. מלמד, שטעון לינה. ומדרשו
 באגדה (סוכה נה): לפי שכל ימות הרגל הקריבו
 פנגד שבעים אמות, וכשבאין ללכת, אמר להם
 המקום: בבקשה מכם, עשו לי סעדה קטנה כדי
 שאהנה מכם: (לו) פר אחד איל אחד. (אלו)
 פנגד ישראל, התעכבו לי מעט עוד, ולשון חבה
 הוא זה כבנים הנפטרים מאביהם והוא אומר
 להם: קשה עלי פדתכם, עכבו עוד יום אחד.
 משל למלך שעשה סעדה וכו' כדאיתא במסכת
 ספה (דף נה). ובמדרש רבי תנחומא: למדה תורה
 דרף ארץ, שמי שיש לו אכסנאי, יום ראשון
 מאכילו פטומות, למחר מאכילו דגים, למחר

הפמרת פינחם לשנים מקרא ואחד תרגום במלכים א פרק יח

יח מו וַיְהִי־יְהוָה הַיְתָה אֶל־אֱלֹהֵיוּ וַיִּשְׁנֶם מִתְּנֵיוּ וַיִּרְץ לִפְנֵי אַחָב עַד־בְּאֶבֶה יִזְרְעֵאלָהּ:

יט א וַיַּגֵּד אַחָב לְאִיזָבֵל אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהֵיוּ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר הִרְגָה אֶת־כָּל־הַנְּבִיאִים בְּחָרֵב:
 כ וַתִּשְׁלַח אִיזָבֵל מַלְאָךְ אֶל־אֱלֹהֵיוּ לֵאמֹר כֹּה־יַעֲשׂוּן אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסְפוּן כִּי־כַעַת מָחָר אֲשִׁים אֶת־נַפְשְׁךָ
 כג כַּנֶּפֶשׁ אֶחָד מֵהֶם: ג וַיֵּרָא וַיִּקָּם וַיֵּלֶךְ אֶל־נַפְשׁוֹ וַיָּבֵא בָּאֵר שִׁבְעֵי אֲשֶׁר לַיהוָה וַיִּנַּח אֶת־נַעְרוֹ שָׁם:
 ד וְהוּא־הֶלֶךְ בַּמִּדְבָּר הַרְדֵּי יוֹם וַיָּבֵא וַיֵּשֶׁב תַּחַת רְתֵם אַחַד וַיִּשְׁאַל אֶת־נַפְשׁוֹ לְמוֹת וַיֹּאמֶר א רַב עָתָה
 ה יְהוָה קָח נַפְשִׁי כִּי לֹא־טוֹב אֲנִכִּי מֵאֲבֹתִי: ה וַיִּשְׁכַּב וַיִּישָׁן תַּחַת רְתֵם אַחַד וְהִנֵּה־זֹה מַלְאָךְ נֹגֵעַ בּוֹ וַיֹּאמֶר
 וז קוּם אֲכוֹל: ו וַיִּפֹּט וְהִנֵּה מֵרָאשֵׁיתוֹ עֲנַת רִצְפִים וְצַפְחַת מַיִם וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתַּי וַיִּשְׁכַּב וַיִּשְׁכַּב מַלְאָךְ
 ח הוּהוּ א שְׁנִית וַיִּנְעֻבוֹ וַיֹּאמֶר קוּם אֲכַל כִּי רַב מִמֶּנֶּךָ הַדֶּרֶךְ: ח וַיִּקָּם וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתַּי וַיֵּלֶךְ בְּכַח א הָאֲכִילָה
 ט הָיָא אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה עַד הָרַ הָאֱלֹהִים חֲרֵב: ט וַיִּבְא־שָׁם אֶל־הַמַּעְרָה וַיִּלֵּן שָׁם וְהִנֵּה
 יא דְּבַר־יְהוָה אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ מַה־לָּךְ פֹּה אֱלֹהֵיוּ: י וַיֹּאמֶר קָנָא קָנָאתִי לַיהוָה א אֱלֹהֵי צְבָאוֹת כִּי־עֲזָבוּ בְרִיתְךָ
 יב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מִזְבְּחֵיךָ הָרְסוּ וְאֶת־נְבִיאֶיךָ הִרְגוּ בְּחָרֵב וְאוֹתֶר אֲנִי לְבָדִי וַיִּבְקְשׂוּ אֶת־נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ:
 יג וַיֹּאמֶר צֵא וְעַמְדַתְּ בְּהָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִנֵּה יְהוָה עֹבֵר וְרוּחַ גְּדוֹלָה וְחֹק מִפְּרֹק הָרִים וּמִשֹּׁבַר סֶלְעִים
 יד לִפְנֵי יְהוָה לֹא בְרוּחַ יְהוָה וְאִמֵּר הָרוּחַ רָעַשׁ לֹא בְרַעַשׁ יְהוָה: יד וְאַחַר הִרְעִשׁ אֵשׁ לֹא בָאֵשׁ יְהוָה
 טו וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דָּקָה: יג וַיְהִי א כְּשָׁמַע אֱלֹהֵיוּ וַיִּלֹּט פָּנָיו בְּאֲדָרְתוֹ וַיֵּצֵא וַיַּעֲמֵד פֶּתַח הַמַּעְרָה
 טז וְהִנֵּה אֵלָיו קוֹל וַיֹּאמֶר מַה־לָּךְ פֹּה אֱלֹהֵיוּ: יד וַיֹּאמֶר קָנָא קָנָאתִי לַיהוָה א אֱלֹהֵי צְבָאוֹת כִּי־עֲזָבוּ בְרִיתְךָ
 יז בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מִזְבְּחֵיךָ הָרְסוּ וְאֶת־נְבִיאֶיךָ הִרְגוּ בְּחָרֵב וְאוֹתֶר אֲנִי לְבָדִי וַיִּבְקְשׂוּ אֶת־נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ:
 יח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו לֵךְ שׁוֹב לְדַרְכְּךָ מִדְּבַרְהָ דַּמְשֶׁק וּבֵאתָ וּמִשַׁחְתָּ אֶת־חֲזוֹאֵל לְמַלְךְ עַל־אַרְם: טז וְאֵת
 יט יְהוּא בֶן־נְמָשִׁי תִמְשַׁח לְמַלְךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְאֶת־אֱלִישָׁע בֶּן־שַׁפְטָא מֵאֵבֶל מַחֹלָה תִמְשַׁח לְנָבִיא תַחְתֶּיךָ:
 כ וְהָיָה הַנְּמֹלֵט מִחָרֵב חֲזוֹאֵל יָמִית יְהוּא וְהַנְּמֹלֵט מִחָרֵב יְהוּא יָמִית אֱלִישָׁע: יח וְהִשְׁאֲרֵתִי בְיִשְׂרָאֵל שְׁבַעַת
 כא אֲלָפִים כָּל־הַבְּרָפִים אֲשֶׁר לֹא־כָרְעוּ לְבַעַל וְכָל הַפֶּה אֲשֶׁר לֹא־נִשְׁקָ לֹ: יט וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם וַיִּמְצָא אֶת־אֱלִישָׁע
 כב בֶּן־שַׁפְטָא וְהוּא חָרַשׁ שְׁנַיִם־עָשָׂר צִמְדִים לִפְנָיו וְהוּא בְּשָׁנִים הָעֶשְׂרִי וַיַּעֲבֵר אֱלֹהֵיוּ אֵלָיו וַיִּשְׁלַךְ אֲדָרְתוֹ
 כג אֵלָיו: כ וַיַּעֲזֹב אֶת־הַבֶּקֶר וַיִּרְץ אַחֲרָיו וַיֹּאמֶר אֲשַׁקֶּה־נָּא לְאָבִי וּלְאִמִּי וְאֶלְכָה אַחֲרֶיךָ וַיֹּאמֶר לוֹ
 כד לֵךְ שׁוֹב כִּי מַה־עָשִׂיתִי לָךְ: כא וַיֵּשֶׁב מֵאַחֲרָיו וַיִּקַּח אֶת־צִמְד הַבֶּקֶר וַיִּזְבַּחְהוּ וּבְכָלִי הַבֶּקֶר בְּשִׁלְמֵ הַבָּשָׂר
 כה וַיִּתֵּן לָעָם וַיֹּאכְלוּ וַיִּקָּם וַיֵּלֶךְ אַחֲרָיו אֱלֹהֵיוּ וַיִּשְׁרַתְהוּ:

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲרִיצִים הֵיא לְמַחֲזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר: דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיַמֶּינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וְכַבֹּד. יְהוֹה חָפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה. * לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הַעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַבוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוּ וּבִישְׂרָאֵל עָמְדוּ וּבְנַבְיָאֵי הָאֵמַת וְצַדִּיק:

הפטרת פינחס לקריאה בציבור ולשנים מקרא ואחד תרגום בירמיה פרק א

א דַּבְרֵי יִרְמְיָהוּ בֶן־חִלְקִיָּהוּ מִן־הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בָּעֲנֹתוֹת בְּאֶרֶץ בְּנִימִן: ב אֲשֶׁר הָיָה דַּבְרֵי־יְהוָה אֵלָיו בְּיַמֵּי יְאֹשִׁיָּהוּ בֶן־אֲמוֹן מֶלֶךְ יְהוּדָה בְּשָׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְמַלְכוּ: ג וַיְהִי בְיַמֵּי יְהוֹשִׁיָּהוּ בֶן־יְאֹשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה עַד־תָּם עֶשְׂתֵי־עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְצַדִּיקְהוּ בֶן־יְאֹשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה עַד־גְּלוֹת יְרוּשָׁלַיִם בַּחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי: ד וַיְהִי דַבְרֵי־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ה בְּטָרָם כָּתִיב אֲצִוְךָ קִרִי אֲצִוְךָ בְּכַמֵּן יַדְעִתִּיךָ וּבְטָרָם תֵּצֵא מִרְחֹם הַקִּדְשִׁיךָ נָבִיא לְגוֹיִם נְתַתִּיךָ: ו וַיֹּאמֶר אֵתָּה אֲדַנִּי יְהוָה הִנֵּה לֹא־יַדְעִתִּי דְבַר פִּי־נֶעַר אֲנִכִּי: ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֶל־תֹּאמַר נֶעַר אֲנִכִּי כִּי עַל־כָּל־אֲשֶׁר אֲשַׁלַּחְךָ תֵּלֵךְ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲצִוְךָ תְּדַבֵּר: ח אֶל־תִּירָא מִפְּנֵיהֶם כִּי־אֲתַךְ אֲנִי לְהַצִּלְךָ נְאֻם־יְהוָה: ט וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־יָדוֹ וַיַּגַּע עַל־פִּי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִנֵּה נְתַתִּי דַּבְרֵי בְפִיךָ: י רְאֵה הַפְּקֻדֹתֶיךָ א הַיּוֹם הַזֶּה עַל־הַגּוֹיִם וְעַל־הַמְּלָכּוֹת לְנִתּוֹשׁ וּלְנִתּוּץ וּלְהֶאֱבִיד וּלְהָרוֹם לְבָנוֹת וּלְנַטּוֹעַ: יא וַיְהִי דַבְרֵי־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר מֶה־אַתָּה רְאֵה יִרְמְיָהוּ וַאֲמַר מִקַּל שָׁקֵד אֲנִי רְאֵה: יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִיטַבְתָּ לְרְאוֹת כִּי־שָׁקֵד אֲנִי עַל־דַּבְרֵי לְעִשְׂתּוֹ: יג וַיְהִי דַבְרֵי־יְהוָה אֵלַי שְׁנֵית לֵאמֹר מֶה אַתָּה רְאֵה וַאֲמַר סִיר נְפוּחַ אֲנִי רְאֵה וּפְנֵי מַפְנֵי צְפוּנָה: יד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי מִצָּפוֹן תִּפְתַּח הַרְעָה עַל כָּל־יִשְׁבֵי הָאָרֶץ: טו כִּי אֶל הַנְּנִי קָרָא לְכָל־מִשְׁפָּחוֹת מְמַלְכּוֹת צְפוּנָה נְאֻם־יְהוָה וְכָאוּ וְנָתַנּוּ אִישׁ כִּסְאוֹ פָתַח אֶל שַׁעְרֵי

יְרוּשָׁלַיִם וְעַל כָּל־חֻמֹּתֶיהָ סָבִיב וְעַל כָּל־עָרֵי יְהוּדָה: טו וְדַבַּרְתִּי מִשְׁפָּטֵי אוֹתָם עַל כָּל־רַעְתָּם אֲשֶׁר עָזְבוּנִי וַיִּקְטְרוּ לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְמַעֲשֵׂי יָדֵיהֶם: יז וְאַתָּה תֵּאָזֵר מִתְנַיֶּה וְקִמַּתְּ וְדַבַּרְתְּ אֵלֵיהֶם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אָנֹכִי אֹצֵר אֶל־תַּחַת מַפְּנֵיהֶם פֶּן־אֲחַתְּךָ לַפְּנֵיהֶם: יח וְאֲנִי הִנֵּה נֹתֵנֶיךָ הַיּוֹם לְעִיר מְבֻצָּר וְלַעֲמוּד בְּרוּל וְלַחֲמוֹת נַחֲשֵׁת עַל־כָּל־הָאָרֶץ לְמַלְכֵי יְהוּדָה לְשֹׂרֵיהָ לְכַהֲנֶיהָ וְלַעַם הָאָרֶץ: יט וְנִלְחַמוּ אֵלֶיךָ וְלֹא־יִוָּכְלוּ לָךְ כִּי־אֲתָךְ אֲנִי נֹאֵם־יְהוָה לְהַצִּילְךָ:

ב ׀ וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: כ הֲלֹךְ וְקִרְאתְּ בְּאוֹנֵי יְרוּשָׁלַיִם לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבֵּת כָּל־יְלֻדְתֶיךָ לְכַתֹּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר בְּאָרֶץ לֹא זְרוּעָה: גִּלְדָּשׁ יִשְׂרָאֵל לִיהוָה רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ כָּל אֲכָלֶיךָ יֵאֲשֶׁמוּ רְעָה תִּבְאֵ אֵלֵיהֶם נֹאֵם יְהוָה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מְלֹךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדְּרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכֵּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק:

נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יִשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מְלֹךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּכַנְיָהּ:

שְׂמַחֲנוּ, יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶוּ הַנִּבְיָא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לְבָנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכָּבֵה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְגַן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָ לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלְמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו שרח (אולגה) בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית, שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606108

ת.ד. 373 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: orhachas@netvision.net.il

Internet: www.otzar770.com * www.lahak.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il פקס 08-8502772